

Művész ő Répeket érczen ki-vághatta;
 De Magyar szíveket le-nem-rajzolhatta.

Utva par Ant. Fischler, a Bude.

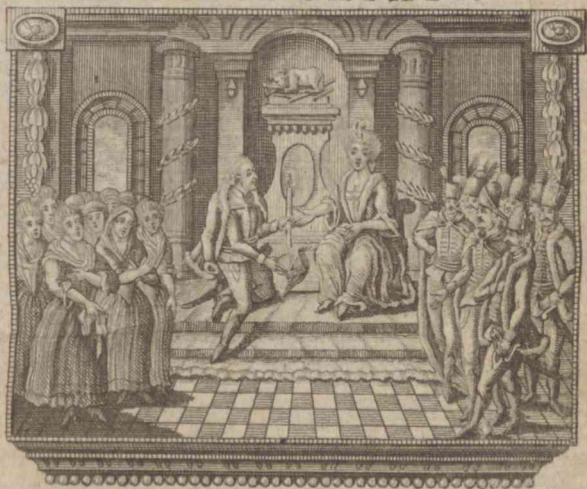
ETELKA.

ELSŐ KÖNYV.

RA 3616/a IRTA

DUGONICS ANDRAS

KIRÁLYI OKTATÓ.

Harmadik, és életemben utolsó Ki-adás.

POSONYBAN és PESTEN,
FÜSKÜTI LANDERER MIHÁLY
költségével és bötüivel.

1865.

Im' e' Leánzó mint földözé magát
Tisztos ruhával ! Nem fitogatta azt :
A'-mit gonosz szemmel vadásznak
Sok piperés-csemegés legények.
Az kikre nézve, búra ereszkedik
A' szűz Szemérem. Bánatos homlokán
Hervadnak a' lankadtt virágok ,
És szomorú telelésre dőlnek.

RAJNIS.

479

HONNYA IM!

Ez Könyvemet Magyarúl írtam: mert ezzel csupán a Magyar Szíveket legeltetni akartam. Nem-is bangzott volna idegen Nyeloben olly édesdeden, és olly bathatéssan ETELKA, egy igen ritka; de a meg-szemlélésre, és a követésre nagy-érdemes Kis-aszszony. †

Ki-boztam e' Szűzet a' Feledékenségnék Tartománnyából, a' régi sötétségből: hogy a' mostani Világ lássa; csudállja; kövesse. Ennek Szeretete tisztességes: ugyan-azért állhatatos, kellemetes, és dücsöséges. Szíve, a' Késértetek között, nagy is, erős-is, győző-is. A' veszedelmekben, szerencsétlenségekben bátor; árnyéktól nem fél; magát el-nem-badgya. Ennek a' Magyar Szűznek ékes példáinn örövendeni fognak ama' szép-fiatal-pirost orcájokon-viselő drága Kis-aszszonnyaink; szégyenleni fogják magokat (el-is-búbatnak előtte) ama' sáppadt Nyöstémnyeink.

Le-írtam régi MAGYARAINKNAK Vitézségjüket; Bátorságjokat, nagyobb Lelküket. Elő-adtam Fejedelmeinknek szer-tartóssokat; Népeikhez szeretetöket, ellenségjeik ellen Hadi-mesterségjüket. Mind-ezeket nem újjamból szoptam; hanem ama' Nap-keleti bölcs Császárnak, LEÓNAK, írássiból vöttem. Ez jól ösmerte az akkori Magyarokat. Élt-is segítségjökkel a' Bolgárok ellen. Ha Magyar lőtt volna; jobban a' Magyarokat meg-nem-dicsérhette volna. Köszönnyük-meg jó szívét, szorgalmatosságát. Császár volt; pedig Keresztény, és (a'-mint írássiból ki-teccik) Isten-félő, és bölcs. Bizonyosan nem hazudott.

Elő-boztam Magyarainknak akkori badaikat; Országunkban le-telepedéssöket; Árpád-fejedelemnek gondosságát; az Ország' részszeinek mind föl-osztását, mind el-ajándékozását; és más ehhez-tartozó történeteket. Ezekről se mondhatom: hogy magam költöttem. BÉLA kiradjunknak nevetlen Írnokjából szüdtem; mely Könyvönél se régibbet, se talán bitelesebbet nem találhattam.

Így tehát: egy Császár, és egy Írász gyűjtogatta-meg előttem a' Mécset, mely Országunkban szinte el-aludt; ha SCHWANDTNER, és KOLLÁR föl-nem-élesztötték volna. E' két embereknek hamvok-is áldásra, és emlékezetre méltók bál'-adó Honnyainknál.

A többi Jegyzeteket hol emennek, hol amannak Írássából kölcsönöztem, és szemén-szödőgettem. De mind-egygyikének nevérol-is emléköztem. Néba magam' véleményjeit-is oda közbe-ragasztottam, Némelyekben merész, de vak-merő nem voltam.

Ama' híres Wilágos'-várának négy-sarkakra fordúltt részszeit, ezeken-kivül négy szeleteit úgy rajzoltattam-le igazán: a'-mint mostanában, siralmas dülledékjeikben, enyisznek. Ezzel-is örök emléközetet céloztam adni ama' híres Várnak, melynek töredékjein a' gykok futkosnak, a' hollók krá-kognak, a' szarkák csörögnek, és a' bagjok hú-bognak; holott ennek-előtte vitéz Eleink nagy gyönyörűségben, nagy vígasságban éltenek.

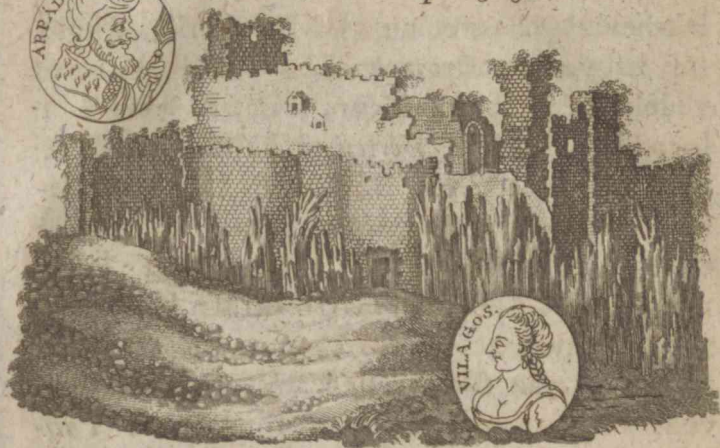
A-mi Magyarságotat illeti: azonn voltam: hogy tisztán, és igazán írjak. A' magyar Közmondásokat, Példa-beszédeket néhol (tömöttebben-is) bele-szorítottam: hogy Nyelvünknek eme' gyöngygyei a' tengerbe ne vesszenek Szél-vizeinkben. Ezt azért-is töttem: hogy Magyarainknak Nap-keleti eredetjöket meg-mutathassam, kik a' Példa-beszédekkel örömeztebb élnek, mint a' Nap-nyugoti Nemzetek.

A-mi pedig szívemet illeti, talpig ki-tecsettem írásaimból. Eleve-is azzal dicsekszem: hogy igaz Magyar vagyok; és Hazámat fölötte szerettem. Hogy benne születtem; soba se szégyen-

lem. Adná az Isten, hogy ő se szégyenlené neveltetésemet. Olyan vagyok, ki édes Hazámnak boldogúlassán örövendeni; sanyargatássától félni; veszedelmén irtózni-is tudnék. Olyan vagyok, ki édes Honnyomnak fönn-tartássára (ha tebettségemben lönne) Testestől-Lelkestől iparkodni akarnék.

Illyetén gondolatokkal voltam, BUDA mellett, a' NYÚLAK' SZIGETÉBEN, midőn itten régi Királyaink' mulatságos épületttyeiknek szomorú dülledékjein állván, szemem előtt forogtanak a' Dunának ellen-partyán össze-omlott ÁTTILA' Várának siralmas Töredékjei. Oly vélekedésben-is valék: mint-ha egygyik Kö-darab (a' vizen által) a' másokra tekintvén, nem külömben vigasztalnák egy-mást: mint a' Rómaiaktól-szám-ki-vetött Nagy MÁRIUST vigasztalhatták amax-össze-omlott bíres KARTAGÓNAK romladékjai, melynek ellenébe szegény gunybóját bejhezttette ama' NAGY LÉLEK. Írám Buda mellett ugyan-azon Nyúlak' Szigetttyében. 1786-dik Esztendőben.

ELSŐ SZAKASZ.

A' Világos-vári Egy-házról, 's-környülményeiről.

1. Árpád' Erkölcscse.	6. Etelkának Álma.
2. Árpádnál az Ebéd.	7. Az Aldozat' Eleje.
3. Zalánfi Etelkával.	8. Maga az Aldozat.
4. Ünnepestetés.	9. Az Aldozat' Vége.
5. Etelka' Gyötrelme.	

ELSŐ RÉSZ.

Á r p á d' E r k ö l c s c s e.

Meg-erősítötte már akkor ÁRPÁD (a' Magyarok' Fejedelme) dücső Országunkban hatalmát, midőn a' meghódolt Tartományok' részszeit vitéz Katonái között fel-osztogatta. Ő maga Budát (híres Áttlának nevezetes várát)

lak-bejéül választván; UND-vezériét *Undvón* hagyta az *Oroszok* ellen. HUBA-vezérnek védelmezére bízta *Nyitra'-várat* a' *Morvák* ellen. EIÖDÖT a' *Vértesi-erdőkhöz* hejhezette a' *Németek* ellen. USZUBÜNAK (ama' tréfas Vezérnek) *Veszprémet* adta a' *Karentónok* ellen. KUNDOT *Tételre* parancsolta a' *Bolgárok* ellen. Az-után TUHUTUMNAK (ama' ritka Magyar-embernek) gond-viseléssére bízta *Erdélyt*, az *Olábok* ellen. Végtére: TÓSÓ-vezérjét *Szatmár'* tájjékára röndölte a' *Pacínákok* ellen. (1)

Nem

(1) Ama' híres *Szittyiából* ki-jött Eleink (kiknek dűcsőséges hadi téteménnyekkel telédes-tele vagyon a' tanúlt Világ) VOLGA, és JAJKA vizek között laktak *Ásiában*, a' *Kaspium* tengör mellett. Három ízben jöttenek-ki *Európába*. ELSÖBEN: HONNOK', avvagy HUNNUSOK' nevezete alatt, Urunk' születése után 373-dikban. Királyok vala BAL-EMBER, kit BALAMBERNEK-is mondanak. Eme' HONNOK (*Áttilának* halála után mel'y 454 ben történt) *Ásiába* vissza-tolattattak. Így tehát: csak nyólczvan esztendőig uralkodtak nálunk. MASADSZOR: ismét ki-jöttenek *Ásiából*, AVAROK' nevezete alatt, Urunknak születése után 550-dik esztendőben. *Mikolnak* nevezték akkori *Kágánnyokat* (Elöl-járókat). El-nyomattattak 830-dikban. Így tehát két-száz-nyólczvan esztendeig uralkodtak az *Avarok*. HARMADSZOR: ki-jöttenek MAGYAROK'

Nem csak a' Vezéreket széllyesztötte-el
ily okosan az Országban, hanem a' Hadna-
A 5 gyok

ROK' nevezete alatt. Ekkor se *Királyok*, se *Kágánnyok*. Hét *Vezérek* igazgatták az egész tábort, mely-is hét részekre vala fel-osztva. A' hét Vezéreknek nevek ezek: I. *Kund*. II. *Und*. III. *Huba*. IV. *Elöd*. V. *Uzubú*. VI. *Tuhutum*. VII. *Tósó*. Ama' két első Ki-jövetelről máskor fogok emlékezni. Most e' harmadikról szólván, a' *Magyaroknak* történeteiket így osztom esztendő számra:

884-dikben: *Ásiából* ki-jönnek *Európába*.

889 dikben: *Álmos*-vezér egynehány Vezérekkel meg-veszi *Munkácsot*, és *Ungvárt*. Itt *Álmos* le-tesszi a' Vezérséget. Fia' *Árpád* lött hejébe Vezér. Ennek, fia születik *Ungváron*. *Zoltánnak* nevezték.

890-ben: *Elöd*-vezér (egy-nehány Vezérekkel) elfoglallya *Beszarábiát*, és *Moldovának* (a' *Seret*, és *Duna* között) egy részszét.

891-ben: Látván *Árpád*: hogy a' hét Vezéreknek egytől nem-függésök igen káros lenne: magát **FEJEDELEMMÉ** tötte. *Elödnek* feleközetével a' *Bolgárokat* meg-veri.

892-ben: A' másik feleközetöt, (*Huba*-vezérnek igazgatása alatt) *Nyitra*-felé küldötte. Ezek a' tájat meg-hódoltattyák.

893-ben: *Zalánt* (a' *Tisza* és *Duna* között uralkodó *Bolgár* Fejedelmet) fehér lovak' ajándékjával meg-csalattya *Árpád*, és ötet *Szegedig* le-kergeti. *Szeged* mellett *Zeeren* új törvényeket szabott a' *Magyaroknak*.

gyok közül-is némellyeket. ZABOLCSNAK,
(Előd' fiának) adta Zabolcsot. BORSRA bízta
Borsódot. ÖSÉT a' Sajó'-vize mellé tötte. A'
Mátva mellé EDET, és EDUMET röndölte.
CSÖRSZÖT (Kund' fiát) eleinte Esztergom,
és Komárom között hagyta. Budától (a' Du-
na'

894-ben: Tuhutum Vezér Erdélyt el-foglallya,
meg-vervén Gélót, annak Urát.

895-ben: A' Bolgárok ismét meg-verettetnek.
Rác, és Horvát-ország meg hódol.

896-ban: Uszubá Vezér meg-győzi Svatoplugot,
ki a' Dunán-túl uralkodott Pannóniában.

897-ben: Szegedtől Orsováig meg-veszik egész
Bánátot, Zalánt a' Bolgárokig le-kergetik.

898-ban: A' Morvákra szerencsésen ütnek.

899-ben: A' Longobardusokat Olasz-országban
kegyetlenül meg-verik.

900-ban: Meg-vervén a' Bavarokat-is: Franka-
kat-is, ismét Olasz-országra csapnak.

901-ben: Karintia ellen mennek.

902-ben: Ismét a' Morvákat nyaggattyák.

903-ban: Biharnál meg-győzik Mén-merótót.
Minden jószágát a' Tiszán-túl el-veszik.

904-ben: Arpád' fia, Zoltán, el-veszi Feleségül
Mén-merótnak leánját.

905-ben: Csöndös üdö.

906-ban: Tart a' Csöndösség: ki-vévén a' Szá-
szok', és Olaszok' zenebonájokat.

907-ben: Arpád meg-hal, Zoltán uralkodik.

na' menttében) ama' Száz-balomig KADIKÁT helyhezette. A' Duna, és Dráva között EÖDÖT tötte Baranya felé. VELEKET (Uszubúnak fiát) Zarándra; ETÉT (Und' fiát) Csongrádra parancsolta (2).]

Az

(2) Magyar-országban egynehány Vármegyének elejét *Arpád'* üdejére vihettyük. Mert a' Vezéreknek, és a' Hadnagyoknak azon említett elröndölésekéből (melyet írva hagyott *Béla*-kirájunknak *Irnökja*) ki vöhettyük NYITRA-vár-megyét *Hubáról*. BORSOD-vár-megyét *Borsról*. ZABOLCS-vár-megyét *Zabolcsról*. CSONGRAD-vár-megyét *Etéről*. Emlékezik azon *Irnök* KOMAROM-vár-megyeről-is; midőn azt mondgya: hogy azon Földet, holott *Vág-vize* a' *Dunába* szakad, *Ketelnek* ajándékozta *Arpád*. *Ketelnek* fia lévén *Tulma*, ottan egy Várat épített; mellyet KOMAROMNAK nevezött. ZOLNA, és BARS vár-megyéknek nevöket-is ki-löhet-hozni ZOVOLOU, és BORSED ZOVOLOU nevekből. Emlékezik *Nyitráról*-is, *Zarándról*-is. A' többiről nem szöll valamit. *Arpád* röndölte-é-el a' többit-is? avvagy a' következők Fejedelmek? nincs üdöm a' ki-keresésre. Elég az: hogy mind a' Vezéreknek, mind a' Hadnagyoknak illyetén el-osztássokból, és a' Vármegyéknek el-röndöléssökből elegendő-képpen ki-teccik mind *Arpádnak*, mind következő Fejedelmeinknek nagy Lelkek, nagy eszességek. Az akarat úgy hozván magával, Vár-megyéinknek régi Szer-tartássaikat meg-váltóztatta második JOZSEF Császár 1785-dik Esztendőben. De 1790-dikben, halála előtt, ismét visszátötte.

Az Országnak minden részszei ily okosan el-lévén osztogatva, ki-ki nagy cs'indösségben élte világát, azon Jóságában uralkodván, melyet nagy vér-ejtéssel, és izzasztó fáradsággal (a' Fejedelemnek vele-születött adakozó kezeitől) hatalma alá kerítött. Meg-szüntenek a' külső háborúk (mert a' *kebeles harc*ról semmit se tudtanak ekkor Eleink). Meg-rettentek a' körül-belől lévő ellenségek. A' magyar vitézségnek híre szerte-széjjel el-terjedett.

Az Ország' részszeinek el-osztásában különös hajlandósággal viseltetött *Árpád Huba*-nevezetű Vezérhez. Mert: kinek gondosságára bízta ennek-előtte *Nyitra*-várát a' *Fölföldön*; *BAHOS*-nevezetű Högynek örökös Urává-is tette az *Al-földön*.

Nem könnyen találkozott egy Vitéz, ki a' Fejedelemnek ajándékjával így meg-elégődött volna. Meszsze el-terjedett megye a' szép Tartománynak. Valamit a' högyön-álló ember szemre-vehetett, azon Kereknek félköre vetötte határját a' termékeny, és gyönyörködtető ékes Örökségnek.

A' Fejedelemnek e' különös szeretete, és adakozósága igen fel-lobbantotta a' tüzet a' többi Vitézeknek meg-illetődött szívekben. Nagy ropogással égett az irígység. És: menél-inkább fojtogatták a' lángoló gerjedelmeket,

ket, annál-inkább nagyobb, 's meg-meg-nagyobb lobogásokra eredtenek a' forró indulatok.

Hogy pedig az *Al-röndű* emberek azt ne gondolhassák, hogy e' hirtelen, és szer-fölött-való érzékenségek minden ok nélkül származtanak legyen: *Árpádnak* erkölcseseiről azt hányták, azt vetették a' *Föbбек*: hogy Ő, e' *Babos-högyi* Tartománynak ajándékjával, nem annyira *Huba*-vezérnek vitéz tétéménnyekre; mint önnön-maga' heves indulatainak meg-elégítés-sekre célozott. Tudni-illik: *Huba'* Leányát (kinnek Szépsége igen fön-forgott akkoriban a' *Magyaroknál*) illetlenül szeretné; vele gyakorta üdöt vesztegetne; és így (el-lustulván az Ország' Kormányozásában) mást tönne, sem-mint köllene. Következendő-képpen: azon említett Tartomány nem annyira *Huba'* Vitézségének *Bére*; mint a' Leány' ékességének *Mátka-tálja* lönné.

De nem-is ok nélkül láccattanak a' *Magyarok* az ilyen zúgolódásokra fakadni. Mert elsőben: *Árpád* nem csak Barátjának tartotta *Huba*-vezért; hanem: mind titkos gondolatainak vele-közléssével, mind nyilván-való röndöléseinek reá-bízttával szinte egy karba ültette magával.

Az-után (ezzel meg-nem-elégedvén *Árpád*) midőn ama' *Huba*-vezér *Babos-högyének* felső lapját kő-fallal körül-kerítené: hogy az ellenség

ségnek ki-rohanó hirtelenségét ama' Várnak erősségével meg-hátrálhatná; *Árpád* az el-készültt Várat (örökösen el-temetvén hajdani *Babos* nevezetét) az egész Országban WILÁGOSNAK nevezette: tudni-illik: *Huba'* Leányának nevére köröszöltetvén, kit *Világosnak* hívtanak.

De még itt se állapodott-meg *Árpád'* adakozóságának ár-vize. Azon Fejedelmi Sátorát, mellyet tulajdon költségével ezen említett *Wilágosi* högynek allyára építtetött, *Hubának* ajándékozta, szerelmes szavaival azt emlegetvén: hogy magának nagyobb gyönyörűségére válna: ha őtet eme' szép *Wilágosi* Kis-aszszony, nem (mint a' Sátornak Urát) az Osztályokba; hanem (mint vendég-szeretőjét) szívének Kincs-tartójába fogadná.

Szégyenlették *Vénus*hoz - hajlott lány Fejedelmőknek meg-üszögöltt erkölcscsét a' *Mars*-sal - társalkodó kemény *Magyarok*. Inkább-is szerették volna, ha (am-úgy-is Özvegy lévén a' Fejedelem) ama' Szűzet Hites-társul el-venné, sem-mint vele (a' magyar szokásnak rettentő példájával) ily nyalánk-módon tréfálkodna. — Nagyon féltek attól-is: ne-talán-tán a' körül-lévő, és még egészszen le-nem-nyakaltt ellenség (meg-órolván a' szerelemmel-tejjes indulatokat) föl-emellye a' pad-alá-szorongatott fejét; bátrabban ugassa-meg a' *Magyarokat*;

kat; és hamar föl-is-fallya a' meg-aszszonyosodott puha szíveket.

E' következő szerencsétlenségeknek iszonyú gondolatai leg-inkább gyötörhették szívét ZOLTÁN-hercegnek, Árpád' egygyetlen-egy élő Fiának. Ez (üdeire nézve) fiatal; de (meg-értt esze végett) embernyi-ember lévén, el-nem-állott szorgalmatos iparkodássaitól, hogy édes Atyját azon meg-kedvelt Tartománynak botrányoztató lakásától el-idegeníthesse; és vagy SEPELRE hozza Buda mellé, vagy Áttila' Várába (Buda' városába), fejedelmi méltóságának fön-tartássa végett, édesgesse.

Ugyan-ezért: Követeket küldött Világos-ra: azt írván-meg neki: hogy Budán szorgos készülétek lesnek hamar-viszsa-térttét. Nagy csapatokkal ügyeköznének ki-ütni az új Ellenségek. Nem lönnének békkal ama' régiek-is. Zvatoplugnak egygyik fia Zventibald nagy szorgalommal uszitaná a' Marbákat (3). Lajos pedig

(3) A' mostani Morvákat, Marháknak hívták a' Magyarok. Elsőben azért: mert hadi zászlójokon valami Marha-czímert láttanak. Másadszor azért: mert az Ellenségre ütven, e' szavakkal éltenek: Mrha-Mrha, valamint a' mostani Horvátok ezekkel: Udri-Udri; a' Magyarok pedig ezekkel: Rajta-rajta,

B

Sótt

dig a' *Nemiceket* (4). Jönne tehát vissza *Budára*, és (régi *Magyar-léttére*) ismét Országának Kormányához nyúlna.

De *Árpád* (a' következő Háborúknak említett sújját éppen nem érzvén) azt izenélviszsa: hogy addig *Wilágosról* meg-nem-indulhatna, még itt' egy újjonnan föl-épített *Ház*-nak meg-szentelését el-nem-végezné. E' pedig nem sokára meg-lönné. Az-után vissza-menendene.

MÁ-

Sőt azt állítja *STOCK*: hogy e' német szó-is: *Mährer*, *Mähr*, most-is *Kanca-marhát* tészen; és mivel a' *Morvák* ezekkel nagyon kereskődtek, azért száradtak reájok az előbbeni német szavak. Innént származhattak ezek-is *Mährhof*, *Schindmähre*. A' *Mährhof* annyit tészen, mint *Marha-udvar*. *Schindmähre*, *nyúzni való marha*. Ezt a' *Marha* szót addig változtatták a' *Magyarok*, még belöle a' *Morvát*-is ki-nem-faragták. A' régi írók közönségesen *Marahánoknak* nevezik. *DOBNER*.

(4) *LAJOS*-kiráj uralkodott ezen üdőkben *Német-országban*. A' *Görög Írók* *Nemiceknek* mondták eleinte a' *Németeket*. Most-is úgy neveztetnek a' *Tótoktól*. De előbb csak azokat hívták *Nemiceknek*, kik *Baváriában* laktanak. *CONSTANT*. *Porphyrogen*. Ezen neveket tapasztalljuk ez után is *Románus*, és *Niceforus* Császárok alatt. *ZONARAS*. *ANNA Comnena*. *GLYCAS*. Mostanában *Németeknek* mondgyuk, nem csak azon említett *Tartomán*-nak Lakossait; hanem egész *Germániát*, avagy *Germániciát*, vagy-is *Alemanniát*. *STRITTER*. In *Nemiciis*.

M Á S A D I K R É S Z.

Árpádnál az Ebéd.

El-is-jöve valóban azon örvendetes üdö, melyet *Árpád* (azon Épületnek föl-szentelésére) már ennek-előtte el-rendelt. *Wilágosi* várnak éppen a' kellő közepére építtetött a' Fejedelem' költségével. Leg-első-is volt leg-nemes Országunkban, melyet a' vitéz *Magyarok* (más Országoknak dicső példájokat követvén) egy-valami Istenségnek különös tiszteletére emeltenek.

Ezen Ünnepek meg-üléssére sokan özsze-gyültenek *Wilágos'*-várára nem csak a' *Magyarok*; hanem a' kemény *Pannonok*-is (5), a'

B 2

fős-

(5) A' *Magyaróknak* ezen harmadik ki-jövetelök' tájjában, ezek a' három Nemzetségek uralkodtak *Magyar* országunkban. ELŐSZÖR: Az *Oroszok*, kik (*Mén-merótnak* igazgatása alatt) a' *Tiszan* túl laktanak. MASADSZOR: a' *Bolgárok*, kik (*Zalán* Fejedeleme alatt) a' *Duna* és *Tisza* között vóltanak. HARMADSZOR: a' *Pannonok*, kik (*Svatoplugnak* bírtoka alatt) a' *Dunán* túl uralkodtanak. Az *Oroszokról*, és a' *Bolgárokról* az-után fog elő-jönni a' beszéd. Most a' *Pannonokat* vöszöm elő. — *Pannóniának* tehát azt a' Földet nevezték a' Régiek, mely (túl a' *Dunán*) *Bécs* körül kezdődvén, egész *Belgrád*ig

füstös *Bolgárok*-is (6). A' *Magyarok* ugyan azért: hogy (eme' föl-szentelésnek alkalmatossága-

ga-

grádig terjedött, avvagy (némejek szerint) *Bélgrád*-nál-is tovább, egészen *Mura*-vizéig, melyet *Mura-vának*-is neveznek. Ugyan - azért: ama' *Pannóniát* *Nagy-Muráviának*-is merték nevezni; és eme' *Kis-Muráviától* (mely mostanában, *Cseh-ország* mellett, fekszik) meg-külömböztetni akarták. Így *Pannónia* (*Klúvér'* írása szerint) magába foglalta *Austriának* nagy részszt; osztán *Stiriát*; *Karintiát*; *Karnióliát*; *Vindusok'* *Markidját*; *Kroáciát*; *Sklavoniát*; *Bosniát*; *Szervíának* egy részszt; *Magyar-országnak* közel harmadát. — A' régi üdőkben FÖLSŐ és ALSÓ *Pannóniára* vala föl-osztva. A' FÖLSÖBEN vólt: *Austria*, *Stiria*, *Carinthia*, *Carniolia*, *Vindusok'* *Marchiája*, és *Croatia*. Az ALSÓBAN: *Bosnia*, *Sklavonia*, *Szervíának* egy részse, *Magyar-ország* ama' *Darabja* egészszen, mely a' *Dunán* túl fekszik. Fölső *Pannóniát* a' *Rómaiak* így] nevezték: *Prima Consuláris*; az Alsót: *Secunda Consuláris*. — De a' következő üdőkben Fölső *Pannónia* ismét két részre osztatott. Annak egy darabját (holott e' *Vármegyék* vannak: *Baranya*, *Tólna*, *Sümegh*, *Szala*, *Veszprém*, *Székes-fehér-vár*) VALÉRIANAK neveztek, *Diocleciánus'* Császárnak leányáról, ki *Galeriusnak* Felesége vala. Hasonló-képpen Alsó *Pannóniát*-is két-felé osztották. Annak részszt, mely *Száva-Dráva* közt fekszik: SZAVIANAK-is, INTERAMNENSISNEK-is, RIPARENSISNEK-is mondták. — — Hogy a' *Pannonok* testestől-lelkestől *Tótok* vóltanak, ki-teccik azoknak akkori híres *Kiráj*-

gával) örökös hálákat adhassanak Isteneiknek, kik őket (annyi villongások, annyi hadakozá-

B 3

sok

rállyokból *Svatoplugból*. Ezek ki-mondhatatlan nagy ellenségeik voltak *Árpádnak*. Ugyan azért: nem csuda, ha őket gyomrokból nem szenvedhették a' *Magyarok*; hanem, a'-hol löhetött, kígyót békát kiáltottak ellenök. — — *Svatoplugnak* királyi Háza *Veszprém*ben helyheztetött. Csudállom: hogy *Budán* nem lakott, mivel az *Pannóniának* leg-híresebb várossa vala. Ez talán azért esött-meg: mivel *Buda*, *Pannóniának* szélén feküdt; Ő pedig bellyebb kévänná hejheztenni királyi székét. *Uzsubú-vezér* verte-meg egészen a' tót *Pannonokat*, el-foglalván *Veszprémet*, 's-a' kiráji házat. — — Kik *Pannóniának* nevezetét eme' négy tót szavakból (*Pan on, i ja*) össze-csomiszolni akarják, azok gyerökösen enyelegnek. Meg-hazudtollya őket *DIO Kassius*, kinek szavai ezek: *Afrikának* gondviselése után, *Fölső Pannóniának* *Igazgatójává* tettem. Ugyan-azért: ezek, a'-miket írok, tapasztalt dolgok előttem. Őket *Pannonoknak* azért nevezik: mert (szokássok szerint) magoknak újas dolmányokat szabott és varrott szür-posztóból (*panno*) csinálnak. Ezt nem olvasta *KLUVER*, másként nem mondhatta volna jó lélok-ösmérettel, hogy *Pannónia* névnek eredete bizonytalan. Nem olvasta *Thuroci János*-is, ki azt mondgya: hogy a' *Kenyer'* bősége miatt nevezték *Pannóniának*: mivel e' *deák* szó: *panis*, magyarul *kenyeret* tészen; noha talán olvashatta *CHARAKSOT*, a'-ki *Pannóniáról*-is emlékezőik, melyet osztán a' következők *Írók Spániának*, végtére *Ispániának* mondtak, és így

sok között) Magyar-országnak terméken tartománnyaira (mint régi anya-földgyökre) vissza-
té-

így Spanyol-országot Pániával, avvagy Pannóniával össze-dagasztották. A' Bizantinomi Görög Irók Pannóniát mind-egyre Péoniának nevezik. De ezekkel-is szembe-száll Dio Kassius, és Zonará. Ama' nagy Dionak szavai ezek: Az igazságot nem látó Görögök őket PEONESEKNEK nevezték. Ezen nevezet ugyan valósággal régi, de nem ezé a' Népe, hanem azé, mely Rodope högy mellett, és Macedóniának tengőri tájján lakik. — RATTKAY György (Zágrábi Kánonok) elő-adgya Nagy Sándornak levelét, melyben eme' Tótságnak kiváltságai foglaltatnak. Szórúl-szóra így vagyon: Mi Sándor (Fülöpnek, a' Macedonok' Kirájjoknak) fia; a' Fejedelemségnek első ki-választotta; a' Görög Birodalomnak kezdője; Nagy Jupiternek meg-izentt fia; Bragmanok' és Arborok' Ura; Nap-kelettől Nap-nyúgotig; Dél-szaktól Éj-szakig a' Persáknak, Medusoknak, és a' Velágnak Ura; a' Napnak és Hóldnak le-tapodója; a' Nemes Tót-nemzetségnek, 's-azok' nyelvének kegyelmet, békességet, és üdvösséget Töllünk, és Utóinktól, kik a' Velág' Birodalmában követközni fognak. Mivel hozzánk állhatatosan hitelesek, a' fegyverben bátrak, és gyors Segítőink vóltatok; azért adgyuk, és ajándékozzuk néktek Éj-szaktól Dél-szakig, leg-utólsó végig, a' földnek részsztét tellyes szabadsággal, azon államánnyal: hogy ott' semmi más Nemzet le-telepödni, lakni, avvagy bírni ne merjön; kivévén a' tiéteket. És: ha valakik ott lakni tapasztaltatnak, a' ti Jobbágygyaitok, és Rabjaitok lögyenek,

térítették. A' *Pannonok* pedig, és a' *Bolgárok* azért: hogy egy csomóba láthatnák azon

B 4

Vi-

és azoknak fiaik a' tí fiaikoknak rabjai. Adatott Aleksandriában, melyet mi építettünk a' Nagy Nilusnak marttyán, Birodalmunknak tizen-kettedik esztendejében, reánk mosojogván a' nagy Istenek; Jupiter, Mars, Plutó, és Minerva. Ezen ajándékunknak bizonsági ezek: Nemes Bajnok a'-mi Kincs-tartónk; és tizen-egy Hercegek, kiket (ha mi Magzatok nélkül meg-találunk halni) hejünkbe követközendőket rőndöllyük. Gondolom eleget fitogtatta Svatoplug eme' pöcsétös levelét *Arpád* előtt-is; de a' *Magyarok'* Fejedelmök semmit se gondolván evvel a' költeménnyel, el-foglalta Svatoplugnak minden Jószágát. — Leg-első vólt *Schenleben*, ki Nagy Sándornak ezt a' pöcsétös levelét (mint valami költemént) ki-nevette. Erre a' kacagásra úgy-annyira meg-haragudott *Bede-kovics*, egy *Horvdth Paulinus*: hogy (ha szörzetösi Türessét közbe-nem-vetötte-vólna) azt mondgya: hogy ugyan rútúl meg-dorongolta vólna *Schenleben* Urat. Senki se merje tehát ki-kacagni ez-után-is aztat: mert ugyan fejére várhattya a' tót átkokat.

(6) Ürünk' születésse után, egész 550-kig semmi hírét nem hallotta *Európa* ama' Népnek, mely, *Volga* vize mellett lakván, ugyan csak ennek nevé-ről elsőben *Volgároknak*, az-után *Bolgároknak* neveztettenek. Ekkor, a' többi Népeknek meg-indúlással, ök-is vér-szemet kapván, ki-hordozóskodtak Ásiából; és (*Libertes*, *Busa*, *Drág*, *Drongo* négy Vezérjeik alatt) elég békességösen telepedtek-le a' *Dunának* egy tájján, és ottan laktanak, holott a'

ten-

Vitézeket, kiknek híröket, és nevöket nem egyéb foglalhatta-bé immár, hanem azon hatá-

tengörbe szakad. De 634-dikben Királyt választottak magoknak. Nagyra vitték Országjokat, és sok ízben nyaggatták a' *Konstancinápoliakat*. Tót nemzetség vala; Királyaik e' képpen következtek:

634-ben: KUBRAT: *Heraklius'*, nap-keleti Császár' üdejében. E' Királynak neve sok-képpen íratik: *Kurát, Krobát, Chrovát, Kovrát*.

641-ben: BATBAJAS. *Constantinus - Pogonatus*-nak üdejében. Nevezik *Basidánnak, Bajánnak*-is.

687-ben: TERBEL. *Justinianus - Rinotmetus, Leoncius, Tiberius - Apsimarus, Filippikus, Artemius - Anastázus* Görög Császárok üdejökben. Ezt *Tarbaginak*-is írják a' Görög Történetösök.

714-ben: KOMERSI. *Theodozius - Adramitenus', Leo - Isaurikus', Constantinus - Kopronimus'* üdejében. Neve így-is íródik: *Kormes, Kormesi, Krim*.

762-ben: TELES. *Constantinus - Kopronimus'* üdejében. Ennek nevét sok-féle-képpen mondgyák, úgy-mint: *Telec, Telesis, Tevezás*.

762-ban: SABIN. *Kopronimus'* üdejében.

763-ben: PAGAN. *Kopronimus'* üdejében.

764-ben: UMAR. *Kopronimus'* üdejében.

765-ben: TOKTOS. *Kopronimus'* üdejében.

766-ban: CERIG. *Kopronimus', Leo - Chazarus'* Császárok' üdejökben. Hívják: *Cserig, Telerik*.

777-ben: KARDAN. *Leo - Chazarus', Konstantinus - Porfirogenneta', Niceforus'* Császárok' üdejökben.

809-ben: KRUMUS. *Niceforus', Rangabes-Mihály', Leo - Armenus'* üdejében. Nagy nevezetű Király

tárok, melyekkel az Isten széles e' Velágot körül-kerítötte.

Meg-jelent *Svatoplug*nak (a' *Dunán* túl lévő *Pannonok'* Vezérjöknek) leg-szebbik fia *Mojmír*. Itt vala *Zalánnak* (a' *Duna* és *Tisza* között uralkodó *Bolgárok'* Vezérjöknek) ékes termető magzattya *Zalánfi*. Mind-a'-ketten egyenlő-képpen nagy bátorságú, és igen tisztességes Ifiak. Ha egészen meg-hódíttathattak volna; hívek lettek volna a' bátrabb *Magyarokhoz*.

B 5

Vár-

rály volt. Így-is nevezték: *Krummus*, *Krumnus*, *Krumás*, *Krem*, *Orunus*.

820-ban: KRITAGON. *Leo-Armenus'*, *Balbus-Mihály'*, III-dik *Mihály'* üdejében. Irták *Murtagon*, *Mutragonnak-is*.

829-ben: BALDIMER. *Theofilus'* üdejében. Irták így-is: *Baldimír*, *Vladimír*.

843-ban: BOGORI. III-dik *Mihály'* üdejében, *Bazilius-Macedóig*. Neve így-is volt: *Gobori*; de, midőn meg-köröszöltetött, *Mihálnak* mondták.

888-ban: SIMON. Bölcs *Leó* alatt. Neve volt *LABAS Simon*. Fia volt *Baldimérnek*, és Keresztény. Ez leg-több károkat tölt a' *Konstancinápoli Görög Udvarnak*. Ezt *Arpád* kétszer verte-meg. Ezen *Simonnak* atyafia vala *Zalán*, kinek igazgatására bízta azon *Bolgárjait*, kik a' *Duna* és *Tisza* közé jöttek. SIMOCATTA. NICEPHORUS. THEOPHANES. ANONYMUS *Belæ Regis Notarius*.

Várták ugyan a' *Tiszán* túl lévő *Orosz*ság-
nak Vezérjét-is *Marót*ot (7). De ezen nagy
lel-

(7) Az OROSZOK eleinte *Volga'* vizének eredete' tájján laktanak a' *Bolgárokon* fölül. Valamint a' *Bolgárok*; úgy az *Oroszok*-is eme' nevezettyöket *Volga*-vizének nevezetétől vötték, melyet *Rának*-is, *Rónak*-is, *Rúnak*-is mondottanak a' Régiek. Bizonyosan *Róból* jött *Roszszi* és *Oroszi*; *Rúbúl* *Russi*, avagy *Rutheni*. A'-mi több: Ama' hatalmas *Moskóviai* Császárné *Második Katalin* magát egész *Russia'* Cárnéjának írja. — *Arpádnak* üdejében, az *Oroszoknak* egy feleközete a' *Tiszán* túl bírt, *Mén-Merótnak* Vezérlesse alatt, kinek leánnyát (*Béla*-királyunknak Írnokja szerint) el-vőtte *Zoltán*, *Arpádnak* fia. — Ezek az *Oroszok* eleinte mindgyárt nagy böcsületben tartattak Országunkban, ha nem másokra nézve-is; leg-alább azért: mivel, a'-mint mondtam, *Zoltánnak* hitesse *Orosz* leán vala. De azután (főképpen *Második Lajos*-királyunk' üdejében) az *Udvarnál* azt a' szolgálatot tötték, melyet mostanában a' *Cigányok* tősznek némely *Nemeseknél*. Ezt bizonyította az a' Könyv, melyben *Lajos*-királyunk *Szám-adója* föl-jegyzötte a' minden-napi költséget. Itten egy helyen ezeket olvastam: *Vétettem nagyobb és kisebb szögeket, és húsz réz-pénz árát. A' kis kötelekből pedig tíz kötemént ötven pénzön. Három Patkó-verőt, és od'-adtam ő Főlsége' Oroszjainak kezökbe annak az állásnak el-igazítottására, és meg-csinálássára, melyről hónap a' Király-királyné-főlségök az Úr-napi menetelt nézik. Osztan ezek vannak írva: Azon nap Jánosnak (ő Főlsége Orosz-
szá-*

lelkü Ifiat hirtelen betegsége el-nyomta. Sőt: mind édes attyának *Merótnak*, mind *Árpád* házának nagy szomorúságával, el-is-temette. Ez a' szép Ifiú Testvér-öcsce vala *Hanzárnak*, *Zoltán* hitessének. Vóltanak-is oly remén-séggel felölle az akkori *Magyarok*: hogy; *Árpádnak* udvarával meg-sógorosodván, jég-eső-módra rontaná a' *Magyarok* ellenségét. De ezt az akkori bóldog reményünket (még-pedig zsengejében) meg-fójtotta az irígyködő halál.

Ezeken-fölött: el-érköztenek huszon-négy gyönyörű termetű, és már meg-értt szép Kis-asz-

SZO-

szának) kezébe, a' sőprüknek (ő Fölsége' szobáinak kitisztítlássokra) két-két-pénzzével-meg-vételére tíz pénzt. És ismétt alább: Azon nap vétettem (ő Fölsége' számára) egy hétre, tizen-négy mécsket, és gyertyákat hasonló-képpen tizen-négyet; és Lörincnek kezébe adtam, ő Fölsége' Oroszszának. A' napot így fejezi-bé: Azon nap' ő Fölsége' Oroszszainak (kik, ő Fölsége' sátorjait a' Zsidó-temetőbe ki-terítvén, azokat éjjel nappal őrzik) élalmökre adódott, két-szerre, hat forint. Most-is nálunk annyit téssen oroszodni, mint eigánkodni. Osztán őket *Rusnyákoknak* is nevezték a' *Magyarok*. És: mivel Országunkban (mint a' *Cigányok*) alá-valók vóltak, innéitt csúszott magyar nyelvünkbe ama' *Rusnya* szó, mely *Magyar* országnak némely részszein nem mást jelent; hanem ezeket: rút, csúnya, avvagy lustos.

szonyok-is. Ezeket *Árpád*, az Országának minden részszeiről (nagyon gyönyörködven a' szép Teremtményekben) ide hívattatta, 's leg-ékessebb *Rózsáji*-is vóltanak az akkoriban virágzó magyar kerteknek. Mert: ama' régi üdőkben, nem oly szűken vóltak dücső Honnyunkban a' tiszta *Szűzek*; hogy (vagy egynek föl-találása végött-is) az Egek' *Élemessének* tizen-két jeleire köllött vólna szorúlnunk.

Ezen vendégjeivel bé-méne *Árpád* tágas Sátorába, 's-le-üle. Nagy vígasságok között töltötték üdejöket az ebédlő Ifiak. Ő magais *Árpád* (talán: hogy a' többieknek példájokra lögyön) hirtelen föl-emelte Borral-tele kupáját, és azt (mind-nyájoknak szem-fülelés-sökre) így köszönte-el:

Eb, a'-ki nem barát. — Köz békesség köztünk; röttentő félelem a' *Magyarok* ellenségén. Te Nagy Isten! adgy bort-búzátyümölcsöt! bő kalászszaal jó szalmát! Adgy, Uram! szénát-is, adgy egyszer-'s-mind abrakot-is. Add-meg, Uram! azt-is: hogy a'-mit más vetött, és aratott; mü takarícsasuk-bé.

Sorra *Mojmir* a' többivel. Vigan mindnyájan; de (*Árpádnak* jelen-létte miatt) mértékletösen. A' második fogás után, *Zalánfi* a' *Magyaroknak* örökös birodalmat; a' meghódult Nemzetségeknek igaz, hív, és állhatatos

engedelmességet óhajtott. Meg-itta ő-is fennyen-tajtékozó kupáját. Utánna a' többi.

Ki-teccött a' Vendégek között *Zalánfi*. Reá-fordúltanak némely magyar Kis-aszszonyoknak hadarászó szemeik. Beszédes volt a' társaságokban. A' Szeretetben heves; de állhatatos. Nagy kegyességet mutatták a' Magyar - Szüzeket - oldalaslag - lopogató szemei. Meg-dongta őket, valamint a' Darázs a' megérött gyömolcsöket. Ezeknek ékességjüket bátrabban meg-pillantván; igen örvendőzött azon: hogy, a' magyar Nemzetben, oly köllemetős orcákra találhatott, melyek meg-vidíthatnák még a' Bú-gond' Országában neveltött *Alamusztákat*-is. Belső gondolatainak titkait el-se-födözhetette sokáig. Mind-nyájoknak csöndös hallattakra, e' szavaival éle:

Most örvendök immár valóságosan: hogy, (édes atyámnak *Zalánnak* ön-kényes meg-hódúlása után) oj nemes és szabad Nemzetségre szállott Birodalmunk, melynek erkölcseseit ha magam nem tapasztaltam volna; hogy ily szép, ily tisztességös legyen; magammal el-se-hitethettem volna. Sokkal más híreket vőtük a' kemény Magyaroknak; de most tapasztalom immár: löhetetlennek lönni azt: hogy ily gyönyörködtető Fehér testekben, melyekkel eme' drága Kis-aszszonyok föl-ékesítve vannak, kegyetlen, és ember-gyűlölő lelkek lak-

lakhassanak. Örömmel ki-vallom gondolataimat: nem löhet a' magyar Vitézeknek nagyobb erejük az Országok' el-foglalására, mint e' Magyar-vitéznőknek (8) a' Szívek' várainak meg-

(8) Ez a' magyar szó NŐ annyit tölt magyar Eleinknél: mint *Aszszony*, avvagy *Feleség*. Innént származott osztán a' NÖTELEN, az-az: *aszszontalan*, *feleségtelen*. Innent az *Ag-nő*, az-az: *Vén-aszszony*. Innent a' NÖSTÉNY. — Az-után: VEZÉR-NÖ, *Fejedelem-nő*, annyit tölt a' Régieknél: mint Vezérnek *aszszonya*, Fejedelemnek *Hitesse*. Most immár Ö-bötű helyett E-bötűvel élünk, 's így mondjuk: *Vezér-né*, *Fejedelem né*. Sőt: valamint e' szóból: VÖ, VEJET formáltak a' régi Magyarok, úgy ebből a' szóból-is: NÖ, NEJET a' Régibbek. És: így a' Kiráj-nét Király-nejének mondták; a' Vezér-nét Vezér-nejének, az-az: Király', vagy Vezér' feleségének, *aszszonyának*. Sokáig fön-tartatott a' Neje szó. Az a' RADAI Gedeon Ur, ki nemes Nemzetébe elsőbb a' Bárói, osztán a' Grófi méltóságnak címjét bé-iktatta; és kihez én (ritka tudománnya végött) különös hajlandósággal, és tisztelettel viseltetem; nekem két magyar *Islen ényeseket* mutatott, kiknél a' Neje éppen annyit téssen, mint *Felesége*. Az első magát *Bogáti FAZEKAS Miklós-nak* nevezi. Ennek Könyve 1587-dik esztendőben nyomtattatott-ki. Verssei közül ide valók ezek:

Nem csak két tengör közt ennek híre vala
Persiába-is juta.

Artakserkses Király Öcsöse' szerenosságát
Szép NEJÉRŐL csudálta.

Nyil.

meg-vövéssére. Te pedig, drága-látos ETELKÁM (e' volt neve egy ellenében-ülő kellemetes Szűznek, kinck szerelmébe, ugyan-csak ezen egy látással bele-kötelődzött *Zalánfi*, 's-méltónak-is lenni gondolta: hogy vele szövetséget kössön), Te, mondám, édes *Etelkám!* meg-érdömlötted azt a' szerető Ifiaktól: hogy (ha egy csoport ellenségnek közepére vitetnél) csak éppen azé lönnél, ki, mind azokat a' Bajnokokat meg-gyözné, mind ékes Személyedet, kézen fogva, ki-hozná.

Zalánfinak e' szavait hallván a' tisztes *Magyarok*; igen örvendöttek. De *Árpádnak* öröme ott' állapodott-meg fő-képpen: hogy a' meg-hódúltt-népekre-terjedött *Magyarok'* birodalmát nem oly sújosnak lenni tapasztalta, mint

*Nyilván hiszik immár: hogy egyéb NEJÉVEL
Soha Cyrus nem hála.*

A' második Vers-szerző *CHIERÉNY Mihály*,
kinck Könyve 1592-dik esztendőben adódott-ki. Így
dalol:

Közönségösen azt-is végezték vala:

Hogy szabadon mindenik be-járhatna

Kérdetlen Királyhoz menne dolgába;

Ha-nem-ha NEJÉVEL a' Király volna,

A'-mint heten köztők végezték vala:

Hogy szabados volna Király' ajtaja;

Ha-nem-ha NEJÉVEL volna ágygyába.

mint ennek-előtte gondolta. Tartott mind-azáltal *Zalánfinak* mézes szavaitól; el-sem-is-hitethette magával: hogy oly-édesdeden-folyó beszédgyei belső gondolattyainak imőlygős titkaival meg-egygyeznének. Mert ennek atya *Zalán*, leg-több tormát tört a magyar Vitézeknek örök alá. Ugyan-azért: a' reá-eresztett mérges Vezérek ő-véle leg-kegyetlenebb módra bántanak. Lehetetlennék állította tehát: hogy annak Fia ily nyugodtt elmével hordozhassa a' nyakába-vetett reméntelen örvöt.

De a' jelen-lévő magyar Kis-aszszonyomé, kik az imilyen bérces gondolatokra föl-nem-kapaszkodhattak, csak éppen *Zalánfi* ékes beszédgyének fojamattyában foglalatoskodtak. Ojannak lenni gondolák a' ki-terítött partékát, a'-minő szavakkal árúltattak a' locska kalmároktól.

Örvendöttek tehát a' Sátorban mindnyájan, ki-vévén *Világost*, azt az irigykődőt. Ennek föl-lobbanó szíve abból az okból illetődött-meg fő-képpen: hogy *Zalánfi* (kit első látásában nagyon meg-szeretett) nem magát tütte első szerelmének tárgygyává; hanem *Etelkát*. De még inkább föl-duzzana akkor: midőn *Etelka*, a' többi Kis-aszszonyoknak nevökben, így vizsált *Zalánfinak* dicséreteire.

Nagy köszönettel vöszszük (Nagy-méltóságú EREDET!) a' magyar Kis-aszszonyokhoz hajló indulataidat. Felöllumk-el-tökellött ítéletöd (bizonyomra mondom) kevélységre-is ösztönözne bennünket, ha eleve által-nem-láthatnók: hogy, midőn ily méltóságú Ifiak a' Szüzek' dicsérettyeikre le-ereszködnek; bennünket önnön-magok' dicsérettyök' emléközétére emelnek. Sőt: ha másokat magasztalnak, akkor valójában magok' erkölcsöcseiket dücsöíttetik. Hogy pedig a' fő dicséretöt rajtam kezdeni méltóztattál (mivel jól tudom: hogy nem magam vagyok az a' *Féniks* madár, melynek se párja, se mássa széles e' *Velágon*); azt én Méltóságod' Kegyességének, nem pedig magam' érdömeimnek tulajdoníthatom. Gyönyörűen - fojó szavaidnak elevenségével csak éppen azt akarád (tudom) ki-jelenteni: minőnek kívánnál engöm' leg-örömostebb látni, hogy lögyek; nem pedig meg-dicsérni, hogy vagyok. Mind-az'-által: meg-kívánom mutatni: hogy eme' csinosan-összse-hordott dicséreteid, noha ugyan érdömetlenre; de még se hál-adatlaúra szállottak.

Csak ma láttá *Árpád* leg-elsőben *Etelkát*. És; midőn Ez oly-udvarisággal-tellyes szavaic ékesen eregette; nem tudom: minő szeretettel, de úgy-annyira föl-gerjedett iránta: hogy ennek tisztességes Férjhez-adássáról még ak-

kor gondolkodni kezdene. Úgy véltem: a' gerjesztötte-föl leg-inkább a' Fejedelem' szívét: hogy, ennek az ékes virágnak szép személlýében, *Zoltánnak* egygyetlen-egy élő fiának képét úgy annyira föl-találhatta: hogy, ki *Zoltánt* és *Etelkát* ösmérve tapasztalna; az, se az orcáknak hasonlatosságokról, se a' teremeteknek, se az üdöknak egyenlőségökről nem kételkedne.

De, meg-mértékölvén mostanában heves indulattyait; hirtelen *Zalánfira* tekintett, ki éppen akkor, úgy ki-meresztötte szeméit *Etelkájára*: mintha egészszen köröszkül-akartavólna-szegezui, és azoknak nedves, és gyakorta-bé-hunyorodott forgássai végbe-vinnék a' nyelvnek kötelességeit. Szerette *Árpád*, és (midőn e' dologba jól bele-tekintett) jóvá-is hagyta e' gyönyörű *Párnak* össze-kötelkedését; fő-képpen abból az okból: hogy, e' magyar Szüznek el-vételével, *Zalánfnak* *Bolgár* természettye meg-magyarosodhatna, ha nem előbb-is; leg-alább a' kilencedik nemzetben. És így, füstös fajzattya az Országnak nagy hasznára válhatna.

Azomban *Zalánfi* minden gondolattyait *Etelkának* kellemetességeibe mártotta. Csak alig-is várhatta a' meg-úntt ebédnek bé-fejezését. Tudni-illik: hogy ama' Széppel kü-
lő-

lönösen szóba eredgyen, és, a' következő kéz-fogásról-is csak egy szavát ejthesse.

Oh Egek! be haszontalan vágyódásai vannak az emberi szívnek! Más rendelkezést tettek immár *Etelkának* házasságáról a' Mennyegek' hatalmassai. Nem azé lett a' nyúl, ki őtet a' bokorból föl-ugrasztotta; hanem, a' ki el-fogta. De a' következő Mennyegzőről azt mondhatnák az emberek: hogy a' reggeli harmatoknak ékes gyöngygyeik nem egyebek lennének, hanem azon sírányozó csillagzatoknak öreg csöppeik, melyek ennek az ártatlannak iszonyodásait látták; de az Istennek el-tökéltetett rendelkezéseit meg-nem-másolhatták. De mostanában ezen szomorú gondolatokat előbbre parancsollyuk. Térjünk-vissza azokra az öröndetes történetekre, melyek az emberi szívet nem annyira faggattyák, mint édesdeden nevelik.

H A R M A D I K R É S Z.

Zalánfi Etelkával.

A' Fejedelemnek szép Sátora mellett, egy gyönyörűséges szép kertet építettek a' rá-tanúlt Kertészek. A' Világ' régiségeivel vetekedő nagy fákat úgy írtatta-ki *Árpád* az

egyenes útnak fojássaira: hogy, ki a' kertnek közepében meg-állott; onnatt (valamint a' Kerek' közepéből) szint'-úgy láccattatnának az ösvények eredni; mint a' Csillagoknak székökből a' sugárok' nyilait lövelödzni láttuk.

Nem annyira szerette *Árpád* a' szép virágokat, mint a' sűrű árnyékot. Ennek irtózássra-termett szentséges homájjában gyakorta sétálgatott, és (minden érzékenségeit elő-vén) tüzes tanácsokat tartott a' szerette-Magyaroknak ellenségi ellen.

Minek-utánna az ebédet meg-ették, a' közel-lévő kertbe le-sétáltak valamennyien. Nem volt szokásban: hogy, ebéd után, terhes gondolatokkal fáraszsák elméjüket a' *Magyarok*. Nyájas beszédekkel gyönyörködtették a' Szüzeket még a' komor kedvű *Kúnok* is (9). Ki-ki azzal járt, kit szívéhez kapcsolt.

Mert:

(9) *Árpádnak* üdejében a' KÚNOK az *Euksinomi* tengernél laktanak nem igen messze a' *Magyaroktól*, kikkel atyafisággal-is éltenek. Ezt bizonyítja: *Elsőben Ptoloméus* (régi Föld-író) ki őket ama' *Bastarnák és Roksolánusok* közé helyhezteti. Azután: bizonyították a' régi Anya-szent-egy-háznak Történetei-is, melyek sok *Tanákról* emlékeznek, kik az *Euksinomi Kúnoknál* szenvedtenek. Ezek pedig *Csabának* (*Áttila'* fiának) véréből származtak; *Csabaroknak-is* mondatták. Nem lévén Cs-bötűjök

Mert: már ennek-előtte (a' régi szokás szerint) ki-kiáltotta *Árpád*: ki-ki a' magájával.

C 3

Örö-

a' *Görögöknek*, *Chabaroknak*, vagy *Kabaroknak* írták. — Midőn *Álmos* (*Árpádnak* attya) ki-hozá *Szittyiából* a' *Magyarokat*, és akkor az *Oroszokra* üte; ezek a' *Kúnok* össze-szűrték a' levét az *Oroszokkal*, és egygyütt a' *Magyarokra* estek. De nagyon meg-verte *Álmos* mind-a' két feleközetet. A' *Kúnoknak* meg-alázódássokat még-is nagyra böcsülte. Azoknak hét Nemes Vezérjököt: *Édet*, *Edument*, *Etét*, *Bungert*, *Ősét*, *Bojtát*, *Ketelt* egész Seregestől maga Vitézei közé számlálta. — A' *Magyarokkal* össze-egyelült *Kúnok* (a'-mint *Const. Porfirogen.* mondgya) nyolc Nemekkel szaporították-meg a' *Magyar Nemzetséget*. Első vala tudni-illik *Csaba*; a' második *Neke*; a' harmadik *Megere*; a' negyedik *Kuturgemati* avvagy *Kutugermat*, mert így-is neveztetik); az ötödik *Tariáni*; a' hatodik *Genács*; a' hetedik *Káre*; a' nyolcadik, és az utolsó *Kásé*. — *Árpád*' uralkodássának végső esztendeiben, megszűnvén a' hadak, Országunkban a' *Kúnok*-is megnyugodtak. Hejségeket építvén, sokakat neveztenek-el magok nevökről. *Csaba*-nemről egy-néhány falunkat *Csabának* mondanak. Hát ha *Csabrág*-is in-nent neveztetik? *Nece*-nemről származhatott *Nyék*; *Megere*-nemről *Megyer*. *Kuturgemati*-nemről *Kút*, *Túr*, és *Gyarmat*. *Tarián*-nemről szivárkodhatik *Tarján*. *Genács*-nemről *Gács*. *Káre*-nemről *Karács*, és innett osztán *Karács-Berény*, *Karács-Ságh*. *Kásé*-nemről *Kazár* és *Kozár*. Egygyütt pedig *Karé-Kásé*-nemekről *Karács-Keszi*. Ezek a' Hejségek

Ipol

Örömet *Világosba* kapott volna *Mojmír* ;
Zvatoplugnak ama' szebbik fia. De mivel ész-
 re-

Ipol-vize körül (de fő-képpen *Nógrád Vár-megyé-*
ben) még most is föl-találtnak. De mivel másutt-
 is vannak *Megyerek*, *Tarjánok*, *Gyarmatok* ; és az-
 is olvastatik *Arpádról* : hogy a' *Kúnok*² Vezérjeik-
 nek másutt-is adott Hejeket : azoknak fő-lakássokul
 azokat a' hejségeket lehet állítani, ahol mostaná-
 ban a' *Nagy-Kúnság* virágzik. — De ama' másik
Kúnok, kik az *Euksinomi* tengernél meg-maradtanak,
 az *Üzoktól*, és az ott maradt *Usabaroktól* lak he-
 jökből ki-űzettek ; kik is össze-beszéllvén a' ha-
 sonló-sorsú *Pacínákokkal*, meg-úatt Országjokból ki-
 jöttek, és el-lepvén *Moldovát* és *Oláh-országnak*
 egy részsét ; ezt a' *Tartománt* elsőben *Pacindeid-*
nak, az-után pedig *Nagy-Kúnságnak* nevezték. Vég-
 tére osztán *Magyar-országnak* bírtokába estenek.
 Ez annak az oka : hogy *Magyar-királyaink* ama'
 valóságos *Nagy-Kúnságra* (*Moldovára* tudni illik, és
Oláh-országra) mindenkor számot tartván ; magokat
 mindenkoron *Kúnok'-királyának* írták pecsétes leve-
 leikbeh. Innent származik a' *Magyaroknak* azon
jussok, melyel mostanában-is vissza kérhetik *Mol-*
dovát, és *Oláh-országot*, mint a' *Magyar-koronának*
Jószágát. *Kristus Urunk'* születése után 1230-dik
 tájban ama' *Kúnokra*, kik *Moldovában*, és *Oláh-*
országban látkanak, reájok-esvén a' *Tatárok*, őket
 (*Kutén* nevű Vezérjökkel egygyütt) meg-zaklatták ;
 kik-is *Béla-királyunkhoz* (ama' negyedikhez) foja-
 modván ; *Magyar-országunkba* bé-eresztettek ; és,
 el-hagyván sátoros lakássokat, magoknak házakat
 épí-

re-vőtte a' szemes Szerető: hogy ő magát *Árpádnak* oldalához csatlotta; és, valamint a' tányér-virág, mindenkoron utánna forgana: nem csak el-hagyta a' ragadó - kulláncsot, hanem meg-se-szöllította. Attól tartott a' meszsze-látó Ifjú: hogy *Világostól* kosarat ne kapjon. E' dolgot iszonyú böcstelenségnek tartották az akkori *Magyarok*.

De *Zalánfinak* éles szemei *Etelkáról* el-nem-fordúlhattak. És: mivel eme' *Kegyesse* előre ki-iparkodott a' kertbe; szüntelen után-na leskölödik vala: ha vajjon annak maga-viseletéből valami svív-illetődésnek jelét ki-tanúlhatná-é? Ki-szorította magát *Etelka* a' többiek' seregekből. Sőt: gyakortábban vissza-is-teki-ntgetett *Zalánfira*. A'-mi több: hogy hamarébb el-érettetne; lassú lépésekkel, és, mint-ha dolga-is vólna, valami motozásokkal gondolkodva mendegelt.

E' dolog úgy annyira föl-lobbantotta *Zalánfinak* szívét: hogy meg-tüzesödött orcájának jeleiből ki-ki meg-láthatná szerelmes indulat-

C 4

tya-

építettek, és máiglan-is *Kis-Kúnságiaknak* mondatnak, hogy amazoktól a' *Nagy-Kúnságiaktól* megkülömböztessenek, kik, még *Árpád* üdeiben *Magyar-országban* le-telepedtek. PTOLOMÆUS. ANONYMUS *Belæ Regis Notarius*. KAPRINAI. KATONA.

tyait, Már-is: csak-nem újjal mutogatták a' többiek. De *Etelka* észre-szemre vévén szaporá gerjedelmeit; így csillapítgatta heveit:

Kérlek, *Zalánfi*! vonyítsd-meg egy kevéssé *Leventás* (10) indulataidnak meg-ereszködött fékjét: ne-hogy emezen szárnyas szemek előtt mesébe essünk mind-a'-ketten. Eleven szívednek ezen ugró szikrái, nem mondok ugyan: hogy vagy méltatlanok, vagy éppen vétkösök. Mind-az'-által (de meg-engedgy bátorságomnak) mostanság, ily hamarjában, üdőtlenek. Meg-ne ijedgy nevezetes EREDET előbbeni világos szavaimtól. Szeresd inkább bennem minden gyodolataimnak ily köllemetős ki-nyíltokat. Ez a' magyar szokás a' *Rózsák*-hoz

(10) Véleködgyenek mások ama' *Leventa* szóról akar minő-képpen; elég az: hogy még most-is fen forog a' *Tisza*-mellékieknél az a' *Játék*, melyet a' föl övedzött ifiak *Leventásdinak*, avvagy *le-vetős-dinek*-is mondanak. Ez nem másból áll: hanem bajnoki hirakozásból. A' nyertest *BÉL-Leventának* nevezik, a' meg nyerttet *OBA-Samunak*. Mind ezen fölül azt-is mondgya *DECSI Sámuel* abban a' Könyvében, melyet az *Magyar Koronáról* írt: hogy ez a' *Leventa* szó valóságosan a' *Törököknél* származott, és onnént, valamint több szavaink, hozzánk csúsztanak. A' *Törököknél* a' szó nemes Vitézt, vagy Bajnokot jelent.

hoz hasonlíthattya az itt nevelt Szüzeket; melyek akkor kedveltetnek leg-inkább: midőn bimbójokból ki-nyílni kezdenek.

Ezekre a' szavakra inkább föl-indúla *Zalánfi*, és e'-képpen felele:

Vajjon hogy-hogy kívánhatod azt töllem drága-látos *Etelkám*: hogy tégöd', *szívem'* föl-födözéssében ne kövessék? Immár (az előbbeni ebédkor) nyilván ki-vőhettem belőled igaz-barátságú *Szívedet*. Ragyogó szemeidnek világos tükörében láttam: mind tiszta gondolataidat, mind kegyes hajlandóságidat. Csak éppen egy valami maradott még hátra: melyet se szemérmes orcádnak homájos vonásaiból, se szemeidnek nem-gyakorlott kacsongatásaikból világosan ki-nem-vőhettem; tudni-illik: ha vajjon méltónak vélöd-é arra *Zalánfidat*: hogy őtet egyedül a' magadénak tarcsad, és a' következő szövetségnek boldogságával az Egeknek mennyegzetéig segícsed? Eszedbe juttatom pedig előbbeni *magyar* szokássodat. Most verje-ki gyönyörű leveleit barátságos *rózsád*. Add-ki (minden színlés nélkül) *Szívednek* minden vágódásait.

Ezekre *Etelka* így felelt: Ugyan-csak hamar akarsz bántani, *Leventa* a' tüzes ütközéttel. Már előbb-is mondám: hogy eme' gondolataid egy-kevesé üdőtlenek. — Még-is: ha méltó-

nak ítéllek-é arra: hogy tégöd' a' magaménak tarcsalak? minden kérdésöd nélkül; által-lát-tad volna érdoömlött feleletömet. Ki ne vélne méltónak arra: hogy magájévá tögyön? kinek nemes eredetét láttya, és még nemesebb erkölcsöseit csudállya. Söött: ki-ki áldomás gyanánt veheti e' gyönyörű indulatidat, melyeket Te a' magyar Kis-aszszonyoktól ajándék-fejébe reméllesz. — — De! a' mi Sátorossá-gunkat (II) illeti — Halladsza nagy okossá-gú Zaidnfi! Számba-fontba heves-hírtelenségű gondolataidat! A' hamar-tanácsnak néha ha-mar-bánás a' vége. Egy lélek sincs *Tatár*-korbácsal hátad után. Adgy leg-alább üdöt az örökkön-tartó szövet' nyüstös bél-fonalai-nak el-igazítássára. — Ezökön fölül: hallyad, és jól meg-mázsáld okaimat: bizonyosan nyomosok. — Szabadok ám néked gondolataid. Atyádnak holtta után: senki se vethet láb-tán-to-

(II) Ez a' szó: *Sátorosság*, annyit tött a' régi *Magyaroknál*, mint *Házasság* a' mostaniaknál. Mert *Házai*k nem lévén édes Eleinknek, új *Sátorokat* vertek kedves magzattyoknak számokra: hogy őket meg-párasíthassák. Minek-utánna osztán *Ma-gyar*-országban le-telepedtenek, el-hagyván a' *Sáto-rokat*, *házakat* építettek; és így valamint a' *Sáto-rokat* házakra, úgy a' *Sátorosságot*-is házasságra fordították.

torító követ elődbe. Szándékod szerént szabadon meg-töhecc mindönöket. De él még az én atyám. Ennek nem csak akarattyához; hanem csak észre-vött intéseihöz-is úgy szoktam tellyes életömben hajolni: hogy annak csak szeme' járattyát-is Isténöm' parancsolatjának állítanám. Soha javallásának ellene nem mondtam. Készebb voltam meg-halni, sem-mint durcáskodni. Ercsd-reá a' többit. De van ám még valami a' fekete levesből. Meg-ne-feletközz az illetlenségről-is. Tégöd' Nagynak teremtt az Isten, és igen szép Tartományok' Urának. Én egy *Hadnagynak* leánya, és pedig szegény leánya vagyok. Sem-mim ögyebem a' böcsületömnél, és jó hírem-nevemnél. Ugyan-ezért: mindenkor fontbavöttém gondolataimat; nem-is kapaszkodhatam oj pócra, melyről szégyönömmel le-hengörödtem-vólna. Magamat magam' rőfjével mértem mind-eddig. Vannak, *Zalánfim*! több Szüzek-is itten, kik engöm' (mind tős-gyökös eredettyökre, mind eleven szépségjökre nézve) úgy-annyira fölül-haladnak; mint a' törpe vinyegéknek alacsonyágjokat a' nyár-fának sügár magossága föl-múllyá. Hozzád tehát illeendőbb gondolatnak lönni vélném azt: ha ezökhöz adnád magadat; engöm' penig alacsonyabb-röndü Fiakra, de még-is tisztos *Leventákra* hagynál.

Ezek-

Ezekre *Zalánfi* rövideden így viszált: azon okaid éppen nem ojjak, drága-látos *Kis-asszszony*, hogy bennem ékes-szeméjjödhöz-hajló reménségömet meg-fojthassák. Ha te annyira föl-akarod magad emelni, a'-mennyre éule-ereszködni szándékozom; már akkor ama' *Nagy*, egy karban láthattya eme' *Hadnagyikicsint*. De ne-is kételkedgy: hogy mostani állapotodnak föllyebb-emeltetéssét el-végezhetem *Árpádnál*, kegyes Fejedelmünknel. A'-mi penig édes atyádnak akarattyát, és Sátorosságunk' engedelmet illeti; bátor magad ne fáradgy-is benne; ha reám bíztad, emberre bíztad a' dolgot. Légy addig-is jó reménségben, 's-el-tökéllött szándékodnak állhatatosságában édes-kedves *Etelkám*.

Akarta itten *Etelka* a' Sátorosságnak lehetetlenségát más okokkal-is támogatni; de *Árpádnak* közelgető személlye meg-szakasztotta édes beszédgyöket. Viszsza-kellett a' Sátorba menni mind-nyájoknak: hogy ott az arra-készültt ládából ki-vonattasson annak a' Szüznek neve, ki osztán (holnapra kelvén az üdő) azon említett új Épületnek bé-szentelésséhez fogjon, 's-egyszer-'s-mind azt az Istent, kinek tiszteletére föl-emeltetett, a' *Magyarok* 'gyűlésökben ki-hírdettesse.

El-lehetett akár-kinek gondolni, ez a' nem-reméltett el-válás minő nehezére eshetett.

tett a' hevesen-szerető szegény *Zalánfinak*.
 Elég az: hogy ennél keservesebb hasadást
 szívében nem érzett tellyes életében. De az
 el-kerülhetetlen szükség, *Árpádnak* tisztelete
 (a' többi között) el-nyelette ezt-is az ügye-
 fogyott szegénnyel.

NEGYEDIK RÉSZ.

Ünnep-hírdetés.

Le-ültenek tehát a' Sátorban mind-nyájau,
 és várták ama' szerencsés szem-pillantást,
 melyben a' Szüz' nevével a' Gömb-is (12) ki-
 vo-

(12) Ha föl-találtatik a' *Magyaroknál* ez a' szó
határos; bizonyosan föl-kölletik-találtatnia ennek a'
 szónak-is: *határ*: mivel ama' másikat ebből igazí-
 tották-el a' *Magyarok*. Nem külömben: mivel fen-
 forog a' *Magyaroknál* eme' szó-is: *gömböjü*, meg-
 kell-lenni valahol a' szó' gyökének-is: úgy-mint,
 vagy *Gömböj*, vagy pedig még a' *gömböjnek*-is gyö-
 ke, a' *Gömb* szó. En ezt a' régtől-fogva-el-veszett
Gömb szavat már ennek-előtte új életre hoztam azon
 Könyvemben, melyet a' Tudákosságról írtam. Ot-
 tan ez-által a' *Gömb* szó által azt értem, a'-mit a'
Dedkok a' *Görögöktől*-kölsönözött *Sphaera* neven
 ér-

vonatik, és magától a' Fejedelemtől ki-hirdet-
tetik. Minő szíves fohászkodásokkal ostrom-
lották az egeket a' reménlő Lelkek! Jól tud-
ták: hogy, kit a' szerencse ezen adománnyá-
val meg-áldana; az már, a' Csillagzatok' ból-
tozattyáig föl-emelődvén, az egész nagy Vi-
lág előtt ki-fogna tecceni. *Világosnak* kö-
nyörgéseit éleszteni láccattanak a' Fejede-
lemnek titkos fohászkodássai. Ezt akarta sze-
rencsésnek látni; Ezt (a' válogatott Szüzek-
nek ékes seregjökben), mind-nyájok fölött,
mind föl-emeltetni, mind meg-dücsöíttetni.

Azomban össze-vögyítették az ügyelő
Kis-aszszonyoknak nevöket. Jelen volt az
ártatlan, és gyönyörű Gyermekek, kinek szí-
nezetlen ártatlanságára bízták a' Gömbnek
vagy szerencsés, vagy szerencsétlen ki-mar-
kolássát. Ez tehát, mind-nyájoknak le-csen-
desültökben, a' ládikába nyúlván; ki-vőtte
a' szerencsés Gömböt, és *Árpád*-fejedelem-
nek kezeibe adta.

A' Gömbnek, és a' reá-meccett névnek
meg-szemléléssé' alkalmatosságával igen ki-
ütöt-

értenek, melyet némelyek *Golobisnak* mordanak, ama'
Deák szóból csigázván: *Globus*, *Golobus*, *Golobis*.
De ennél sokkal *magyarosabb* ám az én *Gömb* sza-
vam. A' *Gömbös*, avvagy *Gömbös* se vehette más-
unnan eredetét; hanem a' *Gömb* szótól.

ütötte magát *Árpád* orcáján a' szomorúság. Nem kevés üdeig unalmas várakozással tartóztatta mind a' Vendégeket, mind pedig a' szem-meresztő Szűzeket. Le-csillapíthatta még-is hevesködő indulattyaait. Végte: valamely örömenek tettetés, de úgy-is homájos ki-ütéssét tüntetvén, e'képpen hirdette-ki a' holnapi szent ünnepségnek el-rendelt szer-tartássait:

Országunk' bóldogulássára, ellenségeink' le-tapodtokra, hónapi napon, abban az új Épületünkben lévén, oj áldozatot fogunk a' Menny-belieknek föl-adni, mely az áldozandó Szűznek leg-kedvesebb marhája. Új tüzzel el-emístödvén az Áldozat; annak a' Szűznek hatalmában leszen: hogy, mind az Épületnek nevet adgyon, mind Isteneink közzül ojjas egygyet válaszszon, kinek Gond-viselésére bízassuk édes Hazánkat, *Magyar-országunkat*. Az a' nagy-hatalmú Isten (a' Szer-tárnak rőndös végbe-vitelére tekintvén) az itt-lévő Szűzeknek ékes Seregjőkből egygyet vött-ki magának. — Ellyen *Etelka*.

Ez-után a' ki-hírdetés után nem egyéb szavakat hallottak az egész Sátorban; hanem ezöket: Ellyen *Etelka*! Ellyen *Etelka*!

De ez a' Kis-aszszony (a' fennyen-kiáltó Vendégeknek örvendetes szózatyokat vé-vén) örüllön-é a' szerencsének kegyessége
mi-

miáért? avvagy a' következőhető Főretegek' szél-vizei végett törődgyön? éppen nem tudhatta.

Elég az: hogy (minek-utánna nevének ki-hirleléssét hallotta); nem csak iszonyú-képpen meg-ijede; hanem egész testtyében föl-is-borzada. Eleve meg-érzette az ügye-fogyott ezen alkalmatosságból következőhető gyötrelmeit; és (az el-kerülhetetlen terh alatt) egész Test-épülettyének siralmas le-rokadássát. Istenem! így hagyhatod-e előre gyötörtetni az ártatlan báránt? Gyötörtetött nagyon. E' volt oka: hogy lankadtan mondotta ezen utolsó panaszszait:

Én ugyan, dücső *Magyarok!* elegendő há-lakat nem adhatok hatalmas Isteneinknek; hogy engömet (csekéjségömrre nézve) leg-alacsonyabb szeméjt, ennek a' Szün-naplásnak (13)

Fő-

(13) Nem hiszem: hogy valamellyik Nemzet mind kurtábban, mind igazábban ki-mondhassa annak a' szónak erejét, melyet a' *Zsidók* így ejtenek-ki: *Sabat*, mint a' *Magyarok*, midőn azt *Etelkától Szün-naplásnak* lönni hallották, az-az: olyan *napnak*, melyben a' dologtól meg-szűnnek. Ebből a' *Szün-napból* eredhetett az-után-is ama' *Szün-nep*, végtére: *Ünnep*. A' *Nap* tudni-illik *nepre* fordíttatott a' régi mód szerént, melyel, *nap-esttig* hejett, így is halljuk ezeket a' szavakat: *Nep-esttig*. És valóban

a'

Fő-pap' nejévé választani méltóztattak. Mindönök azoknak szent akaratjok szerént essek, kiknek Gond-viseléssökre (még gyerekségöm' üdején) bizattattam. Föl-vöszöm nagy serénységgel azon tistömet, melyel föl-akarnak-é segíteni? avvagy meg-alázni az Egek, nem tudom. Attól tartok: ne hogy magam lögyek azon áldozat, melyet (hatalmas Fejedelmünknek röndölésse szerént), az állatokból a' leg-kedvesebbet vévén, Istenemnek föl-adok. De régtül-fogva el-készültem minden esetökre. Ha vagy édes Hazámnak használhatok; vagy, valami szép erkölcsnek fön-tartássa végött, meg-halhatok: nem szánom vé-römet egész egy csöppig ki-kénszeríteni, és Köz-javunkat lelköm' ki-adtával elő-mozdítani. Ti magos Egek! vigyázzatok reám. Én vesz-ni indulok.

Etelkának e' szomorú szavai körösztüül járták a' halgató Vitézeknek szívöket. Senki se tudta mire vélni keserüségait; pedig ezen böldog és szerencsés üdökben, melyeknek húzomos fojamatjok minden teremtménnek szívét meg-vidithatta. Sokan csudállották benne az észnek hathatóságát, melyel által-lát-hat-

a' *Szün-napok*, *Nap-költtétöl* fogva, *Nap-estig* tartattanak.

hatta a' következendőket. Meg-könyvezték némejek, utólso fohászkodássait hallván. De többen találtattak amazok, kik, hogy a' bizonytalanoktól rettegne, gyönyörű szeméjjét nagyon sajnálották.

Csak maga találkozott *Zalánfi*, ki, másoknak el-ijedtökben, el-nem-ijedett. Sőt: abból az okból igen örvendett: hogy ama' drága-látos Gyöngy-virág, kit a' bő-kezű természet bokros adománjaival így meg-gazdagított; mostanában a' kegyes Szerencsétől a' dücsőségnek ki-teccő magos tetejére föl-segítetött. Oly nagy-is volt ezen örömének özöne: hogy *Etelka'* szavainak szomorú fojamatját nem értené; hanem magában kegyetlenül el-tökéllené: hogy a' vadon erdőknek kietlen magánosságokban fogná tölteni Remete életét, ha *Etelkának* páraságától meg-fosztanák a' hatalmas Istenek. De kardot-is kötne az ellen, ki ezen ékes sajátját magához csábítani merné.

Nem-is ok nélkül forgatta e' merész gondolatokat *Zalánfi*. Méltó volt *Etelka* akár mi eszes teremtésnek állhatatos szeretetére. Sűgár középszerűsége, és szer-tartós rendes-ségre szedettenek eleven tagjai. Bátor ugrálással futkosott a' virgonc vér minden élet-ereiben. Meg-előzte a' hulló hónap fehérét gyenge testjét bé-födöző hártya, föl-váltván orcáját nem egyéb pirossággal; hanem melyet

lyet a' fehér liliumok között tapasztalunk, midőn a' *Pünkösdi* piros rózsákkal össze-vegyesednek. E' fiatal pirost el-nem-nyütte még, el-se-hervasztotta a' koslató szeretet; el-se sáppasztották a' kacérindulatoknak lángolásaik.

Tréfás volt a' beszédben minden szeméremmel. Gyakor a' társadalmakban, de soha nem unalmas. Bátor még a' rettentő Vezérek előtt-is; a' vak-mérészségnek minden jele nélkül. Oly szemes, oly okos minden környülményekben: hogy az ugrást el véteni nem tapasztaltatott. Sőt: ha valaha (mivel nincs hiba nélkül senki-is) valami tetteben másként esett a' kocka, sem-mint felölle reméllették; nem annyira ő, mint a' Szerencse hibázni láccatott.

Tudta az észnek bírtokában tartani a' befogolt nyelvét. Ez (esze' híre nélkül) soha nem pörgött. Oly eszességgel beszélgetett minden hozzá-illő nemes Ifiakkal: hogy, kit szeretne inkább, ki-nem-fakadhatna belölle. Akár-kivel szóllott, mind-egygyike egy-aránt dicsekedett szíves hajlandóságával.

Érdeimeihez-szabott belső fényjeivel megelégedv n; azokat csillagtatni soha nem kívánta. Ugyan-azért: tiszta erkölcsjei miatt, szeretnék-é inkább? avvagy tisztelnék okoskodó Szüz-társsai? bizonyosan föl-nem-vehetnéd. Mennél tovább társalkodott valakivel,

annál-inkább nem közönségesebbnek ; hanem sokkal méltóságosabbnak találták. E' dolog a' valóságos Erkölcsöknek jelök én-nélam , melyeknek se érdömök nem fogy, se árrok lenem-száll. Mind eddig az irigység fölött él-vén , nem csak magánál alacsonyabbakat tulajdon nagyságához ; hanem a' nagyobb-eredetű Kis-aszszonyokat-is maga' középszerűségéhez tudta egyengetni.

Ki-teccött ragyogó szemeinek méltóságos forgásaiból az a' ritka uraság, melyel nem csak egy *Házát* (há köz-nemességű Ifiúhoz menne), hanem egy egész *Hazát* (ha valaméj Fejedelemnek felesége lenne) kormányozni tudna. Tudni-illik, ha annyi Országok vólnának ; a' mennyien vannak, kik az Országlásra alkalmasok. De így-is lehetett gondolkodni felölle : hogy csoportos díszszei között leg-csekéjebb lett vólna az : ha Fejedelmi Szüléktől születtetett vólna.

Ugyan ezért a' leg-főbb férfi Fejedelmeknek, nem annyira eszére, mint Fehér-népi állapotjára nézve engedett. Úgy-is teccett : mint-ha *Nevén* és *Nemén* kívül semmi más egyéb aszszonyi minéműség nem ragadott vólna reája. Vagy csak ebből az egy dologból-is kivenni : hogy nagyobb lenne ; sem-mint gondolná. Imnár az Erkölcs természetté válván szívében ; maga se tudta : mi légyen. Sőt : mi-
dön

dön jót cselekedett, nem azért cselekedhet-
te: hogy láccattasson; hanem csupán azért:
mert más-kép' nem cselekedhetett.

Édes Atyját Gyulának hívták. Hadnagy
vált abban a' Seregben (14); melyet *Huba*-ve-
D 3 zér-

(14) Az egész Magyar Katonaság (*Árpádunknak*
üdejében) Hét Felekezetekre vala föl-osztva, melye-
ket *Vezérségeknek*-is, *Táboroknak*-is mondtak. E-
zeknek Igazgatóit pedig *Vezéreknek*, vagy *Táborno-*
koknak nevezték. Minden *Vezérségben* harminc-ezer
nyolc-száz ötven-két katonákat olvasunk; tehát az
akkori egész Magyar katonaság közel két-száz-tizen-
hat-ezer fejből állott. A' Vezérek' nevök ezek
vóltanak:

I. ELÖD. Ezt *Béla* Kirájnak nevetlen Irnokja
így nevezi: *Eloud*.

II. KUND. Az Irnoknál *Kundu*, és *Kadu*.

III. UND. Ez is amannál *Ound*, és *Oundu*.

IV. TOSO. Ez nála *Tósú*, vagy *Thósú*.

V. HUBA. Ennek neve nincs meg-másolva.

VI. TUHUTUM. Más-kép' nem-is íratik.

VII. USZUSÚ. Ezt így írja *Usubuu*.

Mivel pedig minden Táborban harminc-ezernél
többen vóltanak; hogy a' Tábornokok könnyeb-
ben el-igazíthassák Táborjokat, mind-egygyik Tá-
borban, avvagy Vezérségben Három *Had-nagyokat*
rendeltek. Következés-képyen mind-össze a' Had-
nagyoknak számok huszon-egyre ment. Mind-
nyájoknak nevöket el-nem-óltotta a' Régiség. Így
találtam-fel őket;

zérlett. Leg-öregebb volt ugyan Gyula a' Hadnagyok között; de egy se volt hozzá fogható.

Ama'

I. ELÖDNEK Táborában ezek a' három Hadnagyok voltak: I. *Zaboles*, *Elödnek* fia. Ezt az Írnok így-is nevezi: *Zabolsu*, így-is: *Zolsu*. II. *Kulpun*. III. *Kún-Bogár*. Ez *Bogát-is*, *Bunger-is*.

II. KUNDNAK Hadnagyjai: I. *Csörsz*, *Kundnak* fia. Ez *Kurz-is*, *Kurzán-is*. II. *Rákos*. III. *Kún-Etü*. Ezt az Írnok *Etének-is* nevezi.

III. UNDNAK Hadnagyjai: I. *Ete*, *Undnak* fia. Így is íratatik: *Ethe*. II. *Velek*. III. *Kún-Ketel*. Ezt az Írnok *Retelnek-is* mondgya.

IV. TOSÓNAK Hadnagyjai: I. *Lehel*, *Tósónak* fia. Ezt *Lelunak* mondgya az Írnok, *Leelnok-is*. II. *Kadika*. Az Írnok szerint *Kadusa*. III. *Kún-Úsa*. Az Írnok szerint *Ousudun*, vagy *Ousad*.

V. HUBANAK Hadnagyjai: I. *Gyula*. II. *Zuard*. III. *Kún-Édem*. Az Írnok szerint *Edun-is*, *Edumen-is*, *Edumer-is*.

VI. TUHUTUMNAK Hadnagyjai: I. *Horka*, *Tuhutumnak* fia. II. *Ogmandi*. III. *Kún-Bojta*.

VII. USZUBÚNAK Hadnagyjai: I. *Zolok*, *Uzsbú'* fia. Az Írnok szerint *Zolouk*, vagy *Zolouku*. II. *Öse*. Az Írnok szerint *Eusee*. III. *Kún-Edö*. Az Írnok szerint *Edu*, és *Ed*.

Mivel ismét minden Hadnagyságban tíz ezer fejek voltak; hogy a' Hadnagyok könnyebben igazgathassák Hadnagyságjokat, mindenikben tíz *Ezredességet* rendeltek. Ezek az *Ezredesek* az-után *Ezres Kapitányoknak-is* neveztettek. Ezeknek az *Ezredeseknek* nevök (két-száz-tízen voltak mindenestől)

Ama' Nyitrai Tótoknak meg-verésökben; Zobornak (a' Vár' Óltalmazójának) föl-hajháztában,

D 4

le-

től) nincsenek szorgalmasan föl-jegyezve, ki-vévén tizen-négyet. Ezek pedig azok: I. *Botond*, *Kulpun'*-hadnagy' fia. II. *Sura*; az Írnok szerint *Assúr*, talán ebből: *A' Súr*; vagy *Az Úr*. III. *Üdű*, *Kún-Etű'*-hadnagy' fia; az Írnok szerint *Eudu*. IV. *Apa-farkas*, *Ogmándi'*-hadnagy' fia; az Írnok szerint *Opa-farkos*. V. *Tulma*, *Ketel'*-hadnagy' fia; az Írnok szerint *Olu-p-tulma*, vagy *Oupkul-tulma*. VI. *Ekul-su*. VII. *Örs*, *Kún-Úsa'*-hadnagy' fia; az Írnok szerint *Ursuúr*, vagy *Ursuuru*. Mások szerint: *Urs*, *Ursus*. VIII. *Zombor*, *Horka'*-hadnagy' fia; az Írnok szerint *Zumbur*. IX. *Gyila*, *Horkának* második fia; az Írnok szerint *Gyyila*, és *Geula*. X. *Ur-kun*, *Öse'*-hadnagy' fia. XI. *Turzol*. XII. *Saba*. XIII. *Huhot*. XIV. *Bors*. Ennek nevét igen változtatták az Írók. Ötet az Írnok így nevezi: *Borsu*. *Hepidanus*: *Pulzsi*, *Púsi*. *Aventinus*: *Bulcko*. *Thuróci*: *Bulchu*. Ez-után *Katona*: *Bulcsú*. *Porlirogenneta*: *Bultzú*. *Cedrenus*: *Bulosudes*. *Kuropolata*: *Bolesodes*. *Zonaras*: *Dologudes*. Talán annak a' *Borsnak* nevei ezek-is: *Ver-bulsu*, *Ver-bulcsu*, *Ver-bulchu*, *Verbölcs*, *Verböcs*, 's-a'-t. Ha ez így vagyon, egy embert több emberekre osztottak a' szorgalmatlan Írók. Ime mennyien írtak erről a' szerencsétlen emberről, ki *Lehellel* egész *Tokson* üdöjéig (*Árpád'* Fejedelemeinek Unokájáig) élván, ugyan azon *Toksonnak* paráncsolatjából mind-a'-ketten a' *Némotek* ellen küldettek, és ezektől el-fogattatván, *Augusztánál* föl-akasztattak.

Vég.

le-füleléssében-, és fel-akasztásában mindenkor nagy hasznát vette *Huba* ezen meg-győzhetetlen szívű erős Hadnagyjának. Ugyan-azért *Huba* (a' meg-csendesültt üdőkben-is) *Gyulát* nem alatta-való Tisztjének; hanem éppen *Kenyერessének* nem csak mondotta, de igazában is annak tartotta. Sőt: mivel *Huba*, számos esztendeire nézve sokkal üdösebb vala *Gyulánál*; őtet ugyan Fiaának, leánját *Etelkát* éppen magzatjának fogadta. *Gyula* pedig *Hubának* parancsolatjait (mivel alatta szolgált) *Isten' törvényének* lönni gondolta. Soha annak szavát meg-nem-vetette, annál-inkább meg-nem-cáfolta. Vezérjének méltóságát, minden környülményekben föl-tartani kívánta.

Gyula' engedelmességének nyilván-való példái oly nagy erőt vettek *Etelkának* szívében; hogy, számos szép erkölcsjei között, az tündöklene benne leg-inkább: melyel édes Atyjának parancsolatjához (mint valami Kő-szálhoz)

Végtére: mivel minden Ezredességben ezer felek voltak: hogy az Ezredesek könnyebben igazgathassák Ezredességjököt, mind-egygyikbe tíz Századosságot rendeltek. Mind-egygyik Századosságba tíz Tizedességet. Ezek voltak tehát az akkori Magyaroknak Hadi Tisztségek. Mind-nyának Fejedelme *Árpád*. LEO Sapiens. ANONYMUS *Belæ Notarius*, KÉZA *Simon*.

hoz) erősen ragaszkodott. Szapora Kút-főkből patakzottak ezen Erkölcsjei. É' volt az oka: hogy soha édes Atyját meg-nem-szomorította valamiben. Tejjesen engedelmeskedett, nem mondom ki-mutatott parancsolatjának (mert: mind-eddig semmit se kellett parancsolnia); hanem észre-vett intéseinek-is. Készebb vala meg-halni, és így minden gyönyörűségeit el-szalasztani, mint édes Atyját (szó-fogadatlansága miatt) vagy meg-szomorítani, vagy őtet csak meg-szomorodottnak-is gondolni. Fájától nem esett messze az *alma*, el-se-hengeredett. És: ha a' dolgot derekasan föl-vösszük: a' magzatok előtt nagy ereje vagyon a' Szülők' példának, akár a' jóra, akár a' leg-nagyobb gonoszra.

De, hogy az előbbeniekre vissza-forduljunk: midőn, *Etelka'* nevének ki-hírdetése után, *Árpád'* Sátorából a' Vitézek ki-jöttek; némejek közülök vígan, némejek elég szomorúan haza-felé ballagtak. Kiki, maga hajlékába érvén, azt tette, a'-mit, az hólnapi Ünneplésre, leg-alkalmasabbnak lenni gondolhatott,

Csak maga találkozott *Zalánfi*, ki, midőn *Etelkáját* *Gyulának* Sátorába késérte; heves indulatjait el-nem-titkolhatta. A' Hadnagyrára ütvén hirteleniben; elő-beszélette nála, leg-szebb leányának ritka tulajdonságait. Tün-

döklő erkölcsjeit az Egekig vitte, és azokat éppen onnatt származottaknak lenni vitatta. Ez-után pedig (az emberi gyarlóságra hirtelen le-forogván) abba keveredett, a' mileg-inkább pirítgatta májját. A' Kis-aszszonyhoz-hajló szeretetét nagy elevenességgel ki-nyilatkoztatta. Ajánlotta (ha úgy teccene) sátorosság-béli szövetségét. Nagy buzgósággal kérte a' Hadnagyt: hogy ékes leányát másnak birtokába ne adgya; hanem ő számára meg-tarcsa.

Nagy-örömet hallogatta *Gyula*: hogy leánya' erkölcsjeinek mind meg-ösmerői, mind színezetlen Tisztölői lennének nem csak az igaz *Magyarok*, hanem a' meg-hódúltt ellenségek-is. Örömének pedig oly jeleit-is mutatta *Zalánfi* előtt: hogy ez tellyes reménsséggel lenne azon gondolatjainak szerencsés ki-elég-lesse iránt, melyekről nagyon kételkedik vála ennek előtte: hogy bé-tellyesedgyenek.

Azon beszédjei után, melyeket *Zalánfi*-nak lobogássai ellen mértékletesen elő-állíta *Gyula*; végtére csak éppen arra kérte a' nyughatlan ifiat: hogy, az holnapi áldozatnak szerencsés vége után, az elő-adandó első alkalmatosságot nyakon-szorícsca. Azon legyen minden ügyekezetével: hogy, *Etelkának* reá-nem-szoktatott szívét, eszes és igen tisztességes módokkal maga-felé hódícsca. Maga'

engedelméről ne kételkedne. A' többit az Istenekre bízza.

Ö T Ö D I K R É S Z.

Etelkának gyötrelmei.

El-jött azomban az unalmas éjtszaka. Vala-
mint egy valaki vagy baját érzette, vagy
örömét lelte; úgy, vagy nyughatatlanul, vagy
nyugodalmassan aludtt. De *Zalánfit* a' Sze-
relem gyötrötte, és sokszor föl-ébresztette.
Egész éjtszakáját merő képzelődésekben, és
egybe-se-csatlott gondolkodásokban töltötte.
Etelkát néha vígnak, néha nagyon kedvetlen-
nek, és tölle-el-tünőnek látta. Csak alig-is
várhatta: hogy, (az áldozat' alkalmatosságá-
val) Szerelmessét lássa; és, ama' dücső tiszt-
ségének meg-felelessében, annak hozzá-fog-
hatosságát csudálhassa-is.

Mentt vala ugyan ekkor *Etelka* a' szere-
lemnek nyügétől: mert tellyes életében soha
meg-nem-adta úgy annyira szívét: hogy azt,
valakinek szolgálatjára szorosan le-kötelezte
vólna. Eme' páras Velágban meg-sem-is-únta
még a' páratlan életet. Szokatlan vólt a' szí-
vet nem tudom: vidító-é? avvagy inkább epesz-

tő szerelmes fortéjokban. Még-is: mint-ha meg-érzette volna következő bajait, az egész éjtszakát igen nagy nyughatatlanságban töltötte.

Ijesztő álmai úgy el-rémítették gyakorta: hogy száraz Dajkáját (egy szorgalmatos -asz szont) fenn-szóval kiáltaná, 's-ezzel ama' le-ánzókat-is, kik vagy szolgálatjára néki, vagy üdeje' tölttésére vele laktanak, hirtelen föl-ébresztené.

Nem kele-még-fel a' Nap; de ragyogott immár a' Hajnal-emelő szép csillag, midőn *Etelka*, el-únván a' heverést, mind-nyájokat föl-verte. Nem tudták mire vélni, mind szomorú ábrázatját, mind egy-mást-érő hirtelen parancsolatait. Csudállották mostani lúd-mér-gét az előbbeni libának. Semmit kedvére nem tehettek.

Éles szemekkel nyilazván a' leányokat; azokat; kik szorgalmatosok voltak, *széll-el-bél-letteknek*, kik figyelemmel (lábok' újjaikon) jár-tak, *lusta Kancáknak* mondotta. Azokat, kik e' mái-napra-tökéllett ruházatját eleibe-adták, tüzesen le-hordotta: hogy ráncos, és talán penészes-is lenne.

Maga pedig illendőnek lenni állította azt: hogy abban az épületben (Istenei előtt áll-ván) szívének tisztaságát, ruhájának csínossá-gával ki-jelentené. Nem-is volt még e' Velá-
gon

gon nagyobb gyönyörűsége; hanem a' melyet ékes öltözeteinek csak nem minden-napi hordozásában érzett. Sok gazdagabbakat meggyőzött azoknak nem csak sokaságjokkal; hanem drágaságjokkal-is.

A' Tükör előtt üle egy alacson széken *Etelka*; és midőn gyönyörűen el-terjedtt hajszálait egyengették, és kis fürtökre verték a' Szoba-leányok; azoknak serénségjüket nézegeti vala: midőn szomorú gondolatokkal azok jutottanak eszébe, melyekről a' múltt éjtszaka álmodozott. Ezek a' gondolatok annyira föl-zavarták minden érzékenségeit: hogy színe meg-változna; Fejét pedig éppen nem bírhatná. Egészségének eme' zúr-zavarjait hogy Dajkája előtt el-titkolhassa, vagy keszkenővel takarta-bé száját, vagy az orcáról-el-futamodott pirosságát kölletlen köhögéseivel térítgette-vissza.

De az a' gondos vén aszszony, ki akkoron a' Szüznek hátuljáról áll vala, és a' Leán-pártát a' hajnak bűgjai között egyengeti vala; történetből esett-e? avvagy, a' főnek gyakor bicegességéből, egészségének változásait meg-sajdította? hirtelen a' tükörbe tekintett; és, hogy orcájának eleven pirossága, a' halavány fehérségnek nem keveset engedett, nagy szív-illetődéssel tapasztalta.

Ezt a' történetet látván a' Dajka; elsőben azt gondolta: hogy, a' szívnek meg-változása, a' tükörnek csalfaságától származik. De, midőn észre-vette: hogy mennél tovább te-kintene! bele; annál nagyobb baját látná édes alakjának: el-hagyta hátul a' pártát, és (valami titkoltt nyavajáját érezyén) szem-közébe került: mint-ha ki-nyíltt homloka körül a' haját hátra-fodorítani akarná, de (igazat szól-ván) ezt azért cselekedte: hogy, ha a' Szüz-nek színe a' tükörnek mutatássával meg-egy-gyezne-é? mennél előbb ki-tanúlhatná. Valóságos jeleit tapasztalta vagy már a' jelen-lévő, vagy nem sokára reá-törekedő nyughatatlanságnak. Hogy pedig a' Szüzet el-ne-ijesztené, ily csendesen kezdette okos szavait:

Édes Alakom! ha az orca mind azoknak tolmácsja, melyek a' szívnek rejték-öbölében lappangnak; könnyen el-hitethetöm magammal: hogy vagy valami bú furdallya szívedet, melynek fullánkja testödön-is ki-teccik, vagy, ha nélküle élsz, más valami bajodnak lönni kölletik. Ha a' rosznak elejét nem vö-szöd, erőt vészen rajtad, meg-is rögzik ben-ned. Már penig akkor hasztalanul köpöd te-nyered'. De, hogy-hogy remélhetöd e' nya-váládnak meg-orvoslássát, ha bibédet ki-nem-ugraszod? Ki vele, édes Alakom; a mi szí-ved'

ved' gyötri. Ingyen se gondollyad azt: hogy magad magadnak löhess orvossa. Több szöm többet lát; a' több kéz hamar kész. Tudd-meg penig azt-is: hogy valamint mások' dolgaikban szömösök, úgy a' magunkéban vak-undokok vagyunk.

El-ijede e' szavakra *Etelka*. És: midőn a' feleletnek szükségét látná; elsőben tétovázva, az-után egyenesen így felelt:

Édes Dajkám! engöm' nem a' testnek sérvei; hanem eme' szívnek keservei gyötrennek. Az el-múltt éjtszakának mint-egy közepe' tájában magát-elő-lebegtette álmom oj röttentősön körül-gondolta egész lelkömet, és testömet: hogy sömmi móddal ki-nem-vonhatom lábaimat a' le-kötő bűnak hínárjai közül. Sőt: ha miket álmodtam; azok fejemre-is telnek: gyököstül el-vesztem (15).

Az

(15) Régi *Magyarjaink* (a' Nap-keleti több Nemzetekkel egygyütt) igen sokat tartottak az álom felel. Az anyák, fioknak szerencséjeket, avvagyszerencsétlenségjeket azon álmotól függni gondolták; melyet fogantatássok üdejökben láttanak. Például: *Ügek* (Arpádnak nagy atyja) el vévén feleségül *Emezát* (ama' híres *Enodbél* Vezérnek leánját), azt álmodta még *Sittyiában* az Aszszony: mintha méhéből egy Fojó patakzott volna, és Urának ágyékjából dücsöséséges Fejedelmek származtanak volna; de

nem

Az okos Dajka, hogy, minek-előtte álmát el-beszéllené; annak haszontalanságát vele el-hitethesse; maga régi álmairól kezdette a' feleletet. És erővel rájok akarta fogni: hogy mivel eddig bé-nem-tellyesedtek, ezután se fognának bé-tellyesedni. De meg-mutatták a' következőt üdők: hogy a' Dajka' beszédjének utólja, nem annyira álom, mint jövődölés vala. Így felele tehát *Etelkának* előbbeni szavaira:

Oh be nagy esekéjség hóhérojja szívedet, édes Alakom! Meg-bocsáss: többet véltem volna felőlled, sem-mint hogy magam-is félhessek: ne-talán-tán egy álom, Tégödet, ne csak félni, hanem röttögni-is tanácsoson. **Ki** az álomnak hiszen; önnön magának veti a' könyveknek sűrű csöpjeit, és az-után nagyobb gyötrelömmel arattya meg-értt siralmait. Semmit se fély tőlle. Nem szokott az álom jelelőnni a' következőzendőknek; hanem pusztá képzeménje a' már el-múlttaknak. Álom, és essős üdő, magoktól-is el-múlnak. — Oh! hány-

nem a' magok földjökön sokasodtak-vólna-meg. Ezen álomnak látássáról a' gyermekeket *Almosnak* nevezték. E' vólt *Árpádnak* atyja. Ez hozta ki *Szittyiából* a' *Magyarokat*; de, nem sokára meg-halván, Fiára *Árpádra* hagyta a' *Magyarok'* vezérlését. ANONY-MUS *Belæ Regis Notarius.*

Hányszor álmodoztam magam is, vagy szomorú, vagy víg történetekről? Mi sült-ki belőlle? a' nagy SÖMMI! Most jut ismét eszömbe: A' tavaji aratás előtt, úgy teccött egy éjtszaka: mintha veled egy temetőben a' köfalnál sétálgattam volna. Te ottan könyörögtél buzgóan. Én pedig ama' köveket nézegettem, melyek, a' *Sírok* fölött, föl-valának állítva (16). Nem sokára: Elődbe került egy szépen föl-övedzött ifjú, ki néked a' Sátoroságot ajánlotta. Te mind-addig vonyogattad vállaid': még *Gyulának* parancsolatjával, reábíratattál: hogy kezet fogjatok. Alig lött vége erőltetött esküvésődnek; íme melléd lopódza egy más jövevény Ifjú, ki-is Uradnak mind koponyáját kettő-hasította, mind mejjét bé-horpasztotta, mind szívéen köröszkül verte a' kardot. Oh kedves *Etelkám!* magadat-is vérbe fekünni láttalak! de nem segíthettelek.

Kis

(16) Meg lehet: hogy ennek előtte az itt uralkodó *Oroszok* erre a' helyre temetkeztenek. Ezeknek bé vett szokássok: hogy *Sírok* fölibe vagy magas köveket, vagy nagyobb dorongokat emelnek. Elég az: hogy mostanában is azt a' hejséget, mely *Wilágos* vár alatt hosszan terjedett, *Oroszok* *Sírdának* nevezik. Csupán csak azt a' Várat, mely magosságával a' fölhek' tartománjáig fel-emelkedett, *Wilágosnak* hívják.

Kis öcsédet-is *Gyulát* - - - íme Farkast emlegetünk, a' kert mellett kullog. Hozott Isten, kis Fiam!

Bé-jött igazában a' Gyermeke, hogy *Etelka*-nak, kihez igen nagy szeretettel viseltetett, jó reggelt kívánnyon, és mondgyon. De *Etelka* se vólt kissebb hajlandósággal hozzája. Elveszettnek vélte azt a' napot, melyben vagy nyájas csevegéssét nem vette; vagy személynét nem látta.

Fura kis észszel vala föl-ékesítve a' gondos természettől. Meg-tudta, vagy vígasztalni, vagy zavarni Nényjét, ha jó kedve szottyant. Most-is: midőn hozzája érkezett (a' reggeli köszöntés után), azt rebesgette előtte:

Hogy bizonynyára szánakodásra méltók lönnének a' Fehér szeméjkek: mivel (böcsőjőktől fogva egész koporsójokig) csak éppen az öltözgetésükben töltenék leg-drágább üdejöket. Nem-is löhetne bennök valami, melyet az embörök szépnek mondhatnának: mivel a' külső cifra-nyifrákat oj nagy szorgalommal hajhásznák. A' Férj-fiaknak éppen nem löne az ijjen pipörködésükre szükségjök: mivel vagy csak azért-is gyönyörűek vólnának, mivel Férj-fiaknak teremtettenek. A' Fákat szoknák, 's-más ögyébb hitvány temérdököket meg-aranyozni: hogy ékesöknek tessenek. Maga

az arany és gyémánt, minden cifra nélkül, szép-is lenne, kelő-is.

Öccsének mind vak-merészségét megakarván dorgálni, mind okoskodássainak erőtlenségét meg-mutatni *Etelka*; kebeléhez szorította a' gyermekeket; és, minek-utánna kis száját meg-veregette, előbbeni beszédjét így tromfolta-viszsza:

Ugyan-csak bele-kottyantál szilva-lév,
mint-ha tégöd' borsolnának. Tudósabb-is nyelved, mint Fejed. Tehát: még azt se tudod: hogy maga az arany, és ama' gyémánt sokkal fényesebbek, ha kézben forgattatnak, és meg-síkáltatnak? Latd Te: hogy tele vagy szóval,
mint a' Duda széllel. Ha el-kezdöd; annyit föcsögsz, hogy más böcsületös embör nem-is locsoghat melletted. Nem láttad é (szapora dara) mikép' fémlík édes atyáknak röttentő fegyveré? Miért szöbb ez a' te vaskódnál? Az-után: hát ha ezen Öltözetöm, nem a' végre van: hogy szépnek tesse; hanem: hogy, ki-féle legyek, meg-mutathassam? Már akkor (Te üres malom!) talán bé-nem-állaszsz a' Fojó' derekára? Ugy vélem: hogy Te se szeretnéd ugy-annyira Nénédet, ha (némej szegény leánzóknak alacson módjokat követvén) elől-hátul-kötényben járnék. Ne légy ez-után-
is minden tálban kanál, édes Atyám' fia! mert mások-is torkodba verhetik a' szavakat. Szép mondás a' *Magyaroknál*, és csak a' minapiban

hallottam *Tosó* Vezértől: ne szóllj nyelvem, nem fáj fejem. Jól észre-vődd tehát; kivel és miket beszélleszsz. Addig-is nyújtózz, még a' lepled ér. Végtére: tanújj *Tinó*, ökörlösz belőlled.

Etelkának ezen utolsó szavaira meg-keseredett a' Gyermekek. Azt monda: hogy még most-is banná Nénjének azt a' szerencséjét, midőn a' gömbnek tegnapi ki-vöttével az Épületnek föl-szenteléssére ründöltetött. Ha mind ezeket úgy tudhatta volna, jobban meg-keverte volna a' Neveket; és ki-húzta-vólna, nem az Övét, hanem *Világosét*. Ez a' Kis-aszszony látna ám tovább órránál; csomót se keresne a' kákán. Magával mindenkor szépen beszéllene.

Ezeket hallván *Etelka*, meg-símogatta, és osztán meg-is-csókolta föl-háborodott Öcscsét. El-kévánta vele hitetni: hogy ő ezeket igen jó szívéből cselekedte légyön. Intette: hogy Nénjének szíves intésseit rosza-ne-magyarázná: akár mit-is tanúlva tudna az embör. Hízelkedett néki az-után; dicsérte eszességét, azt-is mondotta: hogy belőlle nagy Katonát reméllene. Meg-kérdezte végtére: miként aludtt attya?

Csak fél-válról felelgetett erre a' Gyermekek: hogy ő nem érzötte légyen Atyjának jó, vagy nyughatatlan álmait. Méltóztatna Nén-

Nénje által-menni; és, mestersége szerént, ki-
varázslani.

Ez-után: midőn a' Gyermekeket egészszen
le-csöndösítötte, és éppen magához édesítötte;
az Atyjához követül vissza-küldötte, azt
izenvén néki: hogy, ha a' föl-öltözéssel kész
lészen, tüstént nála fogna termeni; és, vele
egygyütt, a' Fejedelemhez menni. El-szala-
dott kis Gyulafi.

H A T O D I K R É S Z.

Etelkának Alma.

Nagyon örvendőzött a' Dajka: midőn, a' kis
Gyermekek jelen-léttével, *Etelkának* sűrű
és fekete fölhoit lassan-lassan szakadozni, és
előbbeni szomorú gondolatait örömeire válni
szemlélte. Mivel pedig azt-is jól tudta: hogy
a' meg-szomorodott szívnek keménje könnyen
meg-lágyúlhatna, ha (az észnek más foglala-
tosságai lévén) az előbbeni gondolatokra visz-
sza-nem-hempörögne; más külömb-féle beszé-
dekre kívánnya vala fogni a' Szüzet; és, ezek-
nek köllemetes fojtatásokkal, őtet az előbbeni
nyughatatlanságokra vissza-se-ereszteni.

De mivel osztán az-is eszébe jutott: hogy a' méj gyököt, és gyök-ereket verő gondok (ha csak ág-bogaik le-nyesettnének, nem pedig gyök-erestől ki-írtatnának) annál inkább sarjadzani szoknának; azon titkoltt álmainak el-beszélléssére, most iziben, reá-akarta-vönni Alakját. Hogy e' dolognak méjjebb feneket keríthetne; ime! így kezdette távúlról:

Oh! kedves *Etelkám*! be szerencsésnek ítélem ezt a' *Gyula*-öcsédet; kit mind-eddig sömni Bú-gond nem emísz, nem-is emíszthet. A' jövő esztendőök gyöngörűséggel-é? avvagy gyötrelömmel tejjesbbek? a' teremtött ég alatt nehezen tanulhattyuk-ki. Öregbödnek üdővel bizonyosan a' Gondok. És: noha sokak esnek akaratumk szerént; de százszorta-többek om-lanak akaratumk ellen.

Erre *Etelka*: Nincs (ugy mond) más kü-lömben a' dolog. Engöm' bizonyyára, kit en-nek-előtte sömni bú-gond nem inalt, sömni gyötrelmeim nem üldöztenek; mostanában még az Álom is röttögtet: mert nem mindenkor ab-ban múltak-el, a'-mit külső tünetjökkel mutat-tak. Oh édes-kedves RIMÁM! (e' vólt igazi neve a' szorgalmatos Dajkának) ha miket ál-momban jelentöttek a' Menny-égiek, mind azokat fejemre-is tejjesítik a' hatalmasok; már akkor oj nyomorúlnak gondolhatom ma-gamat: hogy inkább békes cöndösséggel meg-hal-

halni; mint nyughatatlanól élni kívánnék. Légy Bírám! Álom' fejtőjének röndöllek. A' dolog így esött.

Veled egygyütt, abban a' *Wildgosi* Erdőben sétálgattam, mely, nem igen meszsze innént, ama' szép térségre terjedött; és (a'-mint mondogájják) az erdei Szűzeknek gyakorti jelen-léttökkel most-is dúcsekszik. Te tovább eredtél a' Galagonyás Sűrűbe: hogy onnant a' Szálasba érhess. Engöm' pedig (hogy követőd lögyek) szinte erőltetni láccattál. De én (valami különös álladalmam miatt) igen el-fáradván; nem akartam veled a' Csipke-bokrok között szúródni; hanem, egy Fának árnyékában (jól ösméröm a' Hárst, meg-haladgya a' többit) el-lankadt tagjaimat jó ízűen le-töttem.

Gyönyörködtettem füleimet az ide-tova röpdöső madarkáknak verselésseikben; midőn a' vadon erdőnek közepe' tájjából valakit kitöreködni látok. Istennőnek mondgyam-é? avagy csak erdei Szűznek? most se tudhatom. Íjja bal-kezeben. Idege bal-oldala mellett le-lóggott. A'-mi inkább meg-tántorította eszemet, a' tünemény vala: hogy magával egy szolgát léptetött; Szépet ugyan (igazán meg-vallom), és (a'-mint akkor belső-képpen érzöttem) a' tisztességes szeretetre méltót.

Midőn én ennek a' reméntelen szolgának szemleléssében foglalatoskodom; midőn, tető-

től-fogva talpig, karcsú termetére, kies orcájára vigyázok; ime! annak az Erdőnek balhasadtta tájjából, más Istenségöt-is látok annak a' fámnak ellenébe léptetni. Ezek a' két ösméretlen Szentségök (közbe-vévén azt a' mondott szolgát), midőn apró lépésekkel hozzám közelítenek, engöm' pedig, ugyan azon-egy árnyékom alatt, el-tökellőttnek lönni tapasztalnak: mosojgó szép orcáikkal egyenesen hozzám tartanak; és mind-a'-két kezemet (kiki az egygyiket) markokba le-is-szorítták. Az-után: azoknak ama' másika így szóllamlott-meg:

Bóldog löhecc, *Etelka!* Szeretnek a' Mennyeiek; fő-képpen az-az Isten, kinek nevére föl-szentölődik a' *Wilágosi* Épület. Ő küldötte hozzád eme' sördültt szolgát: hogy ennek párosságában köllemetösen tölcsed gyönyörű napjaidat. Ennek Sátorosságával igen nagyra mehecc; ha vagy Te, vagy e' szolga a' hirtelen hitelben meg-nem-csalatkozik. Inkább Istenödhöz, mint mostani Apádhoz ragaszkodgy. Tégöd' a' jó szív, és az Engedelmisség bóldognak-is töhet, bóldogtalannak-is. Ki-ki lába alá vágja forgácsját. Kit-kit maga' szerencséje' faragójának löhet mondani.

Édes *Rimám!* kedves-édös Dajkam! midőn azon Istennő a' beszédjével meg-támadott álmomban; szégyönnel voltam-é? avvagy bosz-

szonkodással tejjesebb? most se tudhatom. Szégyöllöttem bizonynyára: hogy egy szolgának hatalmába jutottam. Haragudtam pedig, boszszonkodtam-is: hogy az Istenek (követközendő sátorosságomat feszegetvén) oj homájoson beszéltek: hogy, szavok' árnyékának meg-világosítássára, nem egyre, hanem egy-pár napra lönne szükségünk. Pedig a' homájos, példázgató, és kurta tünetöket Méltóságaik' jeleinek tartják. E' fölött: meg-büntetnék az emböröket, ha, miket ily sötétben parancsoltak; ki-nyíltt észszel végbe-nem-vinnők. Penig: ha ijjetén szöm-fén-vesztő alakosságokkal bánnak a' teremtményökkel, a' meg-feddésre, az el-kárhoztatásra, ha csak magok magoknak okot ki-nem-gondolnak, benünk bizonynyára nem találhatnak.

Midőn ez a' botránkoztató álom e' fene gondolattokkal fárasztotta elmémet (mert ébredtén nagyobb tisztelettel vagyok a' szent-ségökhöz); engöm' az erdei Szüzek egy valami Fő-papnak Sátorába vittek; és, ama' Szolgának el-enyisztte után, más valakivel özsze-sátorosítottak. De jaj végtére: ugyan csak annak a' Szolgának kezei közé vissza-kerítettek.

Látd már, édes *Rimám*! minő méltatlan dolgokkal fenyegetnek a' Nagy Istenek! Megeshetik: hogy valami ütközetben szerencsét-

lenők lévén Seregeink, Atyám' sátorára üsse-
nek mérges ellenségjeink. Én osztán ezöknek
horgas körmeik közé kerülven, hogy rajtam
boszszújokat ki-tölcsék; egy gyűlölm szolgá-
nak társaságába adnak: hogy annak ritka, és
e' fölött rongyos Sátorába meg-ázzak. Istenek
segéjjetek!

Ezeket el-végezven *Etelka*, ismét el-hala-
ványodott. *Rima* (a'-mint töle ki-telhetett) vi-
gasztalta Alakját. Ezen félelmét méltatlannak
lenni mondotta, fő-képpen ezen üdökben, me-
lyekben a' Magyar Lovancok (17) oly-képpen
diadalmaskodnak. Hozzá-tette azt-is: hogy
az Országlók, az-után az Országok-is az Iste-
neknek gond-viseleßsök alatt lönnének. Ezek
penig nem úgy bánnának a' Birodalmakkal, mint
a' jadzó gyerökök magok munkájokkal; kik a'
hat-ökrös szekeret le-rajzóják a' porban, és
ismét el-tapodgyák.

E' beszélgetések között, egészen föl-öl-
töztették *Etelkát*. Oly gyönyörűnek-is tetszett
hogy, a' mely ékességeket szerte-széjjel el-
szórt

(17) A' *Lovancok* annyit töltek régi Magyar-
inknál: mint *Lovagok*, avvagy *Lovasok*. Nem kü-
lömben a' lábön-járókat *Labancoknak* mondták.
Magyar Seregünk (*Árpád'* üdejében) csupa *Lovan-
cokból* állott. Gyűlölték a' *Labancokat*. Meg-bi-
zonyódik ez annak üdejében *Leóból* egy *Böles* Nap-
keleti Császárból, ki ezekkel egy üdőben élt.

szórt az adakozó Természet; itt egy garma-dába gyűjtöttettek lenni láccattatnának. Nem tudhatnád pedig: a' Test adna-é a' léleknek nagyobb elevenséget; vagy lélek a' testnek nagyobb ékességet. Egygyik a' Másikat (mint egy össze-esküdvé) segítötte. Egygyik a' másikanak dísz, és örömet szerzett.

Elő-hozatta osztán *Etelka* azon *Bárdnkáját*, melyet (már ennek-elötte) anyjának cöcscsétől el-választván; minden nap meg-mosni, meg-is-fűsülni; minden nap új virágokkal föl-ékesíteni, és esitri-bodor gyapjú szálait külömb-féle laplikákkal föl-fodrozni szokta.

Ma cifrázta-föl leg-utóljára szegény *Bariskáját*. Mert (a'-mint *Árpádnak* tegnapi parancsolatjából ki-teccött) azt kellett az oltárra tenni, melyet az Áldozandó Kis-aszszony az állatok közül leg-inkább szeretett. Nem vólt *Etelkának* ennél a' bránynál kellemetesebb mije. Vagy csak innént-is ki-techetett színezetlen ártatlansága.

A' bárány (Aszszonyja akár hová fordúlt) szünetlen nyomába hágott. Ha valami-képpen el-talála botorlani; szomorú mekegéssel jó-tévője után iramlott. E' mái áldozatra se kellett vezetni. Maga ment *Etelka* után, midőn elsőben édes atyjához, az-után nem sokára *Árpádnak* Sátorába mentenek. *Árpádnak* Sátorá

szora a' dombon, Gyulájé a' Völgyben vala építve.

Várva-várattatott *Etelka* a' Fejedelemnek ékes hajlékába. Hogy bé-érközött, meg-adta a' Tiszteletet. Testjének szokott meg-hajtással, és (mivel Fejedelme völt) kezének meg-csókolással, meg-adta a' Jó napot-is. Az-után *Világos* vár felé meg-indúltanak. Maga mellé vette *Etelkát* a' Fejedelem. Úgy-annyira gyönyörködött mind szépségében, mind elmés, és szeméremmel tejjes beszédjeiben: hogy abba a' magos varba-való föl-menetelt, nem fárad-ságnak, hanem mulatságnak lönni állítá.

De még ekkor *Árpád* (*Világosbox* -hajló előbbeni szeretetéből, és hajlandóságából sokat alább-hagyván) *Etelkát*, nem mint hivságos-végre-válogatott mátkáját; hanem, mint saját magzatját kezdi vala szeretni. Föl-tette magában: hogy, ha életének üdejét továbbra terjesztenék az Istenek; vele jót-is tenni kívánna. Ezen gondolatok, és beszédek között, a' Világ-csudálta várba föl-érköztenek.

H E T E D I K R É S Z.

Az Áldozat' eleje.

Az Épület' küszöbében állott a' Fő-pap, 's már-is régtől-fogva várta a' kegyes Jövevényeket. Testestől-lelkestől igaz Magyar vala. Nemessége éppen a' Fejedelemségig föl-emeltetött. De a' Világi Birodalmat édes Öcscsére hagyván Szittyiában; ő-maga a' belső rendre állott, és, szívének különös meg-nyugodással, Árpádnál igazgatta a' Szentségeket.

Személjére nézve, nagyon tiszteletes. Ha erkölcsjeit tekinted, éppen szent, és immár régtől-fogva érdemes: hogy az Isten' országában a' többi emberséges magyar embereink közé bé-iktattasson. Jól el-élte számos esztendeit; de se nem szégyenlette életét, se nem bánta halálát. Nem utálta ugyan, de nem is igen kedvelte e' múlandó árnyék világot.

Sok temérdek erős próbákon által-eregetvén számos erkölcsjeit; régen Isten-bozzádat mondott minden hiúságoknak.

Mivel mindenkoron okosan tudta el-osztani tejjes életének számos napjait; ezeknek minden gyönyörűséges részszeiben mindenko-

ron részes lehetett. A' továbbra-valót soha korán el-nem-végezte. E' volt az oka: hogy az el-múltt esztendőkre soha vissza-nem-ké-vánkozhatott. Mindenkor meg elégedett a' mostan-valókkal. Ugyan-ezért az el-fojt üdöket soha a' mostaniaknál jobbaknak nem állíthatta.

Egy nap bé-nem-falta azt szája, a'-mit gyomra egész esztendő alatt meg-nem-emíszthetett volna. Mindenkor ily mértékletesen élén, úgy teccett: mint-ha éhel-holtak-vólna-meg benne a' testi kívánságok. Kicsinségétől fogva egész vénségéig szüntelen azonn iparkodott: hogy jónak ne csak láccattasson; hanem legyen-is.

Eme' Tiszteletes Fő-pap, elsőben a' Fejedelmet (hivatalja, és a' magyar nemzetnek szokássa szerént); az-után *Etelkát*-is tiszta forrás-víznek csöpjeivel meg-hintette, meg-is-üd-vözlötte. Nem sokára az-után: a' harmat-víznek reájok-szórásával, a' többieket-is ki-tisztítván; mindnyájokat a' küszöbön által-ergette; meg-is intette: hogy, kin-hagyván, ki-is-zárván a' földi gondolatokat; esdeklő fohászkodásaikat az Egek felé sürgetnék, és az áldozatnak szer-tartássaira figyelemmel lőnének.

Ezen első kötelességének eleget tévén az Őreg; nem sok üdő múlva üléebe fogta a' báránt:

sánt: és, az oltárhoz vivén, leg-is-leg-elsőben eifráit le-fosztogatta. Továbbá: azokkal a' laplikákkal (melyek ez-előtt ékességére voltak) mind-a'négy lábait össze-szorítván, az Oltáron lévő hasáb-fákra föl-tette. Vegtére: kezeibe vévén az Ölö-kést (minek-utánna a' Fejedelem felé ki-fordúlt, a' Magyar Közönségnek hallattára, és vigasztalássára, e' szavait mondotta.

A' mi Szerencséjére, Hasznára, és Dücsőségére vályyon Fejedelmünknek, Országunknak, Magyarainknak; ezt a' kondor báránt, *Etelkának* (az Istenektől választott ritka Szeméjnek) leg-kedvesebb állatját az Égi, és Földi nagy és kis, apró és csöprő Isteneinknek tiszteletjökre (hogy országunkat gyarapicscsák, megtaresák, és szerencsése tögyék) ide hoztuk, meg-kötöztük, 's-az Oltarra töttük; kérvén, esedözvén; fohászkodván: hogy azoknak vérok, kik Fejedelmünknek, Országunknak, Magyarainknak roszt kívánnak, vagy tősznek; vagy a' Rosz-tévőket (ha tőllök ki-telhetik) meg-nem-gátójják; Tőllünk, Vitézeinktől, Honnyainktól így öntessék, hűlassék, és szórassék a' földre, valamint én ennek a' báránnak vérét ki-öntöm, ki-hűlletom, ki-szórom.

Jól ki-se-mondotta az előbbeni szavakat, midőn a' ki-terjesztett báránnak torkába már-motta a' kést, és, azt markolatig ben-tartván;

minden azon környülményekre, melyekből valami Jövendőlést rémellhetett, nagy szorgalommal vigyázott. Tudni-illik: mennyi vér? és minő rohanással omlott? meg-aludtt-e hamar? a' bárány meddig élt? minót, és hányat sohajtott? El-enyísztte-kor meg-bojgatta-e a' hasábokat? avvagy épen hagyta? Midőn azután e' féle történetekből (mesterségének velős tudománya szerént) a' jeleket ki-vette; mitől tartana? mit reméllene? a' *Magyar* közönség előtt ki-papolta.

Meg-intette ekkor a' *Magyarokat*: hogy ez-után-is *Árpádnak* győzedelmes, ugyan azért dicsőséges *Véréből* (18) magoknak (ama' régi
Es-

(18) Kevesen tudgyák *Magyaraink* közül: hogy *Árpádnak* vére mind eddig el-nem-enyíszett a' Férj-fi ágba is. Nem csak fen vagon; hanem virágzik-is *Francia* országban (sok *Magyarainknak* ama' menedék hejőkben). A' dolog így történt: *Márk* herceg (második *Gejza* hirájunknak egy Test-vére) látván: hogy Országunkban semmit se reméllhetne; *Német*-országon körösztl, egészen *Francia* országba bújdosott. Itten REINES *Húgónak* (egy jó Nemű, és Jóságú Embernek) nagyon meg-tecvén; annak egy-egyetlen-egy leánját *Katalint*, minden Jóságával egy-gyütt, el-vette. Ennek a' MARK-hercegnek fia *Vilhelm* (KROY' várának Tulajdonossa lévén) magát *Kroynak* nevezte. Ennek hosszú-rendű unokáiból származtanak osztán öt Nemzetségek, melyek (a' Jó-
szá-

Esküvéssük szerint) igazi Fejedelmeket választaszszanak. Azokat tiszteljék, meg-is-bücsüjék. Osztán: a' RUHÁVAL, a' NYELVVEL, a' TÖRVÉNNYEL az Országot fön-tartani iparkodgyanak. A' régi Fejedelmektől ajándékozott tős-gyök-eres MAJORSÁGOT, ÖRÖKSÉGÖT, JÓSZÁGOT markokból ki-facsarni semmi-képpen ne hagygyák. Végtére: minden szorongató Ár vizek ellen-is TESTÖSTÜL, LELKÖSTÜL, SZÍVESTÖL tartós hantokat, és hatalmas Gátokat vessenek. Végtére: rövid-

szágoknak külömb neveik szerint) külömb-féle-képpen neveztettenek. Első ARSCHOT. Másadik CHIMAY. Harmadik HAVRE. Negyedek REOUX. Ötödik SOLRE. Ezen hat Nemzetségben mind-eddig virágzik örök-emlétközetre-méltó Árpádunk, messzire el-terjedett ágazatokkal. Az-után: 1486-dik esztendőben (az-az: három száz esztendővel ezelőtt) Első MIKSA Császár KROY károlt Herceggé tölte. A' pecsétés levélnek ez az Eleje deákúl: *Nobili Carolo, Comiti de CHIMAY, ex illustribus de CROY, descendantibus ex vera, et legitima progenie, seu origine Regum Hungariae, Nostro et Imperii Sacri dilecto gratiam Regiam, et omne bonum.* Magyarra pedig e'-képpen fordíthatni: *Nemes Károlynak: CHIMAY Grófnak, fő rendű KROJOKNAK nemzetségéből eredettnek (kik a' Magyar Királyoknak igazi, és törvényes származatjokból, avva'gy eredetjökől jönnek), a' Mi, és a' Szent Birodalom' Ked-*

vídeden ugyan, de forró magyar buzgósággal, meg-intette a' jelen-állókat: hogy annak az Istennek: kiről *Etelka* (az égi sugárítások szerint) magyarosan beszélleni kezdene; mindenkoron hív Tisztölői lögyenek. A' magyar hitet közönségesen meg-tarcsák, és, ha bódogok lenni akarnának, azt jövevény hitttel meg-fertőztetni ne hagygyák.

E' rövideden ejtett beszédje után, magához az áldozathoz fogtanak. Immár-is (a'-minő mondám) torok-mecve a' hasábokon feküdt a'
bá-

*vessének, Kiraji kegyelmet, 's-minden jót. Ugyan-azon MIKSA Császár 1510-dik esztendőben KROY Jakabot (Kameraki Püspököt) ugyan-csak Kameraki Vezérnek tette. A' Pecsétes levélben szinte amazokat olvasni. Végtere: 1598-dikban Negyedik Henrik Császár, KROY Károlyt Arschothai vezérnek mondta. Hát még: a' Kroy Nemzetnek címerében, a' többi között, föl-találtatik Magyar Ország' címerének az a' részsze-is, mely, a' Vörös mezőn, ama' Négy-rétű ezüst-szin övedzeteket viseli (in Campo rubeo quatuor fascias argenteas) melyeket Magyar-ország' nevezetesb fojóinak tartanak. Mind ezekről többet írhatnék, ha a' Jegyzet' természetje engedné; és, ha Strazburgban Koch Professor Úr, és Bibliothecarius magára nem vállalta volna a' dolgot; kinek Könyvét két-kézzel várjuk. SCOHIER *Genealogie, et descendente de la Meson de KROY. Renvermehrtes Historisches und Geographisches Lexicon. OLIVARIUS Fredius. Les SOUVERAINS du Monde.**

bárány; de nem égett még azokkal az új tűz-
ekkel, melyeknek lángjaiban az Áldozatok-
nak természetjüket hejheztették a' régi Ma-
gyarok.

Hogy tehát valóságosan-is hozzá-lássa-
nak; ime! föl-kele a' Szűzeknek ékes sereg-
jökből a' leg-ékesebb *Etelka*. Ez akkor a'
Szer-tartásoknak rendjeit különösen tudván;
csendes, és méltóságos maga-viseletével az
Oltárhoz léptetett.

Nem találkozott az egész Épületben egy
szem, melyet magára nem fordított volna a'
Természetnek, és a' Mesterségnek különös ja-
vaival bőségesen föl-ékesített Kis-aszszony.
Maga a' Fő-pap (midőn, kárján fogva, az ol-
tárnak lépcsőin föl-segítötte) noha ennek-előt-
te nem csak jól ösmerte, hanem nyájas, és
kellemetes barátságával dicseködött-is; mos-
tanában még-is, ha ő-maga lönne-e? kételked-
ni kezdött. Szinte el-hitette magával: hogy
e' ki-választott szeméj inkább az Egekből le-
aránczolt Követ; sem-mint Földi teremtés
légyen.

Etelka tehát (az oltárnak al-lapjához áll-
ván) a' föl-lapon-fekvő véres báránt kezével
meg-illette. Az-után (az özsze-gyultt Közön-
séghez fordulván) mind-nyájokat arra intette;
hogy (magan és a' Fő-papon kívül) benn senki
se maradna. Takarodnának - ki egygyenként.

Az-után pedig: midőn a' Fákják egy valami tűznek új életével föl-világítva lönnének, ismét (nagy figyelemmel) vissza-térnének.

Mind-nyájoknak ki-takaródtok után, a' Fő-pappal csak maga maradván *Etelka*, az oltárhoz fordulva, egy üdeig imádkozott. A' könyörgésnek bé-fejezése után, a' *báránnak* fejét bal-kezevel illetvén; jobbjaival egy-nehány gyapjú szálakat oldalából ki-tépett; és, azoknak kondor bűgjeit, a' hasáb-fákon el-szórta. E' vólt a' *Magyar* áldozatnak eleje.

Ennek-utánna: a' *báránnak* torkából ki-rántotta az ölő-kést. Mindgyárt osztán, azt a' vért, mely (a' Fa-rakáson kívül) az Oltáron el-terült; annak fokával össze-kapargatván: azzal a' *báránnak* meg-merevedtt testjét befente. Végte: egygyet rántván a' hasán, késsét a' Fő-papnak adta; ki-is a' belső részeket ki-nyilatkoztatta; a' *báránnak* belét és gyomrát (tüdejével és veséjével egygyütt) minden sérelem nélkül, ki-kotorta, 's-ki-vitte.

Nem meszsze az ajtótól, már ennek-előtte, egy gödör ásattatott, melybe a' belső részek (nagyobb szorgalommal, sem-mint ki-véttenek) bé-is-temettettek. Mert: rosz-jelekkel-fenyegető történetnek állították azt lenni, ha (vagy a' kutyák hozzá-férhetvén) ki-kaparták; vagy pedig a' disznók (a' Várnak udvarába menvén) ki-túrták. Inkább-is a' *disz-*

nő-túrától, mint a' *Kutya-kaparástól* félhettek a' Belső-renden-lévő *Magyar* emberek.

A' belső részeknek el-takarítottassok után, elő-vötte a' Fő-pap Üres ugyan, de csonkacsúcsra vágott öblös *tükröt*, melynek soron-lévő tüzellőire *Gyopar-taplóját* egyengetvén, hamar föl-gyújtotta azokat a' száraz vesszőket, mellyek, az épületen kívül, ugyan-csak arra a' végre hordottanak-összsze.

A' Fő-pap, ezzel a' tüzzel meg-gyújtván az első szövétneket; azt a' Fejedelemnek jobb kezébe adta. A' többit-is, a' sokaság között, serényen föl-osztotta. Ezeket a' Szer-tartásokat még Szittyiából hozták a' régi *Magyarok*, el-se-állhattak a' meg-szokott Isteni tiszteletektől.

Ezeknek a' Szövétnekeknek el-osztogatása alkalmatosságával, véletlenül egy Ifiúra akadt a'-másba-foglalatatoskodó Fő-pap; kinek első meg-látásával (nem tudom: minő elődözött okokból) úgy-annyira meg-döbbent: hogy utolsó szövétnekét el-ejtené, és (összsze-csapván kezeit), nagy változásai között, vagy ki-mondhatatlan nagy örömet mutatná, vagy ennél-is nagyobb rőtögését takarná.

Ugy teccött: mint-ha külső országokból *Wilágos-vár*ra most érkezött volna. Csak éppen ez-előtt ugra-le szép-szabású csőre Lováról. A' Várnak környékében (*Magyaraink-*

nak sokaságjokat látván) hogy magát annál-inkább láthatatlanná tehesse; elsőben *Lóvász-szát* magától el-parancsolta. Az-után (Szolgárahájába öltözvén) magát a' Sokaság közé avatta.

Az akkori üdőben, a' leg-jobbik Kép-író, se szemessebben föl-nem-vehette, se mester-ségesebben le-nem festhette volna azokat az égi szépségeket, melyek magokat erővel-is ki-ütötték el-ruházott szeméjjen. A' Természet se felejtett-el-semmit, semmit el-nem-múlatott, semmit se kéméllett föl-ékesítéssében. Az ajánló levelet arcúlatján hordozta. Sűrű termének illendősége, bátor tekintete, szép test-jét elevenítő szebb lelke és szíve, sokkal nagyobbak mutogatták a' kellemetést, sem-mint magát láttatni akarta.

Hajadon fejének gyönyörűséges haj-szá-lait, (mint-ha mesterséges nem akarásból történt volna) hátúlról egy kis csomóba szedte; elől-pedig oly torzom-borzzal tornyosította, mely benne a' természeti szépséget nem hogy el-nyomta, avvagy el-rontotta volna; hanem, kellete fölött-is ékessebbnek mutatta.

Hogy a' többit egy szóval ki-mondhas-sam; minden hízelködés nélkül azt állíthatni felöлле: hogy, szépségére nézve, inkább a' Föl-égi, sem-mint az Al-földi termésekhez hasonlóbbnak láccatott. Sőt: még az Isteni ke-zek

zek között-is remek lehetett. Szörnyű nagy dolgok vóltanak el-titkolva ebben-is, valamint *Etelkában*. Mindeneket csak a' következőt üdők hozhattanak Napfényi világosságokra.

E' Jövevény tehát (ama' Fő-papnak el-hűltte után) igen meg-döbbene magában. Félt: ne-talán-tán olyas valamire találhatott légyen el-palástolt testjében, melynek ki-nyilatkoztatása, e' mostani üdőkben, ha nem veszedelmes-is, leg-alább hirtelen, 's-ugyan-azért alkalmatlan lenne. Föl-kapta mind-az'-által a' szövétneket, és a' Fő-papnak kezébe vissza-adni akarta. De előbbeni ködjéből, csak éppen nagyjából ki-tisztulván a' Fő-pap, azt mondotta néki:

Tarcsd magadnál a' Fákját, tiszteletre-méltó Jövevény! akár emberi szeméjnek lenni gondojjalak; akár a' Menny-égből le-szállított Követőmnek vejjelek. Örvendök Országunknak: hogy Tár-házában e' Kíncsre (penig ily véletlenül) találtam. Bizonyomra mondom: fényesebbnek mondhatom eme' szép napunkat, melynek szün-naplássára ily ragyogó virágjával kedvesködött a' Mennyei Fölség. Tisztejjed ezzel a' régi magyar Szer-tartásunkkal Isteneinket. Légy dücső hordozója e' lobogó fákjádnek, és ki-váltt ékessége a' Magyar áldozatnak.

E' szavakat hallván a' Jövevény; fölötte-
igen esedezett a' Fő-pap előtt: vegye-ki ke-
zéből azt az ajánlott Fákját: ne-talán-tán (a'
Szer-tartásnak tudatlansága miatt) háji-bájja lön-
ne a' ründös áldozatnak. De a' Fő-pap, egy-
átajjában semmit se akara engedni szíves ké-
réssének; e'-féléket mondván: hogy nem más-
tól, hanem magoktól az Istenektől néki tökél-
lött fákját, jó lélek-ösmerettel, kezeiből ki-
nem-vehetné. Nem lehetne gaji-bájjára; hanem
inkább nagyobb dücsöségére a' nemes áldo-
zatnak. Csupán csak azt tenné: hogy az
Elöl-léptetőkre vigyázna; 's-mind viselttében
a' fákjának, mind pediglen az Oltárhoz ment-
tében a' többieknek példájokat követné. Eme-
zen szer-tartások éppen nem lennének vagy
nehezek, vagy alkalmatlanok.

Midőn ezek (az Épületen kívül) így tör-
ténének; azon közben *Etelka* maga' köteles-
ségének téve eleget. Meg-rakta gyalog-fenyő-
nek szagos ágaival a' le-meccett báránt. Az-
után pedig: a' hasábok alá száraz forgácscsait
szúrván, hejet készített a' hasáb fáknek leg-
alkalmatossabb föl-gyújtássokra.

Mind-ezeket el-végezvén *Etelka*; le-tette
tagjait arra a' Kar-székre, melyet az Oltár'
közepére (ugyan-csak erre a' szolgálatra) ké-
szítettek vala. Ő ugyan, maga se tudta: minő
okra tekintve; de valóságos változásokot ér-
zött

zött minden tagjaiban. Mint-ha hangyák jártak volna egész testje bőréen. Fölötte irtózott attól a' gondolattól: ne hogy ő maga-is bizonyos áldozatja legyen a' magyar ünneplésnek.

Azomban: a' szokott Éneknek elejét: *Aldgy-meg Uram minket*, 's-a'-t, tárogatni kezdette a' Szentséges Fő-pap. Ennek fojamatját elő-vévén a' többiek; gyönyörű hangokkal haboztatták a' híg levegőt. A' vissza-verett éneklésnek verselésseivel élni láccattattak az Erdők. A' madarak-is (ékesen-szólló szavokat amazoknak zengéseikhez alkalmaztatván) dücsöíttetni láccattattak a' Menny-belieket.

Minek-utánna az épületbe bé-mentek; ki-ki fákjáját *Etelkának* eleibe vitte. Ez mind-egygyiknek kezéből (feje meg-hajtva) ki-vévén: hogy el-oltatnának, a' Fő-pap' kezeibe nyújtotta. Mert: más fákjára nem vala *Etelkának* szüksége; hanem csupán arra, melyet az utolsó Szövétnekes hordozott. Evvel köllött a' Hasábokat meg-gyújtani; evvel osztán az egész báránt-is el-emíszteni.

Mind-az'-által: midőn a' Szövétnekesek közül egy valaki az Épület' közepében nagy csendességgel léptetett; nem vala szabad a' többinek ott fetrengeni; hanem (a' lángok' bé-mutattok után) a' Falakhoz vonyódni, av-vagy éppen ki-menni. Kik a' Fákjákat legelőre vitték; azok (a' Belső Rendnek állíttassa

szerént) tiszteletre méltóbbaknak lenni gondoltattak. Amazon utólsókkal éppen nem törődtek. Szolgák-is, gyülevészek-is lehettek. Egy szóval: ezt a' menetelt meg-engedték a' Sántáknak-is.

Leg-első vala tehát *Árpád*, a'-ki szövétnekét *Etelkához* vitte. Utánna azok vóltanak, kik Tiszt-viselő érdemeikkel a' Fejedelemhez közelebb illettenek. A'-mint ez-előtt-is mondám: kész-akarva nem iparkodott a' Jövevény: hogy az elsők között léptessen. Tudni-illik: hogy ezzel-is jobban el-titkolhassa szeméjjét, és egyszer-'s-mind a' Szer-tartásoknak rőndjőket jobban föl-vöhesse.

Már-is el-oltattak, és, az oltárnak jobb szöglete mellé, fél-füstölögve rakattak a' többi szövétnekek; midőn a' Jövevény Ifiat (ki éppen ekkor, *Etelkának* véletlen meg-pillantássa után, el-bámúlva ácsorgott) mind-nyájan meg-intették: hogy (mivel, magán kívül, senki se lenne immár, kinek kezében a' szövétnek lobogna) indullyon-meg mennél-hamarébb, és az égő szövétneket *Etelkának* kezeibe adná,

NYOLCADIK RÉSZ.

Maga az áldozat.

Már itt az emberi gyarlóságnak képét tüstént meg-láthatod, 's-tapasztalni-is fogod: hogy minden embernek, vagy bődogsága, vagy bődogtalansága úgy-annyira egy különös alkalmatosságtól függjön: hogy ha attól megkerítettne, és akár-minő karba tétetne; abban nem csak meg-maradna, hanem meg-is-gyökösödne.

Eleven példája ennek ama' nevezetes *Etelka*. Ez az egy nap, ez az egy alkalmatosság okozta azokat a' gyötrelmeket, azokat az irtóztató változásokat, melyeknek zúr-zavarjai napról-napra feléje omlottak, és utóljára fejére-is áradtak. De ezekről a' siralmas történetekről semmit se fogok mostanában szólni, még először azokról nem emlékezem, melyek (természeti rend szerént) mostanában érkeznek.

A' Jövevény tehát (csak maga lévén immár, kinek szövétneke lángallott) lassú és ékes léptetéssel az Oltár felé meg-indúlt. Tüstént reá-ragadtak a' csavargó szemek. Sokan
szá-

szájokat-is reá-tátották; látássábau-is pedig mind-egygyike el-hült.

A'-mi több (és *Etelka* történeteinek fő-oka): Ez-is ötet (egészlen meg-feleltkezvén magáról) nagyon ki-meresztett, és éppen nem-pillanó szemekkel, sokkal barátságosabban nézte; sem-mint előbbeni erkölcsjeihez, de fő-képpen anyagi szemérmetességéhez, avvagy ártatlanságához hozzá-illett-vólna.

Mennél-inkább közelgetett ama' Jövevény-Ifjú az Oltárnak Köbéhez; annál inkább nagyobb, és ennek-előtte-szokatlan hevekkel forralódott az el-andalodott Kis-aszszony. Dobogott kis szíve kegyetlenül. El-futotta (még a' csontok' velejét-is) maga se tudta: Mi? de még-is igen kellemetes járvány. Hirtelen feléje csapott a' szerelem' lángja. Nem-is sokára: a' küszködő indulatok, nagy méreggel meg-támadták az orcát. Fehér színének lilioma-is rózsza-pirosba öltözött, Szikrákat hánni kezdettnek a' Jövevényhez-erőltetett szemek. Egy szóval: egész testjének épülete föld-indulást szenvedett.

Noha ugyan mások, el-pirosodttának okát, a' Szövétnekek' tüzeire fogták; de ebben a' dologban nem volt még-is tökéletesebb bíró annál a' szemes Fő-papnál. Örvendözött az Öreg: hogy, ama' leg-ékesebb teremtés, *Etelkának* nem csak szeretetére akadott, hanem

onatt szívébe-is hathatott. Ugy gondolkozott felöllök: hogy egygyik a' másikkhoz igen illene, és egygyik a' másikat meg-is-érdemlené.

Midőn a' Kis-aszszonyhoz úgy közelített immár a' Jövevény: hogy, testjének ékes meghajtásával, már-már oda adhatná a' Szövétneket; ekkor *Etelka* nem bírhatta magát. Megvövödött szíve egészszen. Ugy-annyira megis-feletközött minden környülményekről: hogy még a' Fő-pap-is attól tartana: ne-hogy heves indulatainak világosan-égő jelei a' kő-falakon-is által-tessenek. Egészszen föl-is-adta volna a' várat; ha, az Öregnek ör-álló zsémbelődéssével meg-nem-hátráltatott volna. Egy hamar elő-származott, de még-is kölletlen köhentéssel titkolgatta (a'-mint lehetett) azon erőszakoskodó pirossága' okát.

Etelka ugyan meg-csalta ezzel a' Körül-állókat; de meg-nem-csallhatta ama' Fő-papot. Ez a' szemes Vigyázó, azokat a' két Szerelmeseiket egygyenként lopogatván; és, valamint az Ör-álló, egy magos épületből az először hajókázó Ifancoknak sorssokra vigyázván; őket azokhoz hasonlóknak lenni gondolta: kik, a' zajos tengereknek, és a' dombos haboknak eresztvén Deregjéjüket, sem a' szelek' mostrohaságjokat, sem a' sós vizeknek verdődésüket által-nem-láthatták. Nagy bálákat adott

Öreg-

Öregségének: hogy (egyedül ennek segítségével, és igazi kormányozással által) a' temérdek szélvizek közül ki-menekedhetett, és most immár a' parton bizodalmasan meg-is-állhatott.

Minek-utánna osztán, *Etelkának* lábai előtt le-térdele ama' Jövevény; szemérmetesen mosogó ajakait éppen-akkor fordította a' Kisaszszonyra: midőn ez-is sűrű-nedvben-úszó szemeit éppen amannak szemeibe szögezte. És, íme! a' lopogató pillantatok egybe-akadtanak. Úton-érte egygyik a' másikat.

Ebben a' környül-állásban lévén *Etelka*; egy húzomos, sohajtással (mely, szívének éppen közepéből, irtóztató erő-szakkal, föl-emelkedött) fehér-szeméjji gyarlóságát ki-nyilatkoztatta. Ugy teccött: mint-ha esze, hején nem volna. Maga se tudta: mit cselekedett: midőn, végtére, a' Szövétnek' el-vételére ki-nyújtotta jobb kezét.

De, midőn az Ifjú-is oda ajánlotta a' Fákját, maga' hajlandóságának azt a' jelét mutatta: hogy a' szövétneket nagyobb erővel, semmint az akkori szokás magával hozta, *Etelkának* kezei közé nyomta. Sőt: még ha ez a' jel-is meg-találná csalni szorgalmatosságát (hogy olyannak lenni ne láccattasson, ki ama' drága Szüznek szíves szavait vagy nem értené, vagy pediglen meg-vetné); akkor-is: midőn jobb kezébe vőtte a' fákját *Etelka*, azt a' Jövevény

mind-

mind-addég meg-tartotta; méglen, szinte erőszakosan ki-vonatván, már tovább meg-tartani átallotta.

K I L E N C E D I K R É S Z.

Az áldozat vége.

De annak a' Jövevény Ifiúnak ez az utolsó cselekedete, és szinte vak-merészsége ojjas dolognak lenni láccatott *Etelka*-kis-aszszonnak képzelődéssei előtt: melyel éppen az égis föl-emelhette magát ugrándozó lelke.

Mert: minek-utánna mind a' Jövevény az Oltártól el-fordúlt, mind *Etelka* a' bárányhoz bé-kerekedett; a' Fő-papnak hosszasas könnyörgesse alatt, szabadságot adván édes gondolatainak; csak éppen azokról elmélkedett, melyek kis szívét nem annyira édesgetni, mint édesdeden fojtogatni szokták.

Mert: minek-előtte a' Jövevének utolsó merészségét észre-vehette; csak saját tűzének elevenességéről gyanakodott. Nem-is álmodozott még akkor a' páras szíveknek özsze-kötélődzésökről. Mind-úntalan veszedelmesebb habolásokkal nyelegette a' kellemetes mérget.

De mennél-édesebb vala a' méz, annál hathatósabb vala fullánkja.

Tovább, meg-meg tovább eredvén gondolataival (midőn azt az Ifiat ollyannak-is lenni tapasztalta, hogy ösmeretlen leán-szeméjével mint-egy jádzadozni, és szeretetét ösztönözni nem atallana), már akkor éppen nem kételkedött arról: hogy oly valami lappangana benne, melyet (ama' szolga-ruhának takaréka mellett) elegendő-képpen el-nem-titkolhatna.

A' sűrű gondolatoknak ezen kerengő szélvészjeivel birakozván *Etelka*; nem oly buzgó szívvel nézegette immár a' le-meccett báránnak bé-föcskendözött tagjait. Csak testje vala jelen a' Könél. Eszével azokat a' szurdékokat futkosta, melyekben azt az ékes Jövevényt lappangani gondolta. Nughatatlankodott pedig, és fészkelődött is szüntelen.

Ha a' többit el-hagygyuk-is; *Etelka'* töprengedéssének leg-főbb oka csupán az vala: ne-talán-tán úgy el-tűnne előlle az a' meg-mutatott Tündér: hogy soha egy szóra se vehetné ez-után. Ugyan-ezért: nem-is várhatta immár a' könyörgésnek végét: hanem megintette az öreget: hogy jobban aprítaná a' szavakat, és már egyszer az utolsó imadságokba kapaszkodna. Erre a' Fő-pap rövideden azt felelé: hogy éppen azok következnének

mos-

mostanság, 's-nem sok idő múlva vége-is lenne mindennek.

Azomban *Etelka* a' Jövevény Ifiúnak világos szövétnekét jobb kezében tartván, ezt igen szerencsésnek lenni gondolta: mivel oly gyönyörű alkotmánnak kezei közé juthatott. És: midőn ama' másikakra vetegette henyélő szemeit; melyek, az oltár mellett, el-szóródva feküdtek; mind-nyájok között, egyre se találhatott olyasra, mely ékeesebb lett volna ezennél.

Ez-után: nagyobb öröme fordúlván, megdicsérte alattomban a' Fő-papot: hogy, meszsze-látó okossága szerént, oly számot tartott a' Jövevényekre. Föl-is-fogadta magában: hogy eme' ősz-fejéhez-illő gondosságát annak üdejében meg-köszönni fogná.

Mert: minek-utánna az egész történetet egészen el-futotta magában; hogy az a' Jövevény Ifiú nem honnya-beli; hanem jó meszsze-országról származott; azt mint-egy bizonyosnak lenni tartotta.

Mind-az'-által: hogy ugyan azon Ifiú egy Magyar-országi Kis-aszszonnak (és ki tudja: ha nem *Etelkának*) kedvéjért ügyeközött legyen Magyar országba; e' következőst a' fájának ráncigálássából örömet ki-sütötte volna.

E' mély gondolatok között (midőn a' há-

érkezett); meg-ragadta a' fákjának közepét, éppen azona a' hajen, holott hogy a' Jövevény-is illette, akkori szemlélésséből hamar ki-vehette. Annak föl-lobogó végét (szívének nagyobb lángjaival) a' hasábok alá rejtette; és, mind-nyájoknak nagy figyelmetességjökre, szerencsés hamarsággal a' forgácsokat, a' gyalog-fenyőket-is meg-gyújtotta.

Tüstént a' barányra csaptak a' lobogó lángok. Az áldozatnak sűrű füstjeit az épület' tornácca felé sürgette a' vastagabb levegő. Pattogtak a' hasábok-is kellemetes ropogásokkal. Az ég felé emeltt karokkal és oda-szegezett szemeikkel esedeztek ekkor édes magyar Eleink. Sűrű fohászkodásokkal, és forró-szívökből-ki-töreködő igaz könnyörgéssökkel fárasztották, és mint-egy ostromlották az Egeket.

Meg-élemedttek, jól-is neveltettek lévén, oh be tudták meg-böcsülni az Istent! mert a' véres csaták, és szinte minden-napi veszedelmek között meg-nem-felethözhattak felölle. Nem vala mind eddég üdöjök a' puha és henyelő életre, mely elsőben nagyon meg-vesztegeti a' Szívet, az-után ki-rekeszti az Istent.

Láccattanak-is, mind meg-engesztelve, mind a' Magyarokhoz fordúlva lenni a' Mennybeliek: mivel azok a' fuvalmak, melyek az áldozat' elején ciyakodni kezdettek, egyszeri-

ben meg-szüntek, és gyenge szellőjöknek kellemetességével lelegettették a' *Widagos-váriakat*. El-égett azomban az áldozat, a' hamvak-is bés-estek.

Ez-után: nagy figyelemmel voltak a' könyveket-húllató *Magyarok*. Azt kívánták hallani: mit mondana *Etelka*? minő nevet adna mind az épületnek, mind a' ki-választott Istennek? Remétségük fölött bé-is-töltötte kívánságjokat, midőn, le-rajzolhatatlan nagy méltósággal, a' közönséghez fordulván; e' mái Tiszt-ségének dücső hivatalját így fejezte-bé:

Örüllyetök, és örvendőzetök Ti möggyözhetetlen *Magyar Seregek*, kiket a' nagy Isten, *Szittyiánkból* harmadszor-is ki-hozván, ezen Országunkba (mint édes anya-földünkbe) bé-segíteni méltóztatott. Meg-is-törte, meg-is-szalasztotta fölös ellenségeinket. Csak éppen annak az Úrnak hatalmától származhatott az: hogy *Magyar* vitézeinkben oly nagy eleven-ség lönne: hogy ki-ki (ha bár maga légyen-is) Század-magával lönni láccattatna (19). Annak

G 2

a'

(19) A'-mit *Etelka* itt mondott; méltó a' föl-jegyzésre. Mind-egygyik a' *Magyar* Vitézek közül úgy vélekedett maga felől: hogy SZAZNAK meg-felelne. E' volt az oka: hogy nem csak ama' régi lidőkben, hanem *Magyar* Kirájjaink alatt-is kevés csoportokkal szembe-mernének-szállani a' számos el-lan-

a' nagy Istennek szent nevét ha vagy el-fe-lejtöttük volna, vagy evvel az Épülettel mög-nem-örökösítettük volna; az egész Velág előtt leg-hál'-adatlanabbaknak tartathattunk volna. Föl-vötte szíves könyörgésünket, föl-vötte máj áldozatunkat az-az Isten, kinek különös nevet adnom köllétik; de én aztat föl-nem-találhatom. Külömböztessük-mög őtet a' többiektől; és ezt
a'

lenséggel-is. Mert: a' Csatának elején, rövideden azt kialtották egy-másnak: Száz-ki ki. Ezeket a' *Magyar* szavakat nem értvén a' *Persák*; vagy (ha értették-is), csúfot akarván üzni a' *Magyarokból*; őket SZÁ-KIKNAK nevezték (SAKI, SAKAE; SACI, SACAE). Az-után, nem sokára SZAKITAKNAK-is mondták. Végte: meg-kurtitván e' szavat: SKI-TAKNAK, a' Deák Írók pedig SCYTHAKNAK. Lát-ni való dolog tehát: hogy SCYTHIA nem ország, hanem el-neveztetett Népség. Valamint nincs CO-PAK-ország noha a' *Cseheket*, és a' *Morvákat* CO-PAKOKNAK csúfollják a' Magyarok: mert gyakran hallják töllök eme' szavakat: CO-PAK, melyek annyit tesznek *Magyaról*; mint: HAT-OSZTÁN. Ha-sonló-képpen nem lenne Országot, ha valamelyik Nemzet (ezen szavakat: HAT-OSZTÁN, gyakran hallván a' *Magyaroktól*) bennünket HAT-OSZTANO-SOKNAK nevezne. — De Régi *Magyarjaink* nem annyira szégyenlették a' SCYTHA nevet, mint a' *Csehek* és *Morvák* a' COPAK nevet szégyenlik; avvagy mí-is boszszonkodnánk: ha valaki bennünket HAT-OSTANOSOKNAK mondana, Mert: jól tudták Ne-

a' mü nagy-hatalmú Urunkat (e' mái naptól fogva, egészszen a' Velág' végezetéig) a' MAGYAROK' ISTENÉNEK mondgyuk. Ezt az Épületöt penig (mivel mü, sátorok alatt lakván, e' háznál eddég többet nem építettünk) ne másnak nevezzük; hanem a' *Magyarok'* Istene' SZENT-EGY-HÁZÁNAK. Emejjük-föl, édes Honnyaim, szemeinkkel egygyütt, háladó szí-

G 3

vein-

mes Eleink a' SCYTHA szónak eredetét. Fennfergött nálok az a' SZAZ-KI-KI. Gyakorta: fennforog a' mostaniaknál-is a' SZAZ szám, eme'-szó-jaratokban: Száz pap se parancsól neki. Száz lábú bogár. Szászor-is rágtam a' szádba. Egy szó mint száz. El-ugrotta a' Száz tü hosszát; és több e' félék. Itten a' Száz szó annyit téssen, mint SOK. Ugyan ebből az okból ama' Magyar Eleink, SZITTYIAI Magyaroknak édes örömetst mind neveztek, mind nevezették magokat. Sött: Országjokat-is, SZITTYIANAK mondották, azt értvén általa: hogy ők oly Országiak lennének, magokat-is oly magyaroknak tartanák, kiknek egygyike se félne az imilyen amollianoktól; hanem szemébe merne nézni akár ki fiának. Tulajdonok-is az, egész máiglan, magyar vitézeinknek: hogy piszkot az örrokból más valakivel könnyen ki-nem-üttetik; hanem, ha ellenközőjüket meg-csíphetik; ráncba-is szedik ám. Fennvannak még most-is a' Persáknál, a' Törököknél, és a' többi nap-keleti népcéknél eme' szavak: DSAD, SCHAT, SCHÓ, SCHÚ, SOO. Mind ezzel nem egyebet; hanem SZÁZAT jelentenek. BEER.

veinket-is az Egek felé, és egy szívvel 's-egy lélekkel mondgyuk: Éllyen a' Magyarok Istene; gyakoroltasson Szent-egy háza.

Etelkának ezen buzgó gerjedelmei, úgyannyira föl-gerjesztötték az igaz *Magyaroknak* szívöket, hogy mind-nyájan surú könyv-húllatásokra fakadtak, és, nagy zokogásaik között, nem egyebet mondtak; hanem: Éllyen a' Magyarok Istene. Gyarapodgyon annak Egyháza.

Ugy el-terjedtenek pedig ezen küszködő fohászkodásoknak, és el-nyelegetett nyögéseknek törött hangjaik: hogy *Etelka*, még-hátra maradott kurta beszédjében, meg-gátoltatna, és többször el-kezdött gyöngé szavai nem hallatnának. Az-után: mind a' Fő-papnak, mind magának keze' intéssével le-csillapíttatván a' zokogás, így végzette-el előbbeni beszédjét.

Tanácsd-meg minden ellenségeidet, minden irigyjeidet (édes Hazám' fia) a' *Magyarok Istene*. Légy oj bizodalommal hozzá: oj reménsséggel felőlle: hogy, még azoknak a' *Magyaroknak* Istene élni fog, mind-addég Országunk' fön-tartássát el-nem hagygya, bődögülássát meg-nem-gátollya. Ha valahára meg-eshetik: hogy vitéz *Magyarainknak* ama' nagy Istene Országunkat el-hagyni láccattatna; meg-ne-ütközzetök rajta, édes Féléim! Ha mind-

gyárt

gyárt nem ögyébbel-is, csak éppen e' kurtá fohászkodáskával járújjatok hozzája: *Ne féllyünk: él még a' Magyarok Istene!* és meg-láttyátok: hogy ügyeitöket minden bizonnyal mög-enyhíti, mög-gátolt szerencséteket elő-mozdította. Eméjjük-fől végtére hál-adó szavainkat az egek' bółtozatjáig, és még egyszer egyetemben mondgyuk az előbbenit: *Éllyen a' Magyarok Istene! Gyarapodgyon annak Egy-béza!*

Etelkának ezen buzgó fohászkodássait úgy-annyira meg-szerették a' Vitéz Magyarok: hogy, noha ennek-előtte-is mind testjének rendes takarékoságát csudállották, mind ritka erkölcsjeit nagyra-böcsüllötték; ezen hivatal-jának dücsőseges el-végezése után, azt mernék felőlle mondani: hogy, ha valami szokatlan veszedelembé vetemedne; kardot kötnének, kardot rántanának mellette az ő védelmezésére.

Nem-is lehet ezt az indulatot csudálni Nem-es, és igen meszsze-látó Magyar Eleinkben, melyel a' Magyar Szűzeknek vagy jó nevöket oltalmazták, vagy testi ártatlanságjokat annyira védelmezték. Ép, erős, és bátor katonákat reméllettek azoknak törvényes Szülöttyükből. A' Sáppadtaknak fajzatjokat, vagy meg-vetet-ték; vagy olyas Nemzetségnek tulajdonává ké-vánták, kiknek békességgel-meg-gyarlódot

tartománjaikra tüzzel-vassal iparkodtanak. Bizonyosan tudták: hogy az ép Szülőktől e' világra adatott magzatok könnyen nyakokat törhetnék, el is-emíszthetnék a' ringy-rongyból össze-tűzött, és össze-aggatott Szüleményeket.

Ugy-annyira el-ment pedig *Etelkának* híre az egész Országban: hogy annak látására, mindenünnelt *Wilágosra* gyülnének nem csak a' *Magyarok*; hanem a' meg-hódúlt tartományok-is. A'-ki nem láthatta; magát szerencsétlennek, és szinte meg-vetettnek lenni gondolta.

De a'-ki egyszer Szeméjéhez közel-férhetett; álmélkodva tapasztalta benne azt a' nemes, és *magyar-Kis-aszszonyhoz-illő* szép erkölcsöket, melyeket más Nemzetségben látni, vagy észre-venni csak éppen óhajtani szoktunk.

Nem vólt elég: drága szeméjjét egyszer a' Szent-Egy-házban élesen meg-tekinteni. Úgy teccett: mint-ha mennél-tovább vagy ábrázatját és termetét; vagy szokássát és Erkölcsseit látnák, és meg-visgálnák; mindenkörön annál-nagyobbra nem csak böcsülnék; hanem magasztalnák-is az illyeket-értő *Magyarok*.

A'-mi több: annyira mehetett immár ama' ritka személlyéhez alkalmaztatott tisztelet; hogy gyönyörködni-is láccattatnának abban a'

nagyobb-lelkű Vitézek, ha ama' meg-kedvellett Szűznek alattomban-is szolgálhatni tudnának. Hát még: ha értessére adhatták: hogy tőlök nem csak szerettetik, hanem tiszteltetik-is. Akár mikor talpon-állottak Szolgálattyára.

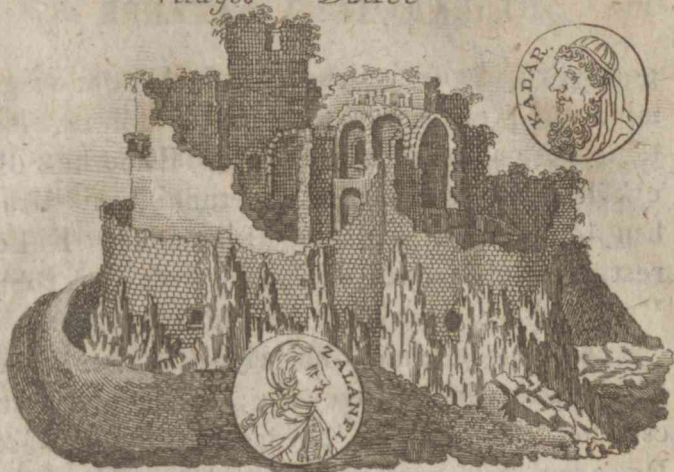
Most-is: midőn a' magyar vitézek abból az emlékezetre, és örök-fenn-tartásra méltó Szent-egy-házból ki-jöttek, és haza-felé mentenek; ékes személyét csoportosan meg-várták az útnak elején. Meg-is-köszönték azt: hogy a' *Magyarok'* Istenének oly nevet szerzeni tudott, melynél dücsőségesebbet senki e' világon nem találhatott volna. Meg-köszönték annak szereucsés ki-nyilatkoztatássát; föl-is-fogadták előtte: hogy ők annak a' választott *Magyarok'* Istenének sentséges 'szent nevét szünetlen öregbíteni és dücsőíteni; Hatalmát meg-ösmérni, és félni; örök gond-viseletét mindenkoron, és mindenek előtt imádni és magasztalni foguák.

Nem-is volt más szavok az el-széllyedett magyar Vitézeknek: hanem emezeknek ezek: Éllyen a' *Magyarok Istene!* és annak nagy hatalma. Amazoknak pedig azok: Éllyen a' magyar Kis-aszszoyoknak szépe! az erkölcsök valóságos példája! éllyen *Etelka*.

És valóban (ha az igazat ki-kölletik mondanom) a' Vitéz Rendnek ez a' ki-mutatott szíyessége oly nagy böcsületére vált *Etelka-*

nak: hogy e' Naptúl fogva, az egész akkori magyar Kis-aszszonytság között, ő lenne az első; híre pedig mindenüvé el-menne.

De értette-is ám e' Szűz ama' tisztesség-meg-adásokat. Tetézve vissza-szokta mérni a' jó-téteményeket; néha bővebben-is talán, sem-mint olyanok-is reméllhették tőlle, kik, sokatlan erkölcstelenségjeik miatt, leg-fősvényebbeknek tapasztaltatnak.

MÁSADIK SZAKASZ.

Etelkának a' Jövevényhez nagy hajlandóságai.

1. Etelkának bajai.	6. Etele Etelkához.
2. Etelkának követsége.	7. Etele Etelkánál.
3. A' Fő pap Etelkánál.	8. Etelkának ajándéka.
4. Etele a' Fő papnál.	9. Etelkának intézetei.
5. Árpádnak betegsége.	

ELSŐ RÉSZ:

E t e l k á n a k b a j a i.

Midőn az Egy-báznak föl-szentelése, és az egész áldozatnak, szerencsés el-végzése után, mind-nyájan ki-jöttek a' szent épületből, Árpádnak első gondolattya a' jövevény ifiúra terjedett. Két szemeibe ütközött

gyö-

gyönyörű maga'-viselésse. Igen ki-adta magát mind úri Nemzete, mind nemes föl-neveltetésse. Semmit se kételkedvén Emberhez-illő erkölcsjeiről-is; meg-akarta-tudni: mi járatban lenne? mit kívánna Honyjában? Ki-kerestette tehát csatlóssai által; és, a' többi Vendégekkel egygyütt, ebédjére hívatta.

A' Fejedelemnek hozzája-való kegyességét meg-értvén a' Jövevény; különös szerencséjének tartotta az ebédre-való hivattatást. De nem csak csudálkozott; hanem álmélkodott-is azon: hogy (szolga-ruhájában el-takarva lévén) a' Fejedelemnek szemeibe ütközött. Mind-az-által; el-fogadta a' hivattatást, körösztü-látván azt: hogy ezzel alkalmatosága lenne mind arra: hogy *Árpád* előtt erkölcsjeit meg-ösmértesse; mind pedig arra: hogy *Etelkának* közelebb-való barátságával gyönyörködtesse magát, kit hasonló-képpen oda hivatalosnak lenni remélt.

A' Fő-papnak oldalához csatlotta magát az a' Jövevény; midőn a' Fejedelemnek sátorához ballagott. Tapasztalta-is beszédjeiből hozzája-való atyai szeretetét; és (szerencséjének elő-mozdítássában) színezetlen iparkodásait.

Oh minő hálákatt adott Isteneinek, hogy ily emberére találhatott! Jól tudta: hogy, e' külső országban, nagy szüksége lenne olyas-
ra,

ra, ki mind jó akarattal volna ösmeretlenségéhez, mind kellemetes be-járó-is lenne *Árpádnak* udvarában. Különös szerencséjének tartotta a' Fő-pap-is: hogy, barátságának megígéréssével, szolgálhatott az arra-vágyó Fiúnak. Noha nem ösmérte, de újra megígérte néki atyai szorgalmatosságát; és, minden előadandó alkalmatosságokban, szerencséjének elő-mozdítását. — Oh emberi fogadásoknak állhatatlanságok!

A' kertben sétálgatott már akkor *Árpád*, és *Világos* kis-aszszonnyal az áldozatnak ékeségéről, *Etelkának* nemes maga-viseletéről, és ama' Jövevének tulajdonságjairól beszélgetett; midőn ugyan-azon Jövevény (igen tisztességesen, nagy szemérmes bátorságot mutatván) elejökbe érkezett. Meg-hajtotta magát előttök. Az-után, *Árpádnak* szem-közébe állván, eme' szép üdvözlését mondotta:

Meg-bocsáss, hatalmas Fejedelem! hogy, minek-előtte Sátorodhoz hivatalos löttem; nem tühettem kötelességömet. Későre érkeztem ide *Wlágosra*. Már akkor az Áldozathoz fogtatok; midőn Szolga-társammal le-szállottam lovamról. Külső tartományokból eme' hírs-neves Országodba jöve telemnek nem más okát adhatom, hanem *Árpádnak*, és, vele-egygyütt a' vitéz Magyaroknak messze-el-terjedött nagy hatalmokat. Nem-is csuda: hogy, hírs-nevetök-

vetőkkel el-telvén a' Velág, *magnes-kő* gyanánt, magatokhoz fordíthattyátok a' vasaltt-szívú bátor Nemzeteket. Én ugyan, nagy szerencsémnek fogom tartani: ha vitéz Katonáid közé számláltattatom. Nagy dücsöségömore-is fog válni: ha ij mestör alatt tanulom a' hadi mestörségöket (20). Mög-mutatom penig azt:

(20) LEO (*ama' Nap-keleti Görög Császár*), Arpádnak *hadi mestersége ellen* (*Tactica*), *így oktattya maga' Vitézjeit*: Valamikor tehát valaki a' *Magyarokkal* meg-ütközni, és hozzájuk közelebb állani akar; leg-is-leg-elöl szorgalmatos gondja legyen az Ör-allásokra, melyek szünetlen, és egy mástól igen kis-közzel el-távozottak legyenek. Az-után szorgalmatos gonddal el-látni, és el-készíteni kölletik mindeueket, melyek a' szerencsétlen történetekben használhatnak. Tudni-illik: ha a' *Magyarok* meg-szalasztanak a' gondatlan Réá-ütöket; akkor: a' szerencsétlenségnek szem-pillantattyában, mind valami erős hejet válasszon, mind pedig egy-nehány napokra eleséget szerezzen, leg-elöl a' *Lovancok'* számokra; az-után (ha lehet) a' *lovak'* és *barmok'* számokra is. Azon legyen pedig fő képpen: hogy a' víznek elégét talállya. Végte're: az Egygyetmásokról is oly rendelést tegyen: melyről a' TABOROKROL írt Részben szóllottunk. Ha *Labancaink* lesznek; akkor (fő-képpen az első ütközetben) azokat kelle-tik tenned az első rendben; kik azon Nemzettel a' Verekedést meg-szokták; azon móddal: melyet már máskor ki-nyilatkoztattunk. Az-az: A' *Gyalogság* után

azt: hogy noha *Etelének* (e' volt igazi neve eme' *Jövevének*) nagy nemet nem adtanak-is a' Menny-égiek; de adtak o'j bátorságot, o'j erőt, és alkalmasságot, mellyekkel a' *Magyarok*-

után légyen a' készen-álló *Lovasság*. Ha pedig csupa *Lovasságunk* léssen, melyet a' *Magyarok* ellen rendelned kölletik; az-ís ő seregökkel egyenlő légyen mind szívre, mind számra nézve. Úgy fogod őket el-repdelni, a' mint akkor emlékeztünk, midőn a' SEREGNEK EL-RENDELESSERŐL szollottunk. Az Oldalaknak őrzéssőkre pedig több számúakat, és sérényebbeket kölletik választanod: mert, a' hadi rend hátúlljának védelmezéssére, elegendők a' le-ugró *Lovagok*, kiket EKDIKOKNAK, avvagy VÉDELMEZŐKNEK nevezüek. De ama' könnyű-fegyverű, avvagy is a' zászló-eleibe-rendelt *Lovagok*, midőn a' *Magyarokat* üzik; ne essenek vak-merően utánnok. Három-négy nyíl-lövésnél se távozzanak-el tovább' a' le-ugró *Lovagoknak* hadi Rendgyöktől. A' hadi Vezér pedig ugyan-csak azonn légyen: hogy, ha tölle ki-telhetik; téres hejeken és lápokon rendelje-el a' Sereget; holott se sűrű erdők, se mocsárok, se tavak ne alkalmatlankodgyanak a' *Magyaroknak* leseik miátt, melyeket ravaszon szoktak készíteni. Az Őr-állásokat-is (egy-más között illendő távozatokkal) a' hadi Rendnek négy részszeire fogja hejheztetni. Jó volna: ha, hadi Rendünknek hátúlján, vagy által-gázolhatatlan fojó víz, vagy mocsárok, vagy tavak lennének: hogy az a' rész bátorságos lehetne. Ha az ütközetnek jó vége szakadhat; akkor nem szük-

roknak leg-fenébb ellenségjeikkel szömbeszállhatok.

Meg-dicsérte *Árpád Etélenek* szép indulatait. Meg-teccett bátor beszédgye, és nemes
szí-

ség, se vak-merően utánnok esni, se pedig a' doleg-hoz ímmel-ámmal nyúlni. Mert a' *Magyarok* (nem úgy, mint az első-ütközetben-meg nyertt más Nemzetek) nem hagygyák-ám-abba a' viaskodást; hanem (minek-előtte, erejökkel egygyütt, szívöket-is el-vesztik) egyedül azonn iparkodnak: hogy, minden úttal-móddal, ismét ellenségjeikre rohannyanak. Ha pedig vegyes a' hadi Seregünk; és nagyobb a' *Gyalog* szám: azon történetben a' Harmok eleségjőkről szorgalmatoskodgyon. Mert: az Ellenségeknek közelgetéssökkor, nem szabad a' *Lovancoknak* azokért az eleségekért nyargalódzni - - - Mí pedig ezt nem azért jegyzettük-föl: mint-ha a' *Magyarok* ellen hadat köllene indítanod. Mert: se nem szomszédgyaink, se most nem ellenségeink. Sőt inkább a' *Rómaiakat* tekintetben tartják. Hanem azért (Oh Vezér!) hogy készen legyen, a'-honnatt tanúld azokat, melyek a' külömb-féle Hadi rendeknek el-igazításokhoz, és a' Seregnek okos vezérléséhez illenek. És: hogy, alkalmas üdökben (akár mire), serényen és hamarjában élhess. Az-után: hogy a' Vezéreknek cselekedeteikből, és, a' hadi rendae' el-igazításoknak példáiból, azt, ami hasznos, jóvá hadd, megtanúld. Végtére: mind ezek ellen (az ellenközö szokásokat jól megfontolván), ha a' szükség úgy hozná magával; sereget-is vezérelhess.

szívének nem nemtelen heve. Semmit se gondolván szolga-takarékjával; felőlle a' vélekedéssel vala: hogy az rólla magától-is le-húllana. Reméllötte pedig: hogy jelen-léttével öregbödni fogna a' *Magyarok'* dücsösége: mivel azok' vitézségeiknek meg-látogatássokra ide fárasztanak magokat; a' külső országiak. Ajánlotta néki addég-is (még felőlle más rendelést tenne) Sátorában-való szabad lakássát; és, nemes Ifiai között, az elsőséget. Megparancsolta e'-fölött: hogy a' következő ebédet el-ne-múlassza.

Nagy köszönettel vette mind-ezeket *Etele*. Nem-is győzte elegendő-képpen csudállani a' szerencsének ily kellemetes forgássát. Sok jót ígért magának. *Árpád'* kegyelmebe esvén, nem tudott az udvari *Koppóktól* tartani; se attól félni: hogy a' kezes-lábas fortéjok, és hazugságok valahára meg-döntsék. Valamin maga jó-lelkű, és igen tisztességes vala; szint'-úgy vélekedött az udvari *Ebicekről*-is.

Tehát rendbe lenni gondolván szénáját; magát a' Fejedelemnek utóbbi kegyességébe ajánlotta. Osztan szabadságot kért tőlle: hogy el-mehessék; és holmiét ide hordassa. El-is-ment *Etele*.

E' beszédnek alkalmatosságával, tetőtől-fogva-talpig meg-visgálta *Világos* a' Jövevény Ifiat. Érzette-is szívében: hogy *Zalánfiboz-*

való régi hajlandósága mindenkor alább-hagyna valamit; és, minden gerjedelmeivel, csupán *Etelének* szép tulajdonságiban zabálna. Az egekre nézván, onnét ismét le-jövé; így szólla magában:

Tarcsd magadnak *Zalánfidat* irigyküdő *Etelka*; és, mivel ő tégöd' leg-elsőnek tartott; én második, eme' másadikkal tartok. Sőt, ha szerét töhetöm; vele meg-is-es-küszöm.

Vagy csak ebből-is ki-teccett *Világos-Kis-aszszonnak* botor szeretete. E' tökéletlen félre-csapást, meg-lehet: hogy *Árpáddal* való társalkodássában mind meg-tanulta, mind pediglen meg-szokta. Osztan (a' szokás természeté válván, a' seb-is jó be-even magát szívébe) nehezen szokhatott ez-után (a'-mint az illetén Személyekkel meg-is-történik) a' szeretetnek állhatatosságára, és meg-böcsüléssére.

Ezek között, az ebédnek üdeje el-jöve. Minek-utánna az asztalnál le-telepedtek; nem volt a' Vendégek között egy szem, mely *Etelkát* nem vadászta volna. Maga *Árpád*-is (szemesen körül-nézván hivatalossait) midőn az el-enyíszett *Szépet* szemre-nem-vehetette; oly gondolattal vala felőlle: hogy, az utólsók között (valami titkos okokkal reá-bíratatván) el-rejtözött legyen. Tüstént meg-pa-

parancsolta embereinek: hogy ki-keressék, és, az asztal-főhöz, ide-mellé ültessék.

Árpád parancsolatjának végbe-vitelére, nem váltanak serényebbek *Zalánfínd* és *Etelénél*. Egyszerre föl-ugrottak székjökből; és (egy-másnak szemeibe csudállatos-képpen tekintvén) nem különben járták körös-körül az asztalt, mint két éhes macskák a' meleg szédéket. De *Etelkára* semmi-ídele-képpen nem találhattak.

Midőn mind-nyájan nagy zsibajjal vannak; midőn erre-is, amarra-is háunnyák-vetik egerésző szemöket: íme *Gyulának* egy *Katonája*, nagy lármával, a' sátorba toppana, ki *Etelkának* veszedelmes forróságait (a' parancsolat ellen) hangos szavakkal meg-jelentette.

Mert: (hogy az előbbeni történetekre vissza-léptessünk) minek-utánna *Etelka* (a' *Szent Egyház*ból ki-jövéen) nagy szorgalommal hajhászná a' meg-kedvellett *Jövevént*, de azt semmi-képpen meg-nem-láthatná; szívének nagy keserűségével, arról gyanakodott: hogy *Wilágos-várat* (vele egygyütt) itt hagyta; és utazássának bizonyos aránnyául mind más *Helységet*, mind más *Szűzet* választott.

Íme a' kényjére-eresztetött heves szeretet; az-után az el-válásnak hirtelen félelme (e' két ellenkőző rosza) ehen-é! úgy-annyira meg-járak szomorú lelkének házzát:

hogy, semmi kedvre nem telhetvén immár a' következő vendégelésben; csak haza-felé vágyódna; és, nagy szorgalommal keresve keresné a' szívet-fojtogató magánosságokat.

A' Dajka, és a' Szoba-leányok hathatós okokkal tanácslották az oda-menetelt. A' többi között azt vitatták előtte: hogy a' le-ültt vendégeknek jó-ízűen-sem-eshetnének falataik, ha jelen-léttének édességével bé-nem-csináltatnának. De *Etelka* (egészségtelenségét is okúl vetvén) magának nagyobb szükségére lenni mondotta a' nyugodalmat, mint a' zabálást. Hozzá-tette mind-az'-által azt-is: hogy, ha otthon hamar el-múlnának bádgyadttságai; meg-jelenne *Árpádnál*.

Egy szót nem szóllott ez-után egész házáig. De mennél-közelebb érkezött Atyjának Sátorához; annál-inkább nagyobb erőt vőtt rajta a' forróság.

Haza érvén, le-vetette testjét az ágyra; és elsőben el-tűrhetetlen fő-fájásokról, az-után nagyobb szív-dobogásokról panaszozkodott. Merő tüzeességgel égett meg-pirosodott orcája. Szapora lött a' lehellet. Erősen verte osztán a' sűrű vér-ejték. Reszkedtek ina-szakadt tagjai, és fájdalmasan húzódtak.

A' Dajka (az-után a' házi Cseléd) eszeveszett jajgatásokkal futkostak azokért a' há-

zi orvosságokért, melyek nagygyából le-csilapíthatnák a' lángoló heveket. Sírtak mind-egyre. Sokan kétsegbe-is-estek, föl-lábbalássának lehetetlenségéről gondolkodván. Soha se tapasztalták ily hirtelen változásait.

E' szörnyű nyughatatlanságokat, és az el-keseredett Cselédek' zokogássait vévén *Etelka*; nagy elevenséggel kérte mind-nyájokat: hogy elnéjőket le-csöndösítsenek. Nem lönne oj veszedelmes álladalomban, a'-mint a' félelemmel-meg-rakodttak képzelnék. Bizonnyosan (fél-óra múlva) jobban fogna lönni. Talán most se vólna valami betegségében, ha egy kis nyugodalmát engednék. Hagynák most magát magára: hogy csöndösségben heverjen. Ha valakire szüksége lönne, bé-fogná csöndíteni.

A' Dajka (az-után a' Szoba-leányok) *Etelkának* e' szomorú lassú-szavait vévén (és sokkal szomorúabb álladalmát látván); engedgyenek-e kérésseinek? avvagy más parancsolatját várják? nem tudhatták hirteleniben. Engedett, végtére a' Dajka alattomos integetéseinek. Szemmel kormányozván mind-nyájokat, maga után ki-takarította.

M Á S A D I K R É S Z.

Etelkának követsége.

Mind-nyájoknak ki-takarodttok után, maga lévén *Etelka*; midőn (kis üdő várva) észre-vette azt: hogy nyaválája nem csak nem enyhődne; hanem (hova-tovább) nagyobb erővel uralkodna rajta: arra vetette gondolatjait; kit kellene a' vendégekhez küldeni, ki mind jelen-nem-léttének okát ki-jelentené, mind a' Fő-papot magához édesgetné; mind pedig (a' mi leg-főbb, de az el-árúztatás miatt-is leg-félelmesebb Kémezet vala) a' Jövevény Ifiúnak hol-léttét e'-képpen ki-tanúlhatná.

Végtére (akár-miként esendene a' dolog) el-szánta magát, és bé-hívatott egy Katonát, ki (*Gyulának* Hadnagyságában) Al-tisztséget viselt agyan, az *Íjászok* között (21) mind eddég;

(21) Valamint azokat, kik a' *Juhokkal* bánnak, JUHASZOKNAK mondyuk; és, kik a' *Méhek* körül forgolódnak, MÉHÉSZEKNEK nevezzük; úgy azokat, kik különösen *nyilakkal*, *íjakkal*, *Kéz-íjakkal* dolgoznak a' hadban, HASZOKNAK mondották a'

eddig; de igen okosnak, igen jó szívűnek,
's-ugyan - ezért nagyra - menendőnek - is lenni
láccatott. Ennek meg-parancsolta: menne a
Fejedelméhez szaporán: Ott betegségéről ne

H 4

sokat

régi *Magyarok*. Ezeket az IJASZOKAT ki-váltt-
képpen a' *Kúnok* közül válogatta-ki *Árpádunk*: mi-
vel ez a' Nemzet igen jól tudta szórni a' nyilakat.
Ezek azok, kiket mostánában nem immár IJASZOK-
NAK; hanem (kurtábban szólván) JASZOKNAK
mondunk. — *Magyar Királyaink* (és nevezet sze-
rént *első Károly*), *deákul*-írt leveleiben, őket így
nevezik: JAZONES vagy így JASONES. — *Károly*
kirájunk, egy Levelében, két fiatal Legéncséket
(*LARZANT*, *Zákánnak* fiát; az után *IVACSANT*,
Furdacsnak fiát) azon katonák közé iktatta, kiknek
íjjal szükség a' hadakban dolgozni. *Zsigmond* kirá-
unk' üdejében eme' JASZOKNAK kötelességjök nem
csak ez egy vólt: hogy nyilakat szórjanak; hanem
falakat-is roncsanak. Ugyan-ezért a' *Magyarok* őket
FALASOKNAK mondották. Ennek a' szónak mi-
vólttát nem tudván a' *Deák*-írók; elsőben őket FA-
LASTEUSOKNAK, az-után FILISTEUSOKNAK ne-
vezték. Úgy reájok száradtt pedig a' FILISTEUS
név: hogy nem máskép' írják őket mind *Zsigmond*,
mind *Mátyás* Kirájjaink' *deák* leveleikben. Bizo-
nyosnak állítom azt: hogy (*Zsigmond* kirájunk üde-
jében) ama' JASZSAG nem lakott egy bizonyos he-
jen: mivel azokról a' JASZOKROL-is emlékezik egy
levelében *Zsigmond*, kik *Karánsebesben* laktanak. —
Ezekből valóságosan ki-teccenek ezek: ELSŐBEN:

hogy

sokat szállana. El-nem-jötteének okául e' kis változassát adná; és, hogy abban az örvendetős társaságban feles nem löhetne; nagyon sajnállaná. A' Fő-papot (hogy, az ebédi hála után, menten hozzája jönne) alattomban kérné.

hogy a' KUNSAG és JASZSAG egy vérből vannak, és csak egy népet tesznek. Mert: a' régi levelekben, a' *Palatinus* magát csak KUNSAG' *Bírájának* nevezi; és őket a' JASZSAGTÓL meg nem-külömbözteti; mint a' következő levelekben szokta. Ezen fölül: mind a'-két Nemzetnek egy a' Szokássá, 's-törvényne. Mely dolog egy Nemzetet jelent. MASADSZOR: ki-teccik az-is: hogy a' JASZOK nem *Tótok*, melyeknek őket erővel akarják azok tenni, kik, óron-fogva, a' *Metanastai* JAZYGESEKTŐL húzzák-le eredettyöket. Mert: hogy ezek az említett JAZYGESEK *Tótok* voltak; az oly bizonyos: hogy az olvasott, és tanult ember erről éppen nem kételkedhetik. Mostani JASZSZAINKNAK pedig mind nyelvök, mind szállások valóságos tiszta magyar; nem lenne pedig, ha őket *Tót* fészekben költötték volna. HARMADSZOR: ki-teccik az-is: hogy a' ki először a' JASZOK' földgyöket *deákul* JAZYGIÁNAK mondotta, vagy tudatlan, vagy legalább gondatlan ember volt. Nem különben ki a' *Jászokat* leg először *Jazigyeseeknek* nevezte; mivel (régí Leveleink szerént) a' Földet JASONIANAK a' Népet JAZONESEKNEK nevezhette volna. Lásd MS. SZUBICS. Az-után KAPRINAIT, kik ezekről elég bőven szállottak.

né. Végtere: egygyenként meg-nézögetné a' Vendégöket, 's-meg-is-olvasná.

Ez a' Katona (*Etelkának* gyakor nyújtóz-kodásaiból, és homlokának meg-vakargatásából) nagy veszedelmeket képzelvén; a' Fejelelemnek Sátorába hanyat-homlok rohant. Bémentte üdején (meg-felejtközvén *Etelka'* parancsolatjáról) nagy lármával ezeket kiáltotta: Uraimék! Isten meg-áldgya a' *Kelmetek'* ebédjét, és még a' hozzá-ültt emberét-is. Egy lábíg oda vagyon *Etelka*. A' Fő-papot ő-kegyelmét hívattya. Követi Uraságtokat: hogy Jelen-léttével nem szolgálhatott.

A' Katonának erre a' beszédgyére (mint-ha valaki a' földet meg-indította volna) az egész Sátor ingani, a' benne-lévő Vitézség fejét egybe-ütni láccatott. *Zalánfinak* el-halaványodott színéből ki-teccett a' bágygyasztó félelem. *Etele* ki-nem-adta ugyan gyötrelmeit; de szíve egy-mák-szemnyi aprólékra törődött. *Attya Gyula* semmit se tudhatott eddég leányának haza-menttéről: mert: az áldozat után, haza késérte *Árpádot*, ott-is marasztatott. Most hallván változásait, engedelmet kére a' haza-menetelre. Ígérte Társaságát *Zalánfi*-is. Vele egygyütt, el-akara menni a' Fő-pap-is. *Etele* pedig ekkor se nem okoskodhatott, se pediglen nem szólhatott. Ide-tova nézett, és (a' mint ki-teccett) el-halaványodott.

Az egész Sátornak el-rémülttét látván a' Fejedelem; elsőben ugyan nagy méltósággal mutogatva szeme' fehéret. De osztán a' Megijedtteket nem akarván kétségbe ejteni; e' nyájas beszédjével éle azoknak föl-ébresztéssükre;

Széggyen! Gyalázat! Ha hadat éröznétök, se köllene így meg-röttennötök. Semmi veszedelem, semmi kár a' Szerelem-hadban. Néki csupán a' Szem-nyilak ártottak. A' mely eb meg-harapta; meg-gyógyúl annak szörével. Jól tud az Orvossághoz *Zalánfi*. Egygyetkettőt köt rajta, bizenyomra mondom: megkönnyítheti, talpra-is állíthattya a' le-húllottat.

A' Fejedelemnek ez a' jó kedve felébresztette az el-haltt lelkeket. Úgy teccet pedig némelyeknek (de fő-képpen szegény *Zalánfinak*) hogy *Árpád* ki-találhatta az igazat. Mind-az'-által: hogy csupa tréfában ne maradna a' dolog: meg-hagyta Orvossának a' Fejedelem: hogy tüstént *Etelkához* mennyen; és néki, ő-nevével, azt mondgya: hogy nem annyira lönne Szüksége egy ijesztő Papra, mint egy ébresztgető Orvosra. Ezt ő annak üdejében el-fogná-küldeni. Addég-is meg-lövellött szívét jó reménnyel táplálná. Az Orvos tüstént ott fogna nála termeni.

Ezek után ettenek ugyan és ittanak ama' Vendég Vitézek; de (valamint a' verett had) oly szemorúan. Egy se vólt, ki a' Szűznek véletlen nyavaláján meg-ne-illetődött volna: mert egy se találkozott; ki drága személljét vagy ne szerette, vagy ne tisztelte volna.

A'-mi több: maga *Világos* (mely dolog bé-illett az akkori csudák közé) meg-hökkent a' röpdöső hírre. *Etelének* pediglen, a'-ki ál-tal-ellenében ül vala, ezeket emlegette: hogy *Etelkának* meg-teccött társaságától nehezen tudna meg-válni. Csak ő maga lönne Egy-gyetlen-egygye, kivel szívének minden titkait bátran közölhetné; és, ha miket füleire bízna, azokkal házról-házra nem járna; a' hírok után se szaglódna jó kedvvel. *Etele* nagy erkölcsnek mondotta ezt lönni egy Kis-aszszon-ban. De *Etelkáról* többet beszélni nem mere: ne-hogy (akarátja ellen-is) ki-suhannyon belőlle valami, melynek kétséges vételével el-árúltatna jó szíve.

Az egész asztal fölött igen meg-szeret-ték *Etelét* (pedig mind-nyájan). Az ő maga viselete, okos-és-bátor besédgye, az-után szeméremmel téjjes tekintete úgy-annyira meg-teccettek mind *Arpádnak*, mind pedig *Világos-nak*: hogy magokban el-is-tökéllenék: a' Fe-jedelem ugyan föl-magasztaltatássát, a' Kis-aszszony pedig Sátorosság-beli kész szövetségét.

ségét. Mind ezeket hosszú üdöre halasztani egygyik se akarta.

Erre az okra nézve: minek-utánna az ebéd-től föl-keltek, a' régi szokas szerént, lementenek a' kertbe. *Árpád*, magához híván *Gyula*-hadnagyot; minek-utánna *Etelének* szép erkölcsjeit, nemes maga-viseletét, az éig magasztalta; tölle azt tudaklotta: lönne-e Hadnagyságában egy üres hej, melyet dücsőségösen bé-tölthetne ama' Jövevény? Magának úgy teccene: hogy, ha azt az Ifiat (az Al-tisztségeknek gyakorlássokon kezdvén) annak üdejében föjjebb, meg-meg-főjjebb emelné; igen nagy diszszére válna a' magyar katonaságnak.

Gyula, ennek a' szép Jövevének szemé-lyével még fényesebbnek akarván tenni maga' Hadnagyságát; hamarjában azt felelte *Árpád*-nak: hogy (egy Századosnak minapi el-veszt-tével) üresen maradt legyen annak hivatalos heje. Nagy szerencsájének-is-tartaná: ha, *Etelének* oda-röndölttével, ki-elégítettne héanyos Katonasága.

Nagyon meg-örüle ennek a' Fejedelem. Elő-is-hívatta *Etelét* (azt gondolá felőlle: hogy ő-is *Etelkához* szaladott; de jelen-léttét örö-mestebb hallván; igen örvendezett ide-jötté-nek), és őtet meg-kérdezi vala; ha vajjon e' gondolattyának első zsöngéjével meg-elégöd-
hetne-

hetne-é addég: még magát a' föjjeb-való tiszt-
ségekre alkalmasabbnak mutatná.

Ezekett hallván *Etele*; a' szerencsének ke-
gyességét ki-mondhatatlan-képpen áldotta. Már
ennek-előtte-is azonn törte fejét: mi okkal-
móddal oldalasithatná magát *Gyulának* katonái-
hoz: hogy mind alatta tanulhatná a' Vitéz-
séget, mind pediglen közelebb eshetne *Etel-
kájához*. Most tehát a' szerencsének nem-
mostoha gondosságát imádván; tejjes szívéből
meg-köszönte, el-is-fogadta *Árpádnak* jó aka-
ratját, és (katona-esküvésnél hathatósabb föl-
fogadással) meg-is-ígérte: hogy mindenkor, és
mindenekben, nem annyira a' maga'; mint a'
Köz-jó leg-szerencsésebb álladalmának kere-
sésére, minden ki-telhető ügyeközetjeit (nem
csak békesség'; hanem hadakozások' üdeik-
ben-is) ki-terjeszteni fogná.

Ezen beszélgetések között, vissza-érkö-
zött *Etelkától* az Orvos, és egyenesen azok-
hoz iparkodott, kik (*Árpáddal* egygyütt) ál-
lottak. Oda csődültek a' többiek-is: hogy
Etelka' betegségének mivólttát nyilván meg-
érthessék.

Alig lehetett az Orvost szóra kényszerít-
teni. Ez a' halgatás nagy szöget vere mind-
egygyiknek fejébe. Végtére: ugyan-csak *Ár-
pádtól* meg-kérdeztetvén, azt mondotta rövid-
deden: hogy a' betegség nem o'j veszedelmes
lönne,

lönne. Csak azt tapasztalta légyen meg-feszültt ereiben: hogy a' vér nagy nyargalásban lönne. A' Fő-sájasnak okául a' szövetnek' lángját gondolná. Reméllené pedig: hogy nem sokára föl-láballana.

Az Orvosnak ez a' tettetett beszédje nagy örökre fordította a' körül-állókat. De a' Fő-pap újra meg-szomorodott: midőn (az Orvostól félre-szöllíttatván) azt hallotta tőle: hogy rosszabból lönne a' Szűz, semmit a' többiek előtt ki-mondani merte. Menne tüstént hozzája, és unalmas óráit vigasztaló beszédjeivel meg-kurtítaná. Most maga (Orvosságnak vegyítesse okaért) haza menendene, 's-nem sokára *Etelkánál* termene. Ott maradna pedig nála mind-addég: még maga-is vissza nem-érkezne hozzája. Oda pedig két kézzel várattatna a' Kegyestül.

H A R M A D I K R É S Z.

A' Fő-pap *Etelkánál*.

A' Fő-pap tehát, *Etelka'* nyavalájáról igazán gondolkodván; tüstént Sátora felé meg-indúlt. De, alig mehetett-bé az udvarba;
íme

íme a' Dajkát eleibe nem jönni; hanem tántorogni, és vállain-el-szórtt tar-szürke hajakkal, hasogatott ruhákkal *Etelkának* halálát jelenteni hallya.

Ezeknek a' szavaknak hallattokra egészen föl-borzadozott testje a' rettegő Fő-papnak. Meg-kérdezte nagy'-álmélkodva: mi jelekből löhetött el-enyisztét ki-vönni? Erre a' Dajka azzal jajgatott: hogy alakjának ágyjára éppen akkor talált-légyen le-ülni; midőn elsőben a' Fő-papnak nevét édesdeden mondotta; az-után párájával a' lelkét-is ki-fűtta; Kevés üdő várva, midőn gyöngé tagjait tapogatná; azokat hidegülni, és meg-is-merevedni látta.

E' szavakra félig el-halván a' Fő-pap, bé-rohana inkább, sem-mint bé-méne osztályába. Föl-állottanak haj-szála: midőn (ágyához közelítvén) életének semmi jeleire nem akadhadt. Jajgatott a' Dajka. A' szoba-leányok pedig szinte ordítottak. Az egész Sátor föl-dúlttnak lenni láccatott.

A' Fő-pap, azzal az utolsó móddal (ha talán-tán csak utolsó párájára-is akadhadt) meg-akarván próbálni; fülét a' betegnek szájához alkalmaztatta. Az-után: ha mit parancsolna; illetődve kérdezte. Magához térvén *Etelka*; csak éppen arra kérte az Öreget;
 hogy

hogy a' többit ki-igazítaná. Csupán magával kéváuna valamit különösen szólni.

E' szavakat vévén a' Fő-pap; mind-maga nagyon meg-örült, mind pedig a' többieknek botor félelmöket-is meg-enyhitette. Csak hamar meg-is-jelentette: hogy immár az életnek bizonyos jeleit tapasztalná benne; nem-is tartana az utolsó órától.

Meg-parancsolta osztán a' Fő-pap: hogy mind-nyájan ki-mennyenek; és csöndösségben lögyenek: ne-hogy (ha meg-köllene-is hálnia) félelmes jelen-léttökkel ijesztgetnék lelkét. Maga a' halál se lönne oj irtóztató, mint ama' ki-gondolt szer-tartások, melyekkel a' betegnek ágya körül forgolódnak a' Csudálatos Lelkészek. Ki-takarodtak tehát valamennyien.

Azomban *Etelka*, gyenge, és igen el-lankadott szavakkal panaszkodni kezdett: hogy nem igen jól lönne. Még-is dobogna szíve irgalmatlanúl. El-fogta légyen egész testjét valami szokatlán bágygyadság. Hirtelen változássainak okát éppen nem tudhatná. Tartana pedig attól (a'-mitől az Orvos-is fél-vala) ne-hogy (ha ezen nyaválának ereje meg-nyakasodna) el-nem-tűrhetné a' lángoló heveket. És bizonynyára: újra meg-tüzesedett piros orcája. Mind-egyre izzadtak a' reszkető tagok.

Nagyobb, és sokkal veszedelmesebb nyaválára talált a' Fő-pap, sem-mint eleve el-gondol-

dolhatta. Hamarjában nem-is tudhatta: ha val-
lyon előre el-készített orvosságokhoz nyúl-
lyon-é (az-az: *Etelének* emlegetéssével, elő-ad-
gya-é azokat a' szereket, melyeket ezekben
a' bajokban leg-üdvösségösebbeknek lönni gon-
dolhatott)?

Akár minő vége szakadna csalóka beszéd-
jének; de alattomban bé-akarta-keríteni *Etel-*
kat, és az igazságot ő-magától hallani. Tehát:
hogy valami ál-úton, és messziről-kullogó be-
szélléssel juthasson a' valóságra; így kezdette
oroszkodó szavait:

Éppen ne irtózzál sömmitől, kedves *Etel-*
kém! Jól tudom e' nyavaládnak okát. Régtől-
fogva nem járdogáltál annyit: mint, mikor a'
Wilágosi várba (szinte az Egek' tartománjába)
föl-emelkedtél. Nem löhetött azt-is mög-nyer-
ni: hogy gyöngé testöd valami változásra ne
iparkodgyon: midőn (a' hevesen-égő fákjék
között) oj buzgóan végeztél hivatalodat. Azok
a' lobogó lángok! azok a' köllemetlen füstök!
ha mög-járhatták a' tenyeres-talpasokat-is;
mi csuda benne: ha egy gyöngé *Virágnak* li-
liomára nagy erővel töreködtének?

Midőn e' szavait mondotta; lopva néze-
getett reája. Láttá-is: hogy tüze csillapodik,
és vissza-téreng a' szokott pirosság, az el-
lankadtt erő, a' meg-főjtött vidámság. Ezeken
fölül (azt-is tapasztalván: hogy felelni akár-

ETELKA' TÖRTÉNETÉNEK

na) csak alig várhatta ékes szavainak elejét. Ő pedig ezzel kezdette ki-tálalni belső indulatjainak velejét:

Oh édes *Kádárom* (22)! (E' volt vezetéke a' Fő-papnak) Én se gondolhatom más okát e' hirtelen változásomnak; hanem annak a' hágdicsálásnak szokatlanságát, és ama' számos lobogóknak tüzet. Adgyuk ehhez a' sokaságnak töméntelenségét, a' temérdök testekből erőszakosan ki-sajtoltt gőzöket (melyek szemlátomast: órom-szám-szemem-fülem előtt tekerögtenek); tudom: hogy azoknak-is mögárthattanak, kik nálamnál izmossabb Test-épülettel dücseködnek. — De édös Szent Atyám! Ugy-é (bizony) szép-gyönyörű rőnddel menévégbe a' magyar áldozat?

Ezeket hallván a' Fő-pap; igen által-látta: hogy felette jó úton eredett a' nehéz vadász-
szat-

(22) A' *Sinai* íróknak könyveikből azt mondgya DEVIGNES: hogy az *Ásiai Magyaroknak* KADAR nevezetű *Chágúnnyok* vala. Ugyan-azért: őtet közönségesen KADAR-KANNAK nevezték. Azt-is írják: hogy, ennek a' KADAR-kánnak nagy katonasága miatt, sok írgyjei, 's nem sokára ellenségei-is támadván, MAHUMED Szultánhoz folyamodott légyen, kitől, ellenségjeinek meg nyeréssére, segítséget véve. Ez a' *Kádár-kán* ennek a' mi *Kádárunknak* vére vala: mert ez is (a' mint osztán elő hozandom) Nagy eredetű vala,

szatra. Tehát: hogy a' föl-ugrasztott nyulat éppen el-foghassa; így felele vissza:

Bizonnyára igen szép áldozat vala az, édös Leányom. Nem-is hiszöm: hogy valaha párját láthassuk. Szömléltük nem csak sokaságát; hanem szépét-is Vitézeinknek. Ha jól föl-vösszöm a' dolgot; azok a' sok szemek (melyeket csak éppen reád fordítottak a' Fiatalabbak) betegségödnék okai löhettének. Mert: nem de *Baziliskusoknak* természettyökel bírnak némej embörök? kik (puszta látással) tönkre tösznek mindönt, és ki-száraztanak. Ezek nem csak meg-igézhetik; hanem el-is-veszthetik a' gyönyörü teremtményöket.

Felele *Etelka*: Oh be igazságosan monddtad ezeket édös *Kádárom*! — Istenem! be mérges szömöket tapasztaltam némej Ifiakban! még az *Utólsókéan*-is! de azt mondgyák: hogy nem mindön méreg ártalmas, avvagy keserő. — Az-után: minő föl-gerjedött szivekkel fárasztották az Egeket, még az *Utólsók*-is. Nem való tehát: hogy a' sereg-hajtó sántít — De a' léleknek ezt a' buzgóságát akkor löhetött leg-szöbben észre-vönnöm: midön a' fákjék az oltárhoz hozattak. Ugy teccött: mint-ha, mind-egygyikének szívve (még az *Utólsójé*-is) nem külömben, mint ama' fákja, lángallott. — Oh! minő gyönyörűség vót látni, még

az *Utólsót*-is: midőn (az Egy-háznak közepén ki-űritvén) magokat a' falakhoz vötték. Elsők az *utólsókkal* veteküdtenek. El-annyira egy szív, egy lélek vala mindenben.

Már igen közel jöve *Etelka* az igazsághoz. Nem-is akart *Kádár* ezekről többet szólni; meg-fogottnak lenni állítván a' Kenderigót. De még-is: hogy a' Szüz' szívvének minden el-rejtőzött-részszeben-lappangó és emísző titkos gyötrelmeket, és azoknak honnatt-való származásokat ki-sajtolhatná; más-felé fordította beszédjét; meg-akarván tudni: ha valyon *Etelka* önként vissza-térendene-e előbbeni beszédgyének folytatására? Jól tudta az Öreg ezeket a' mesterségeket. Így szólla tehát hozzája:

Nagy szív buzgósággal valának bizonynyára mind-nyájan, édes Leányom! még az *Utólsók*-is. És: hogy ezeknek fohászzkodásaikra mög-nyíltanak legyen az Egeknek bé-kalatozott kapuji, könnyen el-hitettem magammal. Istennem! minő bátorsággal mehetünk ennek-utánna ellenségeinkre! És íme! a' *Magyarok'* Isténének szent kegyelméből meg-vövyödött *Beszperém*, és *Tibony* egészszen. Meg-verettek a' hajnal-szín-hajú *Szászok*-is. És: a' *Nemicökkal* határosok löttünk.

Ekkor *Etelka* (noha mind-eddég *Weszprém* és *Tibony* meg-vételéről, a' *Szászok'* meg-veret-

tetésökről vagy semmit, vagy igen keveset hallhatott) nem akara az ilyen gondolatokban foglalatoskodni; hanem (az előbbienekre vissza-léptetvén) így mondotta szavait.

De (édös *Káddrom!*) mit gondolsz? hát ha azok, kik a' fákját oj csinosan hordozták, mi-féleink vótak-é mind-nyáján? avvagy találkoztak közöttök Jövevényök-is? Mert (nem: hogy magamat dicsérjem) én ugyan külömbséget tudok tőnni a' *Haza-fiak* és *Jövevényök* között, penig csupán a' pusztá látásból. És: hogy e' tudományomat próba-köre ki-tögyem; íme azt mondom bátorságosan: vótanak ottan Jövevényök-is.

Erre a' Fő-pap: Vótanak-é? Nem-é? nem tudom. Nem találhattam üdőt a' mög-visgálásra. Ha vótanak penig; annál-inkább örvendők: hogy ezek a' magok' erejüket a' dücső *Magyarokéval* össze-forrasztván, bizodalmasabban üthetnek ellenségeinkre. — Oh ha egyszer a' határos combatlan *Nemcökre* rohanunk! — Mert most a' gondolattal vagyon *Árpádunk*: hogy (a' többieknek mög-gyomrozások után) mög üstököli *Lajost*: hogy egy újjal hozzádra, a' másikkal tüledre mutat. A' vízre vitt ben-nünket; az-után cserbe hagyott a' káposztás-kerbe-néző csalárdi. A' szöme se áll is-

ten-igazában. Nem-is arra csap, a' mörre néz (23).

Ezek után *Etelka*: A' Szent Egy-bázban penig azt csudáltam fő-képpen: hogy ama' ritka-mássú *Jövevény* a' Fákja-hordozásnak szer-cartássaít ój hamar föl-vöhetette. Vajjon kitől tanulhatta-azt-mög oj íziben? Nem ütöt-ték tökkel a' fejét. Sok köllene ijjetén hejre embör. Mög-felelt ugyan mindenben; de ki-is-tött ám magáért. Embör ám az a' talpán, akár-ki mit mondgyon felölle.

Erre

(23) *Árpád* (a' többi Magyarokkal egygyütt) igen kevesett hitt az Ellenségnek, ha mindgyárt frigyét kötött-is velek. Most-is kötve-hisznek a' komának. Sőt: a' *Magyar* maga üngének-is keveset hiszen. Régi Eleinkben, ezen hitetlenséget, inkább okosság-nak mondhattyuk. Mert: *Árpádnak* Vitézzei, hogy hihettek volna azoknak, kik őket (ha lehetett volna) egy-kalán vízben el-vesztették volna? Ugyan-ezért: jóra-lehet magarázni azt, a' mit *Árpádról*, és az ak-kori Magyarokról *LEÓ* ír, ama' *Böles Nap-keleti Császár*, így szóllyván: *A' Magyar nép mindenre szem-füllel vigyáz; és semmit szorgalmatosabban el-nem-rejt, mint tanszokozássaít. Mivel pedig a' ba-rátság-gal, és a' hit-adással keveset gondolnak; és, a' pénz' kívánságában, telhetetlenek; ugyan-ezért a' meg-esküvés-re keveset hajtanak. A' Frigyét se tar-tyák-meg. Meg-se olégednek az ajándékokkal; hanem előbb lopva esindállyák a' leseket; és föl-banttyák a' fri-*

Erre a' Fő-pap: Fújjon bár meleget és hideget azon-egy szájából OTTÓ, a' Szászok' Fejedelmök. Uszicscsa bár reánk azt a' gyerekek-kirajt. De tudgya-meg: hogy a' Csirke nem okosabb a' tyúknál. A' vén ökör-is bátrabban rakja lábait, mint a' fiatal Tulok. Szoros lösz még ma vagy hónap kapcája az-Eb-lában nyargaló csalókájának. Csak hagygyán: Markába szakad a' vége mézes madzagának, ha annak üdejében átal-vettyük az ebek' harmincadján. Tudgya-mög azt-is: hogy a' mű kardunk se Fűzfa. Ne tapsojjon a' győzedelm előtt. Sőt

I 4

vi-

frigyeket; mint az ajándékokat elveszik. Hogy e' Császárral telhetetleneknek mondgya az akkoron-élő Magyarainkat, maga magával ellenkőzik; mert: már ennek-előtte azt találta felőlők mondani (ezt talán el-is felejtette): hogy, a' szer-föllött-váló bővelkődéssel nem igen sokat gondolnak. Ha tehát (ojkor-ojkor) pénzt zsaroltak-ki a' meg-bódíttatott ellenség-től; igen jól tették: mert (LEONAK ez-előtti mondássa szerint) azzal szer-föllött nem bővelkődtek. Jól tudta azt Árpád Fejedelmünk: hogy (a' mit közmondásban-is fönn-tartottak a' Magyarok) a' Had és vásár pénzel is jár. Mivel pedig azt-is mondgya LEO: hogy Magyar Eleink a' Barátsággyal keveset gondoltanak; én ezt néki el-biszem: mert kötve-bittek LEO uramnak-is. De bezzeg, magok között, azt mondák: Eb, a'-ki nem barát.

vigyázzon magára: ne-hogy, nagyott hágván,
még nagyobbat essen. Vitézek a' *Honnok* (24).

Na-

(24) Ez a' szó HON, annyit tett a' régi *Magyaroknál*: mint *Haza*. Ritkán élünk most vele különösen; de össze-szerkeztetve elégszer mondgyuk: ITT-HON, OTT-HON. Mondgyuk azt-is: *se-honnyából* került; az-az: oly bitang, kinek se háza, se hazája. Midőn *Atila* Hazája-beli Vitézeit édes *Honnyainak* nevezte, a' magyar-nyelvet-nem-értő nemzetek, föl-véyen a' *Honnyai* nevet; *Atila* kirá-junknak népét elsőben HONNOKNAK, az -után HUNNOKNAK mondtak. Ezen név alatt jötte-nek ki leg-is-leg-elsőben a' *Magyarok* *Ásiából*, kiknek dolgaikat Urunk' születesse után így osztom esztendő számra.

374-ben: A' HONNOK által-jöttek *Tanais'* vizén, *BALEMBER* kiráj alatt.

375-ben: Az *Alánnokat* meg-győzik.

376-ban: A' *Gothusokat* ki-hajtyák *Moldovából*, *Oláh-országból*, és *Erdéjből*.

377-ben: El foglallyák mind-a'-két *Panoniát*.

379-ben: Meg-verettetnek *Gracianustól* (*Római Császártól*), ki *Theodoziust* küldi *Konstancinápolba*.

380-ban: Némelyek szerint meg-veri *BaleMBER Detrikust* és *Matrinust Potentiánál*.

383-ban: *Graciánus* Császártól kérettetvén a' *Honnusok*, a' *Franciákra* ütöttek. Némek' vélekedések szerint, ekkor ölettetett-meg *Ursula-Szüz* más tizen-egy ezer Szűzekkel.

386-ban:

Nagyon meg-szomorodott *Etelka*, midőn a'
Tő-papot mindég más malomban őrleni tapasztalta.

I 5

386-ban: *Neszter'* vize körül (*Besarábiában*) meg-győzték az el-pártolt *Gothusokat*.

387-ben: Meg-hal *BaleMBER* kiráj; utánna uralkodott *KHARATON*.

388-ban: *Theodóziust* (*Görög Császárt*) segítik *Maximinus* ellen.

391-ben: *Theodózius* ellen fordúlván, annak *Vezérjét Stilikót* meg-rémítik.

400-ban: Meg-hal *Kharaton* kiráj; utánna uralkodik *ULDIN*.

401-ben: A' *Gothusok* ellen mennek *Olasz országba*.

405-ben: *Atila* születik immár *Europában*.

407-ben: *Buda* születik, *Atilának* öccse.

409-ben: *Uldin* kiráj nap-nyugotra mozdúl *Honnyainak* egygyik részszevel. Másik részsze (*Alarikus'* vezérlése alatt) ki-pusztította *Rómát*.

411-ben: Meg-hal *Uldin* kiráj-hejette uralkodik *BENDEKUZ*; *Atilának* atyja.

425-ben: *Éciustól* *Olasz ország* ellen hívatnak.

428-ban: Meg-hal *Bendekuz*, utánna uralkodik annak Testvére *OKTAR*.

430-ban: *Oktár* meg-hal a' *Burgundoknál*, utánna uralkodik Testvére *RUAS*.

434-ben: *Ruás* meg-hal; utánna uralkodik ama' híres *ATILA*, *Bendeguznak* fiá.

435-ben: A' *Burgundok* meg-verettetnek.

437-ben:

talta. Még se-hagyta-el magát, hanem ezek-
kel akarta az öreget vissza-téríteni:

Még

437 ben: Meg-rontyák *Narbonánál* a' *Gothusokat*.

438 ban: A' *Frigy* föl-bontódik a' *Rómaiakkal*.

439 ben: *Valentiniánus* *Római Császár*, *Atilát* *Római Vezérnek* nevezi.

440 ben: Az *Eaksinomi* tengőrnél meg-verettet-
nek az *Akacirusok*. *Atila* ottan leg-öreggebbik fiát
Ellakot kirájjá teszi.

441 ben: *Atila* *Tráciába* indul *Budával*.

442 ben: *Tráciától* fogva egész *Konstancinápolig*
pusztítanak. Nagyobb adót vévén töllök *Atila*;
velek meg-békél.

444 ben: A' *Sorgosokat* meg-verik.

445 ben: *Budát* meg-öli *Atila*. Ezt némejek
védelmezik: hogy akaratián kívül esett légyen.

446 ban: A' *Görögök* ellen indul *Atila*. *Mace-*
dóniát, és *Tessáliát* nyomorgattya.

449-ben: *Theodóziusnak* követjei: *Maksiminus*
és *Priskus* *Konstancinápolból* *Magyar-országba* jöttek.

450 ben: Meg-hal *Theodózius* *Konstancinápolban*.
Utánna *Marcianus* uralkodik. *Genzerikustól* (a' *Van-*
dalusok' kirájjoktól) föl-háboríttatik *Atila*, *Róma* el-
len: mivel *Valentiniánusnak* hugát *Honoriát* néki
feleségül nem adta e' Császár.

451-ben: *Francia* országra menvén, *Metist* meg-
veszi. *Aureliánusot* meg-szállya. *Ecius* *Atilát* a'
Katalaunomi mezőre tollya.

452 ben: *Olasz* országra esik. *Akvileja'* város-
sát

Még én mög-se-köszöntem neköd, édes *Kaddárom!* hogy, a' Fákja-osztásban, számot tartottál a' *Jövevényekre*. Bizonyyára neköm úgy teccött: mint-ha inkább mög-böcsülted volna a' Kül-földieket; mint az itthonosokat. Annak bizonyyára, ki leg-utóbb jött hozzám (kit-is én, ki légyen, éppen nem tudom; de, ha bár tudnám-is, mi közöm vele?) leg-szöbbszöbbnek teccött szünetlen. Ennek a' röndös történetnek okát még eddég ki-nem-tanúlhatam. Elég az: hogy, ha Te-is az én szememmel szemlélhetted volna; előtted-is leg-szöbbnek láccattatott volna. És bizonyyára leg-szöbb-is vót a' többi között.

Osztán a' Fő-pap; csak ugyan azon egy hűrt pöndítvén: Oh (ugy-mond)! Ha majd a' *Nemicek* után a' *Frankokra* esünk. Mög-dögönyözzük az Írós-vajas vitézeket, meg-borsoljuk

sát meg-szállja. *Emília* várossát el-pusztítja. Rómához közelgetvén, arra vitetett Nagy-Leó-Pápától; hogy azt a' várost ott hagyta.

453-ban: *Dacidából* vissza-jött.

454-ben: *Atila* meg-hal. Kinek halála után annak hét örebbik fiai *Ellak* és *Dengisics* magok között a' Birodalomért veszekedvén, végtére el-vesztettek. A' leg-ifjabbik *Czaba* (kit *Uracsnak*-is, *Hernatschnak*-is mondogtak) vissza-ment *Szittyiába*.

lyuk az özsze habartt és föl-eresztött litty-lotty kotyvasztásokat. Mely szép dolog lősz látni: midőn ama' menyek-között-nyújtózó Fél-férj-fiak (a' *Magyarok'* dárdájoknak ellenébe futván) magok magokat belé-pöckölik, belé-is-nyársojják. Mög-adgyuk béllését az aba-posztónak; de mög-is-szalasztjuk a' nadrágból térdig ki-nőtt lábakat. Meg-emlegetik ezek-is a' *Magyarok' Istenét*.

Már ezek-után *Etelka* semmit sem akara szóllani. Meg-változott ismétt orcája. Lesütötte fejét. El-esvén minden kedve, hazatért a' vándorlani kezdő Betegség. Nyögött, és fohászkodott. Meg-szánta e' szomorú állapotját a' Fő-pap. Ugyan-csak: erre az okra nézve, meszsze-el-nyargaló szavait (a' *Szüz-nek* kívánsága szerént) vissza-fordította. Mert: hogy szomorodtát látta; így kezdette enyelgéseit:

Meg-bocsáss, kedves-édös *Etelkám!* hogy heves indulataim más felé rántottanak. Én bizonyára (ha igazat köl mondanom) igen mögfelelteköztem mind hivatalomról, mind kötelességömről. Föl-lobbanván ellenségjeink ellen; el füleltem okos kérdésseidet. De eszömbe jutnak immáron. Viszsa-térek tehát az előbbienekre. Szép rőndöt tartottunk tehát a' *Szent Egy-bázban*. Csudáлом-is: hogy (Pap-léttömre) ezeket abban-hagytam, és magamat

a' velági dolgokba, a' vérös háborúkba avattam. Penig abból a' hejből, holott mü ketten állottunk, sokkal ékessebbnek taccött a' Fákjaviselőknék röndgyök, mint ama' nyilat-lövő Vitézeinknek csudájok (25). Az elsőtől fogva, egészszen az utólsóig, ama' szép *Jövevényig* tartott a' röndös ékesség.

Ekkor *Etelka*, ismétt magához térvén, atól-is tartván: ne-talán-tán megént el-andalodgyék; hamarjában így szólla:

Csak nem a' számból vötted-ki azon szavakat. Akartam vóna: hogy mind-eddég tarana az-az áldozat. El-is-hidd, édös jó *Káddrom*: hogy szinte mög-is-harugudtam akkor: midön az-az utólsó *Jövevény* kezembe adta a' fákját, és azzal a' gyönyöru léptetésnek végét-sza-

(25) Mind *Árpáddal* ki-jött *Magyarjaink*, mind pedig a' többi *Scithák* oly nevezetesek vóltak a' nyilazásban: hogy (hadi mesterségjük között) ezt dicsérnék fő-képpen a' Régiek. *Árpád'* vitézjeinek nyilazássokról osztán fogok szóllani. A' régi *Scithákról* ezt olvasom egy görög íróban: *Midön egyszer a' Barom-legeltető Scitháknál zenebona támadott, azok közül egy felekezet a' Médiai földre szakadt. . . . Ezeket Ciaksares elsőben kegyesen fogadta, és nagyra böcsülte, úgy-annyira: hogy rádjok bízná a' Gyermekeket, hogy azokat, mind a' Scithai Nylvre, mind a' Nyilak' ol-lövösséneik mesterségére meg-tanítanák.* HERODOTUS.

szakasztotta. Haragomnak ezen jeleit talán tapasztaltad-is; ha szikrázó szemeimet, és mög-pirúltt orcámat szömre-vőhetted. Ugy-e, édös *Kádárom*: hogy nem különben vót?

Etelkának ebből a' szavából meg-értette a' Fő-pap: hogy tellyes erejéből ama' Jövevénynek kellemetességeiről akarna szólni; de félénk-fejőket-ki-ki-ütő gerjedelmei visszarántatnának. Mert (a'-mint ez-előtt-is mondám) testjének ékességjével állott-é *Etelka* az akkori Szüzeknek csoport seregjöknek elébe; avvagy lelkének, és fő-képpen szemérmetségének gyönyörtűségevel; nehezen lehet ítéletre fölvenni.

Mert: sokakban a' tisztességes élet csupa fitogtatás; de *Etelkában* valóság, és természet vala. Vagy csak azzal-is annál nagyobb a' többieknél, mennél jobbnak, és ártatlanabbnak találtatott. Soha ennek-előtte még megse-illetődött szíve a' Szerelem' nyilától. Ma kapta első sebét. Ugyan-ezért: irtózott-is még-ekkor, a' Sebet-ejtő Nyilastól. Ennek félénk szívét hogy meg-bátorítesse *Kádár*, tanácsosnak lenni gondolta: ha annak-a' Jövevénynek emlékezetére le-ereszkedik. Így szóllott tehát *Etelkának* szavaira:

Én peniglen, kedves szép *Etelkám*! azon Jövevényünkről azt mondhatom: hogy, ha annak, akár Szüzekhöz-illő Szemérmetösségét
visgá-

visgáld; akár orcájának ékességére, és természetének gyöngörtségére tekintesz; fölulhaladgya nem csak azokat, kik akkoron Szent Egyházunkba gyűltenek; hanem még azokat-is: kik széles e' Velágon szerte-széjjel el-terjedve vannak. Oh *Etelka!* Te talán ijjet soha se láttál.

Ezeket mondván a' Fő-pap; szegesen megtekintette *Etelkát*. Jóra-változását nyilvánosan ki-látván, így fojtatta előbbeni szavait:

Oh Egek! minő méltóság fekszik amazon *Jövevény-ifjúnak* tekinteteiben! Minő gyönyörűséggel szödögette lábait a' Fákja' vitelében! Az oltárnál (ottan éppen előtted) mely tisztelességes vót eleven szemeinek fordítássaiban. Nagyok ő-benne mindönök, ki-vévén Nemét. Mindőne egy igazi Vezérhez illő, ruhájának parasztságán kívül. Nem csuda tehát, édös *Etelkám!* ha mindenik mög-szereti, a'-ki mög-láttya.

Éppenséggel semmit se felelhetett erre *Etelka*; noha a' Fő-pap (hogy szavát hallaná) félbe szakasztotta maga' beszédjét. *Kaddárnak* szava-járatja' kellemetességétől; és annak (kit igazában szeretett) elő-hozott dicséreteitől úgy annyira meg-győzettetett: hogy csak hánkolódna az ágyban, és alattomban-való mosojgásokra készítgetné kis száját. A' Fő-pap
(mint-

(mintha észre-se-vette volna édes változásait) így folytatta meg-szakasztott szavait:

Oh Egek! ha az adakozó természet annyi áldomássaival mög-kévánta gazdagítani azon Ifiat; vajjon miért nem gondolkozott még-akkor gyökös, és gyök-eres Nemének elterjedésséről? De ojjak ám a' Menny-égiek; soha a' Szürün egy garmadája nem hordanak mindent. Egygyet egygyel; mást mással ékesítenek.

Már ekkor *Etelka* így szóllamlott-meg: Ah! édös Atyám! édös *Kádárom!* édös Mindönöm! Honnatt érkezött? mit akar itten? ama' szép Lélök? Előbb ugyan azt találám mondani: hogy, a' Fákjának el-vételében, megnehezteltem reája. De ne hidd: hogy állhatatos légyön vakoskodó haragom. Abban a' szem-pillantatban el-is-múlt, melyben hozzám érkezött.

Enyelgett erre a' Fő-pap. Meg-változtatta orcáját, és keményen tekintvén, így szóllott:

Csak erre a' kurta haragodra se vót érdömös ama' szép Lélök. Oh! minek-is mondgyalak? Kegyetlen *Etelka!* Akkor a' *Tigrisökkel*, [avvagy az *Arslánokkal* (26) közös ágyban he-

(26) Mivel ez a' régi *Magyar* szó ARSLAN, az első négy bötüknek alkalmatlan össze-jövetelök miatt,

hevertél: midőn, ama' leg-szelídebb Lélők ellen, oj tüzesen föl-hó Jagzottál. Miben vétőtt ő neköd? hogy leg-szelídebb szívéjért vad erkölcsöt nyújtottál. Pórul-jártál *Etelka!*

Eze-

miatt, nehezen mondatik ki; azok, kik a' magyar nyelvet szépíteni, és meg-könnyebbíteni kívánták, üdövel így ejtettek ki: ARSLAN. Az utóbbiak osztán OROSLAN-nak, OROSLEAN-nak, OROSZ-LEANYNAK-is mondták. Mind-az'-által: a' mostani *Törökök* csak ugyan fönn-tartják ama' régi ARSLAN szót, és általa azt az állatot értik, melyet mi OROSZLANNAK nevezünk. Ezt a' *Szabacsi* fogoj *Törököktől* hallottam; kikkél Szegeden beszéltem. — De, hogy magyar Eleink-is ezt az állatot *Arszlánnak* nevezték eleinte; nem pedig OROSZLANNAK, ki-teccik a' Nap-keleten uralkodó Magyarainknak vezetőikjök-ből. Itt egynehányat ARSLANOKNAK hívtanak. Kiknek egygyikéről így ír ABUL *Fereg*: TOGROL-Bég ott meg-erősítvén székét, ennek a' Nemzetnek elsője vala . . . a' birodalomban meg erősítettett annak fia ALAP-ARSLAN, mely a' Magyaroknál éppen annyit tesz: mint erős OROSZLAN. Alap annyit tesz a' Magyaroknál, mint a' *Deák*oknál ez a' szó: *fundamentum*, mely a' háznak talpa. Ugyan-azért ALAP-ARSLANT *Talpas oroszlánnak* is mondhatni; valamint az erős embereket *Tenyeres-talpasoknak* mondgyuk. Ezt az ALAP-ARSLANT mások ALP-ARSLANNAK mondgyák, és nem TOGROL *fiának*, hanem Test-véréből *Unokájának* állíttyák. A' különböző Íróknak tanúsági szerént, nem láttjuk az igazságot. De erről másszor-is szólnunk,

Ezeket hallván a' Szűz; meg-szomorodott. Írtózott-is *Káddárnak* kemény tekinteteitől. Hogy meg-engesztellye; így kezdette szavait:

Édös atyám! Édös *Káddrom!* Nem haragudtam-mög réa, nem! — Istenem! az a' vétkekes szó hogy eshetött-ki rakoncátlan számból? — Nem haragudtam-mög réa, édös-lelköm *Káddrom!* Az Istenért! miért nézel ojterhesen reám? Add-viszsa (kérlek) kegyes arcúlatodat! Szánd-meg inkább beteges állapotomat, sem-mint meg-dorgáld hirtelen nyelvésségömet. Soha mög-nem-haragudtam reá! Soha!

Meg-váltóztatta *Kádár* kemény tekinteteit. El-is-mosojodott. Mely jeleket vévén *Etelka*, hirtelen meg-fogta kezeit, meg-is-csókolta. Az-után ezeket mondotta:

Úgy-úgy, édös-kedves *Káddrom*. Most vagy ismét előbbeni kegyes színödben. Fogadom: hogy locsogó számra lakatot vetök ez-után. Szerencsétlenségömön tanúltam. — De édös *Káddrom!* csak egygyet kérdenék, ha mög-hallanád. Mög-se-haragudgy. Ösmérődé (kérlek) azt a' *Fövevént?* Mert: én ötet nem annak lönni gondolom, a' kinek mutogatta magát. Nem-nem. A' Nemesség el-vagyon ugyan ő-benne tiokolva; de valóban szorgalmatlanúl. Jók ám neköm szömeim. Köröszkül-kosúl lá-

tök nem csak a' Rostán; hanem a' Szitán-is. Láttad-é: minő maga'-viseletével lépdegelt szent-egy-házunk' közepén? Ez nem szolgának jele. Az-után: minő szép-vidám arcúlat-tal jöve szöm-közömbé? E' se szolgának a' jele. Végtere: előmbe-térdelessé után, minő úri módon adta kezeimbe a' Fákját? De ez se szolgának a' jele ám. Egy szóval: mindent, a'-mit a' gondos és adakozó Természet valaha valakibe bé-öntött, az benne nem csak mög-vagyon, hanem tündöklék-is. Oh édös *Kádárom!* édös atyám! ezek nem szolgálai; hanem-úri-nemet ábrázoló jelek.

Ezeket el-beszéllvén *Etelka*, nem bírhattott tovább gerjedelmeivel. Egészszén ki-szaktotta tickait. Íme e' szavakkal árulta-el magát:

Édös-kedves *Kádárom!* Oj valamit mondok, melyet se édös Atyámnak *Gyulának*, se (ha élne) édes Anyámnak *Csilának* ki-nem-valánám. — A' Fákjának kezembe szolgáltatás-sakor, oj valamit merészlött az a' vak-mérészségű *Fővevény*: melynek ha valóságáról kételkedöl, mög-engedöm: mivel magam se hitethetöm-még-el magammal: hogy akkor nem álmodoztam. Viszsza-ráncigálta a' Fákját; és (a'-mi-több) velem ehelyögni láccatott.

Erre *Kádár*: No már (úgy-mond) ez igen nagy barátság tőlle. Te még-is, édös leányom,

ki-nem-adtad szívedet? se tenyereden nem hordoztad indulataidat? Itt bizonyára Próba-kőre tétettettek virágzó erkölcseseid. Mit cselekedtél édös *Etelkám*?

Erre a' leány: Ő volt (úgy-mond) az első, ki szívemet (kisztesései által) meg-akará vönni; de én még áruba nem bocsátottam magamat. Hanem ez se szolgának a' jele ám, Édössöm! Felőlle tehát így gondolkozom: ha-hogy őtet a' gondos természet szolgának nem alkotta, nem-is alkothatta; én bizonyára (haszerit töhetöm) le-tétetöm vele ezt az ál-ruhát, melyet mostanában hordoz. Illik pedig hozzánk: hogy annak tarcsuk, a'-minek teremtetött.

Felele *Kádár*: Ne erőltess, ne-is fáradsz úgy-annyira magadat, drága Kis-aszszony! Kivetközött immár (penig híröd nélkül) színlőte ruhájából. Maga *Árpád*, le-hántván szolgálta-karóját, Századossá tőtte. Ej ha tennád: hol katonáskodik? Őrsnek Ezredjében, *Gyulának* Hadnagyságában. Mert tudod talán: hogy Csörszöt (27), *Gyulának* előbbeni Ezredössét, által-

(27) Ugy vélem: hogy ennek a' CSÖRSZNEK neve még mostanában-is fön-vagyon nálunk azokban az árkokban, melyek (*Gyöngyös* alatt két mért-földdel) *Árok-szállásnál* kezdődván, tizen-öt mért-föld-

átal-főtték Atyjának hadnagyságába, és hejette
Örsöt rőndölték. Itt marad tehát ő *Wüdgoson*.

K 3

Édös

földnyire terjednek, egészszen a' *Tiszáig*. Mert ezt az árkot *Csörsz-árkának* nevezik a' mostani *Magyarok*. Bizonyosok ezek: ELSŐBEN: hogy KUND vezérnek fiát CSÖRSZNEK hívták; kit-is *Béla* kirájunknak nevetnel Írnokja e'-képen nevez: CURZ. De ez az Írnok szinte mindenkor SZ hejett Z-t tétszen (*Szabolcsot Zabolcsnak* írja). Úgy Ő hejett U-t tétszen (*Gömört Gumurnak* írja). Így tehát CS hejett C-t írván; CURZNAK, vagy CURZANNAK mondotta azt: kit, a' mostani mód szerént, CSÖRSZNEK kölletett volna írnia. MASADSZOR: az-is bizonyos: hogy ennek a' CSÖRSZNEK egy várat ajándékozott vala *Árpád*, maga népének oltalmazására, mely Vár (még *Béla* kirájunk' üdejében) CSÖRSZVARNAK hívattatott. Ez a' Vár ott vőlt-é, a'-hol mostanában ÁROK-SZALLAS, vagy pedig JASZ-BERÉNY fekszik; avvagy másutt valahol? nem tudni. Elég az: hogy, a' Várnak hejével, a' neve-is el-veszvé, fön-maradott, fön-is-fog maradni CSÖRSZNEK neve ezen árkokban, melyeket vagy még az *Avarok* ástak a' szomszéd ellenségnek megátolássára; vagy *Árpádnak* üdejében a' *Magyarok* árkoltak, a' *Pacínatok* ellen. De ezeknek az árkoknak meg-tartássára az a' CSÖRSZ választatott, ki *Kund* fia vala. Meg-ke! pedig e' nagy Árkot a' hissebbik ároktól különböztetni. Mert ez *Pestnél* a' *Duna* mellett kezdődvé, tizen-két mért-földnyire terjed a' *Tiszáig*. Ezt mindenkoron KIS ároknak, amazt CSÖRSZ-ARKANAK mondoták a' *Magyarok*. ANONYM. *Béla* Net. KATONA.

Édös Atyád alatt fogja a' magyar katonaságot tanulni. Nevét-is tudgyuk: ötet *Etelének* mondgyák.

Ezen szavakra (mint-ha egyszerre el-mec-cették volna már-is-csak-hajszálon-függő be-tegségét) hirtelen föl-ugordott *Etelka*. Tap-solva körül-ropta a' nagy Sátor' padlatját. Az-után: e' következő szavakat nem an-nyira mondotta; mint darabolta:

Nem szolga tehát? — Hanem éppen *Százados*? — Pedig édös Atyámuak közel-lévő Hadnagyságában? — az a' gyönyörűsé-ges *Etele*? Istenem! ezek közül melyikkel vigasztajjam leg-is-leg-elsőben magamat? — Ötet tehát *Etelének* nevezik? — Oh drága név — Oh *Etelkának* szép nevével össze-keverő-dött *Etelének* százszorta szöbb neve! — Oh *Magyarok'* Istene! ki ezeket a' két nevet, oj gondosan, egy egyenlő hangozatra vötte; még talán akkor szeméjjöknek össze-illés-sökről-is gondolkodtál!

N E G Y E D I K R É S Z.

Etele a' Fő-papnál.

Csak alig végezhetette-el *Etelka* ama' szavait; íme egyszerre bé-toppanának hozzája *Gyula*, *Zalánfi*, és az Orvós *Zeke*. Mivel pedig ezek a' félig-el-halt szorgalmatos emberek *Etelkának* vig arcúlatját, nagyobb örömét, és egészszen meg-tértt egésztségét látták; legottan a' Fő-papnak azt az isteni hatalmát eleendő-képpen nem csudálhatták, melyel *Etelka* (a' rút Halálnak sarlójába bele-ütközött *Leán*) az életnek fényjére vissza-hozattatott.

Zalánfi, közelebb állván *Etelkához*, elsőben annak az örvendetlen hírnek kegyetlenségétől származott el-ijedtét; az-után: egészségének vissza-tértte miatt, ki-mondhatatlan nagy örömét szóllotta. Áldotta a' *Magyarok'* Istenét: hogy (önnön magának szerencséjére, *Zeged*-várossának vigasztalássára) meg-kévánta tartani kedves *Kis-asziszonyát*.

Rima, a' *Dajka*, osztán a' *Szoba-leányok* örömekben helyet nem találhattak magoknak. Nem győztek édös *Etelkájoknak* szeme közé nézni. E' vólt pedig valóságos szeretetjök-

nek bizonságos jele. *Gyuláról* valamit írni nem lehet: mert édös atyai szívének gátolatlan özönnyét le-nem rajzolhatni.

El híresedett ez a' dolog *Wálagoson*, és íme a' *Magyar Vitézek*, *Etelka'* jó egészségének vissza-térttét hallván, nem láccattak más-külömben halákat adni a' Menny-belieknek; mint akkor szoktanak, midőn valami nyakas ellenséget meg-törnek; avvagy (valamint a' más' lúd-ját) az országból ki-marják.

Ily szerencsésen el-vegezvén hivatallyát a' Fő-pap; minek-utánna a' többinek külömb-féle jókat kívánt; végtére *Etelkának* kezét meg-fogta, és néki ezeket mondotta:

Adgy örökös halát az élő Istennek, kedves leányom! a'-ki tégöd' ily véletlenül föl-akart-segíteni betegségödből. Az a' *Magyarok'* Istene visejjon gondot az-után-is reád, kinek szent neve' öregbitéssére azt az *Egy-bázat* föl-szentölttetted. Élly egészségben, édös *Etelkám!*

Midőn ez-után haza-felé meg-indúla *Kádár*; íme akkor *Etele* a' Fő-papnak sátora körül sétalगतott vala, 's-igen-nagy gondolatokkal láccattatott elméjét fárasztani. Oka szomorúságának (pedig ugyan nagynak) ez vala:

Árpád, a' többi Vitézeknek el-oszlottok után, *Etelével* maga maradván; midőn, húzomós beszélgetései között, ennek a' *Jövevén-*

nek különös okosságát, és a' polgári dolgokban nem-reménlött tudományát szemesen által-látta: magával el-akarta vinni *Budára*: hogy ott (Udvarában maradván) a' Polgári történeteket el-igazítsa, úgy-mint Tanácsnokja.

Erre *Etele* (valamint, a' menny-kőnek leütésére, a' felénkek szoktak) el-iszonyíttatván, semmit se szólhatott. Meg-dederítette fagyos tagjait a' holnapi-napra-rendeltt kellemetlen útazás. Ki-jövén a' Fejedelemtől, szeméit a' *Wilágosi* várra szegezte. Sajnálotta itt hagyni azt a' Szent Egy-bárat, melyben leg-először meg-látta *Etelkáját*, meg-is-szerette. Panaszolkodott annak a' szerencsének egyveles szerencsétlensége ellen, mely őtet, *Árpád* előtt, úgy meg-kedveltette: hogy egyszer-'s-mind, *Etelkája* előtt egészszen elveszthette.

Az-után: hogy-hogy lehetne pad alá temetni azt a' gyönyörű reménseget, mely csak mái napon magzott meleg szívenek termékeny közepében? Bizonyára: minden szem-pillantat (melyben nélküle élendene *Budán*) egész esztendőnek tehetne. És így: üdö előtt meg-fogna-vénhegni minden ifúságát-vidító öröm nélkül. Ki adna pedig szegénnek ojas szárnyakat, melyekkel (ha úgy teccene) *Budáról Wilágosra*, ama' gyönyörű világ-csudálotta várra vissza-röpülhessen?

Ezek, és más e'-féle gondolatok forgottanak eszében. Azért-is jött mostánában a' Fő-paphoz: hogy vele nyavaláját közöllye, és orvosságát vehesse. Úgy el-merült pedig iszonyító gondolatjaiban: hogy a' melléje-érközött Fő-papot észre-nem-vehetné.

A' darab körül, melyen ekkor ül vala, föl-szóllítván ötet a' Fő-pap, bé-vitte maga Sátora alá. Itt *Etele* (minden más gondolatokat abban-hagyván) csupán kedves *Etelkájának* állapotja felől szorgalmaskodott. Ezt a' dolgot adta mostani el-jöttének okául. Ama' másadikról (mely szívét, a' *Budai* utazás miatt, gyötrötte) még szóllani nem mere.

Midőn meg-kérdőztetött; rend-szerénél elő-beszéllette a' Fő-pap: elsőben: *Etelkának* hirtelen forróságait, az-után: szívének dobogássait. Végtere: a' szövétnekek' lángjaitól okozott változásokat, 's-e' miatt, a' veszedelmes félelmeket. El-nem hagyta a' maga szorgalmatos biztatássait-is; a' köz-beszéllgetések között, lassan-lassan a' Kis-aszszony' heveinek le-csillapodttát, és végtere egészszen föl-épülését.

Ezeknek hallattokra ki-teccött az öröm *Etelének* orcáján. Észre-vette *Kádár*: hogy nem különben akarna *Etele*-is kedves *Etelkájának* emléközetére le-jönni; mint előbb *Etelka* édös *Eteléjének* szeméjjéről szóllan; de meg-gátolná

ezt-

ezt-is a' fenyítő szemérem, és önként semmi se akarna ki-fakadni belőlle. Föl-akarván tehát őtet-is segíteni (mert mind-a'-kettőt való-sággal szerette); így kezdette tréfás be-szédjét:

Te penig, édös *Etelém* hol tanúltad azt a' vadászatot: hogy egyszeriben meg-találjad a' *Gilicét*? Ki hallotta mind-eddég: hogy el-sűjjön a' Fákja, és oj sebet ejcsön egy Kis-aszszonyon: melynek meg-gyógyítója csak a' Sebesítő löhessön? Édös-kedves *Etelém*! ugyan-csak el-találád ám az arányt.

Ezekre a' kecségtető szavakra le-sütötte fejét a' szemérmetes Ifjú. Tusakodott-is egy üdeig magában: ki-vallya-é bibéjét? Az-után reá szánta magát, és, a'-mi szívét gyötrötte, így találta a' Fő-pap elejébe:

Édös *Kádárom*! édös Fő-papom! édös Atyám Te neköm! Meg-vallom előtted gyarlóságomat-é? avvagy a' természetnek leg-erős-sebb ingerjét? Nem első ez a' Drága-látos *Etelka* azok között a' Virág-szálak között, ki-két életömben láttam. De bizonynyára első, kinek, csak egy látassával-is, meg-győzettetem. Oh be együgyü gondolattal valék mind-eddég a' Seretetről! Azt állítám felőlle: hogy csak azoknak járja köröszkül-kosul szívöket, kik nagy szorgalommal vadászszák az alkal-matosságokat, és tátva-nyitva tartják henyélő
erzé-

erzékenéseiket. Nem-is mást cövekölne-le kurta pányvánjával; hanem éppen azt: a'-ki szoros fogójából nem-is akarná ki-venni szorgalmatlan lábait. Én (bizonyomra mondom) se nem kerestem ezt az alkalmatosságot: se (minek-utánna a' tengörbe buktam) magamat a' partra ki-nem-segíthetem. Hallottam ugyan *Etelkának* híret nemes országomban; de hogy vele így járjak, mög-nem-álmodhattam. E' véletlen rabi sorsomban csak azzal vigasztalom még-is magamat: hogy benned, édös *Kádárom*, oj gyámomra találtam: kinek segicscségével arra möhetök, a'-mit (*Etelka* felől) el-tökél-löttem. Oh! minő nagy Isten' adománnya egy igaz-szívü embör a' külső országokban! Édös *Kádárom*! Légy oj kegyességgel hozzám; Légy (kérlek) ojjas emböröm, kinek gond-viseléssére bizhassam mind magamat, mind következő szerencsém-et-is. Meg-áldanak ezért a' jó-töt-tödért a' Fölségben lakozók. Ne véld penig: hogy csalás légyön ügyeközetömben. Tudgyák az Egek: minő igaz és állhatatos szívvel vagyok mind *Etelkához*, mind a' vitéz *Magyarokhoz*. Ki legyenek penig, avvagy minő Országból jöttem (mivel, e' titok' mög-tartássára, le-köteleztem hitömet édös anyám előtt) mostanában ki-nem-mondhatom. Mög-tudhattyatok ezt-is annak-üdejében. Mind-az'-által: így-is gyönyörködöm szerencsém-ben: hogy elsőben ugyan

Etel-

Etelkának, az-után pedig *Árpádnak*-is kegyelmébe estem. Szeretöm a' *Magyar* vitézekben azt a' nagyra-böcsülendő erkölcsöt: hogy nem annyira a' Nemnek tös-gyök-ereit, mint a' kiteccő indulatnak érdömét, és méltóságát tekintik.

Erre a' Fő-pap: Már akkor mindgyárt észre-vöttem benned, édös Fiam! nem köz Nemödet: midőn, leg-elsőben, az áldozat előtt, láttalak. Ki-vehettem azt-is belölled: melynek el-titkolássára még most-is szorgalmatoskodol. Fiam *Etele!* csak egygyet mondok. Ha méltóságos nemességödnök erővel-ki-verő fénnyeit előttem, 's-mások előtt-is éppen el-akarod, el-is-kölletik borítanod: javallom, 's-még egyszer-is javallom: hogy azt mind *Rimának*, mind *Etelkának* tudtokra adgyad. Tudni-illik: hogy, a' *Szűz* ugyan, mind illendőbben, mind állhatatosabban szeressen; a' *Dajka* pedig vele-való társalkodásodtól éppen ne féljen. Kérlek arra-is: hogy *Etelkát* mennél hamarébb meg-látogasd. Végtére: azért esedözöm előtted: hogy, ha (a' *Dajkának* engedelmeből) *Syula'* Sátorába bé-járatos lésszel (a'-mint bizonyosan lésszel-is); gyakor, és okos, de fő-képpen szemérmetes beszélgetéssiddel mind-a'-kettőnek szívét birtokod alá kericscsed, és mind-a'-kettőt erőssen mög-is-tarcsd. Fiam! sokan forgólódnak *Etelka* körül. Mert ki-ki szereti ám a' Szépet.

De egyszer-'s-mind: a'-ki soknak teccik; bájos meg-tartani. Igaz ugyan: hogy a' Kisasszonnak hozzád való hajlandóságát (előbbeni titkos beszélgetésünkből-is) igen észrevöttem; de soha el-ne-hiteds magaddal: hogy a' magyaroknál állandó légyen az a' szeretet, mely, vagy a' kacér társalkodásokkal ébresztetik, vagy köztök a' Nemnek egyenlősége föl-nem találtatik. Akár-mikor akkor; de elűnyák magokat. Tégöd' tehát kedves-édös *Etelém!* a' barátságnak gyakor élesztésére, és tisztességs magad-viséletére intelek.

A' Fő-papnak előbbeni szavaira igen elkeseredett *Etele*. Csak alig tűrhette gyötrelmeit. Midőn *Kádártól* a' barátságos szeretetnek gyakor élesztésére osztönöztetett. Erre ezt felelte vissza *Etele*:

Ez ám az a' bökkenő, az a' hadd-el-hadd, mely szerencsémnek ij hirtelen-forgó kerekeit porrá-zúzhattya. Édös *Kádárom!* Budára köll mönnöm *Árpáddal*, és talán Udvarában maradnom. Nem merem magamat a' Fejedelőmnek első intézete ellen szegezni: ne-talán-tán a' következő kegyelmekre érdömetlennek találta-ssam. Tudom, mely csiklándósok az ilyen állapotban. Hónapi röggelre vagyon szabva a' föl-menetel. — Mit tögyek? mihöz kapjak édös *Kádárom*. Íme ki-szolgáltam *Etelkát*, minek-előtte bé-szegődhettem hozzá. Va-

lamint örvendöttem Századasságomon *Gyulának* Hadnagyságában; úgy irtózom következő föl-magasztaltatásomon *Árpádnak* udvarában.

Ezek között a' Fő-pap méjjen gondolkodott. Hányta-vetette minden-felé a' környül-állásokat. Által-látta mind *Etelének*, mind *Etelkának* nyughatatlan üdejöket. Tudta az új szerelmet erőszakosnak, merésznek, és gyanúsnak lenni. Ha valamitől félni köllene; az egygyütt-lakást csak veszedelmesnek; de az el-válást halálosnak-is lönni állította. Nem tudta hirtelenséggel: mihez ragaszkodgyon. Végtére: azt javallotta néki: hogy előbb, sem-mint *Árpáddal Budára* utazzon; fő-kötelességének tarcsa *Etelkát* meg-látogatni; 's-egyszer-is-mind ő-tölle, *Világos* várának ij hamar el-hagyássa miatt, el-is-búcsúzni.

Hogy még ma meg-történnyen a' Kis-aszszonhoz-való menetel; javallotta ugyan a' hó-napi napon meg-történhető üdején-való utazás. De *Kádár*, a' Szüznek gyöngé szívéreől gondoskodván; leg-inkább attól tartott: ne-hogy, a' hirtelen látogatás által, meg-újúllyanak sebei, és szemekkel-meg-vertt szeméjje újabb-újabb háborúkra verdődgyon.

Igy rendelte-tehát-el a' dolgot: hogy (az hólnapi hajnal-csillaggal) üdején-korán föl-ke-lvén *Etele*, vele egygyütt *Etelkához* mennyen. Jól tudta *Kádár Etelka-kis-aszszonnak* szokásait;

sait; ki (föl-serkenvén Hajnal' hasadtában) nem félne (éh gyomorral-is) a' Kakuk-szóllástól. És a' virágok' meg-öntözéssére le-menvén a' kertbe, nem irtózna röggeli hosszú árnyekától: mint némej lomha, és csintalan kis-asz-szonyaink.

Ö T Ö D I K R É S Z.

Árpádnak betegsége.

Az előbbeni beszélgetés után, el-váltak egy-mástól Kádár és Etele. És Etele ugyan, Árpád' Sátorába menvén, számára rendelt osztájban sokaig el-nem-alhatott. Szüntelen abba törte fejét: mi móddál-szóval állyon (hólnap virradóra) a' Szűznek elejébe? Alig várta ugyan azt a' szem-pillantást; de irtózott-is tőle. Tudni-illik: a' Szeretetben egyenlő az édes remény, és a' keserő félelem.

Eszébe-jutott osztán (a' többi között) az is: hogy az ily Virág-szálnak üdvözléssére nem-illene üres kézzel menni, ki, nem annyi-ra az ajándékot, mind az ajándékozónak szívét szemléli. Föl-kele tehát unalmas fekvéséből;

séből; és, kincsjei közül, kettőt választott ki; egygyikét *Etelkának*, a' másikat *Rimának*.

A' Kis-aszszonnak szántt ajándéka egy arany Erekjéből állott, melynek egygyik lapján *Etelének* képe láccatott, nem szolga; hanem Úri ruhában. Oly hasonló pedig hozzája: hogy az ábrázatok' egyenlőségéről senki se kételkedne.

Az Erekjének második lapját (Istennek rendelésse volt-e? vagy az ötvösnek történetbeli munkája?) egy gyönyörű *Szűznek* (*Etelkához* igen hasonlónak) ül-hejéül röndölték. Ennek ölében egy *Báránka* feküdt, oly mester-ségesen ki-ormozva: hogy mind az elevenhez hasonlítana, mind gyapjának vékony szálait az éles szemek számba szoríthatnák. Köre' talpa annak az Erekjének oly sugárokkal kerítettett körül, melyeket a' tiszta Ragyogókban látunk.

Ezt az Erekjét (még Honnyában) ajándékolv vette *Etele*, egy híres Ötvöstől, ki magát *Magyar* országának lenni mondotta, és jelen-is lett volna *Und-váron*, midőn *Álmos* (*Árpád*-nak atyja) annak a' várnak megyét meg-szálta, és *Latorcát*, a' várnak urát, egy patak mellett föl-akasztatta. Nem csak meg-köszönte *Etele* ezt az ajándékot; hanem, még böcsösb ajándékokkal, meg-is-hálálta: mivel' oj csudálatra-méltó munkának találtatott lenni: hogy

a' Művesnek, nem-annyira Mester-ember társainak, mint magának a' Természetnek irigységétől kölletett tartania.

A' második ajándék, melyet a' *Dajkának* szán vala; egy Zománcolt ezüst, de finom módra meg-aranyozott nagy pohárból áll. Csonka csúcsnak formájára öntetött. Talpa kissebb, szája nem éppen kétszer terjedtebb vala. A' mostani harmad-fél icét magába foglalhatta. Ennek horgas külén *Attila* láccatott, *Buda'* várossának (28) a' *Dunának* menttében ágyát meg-vetni, 's-mind magának, mind kedves Utóinak örökös lak-hejéül rendelni. Ott valának ki-mecve *Venécia* (29) és *Akvileja* városok.

(28) BUDA' várossát *Attila*, maga nevérol AT-TILA' várossának akarta nevezni. De a' *Honnok*, semmit se hajtván *Attilának* fenyegetéseire, amattólle meg-öletett Testvérijének nevérol (annak örökön-fen tartandó emléközetére) *Budának* nevezték. Az akkori *Németek* pedig (mind *Attila'* haragjától tartván, és irtózván; mind neki kedveskedni akarván) a' várost ETEL-burgnak, az-az: ETELE' várossának mondták. Mert *Attilát* *Etelének*-is nevezték a' Régiek; a' *Németek* *Etilnek*-is, *Ecilnek*-is. ANONYM. KEZA.

(29) *Attilának* köszönhetik az Olaszok ama' híres *Venecia'* varossának eredetét. Mert: tölle békével nem leketvén a' szárazon; holmiöket a' tengörre

sok. És: *Akviléában* ugyan, a' város fölött, a' Góják (30); Falak mellett az égő Nyergek (31) meccettettek. Ama' híres DIGNA pediglen (ezt az írást hordozván feje körül: *Ritka példa*) a' toronnak leg-magosab tetejéről le-húllani láccatott (32). Ott vala le-rajzolva

L 2

LEO

görre hordották. Utóljára-is *Ferenc* Császárunkra jutott 1797-dikben. *Venecia* annyit tesz, mint *Gyöttek' várossa*. SABELLICUS.

(30) Midőn, *Akviléja'* várossa mellett, sok üdőt tölténének a' nyughatatlan *Honnok*, és még se vehetnék-meg; íme *Attila* Gójákat látott, fiaikkal együtt, abból a' városból ki szállani; és más valami hejekre iparkodni. Ezt a' történetet vitézzel előtt arra magyarázván: hogy nem sokára a' Lakosok is ott fognák hagyni meg-szállott várossokat; újra fölébresztötte mind-nyájokat, kik immár a' Városnak meg-vételéről igen nagy kétségbe estenek. JORNANDES *Gothus*.

(31) Hogy *Akviléa* várossának falait köröszül-törhesse *Attila*; ki-fogyván moztonaiból, Katonáinak nyergeiket vitette oda, 's-meg-gyujtatta. A' meg-repedözött falakon hírtelen a' Városba rohantak, és azt el-enyíztették. DEZERICIUS.

(32) DIGNA (egy Fő-nemes aszszony), kinek szépsége igen el-híresödött ekkor *Akviléában*, midőn a' Városnak meg-vételét hallotta (hogy az Ellenségnek erőszakjától Tisztaságát meg-oltalmazhatná) a' Városnak abba a' tornyába föl-szaladott, mely *Natissa'* vizének éppen a' partjára építettött. Itt, bé-

köt-

LEO (33); és mellette HONORIÁNAK gyűrűje (34). Nem messze innent egy földet föl-halmozni laccattak a' *Magyarok*. Ennek te-tejében *Marsnak* kardja le-szúrva villogott (35).

Vég-

kővén szemeit, magát a' toronyból le-vetötte, és így a' Fojóba ölte. DIACONUS.

(33) Midőn *Rómának* meg-rontássára töreködni *Attila*; *Valentinianus* (*Római Császár*) elejébe küldötte az akkori *Római Pápát Leót*: hogy a' *Hon-nok'*-kirájjoknak el-keményedett szívét meg-lágyítsa. *Leó*-pápának ekes és fontos szavaival (ha mindgyárt abba-hagygyuk is a' régen el-hitt csudát) meg-győzöttetvén *Attila*; meg-engedett *Rómának*. Ugyan ez az *Attila*, a' *Római birodalom' Vezérjé-nek*-is neveztetett *Valentinianustól*. VALESIIUS. PRISCUS Rhetor.

(34) *Valentinianus* Császárnak az a' nevezetes huga *Honorio*, midőn *Rómából Konstantinápolba* (némej félre-rugássai miatt) mint-egy szám-ki-vette-tett *Theodoziushoz*; meg értvén *Attilának* el-nevese-dett hírét, egy bizonyos Követ által, hozzája küldötte Gyűrűjét; és (hogy Bátyján boszszút-állhas-son) a' Nap-nyúgoti Birodalomnak felét, maga' házasságával egygyütt, neki ajánlotta. E' dolog okot adott osztán *Attilának*: hogy (noha talán *Honorio*-nak házasságára nem annyira vágyódna) a' *Római* frigyet föl-boncsa, és ezzel az egész *Római Biro-dalmat* félelmesen meg-is-zavarja. MARCELLINUS.

(35) Ugy teccött egykor *Attilának* álmában: hogy önmön-magától *Marstól* (a' Hadak' Istenétől) föl.

Végtére: *Atilának* új házassága (életének ötven-negyedik tájában), mely valamint hirtelen, úgy egyszer-'s-mind: reméntelen nagy veszedelmének siralmas kezdete-is vala; azután *Ilidikónak* annak a' gyönyörű Menny-asz-

L 3

szon-

fol-fegyvereztetett. Más napra kelvén az üdö; minden, üdején-röggel, *Attilának* egy Gujásza észrevette volna: hogy egy Tulok nem csak sántítana; hanem, maga után, véres nyomokat-is hagyna: ennek okát meg-akarván tudni, vissza-lépett azokon a' véres nyomokon, és egy régi kardra talált. Ezt, magánál meg-nem-akarván tartani, *Atilához* vitte. E' pedig álmának bé-tölttét szemlélvén, el hitette magával: hogy ezzel, az egész világnak Urává rőndöltetött. Ez a' Kard, nagy szorgalommal meg-tartatott, mind a' *Honnoknál*, mind az *Avaroknál*, mind osztán a' *Magyaroknál* is. Az *Avarok* ugyan, ha-hogy esküdtek, e' kardot ki vonták, és föl-emelték. A' *Magyarok* pedig, ha-hogy hadakozni akartak, e' meg-véresíttetött Kardot hordozták szerte széjjel az országon. Ezt a' híres kardot *Salamon*-kirajunknak édes anyja, OTTONAK (a' *Bojóárok*' vezérjöknek) ajándékozta: mivel, ennek szorgalmatossága által, vissza-tétetődött *Salamon* előbbi kirájságába. OTTO pedig annak az ifiabbik *Dedusnak* (*Dédus Markiofiának*) ajánlotta. Ennek halála után, ismét vissza-tére a' *Magyarokhoz*. De megént *Lupoldnak* (annak a' *Mersburgi Vezérnek*) kezeibe jutott. Hová lőtt az-után, nem tudni. BELIUS. OLAHUS. HERODOTUS.

szonnak a' szőnyeg alatt keserves könyv-hűlatássai a' pohárnak éppen a' talpára nagy mesterességgal tétettek (36).

Minek -utánna ezeket az ajándékokat kincsjei közül ki-kereste, és el-készítötte *Etele*; immár akkor másadszor kukorikoltak a' tarajos Kakasok. Csak alig-is vetette-le testjét az ágyra; ime, *Árpádnak* osztálya felé (nem messze *Etelétől*) hirtelen nagy lármák, és veszedelmes jaigatások támadtak. Mind erre, mind arra kódorogtak a' szolgák, csel-lengöttek a' Katonák. Oszsze-vegyült a' Jaj-szó *Árpád'* veszedelmének kiáltásával. A'

Házi

(36) Végte're *Attila* (noba több Feleségjei-is vóltanak) *Ildikó* nevű szép Szűzet (*Herrikusnak*, a' *Frankok* urának, leánját) házastársul el-vette. De azon éjjel, melyen a' lakadalom tartatott, ágyjába menvén, igen hirtelenül halálos betegségbe esett. Nem-is sokára (senki se tudván semmit felölle) ki-bugyorgott orrán-száján a' vér. Meg-is-halt. *Ildikó* (*Atilához* bé menvén) midön tölle meg-se-szóllíttat-na, az egész éjjel ülve töltögette a' szőnyeg alatt. Röggel, merevedett testjét szemlélvén; nagy lármát indított. Bé-rohanván a' *Honnok*, mivel rajta semmi sebeket nem tapasztaltak; sött *Ildikót* is nagyon keseregni látták; annak halálát reá nem foghatták. Ily szerencsétlen véggel múlt-ki az egész Világnak ama' híres ostora. SIGEBERT. OTTO *Frising.* TÜROC. BONFIN.

Házi orvosságért futkostak a' többiek. Nyakra-főre; hanyat-homlok, estenek-húllottanak a' ki-bé-járó esze-veszett emberek.

Mert íme! egyszeriben, úgy annyira elfogta *Árpádnak* lehhét a' gyakran-erőszakoskodó fülladas: hogy, ha *Etele* hamar hozzája nem szaladott volna; az-után (fül-emelvén fejét) a' szorúltt szelletnek útát nem tágitott volna; egy kis üdö' várttával, bizonyosan meg-is-fülladott volna. Meg-nem-elégedvén ezzel *Etele*; igen gyengén, ölébe fogta a' Betegét, és (katonás agyából ki-emelvén) egy kar-székbe ültette.

El-érkezvén nem sokára az *Orvos*, midőn észre-vette volna: hogy ama' fülladás csak éppen a' vérnek bőségétől venné bizonyos eredetét; meg-vágatta jobb kezében az eret, és (kevés-üdö'-várva) egészszen vissza-állította. Fő-képpen meg-dicsérte *Etelét*: hogy, a' Beteg körül, oly nagy készséggel, oly nagy okossággal foglalatoskodott.

Etelének eme' ki-váltt szorgalmait nem-csak nagyra-böcsülte; hanem, nagyobb szívességének ki-öntéssével meg-is-köszönte a' kegyes Fejedelem. Meg-is-ígérte néki (ha valamiben leg-kisobb szükségét tapasztalhatná) nem csak fejedelmi; hanem mindenkoron éppen atyai kegyességét-is. Most pedig csak éppen arra kérte az *Istent*: hogy osztájjába mennyen: és el-fáradott tagjainak nyugodalmat adgyon.

De még más valami-is kődorgott ám *Etelkának* fejében. Ezt az alkalmatosságot hasznára-is fordítani akarta. Ugyan-ezért: minekutánna a' jó Fejedelemnek meg-ígért kegyességében elegendő-képpen bízhatott; tőlle (maga' meg-alázttával) ezeket kérte: hogy mellette szenvedné virrattig: ne-talán-tán, jelen nem léttében, vissza-terne a' fülladás, és az-zal veszedelmesebb állapotra jutna. Másad-szor: még nagyobb reménkedéssel, azonn esedezett: hogy a' Katonaságtól el-ne-méltóztatna venni csak éppen arra-vágyó szeméjjét; hanem (*Gyula'*-hadnagyságában; *Örs'* Ezredében meg-erősítvén) üdöt engedne a' Vitézek-hez illő erkölcsöknek gyakorlássokra. Néki éppen minden kedve, ugyan-csak a' Fegyver-viselésben telne. A' polgári dolgokhoz örömetlen nyúlna.

Meg-teccött *Árpád'* előtt a' nemes-ember-hez-illő leg-különösebb indulat. Meg-jelentette néki: hogy szándékjában lött légyön: alkalmas személyt a' Katonaságtól el-vönni; és (a' polgári gyakorlások mellett) az országnak igazgatássához szoktatni. De, mivel o'j kedvét látná; mostanában ugyan a' Katonaság mellett meg-hagyná; 's-nem sokára, hogy eme jó-töttét meg-hálálhatná; nagyobbra-is vinne.

Árpádnak ez a' reméntelen kegyessége oly nagy örömeire válhatott *Etelének*: hogy egész virrattig a' Fejedeleemnél-való maradást számba se venné; noha ismét meg-intené *Árpád*: hogy el-bágygyadt testjének nyugalomát engedgyen. De ő csak nem akara tőlle el-válni, ezzel-is hív szolgálattyát, és alattomban-forró örömét, nagy készséggel mutatván.

Hajnallott azomban az üdő. Csudálkozott-is a' Fő-pap: hogy *Etele* oly sokáig alunna. Eddég *Etelkánál* köllött volna termeni. Ki-ki-tekintött Sátorának ablakjaiból, ha talán szemre-vehetné azt az el-tunyúlt, és hidegvette szeretőt. Azonn csudálkozott fő-képpen: hogy nagyobb kedve telne a' röggeli álomban, mint *Etelkának* meg-látogatássában. Ezt ő igen rossz jelnek állította lönni: ne-talán-tán el-aludta légyen a' reá-váró szerencsét. Nem türhetvén tovább késedelmességét; maga indult hozzája. Telédes-tele-is volt tuncaságát meg-dorgálandó mérges gondolat-tyaival.

Midőn nagy csendességgel osztájába lo-pódzott; mostanában inkább csudállotta ott-hon-nem-léttét, mint ennek-előtte el-nem-jöve-telét. Kérdezte a' vitézek-től: hol lönné? Meg-hallván *Árpádnak* szerencsétlenségét, bé-rohana inkább hamarsággal hozzája; sem-mint bé-méne. Meg-sajnálotta elsőben veszedel-

mes változásait; az-után hathatós okokkal arra kérte: hogy még e' mái napot a' *Wilago-siaknak* szánja; holnapi napra biztosabban indulhatna *Budára*. A' levegőnek hirtelen meg-másolássa bizonyos okot adhatna a' veszedelmesb fülladásokra.

Ezt a' Fő-pap, nem annyira *Árpádnak* kedvéért javallotta (noha ugyan ez-is vőlt egyik oka: ne-talán-tán e' beteges állapotjában meg-ártana a' kocsiskodás); hanem *Etelének* akara kedvesködni: hogy több üdőt nyerhetne *Etelkával*-való beszélgetésekre. Mind-éddég semmit se tudhatott *Etelének* szabadságáról, melyel meg-engedődött az itt maradás.

De az Orvos ellene-állott minden javallássainak. Ezt a' kocsiskodást-is, a' levegőnek meg-másolássát-is, nem csak hasznosnak, hanem, e' nyavalában, szükségösnek-is lenni mondotta. Kérte-is a' Fejedelmet: hogy, mivel az útra mindenek el-lennének készölve; a' kocsi föl-ülne.

Ezzel: mintha kést ütöttek volna a' Főpapnak szívében, egészszen oda lött. Szer-fölött nagyon sajnállotta *Etelkával*-leendő beszélgetésnek lehetetlenségét. Törölgette homlokát. Morgott-is; de semmihez kapni nem tudott.

Etele, a' Fő-papnak tusakodó gondjait, ábrázatjának világos jeleiből ki-vévén; ötet félre-szóllította, és *Árpádnak* kegyességét füleibe

leibe súgta. Ezt nagy örömmel meg-értvén a' Fő-pap, nem akart többé senkivel újat vonni. Másként tejjes erejéből ellene-állott volna eme' hirtelen, és kellemetlen kocsiskodásnak.

Minek-előtte szekerére föl-segítettett *Árpád*, meg-intötte a' Fő-papot: hogy, kevés idő múlva, *Budára* föl-rándúlyon hozzája. Ott valami különös dolgokat akarna vele közleni a' Fő-papi hivatalnak el-röndölésse felől. Noha jól tudná: hogy az Imáknak eligazítássokban a' Fejedelemnek-is nagy hatalma legyen; ezekben még-is a' Fő-papnak jóvá-hagyását, ha nem szükségesnek-is, legalább tanácsosnak lenni gondolta. Híre nélkül se el-kezdeni valamit, se annál-inkább végbe vinni éppen nem akart.

Mind-az'-által: el-tökéllötte azt *Árpád* magában: hogy, valamint az Ország' igazgatására új törvényeket szabott a' Szeri pusztaban; úgy a' Papságot-illető szer-tartásokat is meg-kévánná másolni *Buda'* várossában. Tudni-illik Országának ezen Lakossait a' *Szittyiai Magyaroknak* szer-tartásaiktól el-akarta-tíltani; és más rendbe szedni az áldozatokat.

Árpád gondolatjainak elejét, nagy belső indulattal meg-dicsérte *Kádár*. Sőt ezt az okos Fejedelemhez-illő intézetét az egész elszórt Papságnak nevével meg-is-köszönte; azt vittatván fontos okokkal: hogy addég remél-

méllhetné Országának mind mostani szerencsés állapotját, mind következő boldogulássának bizonságát; még a' Fejedelem annak külső igazgatását tejjes erejéből sürgetné; a' belső dolgoknak pedig, az-az: a' lelki kormányozásnak mi voltát az Istentől - arra - rőndöltetött szeméjjeekre bízna. A'-mi több: szoros kötelessége szerint meg-intette *Árpádot*: hogy e' régi igazságot szünetlen elméjében forgassa: Minden Fejedelemség el-mulható; de a' Papság (még e' velág), örökkön-örökké fön-maradandó lönne.

A'-mi pedig a' *Szittyia*-beliektől való elszakadást illeti; ennek végbe-vitelét semmi-fele-képpen nem javallhatta a' Fő-pap; azt mondván: hogy evvel a' szokatlan rőndöléssével el-idegeníthetné magától ama' *Szittyiai* jó atya-fiakat, kiknek (ha az el-kerülhetetlen szükség úgy hozná magával) segítségjökben is bizhatnának az ide-szakadtt *Magyarok*. A' törött útát se volna soha jó el-hagyni a' tőretlenért; valamint a' régi meg-hitt barátokat meg-vetni a' jól-ki-nem-ösmértt újjakért. A' szer-tartásoknak, a' rőndöléseknek meg-másolások, a' régieknek haszontalanságjokat, az újjaknak pedig méltóságjokat mutatva fitogtatná. Ama' regtől-fogva-bé-vött Szer-tartások nem ögyebek lőnnének: hanem azok a' határdombok, melyeket édös Eleink (reménlött boldogú-

dogulásunknak elő-mozdítottására) nagy szorgalommal hánytának. Nem lönne pedig tanácsos: a' régi határt bojgatni, és azt az Országba bejebb-vontatni.

Ennek az okoskodásnak végét hallotta-is nem-is a' Fejedelem. Hirtelen más dologra fordítván a' kezdődött beszédet; végtére *Etelet* a' Hadnagynak *Gyulának* szorgalmára bízta. Ajánlotta a' Fő-papnak, és *Hubának* jó akaratjába-is. Még egy két napot a' *Világosiakkal* töltött. Meg-látogatta *Etelkát*, és nála (minekutánna egészszen föl-lábadozott) kedve szerént mulatott. Harmad-napi röggelre szekerébe ult, és *Buda* felé meg-indult, elég szerencsésen.

Nehezen hagyhatta-el *Árpád* a' *Világos-váriakat*. Mivel ottan nagyon meg-szokott, igen nehezen bontakozhatott. A' Várnak mind erőssége, mind ékessége nagyon meg-teccött néki. A' bé-kerítő falnak erősségét ojjannak tartották az akkoriak: hogy nem félnének más ellenségnek akár-minő ostromjaitól; hanem csupán azoktól a' szárnyas Vitézektől, kik az Egek' tornácaiból, éjt-szakának üdején, a' levegőn köröszkül, belé-ereszkednének.

A'-mi ékességét illeti, ennél kellemetesebb hejet, és gyönyörködttetősb térséget soha élete' napjaiban nem látott a' sokat-forgott Fejedelem. Még most-is földi paradicsomhoz,

avvagy a' bóldog *Eliziumnak* kies mezejéhez hasonlíthattya az, ki meszsze-látó szemeit annak varából termékeny földjeire eresztí. Nem-is csuda: hogy annyira meg-szerették a' szépet-ösmérő, és ki-választani-tudó okos Eleink.

Igy tehát *Árpád* (nagy szív-fájással el-búcsúzván a' *Wilágos-váriaktól*) arra vette *Buda* felé jobb útját, melyen az egész *Bándot* köröszkül-mente, meg-is-szemlélte. Az egész útban igen gyarló egészsége vala. Nem-is láccatott másban gyönyörúsége telni, mint *Etelkának* kis kutyájában, melyet maga a' *Kis-aszszony* *Teleknek* nevezett.

H A T O D I K R É S Z.

Etele *Etelkához*.

A *Árpádnak* szerencsés el-távoztta után, midőn a' Fő-pap üdejét látta-vólna a' *Kis-aszszonyhoz*-való kívántt menetelnek; még az' nap (dél-után) meg-kérdette *Etelét*: ha kedve tartaná-é: hogy még ma meg-látogassák a' SZÉPET. Alig várta pedig *Etele*: hogy oda mehessen. Harmad napja el-múlt, hogy *Etel-*
káját

káját nem látta. Szüntelen nála mulatozott a' Fejedelem; ezt az üdőt, se a' Fő-pap, se *Etele* alkalmatosnak nem vélhették arra: hogy szeméjét meglátogassák.

Most tehát *Etele*, alattomban magához vévén az ajándékokat (minek-utánna az egész dolgot igazi fontolóra vötte) el-mennyen-é mindgyárt? avvagy másszorra halaszsa az ohajtott meglátogatást; hirteleniben el-nem-tökéllhette. Haragudott maga magára: hogy katonás szíve így el-hagyhatta. Félt-is, örvendött-is; de osztán röttögött-is, eszébe pedig soha nem juthatott, minő haszontalanságtól. Végtére reá-szánta magát, és a' Fő-pap előtt (minek-utánna hozzá érkezött) magát elkészülttnnek lenni mondotta.

Midőn nem sokára a' Sátornak udvarába értenek; egygyet (a' Szoba-leánzók közül) elő-találván a' Fő-pap (úgy hogy *Etele* megne-hallaná), alattomban meg-kérdezte tőlle: itthon volna-é *Etelka*? mi munkájába foglalatoskodna? mi teccene-ki orcáján? vígak volna-e a' vonások? avvagy szomorúak?

Erre a' leány azt mondá: hogy mostan belső osztájjában mulatna; és (ha jól észrevönné ábrázatjának vonássait) egy kevéssé búsúlna. Okát szomorúságának nem tudná, mivel egészséges volna; ha csak *Árpádnak* elmenetelét meg-nem-sajnálotta, avvagy kis

kutya-

kutyájának el-távoztát nem bánta. Szomorúságának leg-nagyobbik jeléül azt állítaná: hogy (az üdő röggelven) ki-se-jött légyen kertyébe. A' virágoknak meg-öntözéssüket is a' Szoba-leányokra bízta.

Nagy szeget vert ezzel a' Fő-papnak fejébe. Csudálkozott *Etelkán*: hogy ama' régi szép szokását egyszeriben meg-változtatta. Kérte a' Szolgáló-leánt: menne-bé, elsőben ugyan *Rimához*; az-után pedig *Etelkához*-is. Magának, és *Etelének* nevével könyörögni előttök: engednék-meg a' bé-menetelt. Av-vagy (ha mostanában alkalmatlan volna a' meg-látogatás), üdőt szabnának a' *Fővevény* ifjú' kötelességének el-fogadáására. El-tökéllötték légyön magokban: hogy izetlenségjök-re lönni egygyikének se akarnának. Nem-is sokáig fognának mulatni, ha foglalatosságjuk lenne. A' kurta üdvözlés után, menten ki-jönnének. Addég-is (még a' követ vissza térendene) a' kertben fognának sétálni.

A' leánzónak el-távoztta után, ezek ket-ten a' kertbe mentenek. Itt, a' virágoknak külömb nemöket, és sok-féle válogatott szín-nyöket nézegetvén; elegendő-képpen nem csudálhatták a' *Szűznek* mind ritka szorgalmatosságát, mind pedig ártatlan mulatságát. Mind-nyájoknak országos ékességjök vagy csak azért-is tehetett az érzékeny szí-
jő

jó *Etelének*: mert, a' ki-nyíltt bimbóknak kellemetes elevenségjükből, *Etelka'* szívének még kellemetesb gerjedelmeit képzelhette magában. És bizonynyára úgy teccett: mint-ha mind-egygyik virágnak kellő közepében édös *Etelkáját* látná.

Le-akart a' Szépiből egy-nehányat szakasztani; és (bokrétába fűzván) vele kedveskedni magának *Etelka-kis-aszszonnak*: de tartott nehezteleessétől, és (ha rossz kedvében találná) merészsége' meg-feddességétől-is. Megállván a' leg-szebb virágok előtt, és azokban *Etelkáját* szemlélvén, így szóllott:

Oh gömbölű ugyan, de leg-ártatlanabb kezek! melyek ezeknek az ékes virágoknak üdvösségös öntözéssökre erre és amarra kereködni szoktatok. Tík egyszer-is mind a' lehorgasodni-kezdő szálakat a' merevedten-álló támaszokhoz egyengetitek. Oh bődögok és szerencsések vagytok ékes virág-szálak, mivel *Etelkának* (ama' Gyönyörű *Flórának*) dajkalkodássa alá jutottatok.

Midőn, a' virágok között e'-képpen múlatozik *Etele*; azomban az el-intézőtt leánzó (bé-lopodzván *Rimához*) meg-jelentötte a' Főpap' izenetét. Ezt a' látogatást nem csak tüstént meg-engedte *Rima*; hanem, arra az okra nézve, óhajtotta-is: hogy, e' beszélgetésnek alkalmatosságával, el-uzendőknek re-

méllené azokat a' nagy-kegyetlenségű unalmakat, melyek e' mái napon egészszen békeríthették *Etelkát*.

Mert: midőn e' mái nap föl-kele, oly bús gondolatokkal epesztette szívét: hogy, ennek a' keserűségnek meg-édesíttessére, vagy kiürültek az Orvosi kamarák; vagy a' bent-szorúlt orvosságok elégteleneknek lenni láccattatnának. Semmiben semmi örömet nem tapasztalhatta.

Már az udvarba tekintgetött azon az ablakon, melyet, a' kertnek ellenébe, nagy mesterséggel, vágtanak a' rá-tanúlt kezek. Már a' Sátor falaira nézött bámúlva. Leült a' Kar-székre néha; és szemeit úgy-annyira egy hejre függesztette: hogy a' ki's-bé-járókat azokra nem vehetné egyszer-is. Kik mellette forogtanak, azokat meg-nem-ösmérhette. A'-mi több: magáról pedig éppen meg-felekezett.

Alakjának ezt az álladalmát látván a' *Dajka*; a' leánzónak (minek-utánna a' Fő-papnak kérésseit meg-hozta) azt parancsolta: menne szaporán vissza az érdemes Fő-paphoz; és (minden késedelem nélkül) mondaná-meg ő atyaságának: hogy szíves várattatások felől semmi-képpen ne kételkednének. Annál-is örömelebb vöwendenék látogatássokat, menél-előbb, mennél hamarébb itt termenének.

Meg-

Meg-sajdította *Etelka* (noha más gondolatokban foglalatoskodott) a' beszélgetésnek mi-voltát. Elsőben alattomban, az-után hirtelen ki-szagódott hozzájuk. Meg-állott a' leánzó előtt; és, mit beszéllett *Rimával*, meg-kérdezte méltóságosan. Semmi titkot nem tévén ebből a' leánzó; egyenesen ki-nyilatkoztatta a' Fő-papnak kérését.

E' követséget hallván *Etelka*: forró heves-ségével meg-intette a' leánt: mennyen - - - röpüllyön. És *Etel* - - - osztán - - - azt az ízét - - - minek-is mondgyák a' Fő-papot - - - szaporán - - -

E' szavakat darabolta inkább, sem-mint mondotta. Mert: hogy *Etelének* nevére érkö-zött; azt, se igazán, se egészszen ki-nem-mondhatta. A' Fő-papét pedig éppen el-fe-lejtette. Csak integetett az-után: hogy men-nyen; és a' kertbe vissza-röpüllyön.

E' leánzónak el-menetele után, oly nagy zajjal voltak a' többi Fehér népek-is: hogy szinte mind-nyájan a' *Dajkának* fenyegetéseit meg-érdemlenék. Mert: minek-utánna annak a' *Jovevénnek* (kit ugyan eddég kevesen láttanak; de híréről mind-nyájan jól ösmértenek) el-érkö-zését meg-órolhatták; némelyek, kik lustábban voltak föl-öltözve, a' ruhákért vissza-fuckostak. Rendbe állott egy részsze; és nagy zajjal csevegött. El-lepték osztán az

ablakokat. Azt tartották leg-szerencsésebbnek, kinek szemeibe leg-hamarébb akadhatna *Etele*.

A' léányoknak eme' futkározásokat, és tapsoló örömöket tapasztalván *Rima*; megfeddötte őket erősen: vigyáznának magokra a' nagy Kancák, és ne enyelögnének. Éles szemeik lönnének a' külső embereknek. Kis dologból-is nagyot értenének a' jövevény ifiak. Az-után: állhatatossan meg-is-maradnának azon ítélettyökben, melyet valakiről eleinte tönni szoknának. Kinek-kinek híre-neve, az-után szerencséje-baja csupán egy alkalmatosságtól függetne. A' rossz hír szárnyon röptülne; a' jó pedig kullogva-is alig inalna.

E' bölcs szavaival le-csillapította a' léányoknak lármájakat. Nem-is hallott osztán egyebet az alattomos piszegéseknél, és néha erőszakossan ki-töreködött apró nevetéseknél. Le-csendesedett tehát a' Sátor.

De kevésben múlt-el: hogy *Etelkának*-is nem jutott a' fekete lévben. Mert: ő-kegyelme-is (midőn a' leán-követ ki-lépett) hirtelen örömeivel nem bírván; azt találá mondani: hogy most érezné leg-inkább: minő édös lenne az élet; ellemben: minő boldogtalanok lönnének a' holtak, kiknek szíveik semmi gyöngörőségekkel nem élesztetnének. Ezeknek ki-mondássok után, kegyetlenül meg-pirúlt.

A'

A' töredelmességnek nyilván-való jeleit tapasztalván az okos *Dajka*; nem egyébre intette kedves *Alakját*; hanem: hogy eszével éllyen, és belső osztájába mennyen. Mind-addég ott-is maradgyon, még az Üdvözlőket hozzája nem eresztené. Ezek pediglen (nem sok üdö múlva) ott termenének.

Etelka (egy Szoba-leánt vévén magával) bé-méne osztájába; holott kedves *Eteléjének* el-jövetelét nagy szív-dobogássaival várta. Ir-tózott a' viaskodó indulatoknak hírtelenség-jöktől, melyek már-is ostromlották orcáját. Tartott attól-is: ne-hogy (ha a' leánzót magánál meg-tartaná), nyelvessége által, meséje lönne a' többieknek-is. El-eresztötte tehát magától, azt vélvén: hogy, *Kádárnak* jelenléte, elegendő palást lönne a' szél-vizek ellen. Így vélekedett *Rima-is*. Ugyan-azért: midőn a' szolgálót ki-takarodni látta; se maga bé-menni nem akart; se ki-jötte' okát meg-nem-kérdezte.

Azomban a' Vendégekhez érvén a' leánkövet; meg-jelentötte mind a' *Dajkának*, mind a' Kis-aszszonnak parancsoltjokat. Ezt hallván *Etele*; el-tökéllötte magában: hogy, ama' kedves Kis-aszszonnak üdvözlésekör, nagy tisztelettel lészen ékes szeméjéhez. E' völt annak oka: hogy egy szót nem szöllana út-jában, hanem üdvözlő szavainak kellemetes

rendgyökrül szünetlen gondolkodott. Úgy vélekedett pedig a' Szüxről: hogy a' tisztesség-meg-adást mind eredetére, mind ékes erkölcsjeire nézve, igen meg-érdemlené ojjas kis aszszony, kit az egész világ csudálna.

Midőn osztán abba az osztályba értenek; melyben a' Szoba-leányok tartózkodtanak: mind-nyájokat különös vidámsággal meg-köszöntötte *Etele*; jól ítélvén: hogy ezeknek személlyökhöz alkalmaztatott tisztelet, végtére *Etelkának* tiszteletére háramlana.

Egy se találkozott az ott-várákozó leánzók közül, ki valami különös érzékenységgel nem gondolkodott volna fölőlle. Sőt: vóltanak némelyek, kik (nem annyira nemességjökben, mint ékes termettyökben bízván) magoknak le-gyűrűzték immár; és szívöknek bizonyos reménséget adtak: hogy valaha véle össze-párosodnak. Nem értették szegények azokat a' rönделésöket, melyekről csak az Ég-beliek értekeztenek.

El-végezván ezeknél a' tisztesség-meg-adást; egygyet közülök (nagy szívességgel) kéré *Etele*: ne sajnállaná fáradságát: menne előre a' Szüxböz követül, és el-jöttöket meg-jelentené.

Szerencsájének tartotta ez a' Szoba-leány; el-is-kevéllyedett: midőn ez a' követség reá bizattatott. Meg-jelentette a' Szüxnek: hogy

im-

immár itt lönnének az üdvözlők. Bé-vonta maga után az ajtót, *Etelkának* parancsolatjától függvén; de nem-is kevés üdeig várakozott.

Nem lehetett állhatatosan egy színe szegény *Etelkának*. Darabolta ismét a' szavakat. A' reszkető testet már-is alig bírták az erőtlen inak. Egy üdeig magánál tartóztatta a' leánt. Csöndösítgette forró indulattyait, de csak, a'-mint lehetett, nagygyából. Az-után: hogy, a' fürgetegek ellen, bátorságosabban elkészülhetne; le-tötte magát egy székre, és meg-engedte a' bizontalan-ki-menetelű bé-jövetelt.

H E T E D I K R É S Z.

E t e l e E t e l k á n á l.

Oh! ha, midőn bé-léptének, csak az ajtó hasadékon láthattad volna mind-a'-két meg-illetődött szívnek viaskodássait: könnyen képzelhetted volna magadban azokat a' hajszál-mereesztő történeteket: midőn (a' vérengző hadban) tüzes két ellenség egybe-kap, és egygyik a' másikat, tejjes erejéből térengeti.

Nagyobb tüzességgel rohantanak mostan egymásra; méjebb sebeket-is ejtöttek egymáson, mint-sem a' minapi csatának alkalmosságával a' templomban vagdalództanak. Tele-lett hallatlan jaj-szókkal, tele vérrel mind-a' kettőnek lelke' háza. Ismét újra föl-cserepesedtek a' minapi vágásoknak be-gyógyúl-ni-kezdő helyeik, és nagyobb engedelemmel vették a' frissebb sebeket. El-annyira sokáig függőben-is maradt a' hajladozó Nyereség: hogy kételkedni láccattatna az ingó Szerencse, melyik szárnynak engedné a' kétes diadalmat.

Ebben az irtóztató nagy ütközetben, elegendő hálát nem adhatott Istenének *Etelka*: hogy magának elsőben szólni nem kellene. Ezer emberek egy szót ki-nem-sajtolhattak volna belőlle. El-hagyta az a' bátorság, melyel máskor szemeikbe mert nézni még a' rettentő Vitézeknek-is. Mostanában pedig, *Etelének* kellemetes látására, egészszen oda lett.

De itt volt ám *Etelének*-is ama' kegyetlen hadd-el-hadd. Porrá-törődött erős szíve' keménye. Ki mondhatatlan-képpen bosszunkodott maga-magára; hogy szívének ennek-előtte győzhetetlen hatalma, ily Katonához-nem-illő félelemre hanyatlott. Soha nem hitte volna maga felől: hogy egy magyar Kis-esszonnak jelen-léttében (meg-se-mozdulttában)

ban) akkor olvadgyon-el szíve, midőn az ércé-keményedett lélekre leg-nagyobb szüksége lenne. Soha ily változást csak meg-gondol-ni - is !

Eme' félelemmel-tellyes, és véres ütkö-zetet, (mint valami ör-álló) szemesen meg-vizsgálván a' Fő-pap; szoros kötelességének lenni allította azt: hogy, e' két egyenlő Tá-bornokok között, elsőben ugyan hadi *Köz-be-járó*, az-után pedig *Békés*-is légyen. Tehát: hogy mind a' föl-lobbant szíveket le-csilla-pícsa, mind a' Béknek hasznos cikkelyeit ki-nyilatkoztassa; így szóllott *Etelkához*:

Én Tégöd' (Magyar-ország' dízsze) ked-ves *Etelka!* szerencsésnek tartalak: hogy, a' Magyar Szüzeknek ékes seregjükből, Sze-méjjödet kívánta a' nagy Isten el-tökélleni; ki mind annak a' Szent Egy-báznak föl-szen-tölését ékesen, mind a' Magyarok' Istenének mög-nevezését csudálatosan el-végezhetted. Ki-váltt szerencsédnek más jelétül azt-is tart-hatod: hogy annak a' föl-szentelésnek Szün-nepjét nem csak a' Haza-beliek (örvendetős jelen-léttökkel) mög-ékesítették; hanem a' kül-országiak-is (váratlan ide-jöttökkel) meg-tisz-telték. A' *Jövevényök* közül, leg-jelesebbnek gondolom lönni ezt az érdümös *Etelét*, ki mostanában Kis-aszszonyi Szeméjjödet üdvöz-

leni, 's magát szíves hajlandóságodba ajánlaní ügyekszik.

*Kádár*nak ezen szavaival jobban neki-bátorodván jó *Etele*; meg-erősítette el-lankadott szívét; és, egy igazi Szeretőnek csak fél-személyét vévén magára, az üdvözlést e'-képpen kezdette:

Meszsze országomból ide *Wildgos*-várra hozzád iparkodtam Gyöngy-virág! mög-vetvén azokat a' sok veszedelmeket, melyek magokat (minden utazásban) elő-szokták 'adni. Azt véltem első fő-kötelességömnnek lönni: hogy drága-látos Kis-aszszonyi szeméjjödet mög-üdvözöjjem. Az-után: mind ékes Termetödnök méltóságát, mind gyönyörű erkölcsjeidnek (még fiatal-korokban-is) meg-értt tartosságjokat csudájjam. Üdvöz-légy tehát nem máshoz; hanem csak magadhoz hasonlíthatandó Virág-szál. Örvendök minden azon ékességjeidön: melyekkel a' gazdag, és kedvesködni-akaró természet ékes Szeméjjödet meg-áldotta, és a' melyekre önnöd-magád' iparkodásával dicsőségösen föl-is-érhettél. Testi és lelki javaidnak ezen tündöklő sугárjai nem kerítettethettek - úgy-bé *Magyar* országnak szélös határjaival: hogy azok (a' Kül-országokban-is) ne világosíthattak vóna. De méltóságos nevednek híret abban tapasztaltuk hazugnak: hogy, leg-nagyobb ékességjeid közül,

zül, a' leg-kissebbeket szalasztotta mü-hoz-zánk. De meg-engedök erőtlenségének, mi-vel ezeket a' nagy Isteni adományokat, (me-lyeket benned tapasztalok) gyöngé szárnyjai-ra föl-nem-vöhetvén, azoknak csak aprajával kedvesködhetött. Bóldogok azok a' Szülők, kik ijjet e' velágra hozhatnak! Bóldogabb Ma-gyar-ország, mely evvel a' kincscsel dücse-ködhetik! leg-bóldogabb pedig az a' *Leventa*, kiről a' *Magyaroknak* Istene oj ründölést téve: hogy valaha (veled-egygyütt, szövetségbe es-vén) drága szeméjjödnök párasságában gyö-nyörködgyön. De, ki hasonlóbb vagy a' hal-hatatlanokhoz; szövetségbe nehezen eshetől egy halandó embörrel. El-is-hitesd magaddal: hogy, ha magadhoz hasonlónak nem tészel valakit, a' földi teremtesök között nem-is ta-lálhatol. Üres kézzel nem akartam meg-je-lenni előtted. E' csekéj ajándékot, velem egygyütt, végye jó neven Kis-aszszonságod.

Eleibe ment ezzel *Etele*. Egy-aranyos-tokba-rekesztetett arany erekjét nyújtott *Etel-kának* kezébe. El-pirúla ekkor valaki, és gyar-lósága el-is-vádoltatott volna, ha szokott mes-terségére nem fanyarodott volna. Egy kis félre-köhentéssel, pirúltságának okát el-aka-rá hímezni. De az-után: a' természet'-ösztö-néből-ki-töreködött tprüsszentés, oly sze-rencsére segítette az előbbeni tettét: hogy

még

még a' Fő-papot-is (más-ként minden indulatoknak szemes meg-visgálóját) éppenséggel elhitethette.

Midőn az erekjének külét nagy szív-dobogással nézegéli a' Szűz; és (föl-váltva) mind az erekjére-nyomott képet nagy álmélkodással, mind a' Jövevénynek ékes személljét nagyobb szívvel illetődessel ügyelgeti; így fojtatta kellemetes beszédjét a' tecceni-szorgalmatoskodó vidám *Etele*:

E' csekéj ajándékot ne véld másnak lönni, Drága-látos Kis-aszszony! hanem csupán méj tisztöletöm', és méltó-szeméjjödhöz nagy-szívességgel-hajló indulatom' valóságos jelének. Ha ezt méltóságodhoz illendőnek lönni allítod; azt magad kegyjének, nem az ajándék' mi-vólttának, vagy az ajándékozó' érdemeinek köszönhetöm. Ha pedig ojjannak lönni gondolod: hogy ennek apró fényje a' te nagy'-tündöklő ragyogásaidnak szinte végetlen temérdekében, el-enyíszszön; juttasd eszödbe, kegyes Kis-aszszony: hogy még az ajándékozónak sincsen (ha gyöngörű szeméjjöddel egybe-vettetik) semmi hasonlatossága.

E' vőlt *Etelének* kedves *Etelkájához* mondott beszédje. Oly kegyelem űlt pedig piros ajakaiban: hogy édesdeden-fojó szózatya (valamint a' méz) maga-magát nyalatná. Annál-is kellemetesbnek teccött *Etelka* előtt; mennél
gyön-

gyöngédedebben eregettetött attól, kit immár állhatatos szívének kellő közepébe rekesztett. Látván pedig ő-is a' feleletnek szükségét; színe' tettetéssével inkább, sem-mint szívének (melyet tettetni éppen nem löhetett) nyugodalmaival, így felelt:

Nagyon örvendök *Magyar* országunknak: hogy benne egy *Etelét* láthatok. De egyszer's-mind csudálkozom-is: hogy, mivel a' gondos természet mindenkoron inkább föl-szokta-ékesíteni a' Kül'-országiakat; annak maradják-ból magamnak-is juthatott o'j valami, mely (az ijjetén szárnyas szömök előtt) gyönyörűnek láccatik. Hogy pedig a' dicséret' arány-jává csekéj szeméjjömet vönni kívántad; azt nem magam' diszszének; hanem a' te kegyednek köszönhetöm. A' *Leventáknak* el-térjedött fényjeik akkor tündöklenek fő-képpen: midőn a' Fehér-népeknek holt-világjokkal egybe-vettettek. A' Hód-is addég tündöklék; még a' Nap a' Föld' színére föl-nem-kapaszkodik. Noha nem látom mind azokat bennem, melyekkel engömet föl-ékesítve csudáltál; örvendök mégis tejjes szívemből: hogy valamire találtál, melyet ki-vetui-valóuak nem mondhatna o'jjas *Leventa*, kinek mind szemei élösök, mind ítéltyei hejösök. A'-mi pedig ezt az ajándékot illeti: azért én néked, kedves *Etele!* o'j hálákat adok, melyeknek való-meg-értéssökre
fö-

föl-emelkedött lelködet alkalmasnak tapasztalom. Ezt én ugyan, minden azon ajándékjaimnál, melyeket *Árpádunk* Hitessétől (hozzám mindenkoron igaz anyai szívésséggel viseltetött nagy aszszonyomtól) elég bőven nyertem, nagyobbra böcsülhetöm. Mert ez nálam, vagy csak azon névvel-is, igen köllemetős: mivel ojjantól ajándékoztatott, ki magát (valamint a' *Bujkálódiban* szoktuk) el-akarná rejteni; de (a' *kuk-ám-rádra*) föl-találhatni. De mind ezekről máskor-is szólhatunk, nem *Leventa!* nagyra böcsülöm szíves ajándékokat.

E' szavait el-végezván *Etelka*; föl-emele magát székjéből; annak-utánna az asztalhoz méne közel az ablakhoz; rész-szerént azért: hogy az erekjét jobban meg-visgálhassa, de leg-inkább azért: hogy égő orcájának, ha nem lángoló-is; de igen eleven tüzét el-titkolhassa.

Midőn az-után *Etelének* valóságos képét az erekjének egy lapján meg-pillantotta; a' Fő-papra vetvén virganc szemeit; kellemetesen el-mosojodott. Akart-is valami fontos gondolatot szólni; de (el-fogván szívét a' nagy öröm, és ennél-is örvendetesb gyanú) nem találhatott ögyébre, hanem csupán eme' kurta szavakra; mint vagyunk tehát édös *Kádárom!* Erre az öreg így felelt:

A'-mi

A'-mi engöm' illet, jól vagyok. Tégöd' pedig arra-is kérlek édös leányom: hogy magadra vigyázz: ne-hogy előbbeni forróságid-ba vissza-hempörödj. Ha szívemnek ablakja vóna, és bé-tekinthetnél bellyébe; könnyen meg-láthatnád azt-is: mi-képpen irtózom a' hátra-eséstől. Mert tudd-meg azt, édös *Etelkám!* hogy a' hátra-esés mindenkor veszedelmesebbnek tapasztaltatott az előre-bukásnál.

Észre-vette a' tréfát *Etelka*; nézett-is *Etelére*: ha vallyon meg-értette-é az enyelgést? De, ennek más gondolatja lévén, nem nagy figyelemmel vala *Kádárnak* tréfa-beszédjére. Mind-az-által: mint róka a' jegen, tapogatva járdögált. Féltette a' merő síkon síma tikainak el-csuszamatjokat. Vigyázva-is felelgetett *Etelkának* külömb-féle fura kérdésseire. Ugyan-ezért: semmit se vöhetött-ki belőlle; noha rajta vólt: hogy eredetét ki-tapogassa. Semmire se mehetvén tehát iparkodásaival; hirtelen meg-állította *Etelka* mind *Etelét*, mind *Kádárt*; és (reméntelen változásait tettétvén) arra kérte őket: hogy egy kis várakozással lögyenek. Tüstént vissza-fordulni.

 NYOLCADIK RÉSZ.

Etelkának ajándéka.

Mert: hogy a' minapi dolgokra vissza-térni lőhessen egy-kevesé; meg-értvén a' Fő-paptól *Etelka*: hogy *Etele* (édös atyjának hadnagyságában) századossá ründöltetött, midőn, amazoknak el-távoztok után, attyával maga maradott; néki mindgyárt-akkor meg-jelentötte: hogy a' Jövevény *Etelének* (mint édös attyánál vitézködő Ifjúnak) egy kardot fogna ajándékozni.

Leánya' akartjának nem mondott *Gyula* el-lene; hanem még arra intötte: hogy, a' kardok közül, a' leg-szebbiket szemellye-ki számára, és egy katona által meg-tisztíttassa; az-után mennél hamarébb arra az újjoncra köttesse.

De nem völt *Etelkának* szüksége arra a' Katonára. Mivel a' porokon kívül kevés rozsdá ragadhatott reája; maga fogott annak megtisztításhoz. Nem-is tartotta eme' munkát dolognak, hanem *Etelével*-való beszélgetésnek.

Ennek a' kardnak külső tekintete nem vala igen ritka. Hüvejje közönséges gyöngyházak-

házakkal vala ki-rakva. Markolatja elefánt-
csontból faragtatott, minden cifra nélkül. Csu-
pán két-újni szíjja (remek módra) ki-hímez-
ve lenni láccatott. Elég az: hogy valaha
Atilának oldalát nem csak ékesítette; hanem
védelmezte-is. Bóldog Isten! hány embernek
ütötte-le gombját! hány *Németet*? hány *Totot*?
hány *Franciát* és *Olaszt* hasogatott véle kö-
rösztl! Még mostanában-is (mint-egy nem
akarva) új-új erőltetésekkel ki mutogatta haj-
dani irtóztatóságát.

Ez a' rettenetes Kard, szünetlen *Atilának*
nemzetsége mellett (mint valami Szentség)
nagy szorgalommal tartatott-meg egész *Árpá-
dig*. Ennek bóldogúltt Hitesse (nagy magyar
aszszony; de örökös szánakodásra-is méltó:
hogy az írigyködő halál, testjével egygyütt
nevét-is el-temethette) *Etelkának* ajándékozta
Und-váron. Majd ki-tudódik az-után: mi ok
vihette arra *Árpádnét*: hogy Tár-házát ettől a'
Kincstől meg-foszsa, és (*Árpád*' híre nélkül)
Etelkának ajándékozza.

Nem csak más nagyobbakban; hanem ij-
jetén csekéjségben-is meg-foghataclanok az Is-
tennek röndöléssei. Mí oly gyávák vagyunk
közönségesen: hogy csak akkor imádjuk:
midőn szem-bé-kötte-is láttyuk: hogy bé-tej-
jesedtek.

E' kardot tehát, atyjának fegyver-tárjából (szívének nagy örömével, arculatjának el-titkolhatatlan vigasságával) ki-hozván *Etelka*, így szóllott:

En ugyan nem gondolhattam hozzád illendőbb ajándékot *Etele!* mint szép Apánknek ezt a' neves kardját. Ennek *Vitéz kötéssel* (37), Nemes országunkban, *Szentöltt vitézünk*

(37) A' mi régi *Magyar* Eleink, magzatjokat a' Katonáságra akarván szoktatni (még kis korokban); Kecskékre ültették, és nyilakat adtak kezeikbe. Ezt pedig nem más-okra-nézve csekekedték; hanem: hogy azokkal elsőben egereket, az után madarakat, végtére nyulakat vadászszanak: és így, magokat gyakorolván, lassan-lassan az ellenség' nyilazásához szokjanak. Sokan a' *Kinyér* szót ebből hozzák-ki: hogy akkor adtak önniök; midőn, atyjoknak e' kérdése után: *ki nyér*, elő állott a' fiú és nyereségét mutatta. Legénségre érvén a' magyar-ifiú; csak alig várhatta a' *vitéz-kötést*; azt a' szer-tartást, melyel a' kardot oldalához kötötték, és ezzel a' *Vitéz* nevet reájok adták. Magát pedig ezután úgy reá tartotta: hogy (egyszer lóra-kapván) gyalog még csak beszélleni se akarna valakivel. — Sokáig fön-tartatott e' szokás *Magyarjainknál*: mert tapasztalták Eleink: hogy ezzel katona vér-is öntődne a' nagyra vágyó gyermekeknek szívökbe. Szent *István* kirájunkra *Garam* vize mellett kötötték-föl a' kardot, midőn *Kupa* ellen leg-elsőben hadakozott.

szünknek nevezlek. Légy annak az érdömös Röndnek feje, kik valaha bóldogabb üdeinkben utánnad követköznek. Védelmezd Magyar Honnyunkat minden tehetségöddel. Vesztesd-ki belölle azokat az ízék-emböröket, kiknek erőiben egy csöp magyar vér nem szökdecsöl, 's - ugyan - azért országunk' föladássára iparkodnak. Állj ki vele azok ellen.

N 2

len-

zott. *Gejza* kirájunkról azt írja *Frizingai OTTÓ*: hogy (midőn első *Fridrik* Császár ellen *Austriába* esapott) *Lajta'* vizénél (mely akkoron Magyar országot *Austriától* el-választja vala) egy Fa-templomba vitetött: és ott a' Püspököktől VITEZNEK szenteltetett. Mert: gyermek lévén ez-efőtt; vele e' szer-tartást el-nem végezhettek. Illyeket olvasunk második *Lajos* kirájunkról is. Meg-vagyon ennek a' szer-tartásnak valaméj nyoma a' mostani üdökben is. Mert: midőn kirájaink (mind most mind ennek-előtte) meg-koronáztattak; némej Vitézeket szenteltek. Ezeket így nevezték a' deák nyelvhez igen neki-szokott *Magyarjaink*: *Equites aurati*. — Végtére *Huszár*-katonáink (azt a' *Vitéz* nevet méltán tulajdonítván magoknak) ama' leg-régibb *Vitéz-kötésnek* örök emléközetjére, annak jelét kalpagjokon hordozták egész *Maria Theresiának* (hires magyar királynénknak és hegyes anyánknak) üdejéig. Ezen aszszonyunk előtt le-tévén *Huszárjaink* a' régi gyönyörű Kalpagot, csákóra szorúltak. A' cafrangot most is rajta hordozzák OTTÓ. TUROC. STILTING.

len-is, kik a' magyar Szüzeknek tiszta szemérmöket ostromolják, híros - szépségjüket gyalázzák, a' Mag-lovak és Garázdák ellen. És, ha valaha magam-is valami veszedelömbbe hengörönném (ezt emlegetvén, el-halaványodott; és, mintha előre észre-vette volna melyének köröszkül-veréssét, öreg csöppökkel húlottanak szemeiből a' könyvek); Ha (mondék) magam-is valami veszedelömbbe hengörönném; juttasd eszödbe bátor *Leventa*: minő kezekből vötte ezt a' védelmező Eszközt. Légy oj emböröm! kinek mind bátorságos szívében, mind szíves védelmezéssében, utolsó szem-pillantásomkor-is bízhasam.

A' Szüznek utolsó szavaira el-halaványodott *Etele*. Semmi se jutott eszébe, a'-mit *Etelkának* felellyen; minő szavakkal köllessék meg-köszönni a' szíves ajándékot. Színe' meg-változássát látván *Etelka*; leg-is-leg-elsőben maga-magát meg-győzte. Az-után: mi bajja lönne? hol fájna? meg-rettenve kérdezte.

Nem felelhetett egyencsen *Etele*. Inkább, meg-meg-inkább lankadtanak szaggatódott tagjai. Meg-hajtván szédelő fejét, szabadságot kéré az el-menetélre. De *Etelka* (maga ágyját ajánlván a' nyugalomra), midőn meg-értötte volna: hogy annak a' változásnak oka nem egyéb lenne; hanem az el-múltt ejtszakának alkalmatlanságai; szinte meg-nehezelt

Ete-

Etelére: hogy (bizodalmatlansága miatt) ily lárt téve magában. Így szólla *Eteléhez*:

Vajjon miért meg-nem-jelentötted hamarabb ezt a' bajodat? Talán meg-győztem volna eleven gyönyörűségeimet, melyek (jelenléttödnek kíváncsisága miatt) szívembe gyűleköztek. Ennyi üdeig nem-is tartóztattalak volna magamnál. De most veszedelmes-is lehet a' haza-menetel. Dűjj-le oda ama' katonás ágyamra, oda-ni! és pihend-ki magadat. Én addég kis kertömbe le-megyek. Oda várlak, ha jól ki-nyugszod magadat. Ebbe maradjunk.

Ki-jöve osztán *Etelka*, meg-parancsolván a' Szoba-leányoknak: hogy hozzá (ő híre nélkül) senkit se ereszszenek. Magok-is szorgalmatos csönddel lögyenek. Ha annak a' nemes *Leventának* valamire szüksége lönne; tüstént meg-izennék a' kertbe. Annak penig ne csak szavára, vagy intésére szorgalmatosan; hanem szöme' járatjára-is figyelmetössen vigyáznának.

Etelkának mind ezen gondoskodássait alattomban meg-hallván *Etele*, mind igaz, és szánakodó szívét-is tapasztalván: úgy teccött. mint-ha ebben a' beteges álladalomban oly orvosra; és orvosságra találhatott volna; mely minden változásait hejre-állította volna. E' löhetött talán oka: hogy (igen kevés ki-

nyúgosztalássa után) egészszen magához tért, és az osztájban, föl- és - alá járdogált. Ezt, hallotta ugyan a' *Dajka*; hallották a' Szobaleányok-is; de hozzája bé-menni éppen nem mertek, nem-is kívánczoktak. Végtére: maga nyitotta-meg *Etele* az ajtót, és, bé-szóllítván *Rimát*, hozzája ezeket mondotta.

Valamint hirtelen el-nyomtak az álmatlanságok, oj hamar talpra-állított ez a' kis pihenés. Édös *Dajka*! de (a'-mi leg-inkább bátorságos útra igazíthattya kétségös gondolataidat) Te! nékem édös *Csöpörkém*! Vödd jó nevön e' csekéj ajándékomat (kezeibe adta ekkoron a' zománcolt Poharat) mert az ijjetén nagy aszszont (melynek lönni vagy csak azért-is gondollak: mivel, *Árpádunk* Hitessétől, *Etelkádnak* Száraz-dajkájává, és Gyámannyává ründöltettél) böcsösb ajándék illetve. De ezt adakozóságom' elejének lönni ítéjyed. Ne véld rossz végét hozzád-való hajlandóságomnak. Tudgyák az egek: minő tiszta indulattal vagyok *Etelkához*. Ne-is gondojjátok: hogy Szeméjömhöz ne ijjen. Tudod talán (de az Istenért! köztünk maradjon a' szó) minő nemzetből vöttem eredetömet. — Ha mögváltoztatott *Csöpörke*-nevedről meg-emléközöl; eszödbe juttathatod Nemességömet. — Légy tehát, édös *Rimám*! (vagy-is inkább, édös *Csöpörkém*!) oj kegygyel én hozzám: hogy töllem

el-ne-idegönödgyön alakod. Neveld pedig benne éppen az ő természetéhez-illő tiszta szeretetöt. Ezt a' jó akaratot meg-hálálom annak üdejében.

Az a' nagy-okosságú *Dajka* (már ennek előtte-is *Etelének* ki-teccő nemességéről mélyen gondolkozyán) minek-utánna azt-is meg-értette: hogy tudna valamit *Árpádnénak* ründölés-seiről; sőt ama' *Csöpörke* nevét-is (mely dolog mind-ekkoráig, ki-mondhataratlan nagy titokban maradott, és csupán csak végtére tudódhatott-ki) *Etele* önként emlegetné; már akkor éppen el-hitette magával: hogy ő lö-ne ama' ki-intézett *Leventa*, kit *Magyar-országba* (tizen-nyolc esztendő-től fogva) várna. De semmit se kételkedött abban-is: hogy *Etelkának* édös anyja ennek az *Etelének* édös anyyához küldötte legyen azt a' nevezetes *Levelet*, melyel osztán ezt az *Ifiat Magyar országba* hívta, mint-egy csalogatva.

Mind ezeket egyszer-is-mind így ki-tanúlván a' szorgalmatos *Dajka*; nem győzött az Istennek Gond-viselésén, atyai kegyességén elegendő-képpen álmélkodni; és fő-képpen kedves *Etelkájának* (ama' különös-nagyra ründöltötött *Szüznek*) közelgető Szerencséjén-is csudálkozni.

Kérte osztán a' *Dajka Etelét*: hogy e' titkosan-el-ründöltt dolgokat *Etelkának* semmi-

fele-képpen ki-ne-nyilatkoztassa mind-addég: még föl-földi eredetének ki-adássára szabadságot nem venne édös annyától. Addég-is magát az Istennek gond-viseleléssére bízna. *Etelkát* tejjes szívéből állhatatosan szerétné. Maga' szivességéről penig éppen ne kételkedne.

Eme' jó híreket hallván *Etele*; le-nem-írhatni: minő öröm-özön borította-el szívét. Ezen víg állapottyának világos jelei még akkor-is ki-teccöttek; midőn (el-bucsúzván *Rimától*) a' kis kért felé meg-indúlt. Csak alig nyithatta-meg ennek ajtaját; ime *Etelkának* tüstént szemeibe ütközött. El-hagyta nagy-hirtelen a' Fő-papot; és (szapora ugrálással) *Etelének* eleibe szaladott. Mennél-előbb meg-kévanta tudni: ha vallyon előbbeni betegségének tartósságát; avvagy pedig hamar-el-múlttát ki-lehetne-é venni ábrázatjának vonásaiból?

Az Ifiúnak vidám tekinteteire ügyelvén a' Kis-aszszony; és ebből egészségének vizsztatérttet egyenesen ki-hozván: szer-fölött, igen jó kedve támadott. Eszes volt a' fura kérdéseknek tételeikben. Sokat akara egyszeriben meg-tudni; de bé-érhette kevesebbel-is. Mert az okos *Etele* (a' titkokuak föl-födözéssökre, alkalmatosságot nem akarván nyújtani) véletlen

len búcsúját vette a' Kérdőzösködőtől. Ugyancsak meg-is-indult Katonái felé.

Midőn nem sokára ez-után, *Etelka* a' Fő-papnak-is haza-vágyodássát nagy szomorúan szemlélte; fő-képpen arra kérte az Öreget: hogy látogatására többször-is el-jöjjön. Penig (ha szépen kérni merészlené) minden nap. Hanem magával (ezeket nyersen ki-mondani nem merte, noha a' Fő-papon kívül senki jelen nem vala, hanem csak füleibe súgta) *Etelét*-is el-hozza. Igen nehezen válhattak-el egymástól. Az össze-forrott szívek, a' vizáltt tiszteleteknek meg-adásaik, sok-féle gondolatokkal terhelgették a' reá-nem-szokott lelkeket.

K I L E N C E D I K R É S Z.

Etelkának intézettyei.

Ezeknek el-távoztok után, furdaló, és terhes gondolatok gyötrötték *Etelkának* szívét. Azok a' gerjedelmek, melyek *Etelének* jelen-léttében szorongatva tartatták; az-után tágas, és egyenesített utakra eresztettek. Ezek a' korlátból ki-szökdecsölvén, nem más-

képpen uralkodtak meg-illetődött szíven; mint az emísző-tűzek szoktanak: midőn, a' megértt veteményekben pajkoskodván, úgy le-tesznek lábaikról mindeneket: hogy még azokat a' vizeket-is, melyek el-oltássokra hordattatni szoktak, élelmökre fordítani láccattatnának.

Már most: nem csak az előbbeni beszélgetés; hanem az erekje-is háborgatta kis szívet. Azt hánytavetette kezeiben. Már kebelébe rejtette, már ismét ki-emelte onnéte. *Etele'* szép képenek minden vonáskáin nagy szorgalommal meg-állapodván; fő-képpen fedelmi ruházatját csudálta. Végtere: ezeket mondotta:

Most tudom immáron: kivel légyen dolgom. *Édös Etele'm!* ime el-árulta nemes szeméjjödet ez az orca! ez a' gömböjü ajak! ez a' ki-nyílt méltóságos két szöm. Ezeknek mesterséges vonásaik tégöd' újjongatnak, ki magadat (nem tudom: mi végre) el-kévánod rejtteni. Mert: mi okra nézve (ha csak el-akarsz titkolni méltóságos szeméjjödet) le-nem-tépted Kalpagodról a' *forgót*? el-nem-vetötted jobb kezedből a' *buzogánt*. Mért nyilván ki-nem-adod magadat? penig az előtt, a'-ki Tégöd' Isten-igazában szeret? Avvagy azt gondolád: hogy kevesebb hajlandósággal leszek re-hozzad, úgy-mint Vezérhez; kit még (úgy-

mint

mint szolgát-is) bizonyosan meg-szerettelek. — Istenem! mi jut mostanában eszömbe? — Te löhecc tehát az a' szolga, kit álmomban neköm szántak a' Menny-égiek? Istenem! Légy velem — Te löhecc tehát az-az Ifjú, kinek szövetségével nagyra mehetők, ha végtére a' hamar-hiszemben meg-nem-csalattatom. Mit higgyek immár! magam se tudom.

Ezek után csupa almélkodásban, és különös sok gondolattyaiban töltögette egy üdejét. Midőn az-után a' lángoló gerjedelmek nagygyából le-csillapodtak, és azokra, melyek mostanában szükségesebbeknek láccattak, lassan-lassan vissza-térhettek; mi tévő legyen azzal az ajándékozott erekjével, azonn gondolkodott; pedig nem kis fő-töréssel.

Az ágy mellé akarja vala föl-akasztani: hogy (mind le-nyugttában, mind föl-ébredtében) az akadgyon leg-is-leg-elsőben ki-merestett szemébe. De félt a' ki-'s-be-járó vadász embereknek szárnyas szemeiktől. Sőt: ha azt oly nyilván ki-függesztené; az enyves kezeiktől-is tartott. Mert: ha ezen erekjét el-találnák lopni; tudta: hogy nálánál meg-lopottabb szeméj nem találkozhatna széles e világon.

Szekrényjébe zárja-e? de semmi-képpen meg-nem állhatta: hogy, egy szem-pillantatig, ne lássa. Az-után: mi gyönyörüségét tapasztalva

talná abban: ha az, a'-mi szemre-való; a' szemek elől el-zárattatna? Nem azért tétetének két égő világok a' teremtmények' fejükbe: hogy az illyetén drága alkotmánok azok elől el-rejtetnének. Tudta azt-is: hogy se az Ég, se a' ragyogó csillagok, se szépeknek, se kellemeteseeknek nem mondattathatnának; ha ember-társsaink nem teremtettek volna, kiknek meg-nem-jelenthettük-vólna: íme ezek szépek! ezek kellemeteseek!

Ezeket a' gondolatokat forgattya vala eszében; midőn *Rima* bé-toppona hozzája. Csudálkozott a' *Dajka*, hogy mostanában az a' Kis-aszszonja maga maradhatna, ki ennek-előtte igen nagy számot tartott az örvendőztető társaságokra. Gyanakodott ugyan *Etelkának* meg-illetődésséről (mert maga-is így jára *Szittyiában*, midőn édös *Battájával* meg-ösmérekődött vala); de kedves alakjának az illyetén dolgokhoz nem szoktatott szívéből gondolkodván; reá-nem-mere eskünni bizonyos szerelmére.

Mind-az'-által: *Rimának* véletlen bé-jöttére; igen meg-döbbene a' gyanakodó Kis-aszszony. Már most mindentől tartott. Fárasztotta elméjét abban-is: meg-mutassa-é néki az erekjét? vagy bódogabb üdöre halászsa? Mert: noha ennek-előtte oly vélekedéssel lehetett *Dajkája* felől: hogy vele szívének minden

den titkait mindenkor bátran közölhetné; mostanában még-is (soha ily állapotban nem lévén, melybe az első szeretettől csavartatott, avvagy inkább nagy erővel sodortatott) várjon-e jót tőle? avvagy féllyen fenítékjeitől? mind-eddég bizonyosan éppen nem tudhatta.

De még a' Dajka-is, az ilyetén környül-állásokban már régen meg-okosodván; furábban bána véle; miit ennek-előtte szokott, Eszébe-juttatván pedig: hogy magát ezüst pohárral meg-ajándékozta *Etele*; könnyen el-hitethette magával: hogy őtet-is bizonyosan valamiben részeltetnie kellett. Ugyan-azért: mesterséges fortéjjaival addég-addég fartatta szemérmes alakját: még végtére: mind szájából, mind kebeléből ki-ugrasztotta az arany erekjét.

Csudálkozott *Rima* eme' ritka, és böcsülendő munkán. Ezt maga poharával egybevétvén; mind-a'-kettőnek nagyon örvendezett. Úgy-is teccött: mint-ha *Etele* ama' külömb, és szinte ellenköző-szabasú ajándékjaival ki-tálalta volna a' két-féle szívnek vágyódássait. Mert: mind-a'-kettő egy-aránt örvendezett; a' fiatal *Etelka* ugyan annak az erekjének kellemetes újságán; az üdős *Rima* pedig, maga poharának ritka óságán.

Az-után: mi tévők legyenek az ajándékokkal; azonn tanakodtak. Azt mondotta magá-

magájéről *Rima-aszszony*: hogy azt oly nyilvános hejre fogná hejheztenni, melyről minden embernek [szemeibe (ha mindgyárt nem sokat keresgéli-is) könnyen ütközhetne, és kiki hamar észre-is vehetné: minő szép Ifiútúl vette ezen Mátka-tálját (Lám néha a' Vén aszszonnak-is piszszenik!). A' Szüz' erekjéről pedig így vélekedett: hogy annak alkalmatošb heje nem lenne; mint-ha mejjére fölakasztaná.

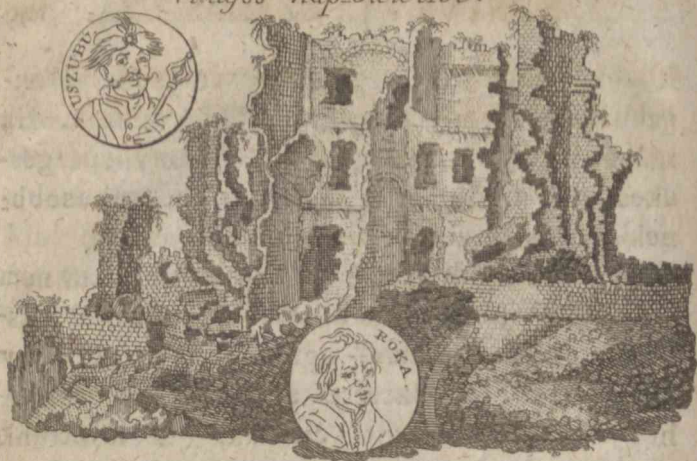
Szerette ezt a' röndölést hallani a' félénk-szívű *Etelka*. Már ennek-előtte-is elintézte magában: hogy mejjére függeztí, és (*Etelének* kedvéjért) egész nap-esttig ott hagyja. Hogy tehát az, a'-mit maga-is az erekjével cselekedni akara, a' Dajkának jóvá-hagyásával-is meg-erősítettett; igen kedvellette.

Ki-nyittatnak tehát a' régi Szekrények, a' régibb Rekeszek. Ki-is-kerestetnek, a' sárga, fehér, piros, hajnal-szín, és aranyos laplikák. Egyre a' szekrénnnek fenekén olyra akadtanak, melyet *Atilának* kardjával, a' Szüznek kissebb korában, *Árpádné* ajándékozott. Ez, a' többiek között, nem csak leg-szebb; hanem leg-drágább-is vála.

Ezt az emlékezetre-méltó laplikát által öltvén az erekjének arra készítettett fülén; rajta egy rózsát kötöttek. Az-után, még azon este (a' *Dajkának* és *Etelkának* nagy hahotái

között: hogy a' tük-is estte virágzaña) a' vígabb Kis-aszszonnak szíve' fölibe tüzték. Ha igazat akarunk mondani; ez a' gyönyörűségese-kességü arany erekje *Etelkát* még ékesebbnek, és gyönyörűségesebbnek képzelte.

A'-mi több (és, ha a' hagyományban nem volna, *Etelkáról* el-se-hihetnök) ennek a' Kis-aszszonnak örömmel-ugrándozó szívét úgy annyira föl-ébresztette az-az arany erekje: hogy a' következő éjtszaka (de köztünk maradgyon a' szó) avval az erekjével hált.

HARMADIK SZAKASZ.

Árpádnak Budai lak-hejében történtt nevezetesb dolgok.

1. Árpádnak útja.	5. A' Nyulak' Szigetje.
2. Etelka és Világos.	6. Árpádnak Titoknokja.
3. Uszúbú Árpádnál.	7. Világos Rókánál.
4. Etele Budán.	

ELSŐ RÉSZ.

Á r p á d n a k ú t j a.

Wilágos-vártól el-bucsúzván Árpád, midőn Aradról a' Csanádi térekre ért; az a' nyavalája, mely Wilágoson kezdődött, nem csak nem enyhülni; hanem nagyobb erőt venni láccatott. Úgy el-érte testjét a' sok pén-
tek:

tek; hogy több szombattyait nem remélhetné. Orvossának tanácscsából meg-akara-maradni *Csanádon*. De *Zalánfinak* javallásából (ki ekkor hív követője vala a' Fejedelemnek) nagy örömmel *Zegedre* jöttenek (38), a'-hová *Árpádnak* gondolattjai régen céloztanak.

Ze-

(38) Hogy *Atilának* kiráji lak-hejét, és leg-főbb Udvarát és Házát nem MOLDOVABAN (a'-mint *Timon* vélekedik), se JASZ-BERÉNYBEN (a'-mint *Otrokocsi* álmodozik); hanem SZEGED várossában keressük: kényszerít bennünket PRISKUS Rétor, ki éppen ennek az *Atilának* üdejében élt, és *Konstancinápolból* hozzája utazott. Hallyuk pedig: miként írja-le ezt az utazást *Konstancinápoltól* egész *Szegedig*.

I. SZARDIKABA jöttünk, mely tizen-három-napi járó föld *Konstancinápoltól*, terh nélkül járó embernek. Ezt a' Szardikát mostanában *Sófiának* nevezik. *Bolgár* Ország szélén fekszik *Konstancinápol* felé.

II. Innént *Niszsza*ra értünk. Ez a' *Niszsza* mostanában-is *Niszsza* (de ez előtt *Najsza*) *Serviában* vagyon, *Mura'* vize mellett. *Murát*, *Moravának* is nevezik.

III. El-telvén az éjtszaka, *Niszsza*nak högyeitől a' *Duna* felé tartván útunkat; sok hajló kerületeken (sok csavargás után) egy csekej faluba érkeztünk. Itten, a' gondolattal lévén: HOGY NAP NYUGOTT FELE TARTUNK; hát mihejt a' nap föl-kele, arca-

Zeged' várossát, és annak gyönyörű szép Térjét vagy csak azért-is szerethette a' Fejedelem: mert régen éme' híres városban vala hej-

latunkra ese. Tehát (a' hejnek fekvését észre-nem-vévén) föl-kiáltánk: mint-ha a' nap, mely az ellen-részen láccatott, ellenköző járást-is tönne; és, a' rend-nek szokássán kívül, valami irtóztató dolgokkal fenyegetne. De, a' hejnek egyenetlensége miatt, az út (a' tájon) Nap-keletre terült. Jól észre kell itt venni Priskusnak ezen szavait: azon gondolattal lévén: hogy Nap-nyúgott felé tartunk. Ezekből világosan ki-teccik: hogy Konstancinápolból mindég (avvagy leg-alább többnyire) nap-nyúgott felé kellett a' Követeknek tartaniok: hogy Atilának kiráji házához jussanak. Nem mehetek tehát Moldova felé (Timon Jézsuvitának vélekedése szerint) mert ez Niszzától (éjszakon alól) inkább nap-keletre fekszik. De tart-hattak bezzeg Szeged-várossa felé: mert az Niszzától (éjszakon alól) nap-nyúgotra esik. Az-után ki-teccik még az-is: hogy a' Görög Követek, mind-e' koráig a' Mura vizén sehol se mentenek körösztl.

IV. *Által költözvén a' Dunán; tizen-öt Stadiumot (közel hét mért földet) menvén a' Szittyiaiak-kal, egy mezőn maradni kéntelenítettünk. Innent arra a' tájra celloztunk, mely éjszak felé esik. Mivel tehát: a' Dunán is által-mentek, és Murán még se hajtottak körösztl, világosan ki-teccik, hogy a' Dunán ott költöztek által, a'-hol mostanában Uj-palánkának fekvése láccattatik, és így bizonyosan a' Bónátba jöttek. És mivel által-költözvén a' Du-nán*

hejhezvetve *Atilának* (az ő leg-dücsöségösebb Össének) Fő- kiráji udvara; és (az akkori üdöre nézve) a' többi épülettyei között, leg-fénye-

O 2

nye-

nán két mértt-földet mentenek, és éjszak felé tartottanak: Új-palánkatól Temes-vár felé kelletett tartaniok; mert ez a' táj fekszik Éjszak felé.

V. *Az-után: nem igen hosszú út mentünk, és más felé vettük útnkat a' Szittyaiakkal. Tehát Új-palánkatól Temes-vár felé menvén. Nem hosszú út mentenek Éjszak felé; hanem, nem igen sokára, más felé vették útyokat. Vajjon merre? Nem lehetett semmi-képen más-felé; hanem nap-nyugot felé. Mert, maga Priskus mondá ez-előtt: hogy mindenkoron Nap-nyúgott vala fő-tárgyjok. Mi esik pedig Nap-nyúgott felé? azt tudgyuk: hogy mostani Beeskerek, és a' Tisza, melyet Priskus így nevez: Tifizás. Tehát: Új-palánkának tájját el hagyván a' Görög Követek; Beeskereknek és a' Tiszának tartottak.*

VI. *Innént könnyű, és egyenlő úton, a' ki terjedett térségen, utaztunk; és több fojókba (melyeknek némejiken hajók-is járhattak) ütköztünk. Ezek közül, a' Duna után ezek a' főbbek: Drékon, Tigás, Tifizás — Priskusnak ezen szavaiból ki-teccik: hogy az első víz, melyen által-költöztek, Drékon vólt; második Tigás, harmadik és utolsó Fifizás, avagy a' Tisza. Hogy pedig a' Tiszán is által-mentenek, Priskuson kívül, Jornandes-is írja, ki ezektől az üdöktől nem igen messze élt, meg-halván: 552-ben.*

VII. *A' nagyobb Vizeken (a'-minő a' Tisza-vize) csónakokon haladtunk által, melyek csak egy fából*

ból

nyesebb palotája. De a' Várat Zegeden (Atilának halála után) Zalán építette, eme' Árpád-üdeje-beli Zalánfinak attya. Eme' vár' föl-
épi-

ból vannak vésve; és velek minden-nap élnek, kik a' fojó mellett laknak. Ezeket a' csónakokat jól ösmérik a' Tisza-mellékiek. Vízi paripáknak nevezik: mivel gyakorta hánnyák, le-is-vetik az embert. A' többi fojókat (a'minő vólt Drékon és Fígás, (mely kis vizek hol fojnak Beeskerek tájján, tudhattyák az oda valók; noha azoknak nevek meg-másoltattak), tekenő formájúkkal úszkáltuk által, melyeket a' szomszédból hoztanak, és magokkal hordoztanak szekereken: hogy a' viz-öntötte hejeken hasznokat vehessék.

VIII. Által-költözvén tehát a' Tiszán; pihenés vala. Hatod-napra mondák a' Scithák; hogy egy faluba maradgyunk. Nem sokára osztán, némej kis patakzatokon által mentünk; és EGY NAGY HEJSÉGRE ÉRTÜNK. Itt vólt Atilának háza, mely a' többit, akár hol legyenek föl-múllya. — No már most: keressük, a' Tisza mellett, azt az említett Nagy hejséget. Azt pedig nem másutt; hanem a' Tisza' partján kellett keresnünk mivel Thuroci János (ki Mátyás kiráj üdejében élvén, nem újjából szópta, hanem, a'-mint maga mondgya, a' régi Krónikákban olvasta) egyszer-is-mind azt bizonyosnak tartya e' szavaival: hogy Atila maga táborát a' Tiszának parttyára hejhezttette, és innét kezeit a' Népek' el rablássokra terjesztette. Van-e pedig a' Tisza-menttében (annak innettső partján) nagyobb hejség Szegednél? melyre, által-költözvén a' Tiszán (Priskusnak szava szerint)

nem

építéssének fő-oka nem egyéb vala; hanem Gládnak (a' Temesi Megyben uralkodó tüzes embernek) hasznos meg-gátoltatássa. Mert
ez

nem sokára ez-után juthattanak volna a' Követek? En erre azt felelem: *Nincsen*. De nem-is vólt, főképpen, midőn való az, a'-mit *Szegeden*, (a' régi hagyományokból) beszéllenek mindenek. Itt még a' gyermekek-is tudgyák; kik Osseiktől hallották: hogy régente ez a' *Szeged* oly szélessen és hosszan elterjedett: hogy *Gyöt - Tápét - Dorasmát* egélzlen ama' híres *Maty-hidig* magában foglalta. E' pedig oly közönséges hagyomány a' *Szegediek*nél, hogy azt se osudálhatták ok soha: hogy, *Szolimánnak* üdejében, negyven-ezer halászok vóltanak ebben a' nagy Városban. De hallyuk tovább *Priskusnak* szavait.

IX. A' *Kiráji ház* mellett vólt ONEGESINEK háza (Ezt az *Onegesit*, nem tudom mi okból *Énekesinek* mondja *Otrokocsi*). Az-is fa-fojosókból ála; de nem úgy, mint *Atilád*; tornyokkal ékes, és ki-teccő. Elég tova a' háznak kerteletétől egy FÖRDŐ vala, melyet *Onegesit* (ki, *Atila* után, leg-többet ért a' *Scithák* között, méltóságára, és vagyonjára nézve) kövekből építtetett, melyeket *Panoniából* hoztanak. Mert: Ezeknél, kik *Scithiának* e' részszét lakják, se kő, se fa nintsen, hanem masunnant-hordott épületekre valókkal élnek. Ime ezt a' valóságot: hogy se kővök se fájók; tudgyák-is, érzik-is mostanában a' *Szegediek*. De ha *Jász* berényben lett volna *Atilának* kiráji háza (a'-mint *Otrokocsi* valamint itt, éppen úgy másutt-is almodozik), minek kellett a' kő és Fa után Pan-

ez a' fene Vezér (gyakorlott ki-ütéssével) igen nagy alkalmatlanságjokra vala a' Zegedieknek. Kinek hirtelen ár-vizét hogy el-és-meg-gá-

noniába fáradozni? Nem volt-é ott, *Onegesinek* orra előtt mind *Mátra'* högye; mind *Mátra'* erdeje? De bezzeg, ha *Szegeden* ama' régi nagy hejségen vólt annak kiráji lak-heje és az az előbb- említett *Fördő*; nincs ám ott körül belől se köse fa, se erdő, se högy, hanem, ha *Panóniába* mentek. Nincs-is *Panóniánál* alkalmatossab hej, a' honnann (a' nagy hajóknak szűke miatt) mind a' fák mind a' kövek *Szegedre* hozattattak vólna szekereken, melyekkel a' *Scithák* bővelködtenek. Tehát: *Atilának* leg főbbik kiráji háza *Szeged-várossában* vala inkább, mint *Jász-berényben*. — Ezt bizonyítja az-is: hogy máiglan azt a' *Tér-séget*, mely *Bánátban* ott fekszik, holott a' *Maros* vize a' *Tiszába* szakad, *Kiráji térnek* mondgyák a' mostani *Magyarok*-is. A' *Rácoch* pedig *Kralicának* nevezik. Itt valaha *Atilának* lovai, és más barmai jö-izűen legelhettenek — Ezt bizonyítja még az-is: hogy *Szeged* várossának címere között a' *Sas-keselő* találtatik, mely éppenséggel *Atilának* címere vala, a'-mint a' következőkben jobban ki-fog-tecceni.

X. Minő pompával ment pedig végbe *Atilának* *Szegedre* való akkori bé-menetele, le-írja *Priskus*, ki akkor jelen-volt, és bé-késérte *Atilát*. Ime ennek szavai. „Midőn meg-halották ama' *Nagy hejségnek* lakossai: hogy *Atila* haza közelegtne, eleibe ment a' *Szűzeknek* válogatott csoporttyok. Ezek osztán (vékony, fehér, és hosszan-előre-terjedett gyócs alatti) *Atila* előtt

gátolhatná *Zalán*; el-terjedett roppant város-
sát (nagy HALMOKAT vetvén) körül-kerít-
tette. Az-után, magának biztos lakássául, a'
Ti-

előtt szép rendben mentenek. Mindenik vég-gyó-
s alatt (melyek számosan-is vóltanak, 's-mind-a'-két
felől az aszszonyoktól jól föl-is-tartattanak) hat
vagy hét Szüzek lépdegeltenek, és akkor *Szittyiai*
énekeket éneklettenek. Már közel valánk *Onegesinek*
házához (mert mellette köllött el-mennünk, midőn
a' kiráji házhoz ballagtunk), íme ugyan annak az
Onegesinek felesége, sok szolgálloinak késérésével,
ki-jött a' kerítés közül, és számára ételt-italt hozott.
Ez a' *Scitháknál* nagy jele a' Tisztesség-meg-adásnak.
Ez az aszszony elsőben *Atilát* meg-üdvözlötte, és
egyszer-'s-mind kérte: hogy ebből az eledelből
(melyet szívének leg-nagyobb hajlandóságával aján-
lya) valamit venni méltóztatnék. Tehát *Atila* (oly
kedves embere' Feleségének kedvezni akarván),
lo-háton ülve-maradván, övött valamit. A' *Scithák*
ezüst táblán emelték-föl hozzája azokat az eledeleket.
Az-után az ajánlott kupából ivott-is. Vég-tére haza-
ment.

XI. Ki-teccett ez a' kiráji ház a' többiek közül.
Magosabb hejen-is feküdt a' többinél. Mi pedig
(*Atilának* röndöléséből) *Onegesinek* házába marad-
tunk: mert éppen ekkor jött-vissza *Atilának* fiával.
Vacsorára hívott osztán bennünket *Onegesinek* jó Fe-
lesége. Öttünk tehát több *Rómaiakkal*-is. Maga *One-
gesi* nem vacsorált akkor oda haza, hanem tüstént
Atilához meg-indúlt, hogy azokat meg-vigye, a'-
me-

Tiszának menttében, erős Várat épített. De mind-addig meg-nem-szabadúlhattak a' *Zegedi-ék* a' ki-ki-ütő - *Gádnak* nem - barátságos szomszéd-

melyekben járt-vala. Meg-jelentette akkor fiának szerencsétlenségét-is: mivel az útban jobb keze kificamodott, el-is-törtt.

XII. Más napra kelvén az üdö; *Attilának* Udvarába mentem: hogy *Feleségének* (kit *Kréának* hívtanak) ajándékot vigyek. Ettől három fiat nemzött *Atila*. A' leg-örebbik *Ellak*, ki az *Akacirusoknak* és, kik a' *Pontusi Scithiát* lakták, más nemzeteknek-is kirájok vala. A' kerteleten belől sok épületek voltak. Rész szerént vésett, és alkalmasan egybeeresztött deszkákból; rész szerént ki-gyalúlt, és magosra-emelt ellen-ágasokból; melyeknek közökbetétettek azok a' kerek gerendák, avagy szál-fák melyeket gömbölyűre ácsoltak, de osztán kettő hasítottak. A' Föld' színén kezdvén, ezek renddel és mértékkel föl-felé egy-más után rakattak, gömbölűje ki-felé. Itt lakott *Atila'* felesége. Föl-szabadíttatván a' vitézektől, kik az ajtónál örök vóltanak, a' Kirájnéhoz bé-mentem. Lágy szőnyegen el-terülve láttam. Mert az egész padlat ilyen szőnyegekkel vala bé-borítva. Mi azokon jártunk-is. A' Kirájnét a' katonák őrizték. Annak Szolgái pedig mind-nyájan a' szőnyegen ültek, és, a' *Scita* ruhának ékeségére, a' vásznokat himzették külömb-féle színekkel. Minek-utánna a' Kirájnét meg-üdvözlöttem; oda ajánlottam néki az ajándékokat. Nem sok üdö múlva tőlle ki-jöttem.

szédságától; méglen (ennek-előtte közel tizen-két esztendőkkel), *Zalánnak* kérésére, ellene eresztette a' Fejedelem *Kadika*, *Zuárd*
és

XIII. Alig tértünk vissza lakásunkra, íme ott terem *Orestes*' atyja, azt izenvén nekünk: hogy *Atila* mind-a'-kettőnket ebédre hij, dél-után három órára. El-jövé a' mondott üdö; a' kirájhoz mentünk; velünk egygyütt a' nap-nyugoti *Rómaiaknak* követjeik is. Az ebédlő Palotának ajtaja mellet meg-állottunk *Atila* előtt. Itt a' Pohárnokok (ennek a' tartománnak, szokássa szerént) kelyheket adtak kezünkbe: hogy, minek-előtte az asztalhoz üllyünk, el-köszönnyük, és minden jókat kívánnunk. Ezt meg-tévén, helyebb menénk a' Palotába, holott ülve kell vala ebédlenünk. El-is valának immár készítve a' székek a' Palótának két ellen falai mellet. Az asztalfőnél telepedett-le *Atila* egy Ágy-széken (kanapén). A' Palotának ellen-oldalán vala más ágy-szék, és mellette azok a' lépcsők; melyek háló-szobájáig mentenek, mely fehér kárpitokkal, és külömb-színű szép szönyegekkel vala föl-ékesítve. Hasonló-is volt azokhoz a' háló-szobákhoz, melyeket a' *Rómaiak*, és a' *Görögök* a' házasúlandó szeméjjeeknek készitenek.

XIV. A' Vendégeknak elejét *Atilának* jobbjára hejhoztették; a' többit annak baljára. Mi ketten balra ültünk *Berkessel*, ki a' *Scithák* előtt nagy tekintű embernek mondatott. *Berkes* pedig nálunk föjebb ült. *Onegesi* (mindgyárt *Atila*' ágy-székének mellette) jobbjára ült egy kar-széken. Ennek átal-ellenében ültek *Atilának* két kisebb fiai: *Dengisik*
és

és *Bojta* hadnagygyait. Ezek, a' *Temesi* gyűlevész nyáját (*Glad-kolompossal* egygyütt) a' lukra hajtották; és, nem sokára ez-után, az egész

és *Csaba*. Mert *Ellak*, a' leg-öregebbik, ugyan azon az ágy-széken ült *Atilával*, de nem éppen közel, hanem távúlag. Ennek szemei (annak a' nagy atyának jelen-létte miatt) szemérmatosan le-valának erőszte. Mind-nyájoknak le-ülttök után, bé-jöve *Atila'* Pohárnokja; és néki adott egy kupát. Azt a' Kiráj el-vévén, az elsőre köszönte. Föl-állott pedig a'-kire köszönte, szabad se vólt mind-addég le-ülnie; méglen *Atila* vagy éppen meg-iván, vagy csak meg-kóstolván a' poharat, a' Pohárnoknak vissza-nem-adta. De maga *Atila* csak ülve fogadta-el a' köszöneteket. Ki-ki, ha kelyhét meg-itta; magát *Atila* felé meg-hajtotta. A' vendégeknek mind-egyikére egy szolga vala rőndölve. Ezek, egy-más után, *Atila'* Pohárnokjának el-mentte után, elő-jöttek. A' többi vendégeket-is (kupájának reájok-köszönésével) meg-böcsülvén *Atila*; bennünket (a' *Rácoknak* szokások szerént) a' *versent-ivasra* ösztönözött. Minek-utánna az el-köszönéseknek vége lett; a' Pohárnokok el-mentek.

XV. A' többi asztalok *Atilának* asztala mellé hejheztettek. Mind-egyik asztalhoz, hárman-négyen, vagy többen-is ülhettek. Mind-egyike (által-nem-hágván a' székök' rőndjököt) azt szúrhatta-ki késsével a' tálból, a'-mi szemének teccött. Leg-első vólt *Atilának* szolgálja, ki (a' *Palota'* közepén járván) *Atila* eleibe tőtte a' tál-húst. Az-után azok, kik a' többi

egész Megyből eb-rúdon ki-vetették. De, hogy az igazat ki-mondgyam: ennek az élhetetlen *Gládnak* a' *Temesi* megyből való ki-szala-

bi vendégeknek szolgáltak, vagy ételt, vagy kenyeret hoztanak. A' *Scithák* Eleinek, az-után Nékünk is, minden-félékből rakva-töttek mindent előnkbe, pedig ezüst tálakban. Maga *Atila* négy-szegletű fanyéron övött, és nem egyebet húsnál. Annak mindenben nagy mértékletességét tapasztalhattuk. A' vendégeknek arany vagy ezüst kelyheket adott; maga fa-kupából ivott. Néki ruhája is nagyon takarékos. Semmi se volt rajta, a' mi ötet mástól meg-külömböztetné, csak az: hogy igen tisztán, de még se cifrán járt. Az ő kardgya se volt valami cifraságú, se sarujának szíjjai, se lova' zablája, mint a' többi *Scitháké*, arannyal, drága kövekkel és gyöngyökkel ki-rakva.

XVI. Minek-utánna az első Fogást el-költöttük; föl-keltünk. Senki közülünk hamarébb le-se-ült, hanem, ha poharát, az előbbeni renddel, *Atilára* köszönvén, meg-itta. Néki ezt a' tisztességet meg-adván, le-ültünk. Az-után minden asztalokra új edeleket hoztak; és minek-utánna ezeket-is meg-öttük, úgy (valamint ez-előtt) ismét föl-keltünk, és, megént iván, le-ültünk.

XVII. Bé-estvéledvén az üdö, midőn az ételek el-hordattattak, két *Szittyai Magyarok*, *Atilának* eleibe-jöttek, és újjonnan csinált verseket (melyekben *Atilának* győzedelmei, és hadi erkölcei foglaltattak) é-

ne.

lasztással, és ott a' *Magyaroknak* le-telepedés-sökkel, csak eben gubát tserélt; sőt lóról számár-ra szállott a' leg-szerencsétlenebb *Zalán*.

nekelni kezdették. Réajok függesztötték szemeiket a' vendégek. Mások a' versekbe gyönyörködtek. Némejeknek szívet adott a' had-émlékezet. Némejeknek szemökből ki-csordúltak a' könyvek: hogy, el-élvén üdejöket, immár a' csatákban nem foroghat-nának.

XVIII. Ez énekek után, egy ember (nem tom, ki féle, de meg-tébojodott) nem értelmes szavakat dalolván, mind-nyájokat meg-nevettette. De *Atila* szünetlen egy színben (leg-kisebb változás nélkül) áll-hatatossan meg-maradott. Nem-is tapasztalta senki, hogy ojjast vagy cselekedett, vagy szóllott volna, a'-mit tréfára, vagy vigasságra magyarázhatott volna valaki. Csak éppen, midőn leg-kisesebbik fia *Irnaes* (kit *Csabának-is* neveztek) bé-jöve, és hozzája közel-gete; őtet csendes és vig szemmekkel nézte, 's or-cáját meg-is cirókálta. Midőn én ezt csudálottam volna; hogy *Atila* (abba hagyván öregebb fiait) ezt leg-inkább szeretné; egy a' *Scithák* közül (ki mel-lettem ült, nyelvemen-is beszélt) azt mondá, hogy, ha halgatni tudnék; ennek okát ki-nyilatkoztatná. Er-re reá-köteleztem magamat. Ő azt mondá: hogy a' Jövendölök meg-jelentötték legyen *Atilának*: ezen fia által Nemzetének (mely másként el-veszett volna) talpra-állítássát. Az ebédlest éjtszakának nagy részére el-vivén; nem akartunk tovább dobzódni; ha-nem egygyenként el-takarodtunk.

lán. Mert: *Lébelnek* tárogatójával föl-gerjesztetvén a' vitéz *Magyarok*; ötet-is abból a' tartományából (melly a' *Duna* és *Tisza* között szélesen és hoszan el-terjedett) csupán csak *Zeged* és *Tétel* közé üzték, 's-oda szorongatták. A'-mi több: ötet ebből a' birtokából-is, elsőben ugyan *Zegedről*: az-után *Tételről*-is elkergették, és éppen a' füstös *Bolgárokig* hajtották.

Üdö' járttával meg-alázván magát *Zalán*-nak fia *Zalánfi*; vissza-nyerte (úgy-mint Igazgató) tér-földgyének eme' meg-határozott részét,

XIX. Más napra: *Atilának* Felesége-is *Kréka* (ki házának fő-aszszonya vala) bennünket vacsorára hívatott. Hozzája menvén, a'-mint sok *Scithiai* hercegekkel körül-vala-véve, meg-esett: hogy a' Kirájnénak nagy szivességgel éltünk. Ő bennünket édes, és igen vig beszédekkel, ezen-kivül: az étkeknek pompás el-készülttével igen jól-tartott. Azok közül, kik jelen-voltak, ki-ki föl-kelvén, *Szittyiai* nyájassággal, poharat ada kezünkbe, és azt, aki meg-itta, meg-ölelvén, meg-is-csókolván, vissza-vette tőlle a' poharat.

XX. Ezek történtek tehát *Szegeden* *Atilának* üdejében, *Priskusnak* (a'-ki akkor jelen volt) tanúbizonsága szerént. Mind ezek *Szeged* várossának (kedves hazámnak) dücsöségére vállyanak, holott valaha *Atilának* kiráji háza fénylett, és annyi vitéz *Magyaroknak* lak-hejökké röndöltetött.

szét, mely *Zeged*, és *Tétel* között, a' *Duna* és *Tisza*' vizeivel *Bajától Eszékig* bé-kerteltette. Ugyan-csak örült-is a' veszett fejszének ezt a' nyelét meg-lelvén; élt-is vele egy darabig.

Meg-pihenvén *Zeged*-várossában *Árpád*, egy üdeig egészségéről gondolkodott. Ez elsőben igen változó, és szinte utóllya felé lévén el-annyira meg-vesztegette jó kedvét: hogy: noha *Zalánfi* (a' *Zegediekkel* együtt) mindeneket ki-gondolt, melyeket örömeire és vigasztalássára lenni ítéltetett; nem találhatott még-is hirteleniben olyas szerekre, melyekkel egészszen föl-épülhetett volna.

Végtére: midőn mind az üdőnek nem-mostoha kedvezésével; mind az Orvosnak szorgalmatos forgolódássával, arra vitetődött a' dolog: hogy immár nem csak ki-járhatna; hanem (a'-mint közönségesen mondani szokta) versett-is futhatna *Zalánfival*; ez ötet beteges-állapotjához-illő egy mulatságra kiszttette. Úgy gondolkozott az ilyen környül-állásokra figyelmező Orvos: hogy a' Fülladásra-hajlandó Test-épülete korábban hejre-hoztatnék: ha gyenge járásokkal gyakorolná laukadtt tagjait; és, ha lehetne, erővel-is vigadna.

A' zavaros *Tiszának* le-menttében (a'-mint az akkori Városnak vége szakadott) meg-
árad-

áradván a' Fojó, parttyai között meg-nem-tart-hatta a' föl-hójagzott vizeket; hanem egy lapányos hejre (elég hoszan, de nem éppen oly szélesen) ki-is-öntötte. Ennek a' névetlen tónak sík födeletét úgy el-lepték a' külföld-féle röpdöső állatok, hogy se a' víznek egyenes színét nem láthatnák a' szemes nyílások; se, melyik csoportra ereszszerék leg-is-legelsőben sebes veszszejöket, éppen nem tudhatnák.

Annak az említett tónak városi részszerét foglalta-el a' Fejedelem maga' embereivel. Annak másik részszerén (ezeknek által-ellenekben) *Zalánfi* állott a' *Szegedi* Ijászokkal. A' parancsolat ellen viselték magokat *Zalánfinak* heves emberei; midőn (nagy hamarjában) meg-eresztvén horgas húrjokat, úgy el-rémítették a' madarakat: hogy elsőben csoportosan fölvennék magokat; az-után: több feleközetökre osztván, egyenesen a' *Tiszának* mennének; és végtére: azon-is túl, a' meszsze-el-terjedt nádas, gyékényes, avvagy kórós mocsárokba szállnának.

A' tónak közepén nem maradott egyéb egy nagy fehér hattyúnál. Várta *Zalánfi*: hogy reá-lőjjön a' Fejedelem; de Ez (a' vélekedésben lévén: hogy immár meg-sebesítettött), annak le-tettében semmi mesterségét nem látván, intett *Zalánfinak*: hogy hozzá fogjon, és sze-

ren-

rencsáját (fiatal léttére) a' leg-elsők között próbálná.

Tehát *Zaldnfi* (már régen kezeiben tartván föl-vont abroncsát) nagyobb hevedséggel, mint szemes tárgyalással neki-eresztette veszejét; de nem magát a' madarat; hanem annak csak éppen felső tollait érhetette. Ettől el-kábúlván a' hattyú, tüstént szárnyakra kapott, és éppen *Árpádnak* elejébe röpült.

Ennek a' véletlen történetnek igen megörülvén a' Fejedelem; hirtelen elő-vette arany idegét; 's-nem sokáig késvén horgas húrjával, oly szerencsésen aránzotta a' madarat: hogy mind mejjét meg-találhatta, mind testjét megfordíthatta, és a' tónak kellő közepére ejthette. Nem hánkolódott a' hattyú. Hamar kifutta fehér páráját.

Árpádnak szerencsáját szemre-vévén az ügyelő nyilasok; oly nyilvánosan örvendöttek mind-nyájan: hogy mindenütt *Árpádnak* nevét tele-torokkal kiáltanak. E' volt az oka: mivel magától a' Fejedelemtől nyilaztatott-meg; hogy oly csekéj dolognak lenni nem gondolhatnák: hogy ki-hozásának szorgalmatosságát abban-hagyni láccattatnának. De se *Csónakok*, se *Talpak*, se *Tutajok* jelen nem voltak. Ki menne hozzája? Maga *Árpád* (ember-szerető Fejedelem lévén) nem akart senkit a' tóba békén-

kénszeríteni: mivel nem ösmerte a' rakoncátlan vizeket.

A' Fejedelemnek több szolgálai között egy olyas-is találkozott, ki ezt az egy szót: *ballagok* (föl-vött régi szokássából) szinte mindéig a' szájába forgatta. Ugyan ezen okra nézve: közönségessen nem másnak, hanem *Ballaginak* neveztetett régi *Magyarainktól*. Ez ekkor-is, a' Fejedelem eleibe kerülven, így szólla:

Uram! ha parancsolod, *bé-ballagok*; de *ki-is-ballagok* ám ama' szép fehér Hattyúval.

Öreg vólt a' legény, és igen erőtlen immár. Mind ezeken fölül olyan-is: kiben a' halál meg-akarta mutatni: hogy, ha valakinek el-vesztéssére okot nem találna-is a' testben; külső alkalmatosságokra mind-addég csalogatya édesgetve az embert, még egészszen elveszti. Mert: ez a' szegény szolga *bé-ballagott* ugyan a' vízbe; de soha többé *ki-nem-ballagott*. El-nyelte a' Tó, és magába el-temette az iszap.

Igen sajnállotta *Árpád* ezt a' hív, és igen régi szolgáját; de semmi-képpen *ki-nem-segíthette*. Magával hozta-ki tömött *Szittyiából*; egygyütt öregöttek-özsze tágas *Magyar Országban*.

Látd a' szerencsének hatalmaskodássát! Ime! kit az egész úton se a' nagy fojóknak

fel-domborodott árjai, se a' sós tengereknek föl - kényszerítettött habjai el-nem-nyelhettek; azt a' Szegedi tónak lapos vizei könnyen el-emiszhették (39). Csak igaz az: a' mit ré-
gen

(39.) *Atila'* üdejében nem találom SZEGED várossának más nevét; hanem (a' mint *Priskus* írja) *Nagy-hejség*. De (*Strábon*nak bizonyíttassa szerént) szokásban vólt a' Regi *Rómaiaknál*: hogy azokat a' Hejségeket, melyeket, egy nevezetes fojó-víznek a' másikba omlássa mellet, avagy onnatt nem messze építettek az emberek, *Dunum* hozzá-adással jegyezték-meg: az-az: mivel egygyik víz a' másikba esik: *Duo-unum* (kettő-egy) névvel nevezték. Ilyen *Szeged-is*, mivel ott a' Maros a' *Tiszába* omlik. Ezt a' *Rómaiak* *Zegedunum* névvel mondták. A' Magyarok pedig azért mondták az ily hejekeket *Szeged-nek*: mert a' két fojóknak össze-menetelésben szögelletet nyújt-ki a' föld. *Szegedunum* tehát annyit téssen, mint oly Szögellet vagy Szöglet, melyben *duo-unum*, két fojó egy lészen. Mivel pedig az ilyen *Szegedek* többen lennének Magyar országban, hogy össze-ne-zavarodgyanak: egygyik lett *Duna Szeged*, másik *Tisza-Szeged*; harmadik *Sajó-Szeged*. Negyedik *Száva-Szeged*. I. *Duna-Szeged* ott vagyon, holott a' *Dunába* esik a' *Száva*. Ezt a' *Rómaiak* *Singidunumnak* nevezték. Most *Zimonnak*, vagy *Zemlénnek* mondgyuk. Ez a' város (*Prokopius* szerént) *Panonidban* vala. Az a' könyv-is: melynek címje *A' Jérusálemi útazás* (mely-is a' harmadik Században íratott) *Szingidunumnak* mondgya *Zimont*; noha *Ptoloméus*,

gen emlegettek a' *Scitbák*: hogy, a' ki egyszer szerencsétlen; az az egyenesen - is eltörheti lábát. És: a'-kit egyszer úzóbe vé-

P 2

szen

és egy más könyv, mely a' *Nap-keleti Birodalomnak* ösmérésséről irattatott, *Singidunum*-öt *Mésiába*, az az: mostani *Serviába* teszi. Ha ez igaz: vagy *Belgrád* lenne *Singidunum*, mivel *Száva*' vize ott esik a' *Dunába*, vagy *Szendrő*, holott *Mura* vize omlik a' *Dunába*. *Szendrő* várost Szent *András*' tiszteletére építették, azért-is elsőben *Szent-Andriának*, osztán *Szemandriának*, vegtére *Szemendriának*; a' Magyarok Szent *Andrének*, osztán *Szendrőnek* mondták. Noha én ezen külömb-okoskodású Írókat meg zavarhatnám, de, mivel a' dolog ide-nem-tartozik, elég légyen az: hogy akár *Zimon*, akár *Szendrő*, akár *Belgrád* viselje a' *Singidunum* nevet: mind-a'-három oly helység, melyben *duc-unum* két viz egybe szakad. II. *Sajó-Szeged Borsód-vár*' megyében fekszik. Nem messzire innentt *Sajó* vizét magába ereszti a' *Tisza*. III. *Száva-Szeged* ott fekszik, a' hol *Kulpa* vize a' *Szávába* megyen. Ezt *Strábó* Segestikának hívja. IV. *Tisza-Szeged* (melyről itt leg-inkább szóllanom kölletik) ott vagyon építve, a' hol *Maros*' vize a' *Tiszába* mégyen. Ezt is *Zegedunumnak* mondták a' Régiek, a'-mint *Kluver* bizonyította abban a' könyvben, melyet a' mostani és régi földekről írt. Vagy csak ebből a' *Szegedunum* nevezetből-is ki-teccik *Szeged* várossának régisége. De régiségének leg-nagyobb jele az: hogy 1794 dik esztendőben midőn (egy régi kő falra találván, és annak hasznát venni akarván)

szen a' kár; ha a' magát a' süveges mester-ségre adná; e' világra talán fejjetlenül jönnének az emberek. Mind-az'-által: ennek a' ma-

ván) alapját (fondamentomát) ásnák; ott sok régi pénzre találtak. Mivel az ásók azokon a' pénzeken el-nem-mehetnének, bé-vitték a' *Szegedi Piáristákhoz*, holott akkor SZÜCS István Aldoóz Pap, és a' a' Bölcsesség' Tudománnyának Oktatója' vala. Ez mostanában a' Pesti Tanúlmányoknak mindenségében Tanító Társam lévén, egygyet a' hatvan pénzek közül magánál meg-tartott, és velem közölvén, mind-a'-ketten ezeket tapasztaltuk benne: I. A' pénz rézből van. II. Nagysága közel ojan, mint egy mostani márjásnak. III. Annak első részszénki-domborodva vagyon a' Császárnak Feje, és nyaka, ezzel a' görög körül-írással:

AYT. K. M. AYP. ANTONEINOS.

Deák betűkkel egészszén.

Autokrator. Kæsar Markos Aurelios Antoneinos.

Deakúl.

Imperator Cæsar Marcus Aurelius Antoninus.

Magyarúl.

Tábornok Császár Markus Aurelius Antoninus.

IV. A' pénznek másik felén egy lándsás férj-fi és egy lándsás aszszony szem-közbe állanak, és kezét fognak egy-mással. Ugy teccik pedig: mintha ez a' pénz békesség után verettetett pénz lett volna, amint annak körül-írássából-is ki-teccik:

ΛΑΟΔΙΚΕΟΝ CMYPNEAION OMONOIA.

De-

magyar szolgának nevét el-nem-nyelhetette még-
is annak a' torkos tónak telhetetlen iszapja,
mely össze-fonnyadt testét el-temethette.
Fen-

Deák bötüvel.

Laodikeon Smyrnæon Omonia.

Deákul:

Laodiceorum & Smyrneorum concordia

Magyarúl:

Laodicea és *Smirna*-belieknek meg-egygyezésők.
Mivel tehát ez a' Pénz *Marcus Aurelius Antoninus*
Császár' üdejébe veretett, és ez a' Császár uralko-
dott *Kristus*-Urunk Születése után 211-diktől fogva
egészszen 218-dikig; és még mivel *Szegeden* ezek a'
pénzek a' Prófont-házon túl csoportosan találtattak
az épületnek alapjában, jele az: hogy már akko-
ron kelendő vala; mert az Épületeknek alapjukba
soha más pénzt háyni nem szoknak, hanem az
akkori üdö-belit. Ez tehát az-az üdö, melyre *Sze-
ged'* várossának üdejét föl-löhetött vinnöm, pedig
(még *Atila* előtt) leg-kevesebbet mondván: 216-esz-
tendőkkel. Mert: hogy osztánn mind *Második AN-
DRAS* alatt, mind *Negyedik BÉLA* alatt *Szeged*-vá-
rossának nagy hire vagyon, az bizonyos, mind ab-
ból, hogy már ezt más könyveimnek jegyzetjeiben
elő-adtam: mind hogy *negyedik BÉLA* *Tápé* falut
(mely *Csongrád'* várához tartozott) a' *Szegedieknek*
ajándékozta; a'-mint a' városnak leveleiben föl-talál-
tatik. El-hagyván a' többi Kirájokat, *Tisza-Szeged*-
ről azt mondgya *Kluver*: hogy régenten a' *Jászság*-
hoz (talán inkább a' *Kúnság*hoz: mivel ez egy nem-
zet

Fen-forog még most-is örökös neve, ha nem másutt-is, leg-alább a' *Szegediek*nél; kik e' mái napiglan azt a' tót, melybe az a' *Ballagi* belehólt,

zet vala) tartozott. Azt-is írja: hogy a' *Szegedi* várat (tudni-illik a' várnak azt a' részsztét, mely a' Tiszára fordult) *Soliman*, a' *Törökök*nek az a' hies Császárijok építötte; inkább: *Zalánnak* el-rongyollott várát meg-igazítottatta; midön (a' *Mohácsi* veszedelem után) *Szegedet*-is kezéhez vette. Mert hogy a' várnak az a' másik fele, mely, a' város felé, nap-nyugotra fordult, az-után késöbbre ragasztódott az előbleni részhez; könnyen ki-vehetik azok, kik az épület mesterségéhez tudnak. Ezt amannál fiatalabbnak láttyuk az épületnek módjából. Bizonyosan: ha a' várnak az a' kapuja, mely *Palánk* felé fordult, egy-néhány esztendőök előtt le-nem-dült volna (melynek fenn-álttát magam' szemeimmel láttam) ki-ki könnyen észre-vehette volna: hogy annak fölső részsze úgy építetett: melyből minden-felé ki lehetett a' nyilakat bátorságosan iránzani. Vagy csak e' dolog-is meg-győzheti az embert: hogy a' várat nem *Szolimán* Császár építette; mert ennek üdejében nem nyilakkal védelmezték immár a' várakat, hanem Pus-kákkal és ágyúkkal. Ugyan azon *Kluvernek* bizonyítás-sa szerént 1552-ben: ismét kezökhöz vöttek *Szegedet* a' Keresztények. De nem sokáig bírták. Végtére: 1686-ban el-verettetvén *Budától* a' *Törökök*, úgy véleködtenek: hogy *Szeged*' várát se lehetne immár megtartani. Ekkor jutott kezünkhöz, és azt Száz egy-néhány esztendeig békességben birjuk. Hogy a' vá-

hólt, *Ballagi tónak* nevezik e' mai napig; a' Tón túl azt a' hejet, melyben a' hattyú eltemettetett, *Hattyúsnak* modották a' Régi magyarok; a' mostaniak pedig *Hattyásnak*.

Egy-nehány napok után jobb egészsége lévén a' Fejedelemnek; nagy gyönyörüségét mutatta a' Halászatban-is. Az úgy nevezetett *Maros tőben*, éppen kellő-közepére a' szőke *Tiszának*, az öreg-hállókat terítettette *Zalánfi*. Csudálatos nagy számmal úszkáltanak ezen üdőben a' sok-féle halak: úgy-mint a' pettyeggett högyös-órú *Söregök*; a' nagy-szájú halhéjzatlan *Harcák*; a' piros-szironnyájú kövér *Pontyok*; a' föl-állott órú szálkátlan *Ketsegek*. Úntig elég *Dévér*, *Süllő*, *Búció*, *Márna*, *Ményhal*, *Sügér*, *Compó*, *Kárász*, *Tok*, *Viza*, *Czigányhal*. Szám nélkül a' *Gárda-keszegek*; a' *Kerek-keszegek*; a' *Jász-keszegek*; a' *Tamás-keszegek*, a' *Vörös-szárnyú-keszegek*.

Álmélkodott rajta a' Fejedelem-is: midőn a' *Tanyán* (egy-húzomra) száznál többet kerítették-ki az öreg-halakból. Az aprólékot pedig (mivel hasznát nem látták) ki-se-szákolták. Bóldog üdő: a' húsz-fontos *Potykát* csak egy

rat valaha a' *vörös Papok*-is bírták; hallottam; de nem olvastam, ugyan azért ebben még meg-nem-győződtem.

egy pénzre tartották; az akkora *Sőreget* tíz pénzre. A' többi halakat nem fontra; hanem szemre árulták; tízével-is egy pénzen.

Egyszerre két halat-is fogtak (40); melyeknek temérdökök el-bámították azokat, kik mind ekkoráig ily csuda teremtések nem láttak. Húsz egész arasztnyi vólt a' *Vizának* hossza, a' *Toknak* pedig tizen-nyolcz.

De még a' halászatnak külömb-féle nemében-is igen nagy kedve telhetett a' föl-épülés-hez-közelgető Fejedelemnek. A' *Tisza'* közepében (a'-mint ez-előtt-is mondám) az *Öreg-hállókat* szemlélte. Láta a' *Pirittyeket* ama' régi *Porgánnál*. A' háta *Porondok* mellett a' *Kecéket* nézte. Itt a' *Gyér-hállókat*; ott a' *Tesziveszikeket*, avagy a' *Villiköket* ügyelte. Fő-képpen a' *Kerítő-hállónak* nagyságát, melyel a' meg-áradott fojónak szélességét el-fogták, csudálta. AZ-után: nem csak a' *Maty*, és *Szill* érnél, hanem a' többi *ereknél*-is, és meszsze-el-terjedett *Tónyáknál* igen vig szemekkel nézte a' nappali *méteket*, az éjtszakai *marázsákat*, és

(40). A' *Szegedi* Halász emberek, a' *Tokot*, és *vizát* nem igen másnak, hanem csak *Halaknak* nevezik. Ezek közül meg-érezvén valamelyiket; magok között így szóllanak: vigyázz: *hal* a' *hállóba*.

és (midőn a' hal ivik) a' *Szigonyokat*. Nagy kedve telhetett a' *Veiszszei* meg-csáltt, a' *Tapogatóval* reá-szedett, a' *maszlaggal* meg-tántorított, a' *métejjel* meg-vesztegetett néma halakban. Kivált nagy örömmel nézte a' *borgászó* suhancárokat; a' *Pendelező* Firittyeket; a' *Rácsázó* Fickókat; a' *Varsázó* suttyókat; a' *Kuttyogtató* Legéncséket-is.

Ezekben, és több e'-féle mulatságokban olly nagy kedve telhete *Árpádnak*: hogy megelégedéssének jeleit gyakorta meg-ösmértetné. Midőn azután egészsége tökéletesen vissza-állíttatott, meg-látogatta *Szeged'* várossának gyönyörűen el-terjedett *Sík-mezőit*; kövér-göröngyös, és igen termékeny fekete *Szántó* földjeit; *Nádas* és *Füzes Erdeit*; két derék folyó vizeit; emitt *madarászó*, amott székes vagy ingoványos tavait. Ide kaszálló, amoda zsombékos, vagy iszapos réttyeit. *Csorva*, avagy *sivány* homokjait. Meg-szállott *Telekjeit*; nyáj, vagy barom *Járassait*; *Bárány-pirosítás*, avvagy *Sárga* és *Febér* gyopáros *Pusztáit*.

Látta a' nyaka-törődött kövér *Göbőjt*; a' vegyesült szilaj *Guját*; a' szelíd és tögyes *Csordát*; A' nyargalva-jádzó és még-is szaporára *Ménest*, azoknak *Göbőjösseivel*, *Gujássaival*, *Csordássaival*, *Csikóssaival* egygyütt.

Meg-szemlélte a' *Juhok' tanyáját*, az *Emek' Kondáját*, a' *Kanok' nyájját*, a' malacok'

csürebjét, ezeknek *Jubászszaival*, *Kandászszaival*, *Kondászszaival*, *Csürebészszeivel*, és más szorgalmatos *Pásztor-embereivel*, *Bujtárjaival*, 's *Betyárjaival* egygyütt.

Ugy-annyira meg-is-teccött *Árpádnak Szeged'*-várossa: hogy már akkor el-intézi vala magában föl-magasztaltatássát; és különös kegyelmeinek reá-áraszássát. X Hogy pedig ennek a' ki-váltt jó akaratjának elejét mindgyártakkor észre-vehetnék a' *Szegedi Lakosok*; őket (mivel akkor nagy részsze *Bolgárokból* állott) érdemes *Bolgárjainak* nevezte, és megengedte: hogy a' városi jussal éllyenek (41); és a' *Honnyosokkal* egy karban legyenek.

Eme'

(41). Hát ha osztán ebből a' Történetből származott az a' **POLGAR** név? Ez a' szó nem mást téshen; hanem városi jusba bététetett szeméjt; valamint *Honnyainknak*, avagy *Honnyosainknak* azokat nevezzük, kik egész országunkban laknak. Kik a' **Polgárt** eme német szóból *Burger* akarják ki-faragni; cudar faragók; ojak tudni-illik: kik, a' Csere *bogár*-ból ezt faraghattyák ki *Seregéj*. Mert valamint ama két előbbeni szavakban meg-vannak ezek a' két bötük *R* és *G*; ugy meg-vannak e' következő ket-tőkben-is. Vannak még most-is, nem meszsze *Szegedtől*, egész *Bolgár* faluk; kiket a' *Szegediek* (mídon a' viz-malomba örleni jönnek) a' régi mód szerént, nem *Bolgároknak*, hanem *Bógároknak* neveznek; csúfságból *Bogarainak*-is.

Eme' Szegedi Polgárjaitól el-búcsúzván Árpád ; egyenesen a' Zeeri pusztának tartott (42). Meg-akarta még egyszer életében látni azt az ör-

(42). Ezt a' Zeeri pusztát mostanában Szeri-pusztának, avagy közönségesebben Pusztá-Szernek mondgyuk. Három mért-földnyire, és még egy darabra vagyon Szegedtől, nem messze a' Tisza' partjától, mert midőn a' víz ki-önt, éppen alá mégyen. Ezt a' Pusztát, melyben (Árpád' uralkodássának elején) a' Magyarok egybe-gyűltenek és törvényeket szabtanak (Bélának nevetlen Irnokja szerint) azért nevezték akkor Zeernek (vagy-is, a' mostani írásnak módja szerint: Szernek): mert az új Szerter-tások itt szörzödték, itt-is hírlettettek-ki. Mert az előtt a' Szeri gyűlés előtt (közel nyolc esztendőig) csak öt-alapos törvényekkel éltek Eleink, melyeket az Irnok e'-képpen tartott-meg:

I. Mind-nyájan Álmosnak, és véréből-származandó Fejedelemnek Testőtől-lelköstül, isten igazában engedelmeskedgyenek mindétig.

II. Ha ki mit (Fegyvere és embere által) a' megvertt Ellenségtől nyer; azt magának, és Utóinak örökösen meg-tartsa, valamintén sajátját.

III. Az uralkodó Fejedelemnek rőndös Tanácsából, soha az Erdömös Vezérek (akár-minő szín alatt) éppenséggel ki-ne-rekesztessenek.

IV. Az Uralkodó Fejedelemnek méltóságos Szeméjje ellen föl-zöndülő Lázak, irgalom nélkül (pedig minden perepúttýostól) meg-ölettenessenek.

örvendetes Térséget, melyben (*Zalánnak* meghódítása után) össze-gyülekeztek a' *Magyarok*, és az egész Országnak igazgatására (ugyan-

V. *Ha a' szabott Törvényeket nyakasan meg-nem-akarná tartani, azt a' Magyarok se tartandák Fejedelmöknek.*

Mátyás kirájunknak üdejében ezt a' *Zeeri Jósza-*got POSE-nevezetű Uraság bírta, és POSE de ZEER neveztettenek. POSE István, bele-kerekedvén *Hunyadi Lászlónak* (*Mátyás* kiráj' Testvérének) el-vesztésébe; mind *Szilágyi Mihájtól* (*Mátyás* kiráj' anyjának Test-vérétől) mind magától *Mátyás* kirájtól igen gyűlöltetött. Ugyan-ezen-okból (a'-mint én vélem) el-akarák tölle csípni ezt a' Jószágot; és, más Jószággal egygyütt, ORSZÁG *Mihájnak* (akkori *Nádor* Ispánnak) 's-annak fiának *Lászlónak*; az-után még más *Sebestyén* és *Lőrinc* ORSZAGOKNAK adni. De ZEERI *Anna* (nemes asszony, és ezért nagy bátorságú magyar szeméj) igazságtalanságnak lenni vélvén ebből a' Jószágból magának ki-fittyentését; minek-utánna a' Kirájnak szándékját meg-órolta; ő maga (a' Férj-fiaknak meg-ijjedttökben) 1472-dik esztendőben, a' *Csanádi káptalanhoz* ment. Itten a' Kirájt a' törvéntelen oda-adástól; ORSZÁG nemzetséget pedig a' törvéntelenebb el-vevéstől szerencsésen el-is-túlthatta. Valaha *Pusztaszeren* Apát uraság vólt, e' nevezet alatt: *Abbatia de Zeer Monastora*. A' roppant Templomnak siralmas dülledékjeit, és mellette a' nagy Monasteriumnak el-rongyollott alapjait még most-is láthatni. Minő Szer-

gyan-csak magának a' Fejedelemnek jelen-lét-tében) okos törvényeket szabtak.

Hogy a' Törvény-szabásnak üdejére tér-jünk: morgolódtak ugyan a' *Magyarok*, midőn előbbeni öt törvényjöknek meg-másolássa hí-rét leg-is-leg-elsőben hallották. Mondották-is alattomban: hogy majd így, majd amúgy álla-nának ellene. De a' meszsze-látó *Árpád* (hogy maga' Birodalmát meg-erősítse; az - után: az Országának meg-változott környül-állásai miatt, bé-csúszott zenebonákat kurtább úton el-vé-gezhesse) ezen új törvényeknek ki-hírlelés-söket szükségesnek lenni gondolta.

De egyszer-is-ming nehéz dolognak látván a' meg-másolást: hogy az Al-röndüeket hamarébb meg-nyerhesse; a' dolgot a' Fő-embereknek magához-való édesgetéssével kezdette. Az Or-szág-

zetesek hejheztették pedig ide magokat: *Benedikti-nusok-é?* avvagy *Cisterciák* (mert e' két Szerzetnek szokott *Apát-ura* lenni)? mind-eddég ki-nem-tanúl-hattam. Ennek a' népes *Apát uraságnak* csak puszt-a jelét Körösztjén hordozgattya mostan KENDE László Úr, *Nagy-váradí Kanonok*, *Magyar úri em-berséges ember*, és nekem (midőn *Nagy szombatban* lakánk) jó Barátom-is. Ha igazat mondott ama' híres *Pázmán Péter*, ez az *Apát uraság* 1315-dikben kezdett virágzani. ANONYM. *Belæ Notar*. KAPRI-NAI.

szágnak termékenyebb földjeit (43) közöttök föl-osztotta. Az Elő-menendőket újra-ki-gondolt Tisztségekbe hejhezttette; és magát a' ki-
kap-

(43) *Magyar* uralkodó Eleinknél szokásban-vett tulajdonság vala az : hogy az érdemesebb emberek között a' meg-hódított Országoknak földgyeit föl-osz-
szak, és őket, azon ajándékból vett tartományok-
nak örökös uroká-is tegyék. Hogy *Árpád* után kö-
vetkezött Fejedelmekről mostanában ne szóllyak ;
Árpádnak adakozóságát örökös emlékezetben tart-
hattya az egész *Magyarság*. Ez a' nagy Lelkü Fe-
jedelem I-szer : *Kán-ketolnek* (vitéz hadnagyjának
ajándékozta *Csalló-közt*, a' hol-is ennek fia *Tulma*
nem sokára *Komárom*' várát föl építötte. II-szer :
Kún-Edönek, és *Kún-Edemnek* (hasonló-képpen két
hadnagygyainak) ajándékozta, *Tukota*' vize mellett,
az Erdök-alatt-el-terjedett földet. III-szer : *Turzolnak*
(egy nevezetes Ezredessének) bírtokába adta, ugyan-
azon-nevezetü högynek tájjékát, holott *Bodrog*' vize
a' *Tiszába* szakad, holott-is *Turzol* egy várat épí-
tett, melyet *Himes udvarnak* nevezett. IV-szer *Bors-*
nak (*Kún-Bogár*' Hadnagy' fiának), noha még ekkor
csak Ezredes vala, azt a' tájjat adta, holott *Borsód*
föl-épült. V-szer : *Szabolcsnak* (*Éld-vezér*' fiának)
még akkor hadnagynak, azt a' földet adta, melyen
Szabolcsot építette. VI-szer : *Tösö-vezérnek* ajándé-
kozta *Sárvár*' tájjékát. VII-szer : *Tuhutumnak* adta
Erdéjt. VIII-szer : Egy *Huhót*-nevezetü *Kún* katoná-
nak adott, a' *Tisza*' menttében, *Drugma* révnél, nagy
földet. IX-szer : *Bogár* hadnagygyának (egy *Kún* em-
ber-

kapható Elevenek előtt félelmessé tőtte. A' katonaságot, Ország szerént, el-hinteggetvén; a' föl-zöndülésnek ki-lobbanható tüzét, még szik-

bernek) ajándékozta *Tapolca* vizétől egész *Sajó* vizéig *Miskóc* tájjékát, az-után *Dios-győr* várát-is. Ennek fia *Bors* ezt a' várat, maga' *Borsód* várával egybe-foglalván, belöllök csak egy *Vár-megyét* téve. X-szer: *Kún-Uśának* (egy *Hadnagygyának*) *Naragy'* vize mellett azt a' szép földet ajándékozta, holott ennek fia *Őrs* (a' viznek eredettye tájján) *Őrs* várat építötte. XI-szer: *Kún-Edőnek*, és *Kún-Edemnek* (jó *Hadnagygyainak*), noha bár ennek-elötte-is valamit adott; de osztán nagyobb vitézségjökét tapasztalván, nekik ajándékozta a' *Máttra*-melléki földet is. Itt osztán ezeknek *Unokájok*, *Póté*, egy várat építött. Ennek a' *Pótének* *Nemzetségéből* eredett osztán *Aba* kirájunk ama' várról vévén nevezetét; másként *Samunak* hívták. XII-szer: *Huba* vezért *Nyitrai* Fő-Ispánnak tévén; neki ajándékozta (*Zsivta* mellett) a' földet *Turzok* erdőig. XIII-szor: *Und* vezérnek adta *Botna* tótúl a' *Tiszáig*, és *Körtvéj-tótúl* egész *Alpárig*. Osztán *Ete*, *Und'* fia, *Csongrádot* építötte. XIV-szer: *Tóśó* vezérnek ismét adott valamit *Vojos'* vize mellett. XV-szer: *Kun-Bojtának* (erős *hadnagyjának*) *Törbus'* földét adta a' *Tisza* mellett. XVI-szor: *Kund* vezérnek *Budától Száz-halomig* és *Gyögyig*. XVII-szer: *Csörsz* *hadnagynak* (*Kund* vezér fiának) azt a' földet adta, a' hol ez egy várat épített, mely még *Béla* kirájnak üdejében is *Csörsz' várának* neveztetett. XVIII-szor:

szikrájában, el-nyomta. Egy-szóval: mester-séges; és régtől-fogva-ki-dolgozott fortéjjaival úgy el-készítette előre a' Népet: hogy (az új törvényeknek ki-hírleléssök' napja el-jöven) mind egygyike csak vállát vonyogatná; a' Rön-dülésnek pedig ellene-állani nem merne. Ezek-nek

Üdű Ezredesnek (*Kún-Etű* hadnagy' fiának) a' *Du-na* mellett azt a' földet adta, holott ez egy várat építtetett, és ezt *Székesnek* neveztetette. XIX-szor: *Kun-Bojta* Hadnagynak ajándékozta a' *Sárosi* földet, mely még *Béla* kirájnak üdejében-is *Bojta-föld-jének* neveztetett. XX-szor: Végtére: *Előd* Vezér-nek ajándékozta ama' *Vértesi* erdőket. — Ezeket a' Jószágot, melyeket a' Fejedelem bőven ki-oszto-gatott, régi *Magyarjaink* csak *Födnek* mondták; magokat *Födes* uraknak. A' *Föd*et pedig a' Régi *Magyarok* így-is ejtötték, és írták *Feöd*, avvagy sokszor e'-képpen-is *Fewd*. Hát ha ebből az utól-só *Fewd* szóból származott osztán a' *Fewdum*, vagy-is a' *Feudum*? a'-mint egy *Francia* író vélekedik. En ezzel a' magyar törvént éppen nem kívánom pöngetni; se első *Magyar* Fejedelminknek adako-zóságjokat é? avvagy inkább (a' régi esküvés sze-rént) kötelességjüket vagy feszegetni, vagy ronta-ni, vagy pedig állítani. Véleködgjön ki-ki e' do-dologról, a' mint leg-jobban meg-foghattya. ANO-NYMUS, *Belæ Regis Notarius*. DIZZIONARIO Uni-versale delle Arti, e delle Scienze; di EFRAIMO CHAMBERS, della *Società Reale in Venezia*. És más e'-féle bizonyító könyvek.

nek az új törvényeknek jó-vagy-rosz voltát a' Próba-köre nem más egyébbe tette; hanem a' következőt böldegőidőknek itthonosi nyugodalmaik. És (ha az igazat ki-szabad mondani) csupán csak a' jó vég köthette koszorúját ama' merész, és mind-eddig szokatlan intézeteinek.

Itt hagyván a' Szeri pusztát; Csongrádra iparkodott a' Fejedelem. Ezt a' Tartománt, már ennek előtte Und' fiának ajándékozta, kit Etének neveztenek. Ki-is: hogy a' Tiszán-túl-lévő Ellenségnek (kik fő-keppen az Oroszokból állottak) ki-ütéssök ellen ezen gyönyörűséges Örökjét meg-tarthatná; a' körül-belől kódogó Oroszokat dologra hajtotta, és vele a' várat föl-építtette. Elsőben ugyan ezt a' híres várat Ete' várának nevezték. De többen lévén az Oroszok, mivel annak a' föl-hányott várnak falait feketének látták, és a' fekete körös-vizének-is éppen ellenébe tétetett, Cserni-gradnak; az az fekete várnak mondották (44).

mi-

(44). Ez a' Puciai szó: Gádír annyit tészen nálunk: mint: Békerteltt, avagy-is: Meg-erősített hej. Ezt mi Magyarok (ki tudgya mért?) Gádornak-is Gátornak-is mondgyuk. Tudni-illik: a' Pince-gátor által, annak azt a' részsztét értyük, mely (bé-menetele tájján) bé-vagyon kerítve. Nem hi-

Midőn Csongrádról Buda felé indult a' Fejedelem; el-útván a' kocsizást, egy homokos téren ki-szállott, és ide-tova sétált. El-nem-hagy-

szem: hogy innétt ne vette légyen eredetét a' Gád szó-is; avvagy (a' mint mostanában vele közönségesebben élünk) a' Gát szó. Hát még? Garádnak mondunk minden árkos kerteleteket. Például: Szőlő garád. De, ha egy-valami hej erős kö-falakkal vagyon bé-foglalva, ennek mi Magyarok új nevet találtunk, és Várnak mondgyuk; a' körülötte fekvő tért Város-hejnek, avagy magánosan Városnak. A' Tótok meg-maradtak az ő Gádorjok mellett. Mert I. szer: GRADNAK mondgyák az Oroszok és Rácok. Ugyan-azért nálok vagyon: Cári-grád, az az: Császár-vár; Novi-grád, az az, Új vár; Bel-grád: az az: Fejér-vár. II. szer: a' Pomeránusok GARDNAK nevezik. Ugyan-azért nálok találkozik Bel-gard, az az: Fehér-vár, Stragard, az az: Vég-vár. III. szer: a' Lengyelok GRODNAK mondgyák. Ott vagyon Országjokban Novo-grad, az az: Új-vár, Grodek, az az Kis-vár. IV. szer: a' Muszkák GORODNAK nevezik. Ugyan-azért nálok találtatik Vazilo-gorod: az az: Bazilius-vár. Bielo-gorod, az az: Fehér-vár. — A' Tatároknál ez a' szó AK annyit tesz, mint fehér, KIR pedig vagy KER annyi, mint Kert, kertelet, vár. Ezeket a' két szavakat tehát Ak és kir egybe-tévén; annyit téssen a' Tatároknál Akhirman, a' mennyit Bielo-gorod a' Muszkáknál, Fehér-vár a' Magyaroknál. Mi magyar Eleink, kik ezt a' várat bizonyosan bírták Árpád' üdejében; Nester-fehér-vár-

hagyta nyomát *Etelkának* ama' kis kutyája *Tetek*, mely még *Világóson* úgy-neki-szokott a' Fekedelemnek: hogy tölle semi-féle-képpen el-

Q 2

nem-

várnak azért nevezték: mert *Nester'* vize éppen ott omlik a' Fekete tengörbe. Ezt a' régi, és híres várat a' *Törököknek* kezökből ki-facsarták a' Moszkák 1739-dik esztendőben, 14-dik Novemberben *Potemkin* hercegnek vezérlése alatt. Az is ide tartozhat: hogy, mivel *Tatárok* a' vizet *Szinnek* nevezik, *Ak-szinnek*, az-az: *Fehér-víznek* nevezték azt a' jókora tengört, melybe *Nester'* vize fojik. Ezt az *Ak-szin* nevet így ejtötték a' *Görögök* *EVXin*. Közönségesen a' *Dedök*-is így nevezik: *Euxinus Pontus*. A' mostani üdökben penig *Fekete tengernek* mondgyük. *Mare nigrum*. Nem értette tehát *Strábó* mit téssen *Ak-szin*. Ugyan azért a' *Görög* szavakra fanyarodik, és úgy vélekedik: hogy mivel a' régi üdökben ama' *Fekete tengör* vendégtelen vólt, azért neveztetett *A-xinnak*. Az-után: azt a' vizet sok vendég-hajok járván, *EV-xinnek* mondattatott légyen. De mennyünk vissza az előbbeniekre. V-szer: A *Csehek* és *Morvák* a' várat *Hradnak* nevezik. Az ő váraiknak neveik tehát ezek: *Visse-hrad*, az az nagyobb-vár, *Velle-hrad* az az, nagy-vár. — Már most tehát: ennek a' *Gadir* szónak külömb-féle ejtességéből ki teccik: minő nemzetségek építették nálunk ezeket a' Várakat: *Visse-hrad*, *novigrad* avvagy is *Nógrád*; *Belgrád*, és melyről itten leg-fő-képpen szóllani akarunk: *Csongrád*. Tudni-való tehát: hogy ama' nagy emléközetű *Vissehrádot* a' *Csehek*, avvagy a' *Morvák*

nem-választhatnák. Nem gondolt se aszszonyával ott-hon, se más valakivel itt-hon. Sött: morgott *Etelkára*-is; ha *Arpád*hoz közelebb eshetett. Ennek az Ebnek szokatlan hajlandóságát tapasztalván a' Fejedelem; el-kérte (a' mint mondám) a' kis-aszszontól, és (ebben a' *Budai* útban) mindenütt magával hordozta.

Ez a' kis kutya tehát (*Arpád*' sétálgatásának alkalmatosságával) neki-esvén egy bomokdombnak; annak széjjel-kaparássában oly fáradhatatlanul dolgozott: hogy se *Arpádnak* szólitásaival, se a' katonáknak uszítássalokkal semmit

vák építették. *Belgrádot* a' *Rácok*. *Nógrádot* a' *Tótok*. A' mi *Csongrádunkat* pedig az *Oroszok*. Ezt a' *Csongrádot* Béla-kirájunknak nevetlen írnokja, nem tudván tótul, így nevezi: *Surungrád*. De azt (a' mint mondám) bizonyosan *Cserni-grádnak* mondták az *Oroszok* mindgyárt eleinte: az-az: Fekete várnak. Innent facsarták osztán ezeket a' Szavakat: elsőben *Csorni-grád*, azután *Csongrád*, és végtére *Csongorád*. Mostanában alig találhatni valami jelét ennek a' híres várnak. A' *Tisza'* vize addig nyalagatta falait; még, *Körös*-vizével össze-beszélvén, egészszen el-koptatta, meg-is-emísztötte. E' most *Károlyi* nemnek öröke. Itt *Antal* (abba hagyatván a' vári kápolnát) a' régi váron kívül egy roppant templomot építtetött az én tudtomra. DALHAM. ANONYMUS *Belæ Regis notarius*. A' Tapasztalás.

mit se gondolván, félig bele-búnna a' sükeretlen homokba, és ott rágódna valamin.

A' homok alatt el-rejtetött kincset lappangani vélvén a' katonák; minek-utánna a' kis kutyanak kaparássát egy üdeig szemlélték; és már-is végét alig várhatták; ime *Telek* kis kutya a' homok közepén egy Ládikára talált: mely is (annak egygyik szögletét ki-mutatván) mint-ha eleget tett volna kötelességének; abbahagyá a' homokot, és, nem meszszi-re innent le-telepedvén, egészszzen ki-nyúgodta magát.

El-hült a' Fejedelem: midőn a' Vitézek-től ki-vontt Ládikát szemeire vötte; és egyszer-is-mind meg-is-ösmérte. Kezeibe vévén, látta: hogy az volna, melyet, a' többi Kincsek között (a' *Kióviaknak* meg-hódolássok után) ajándékba nyert annak a' Tartománnak Urától; és azt tüstént Hitessének ajándékozta, *Undvárnak* meg-vétele, és *Laborcának* föl-akasztatása előtt.

Csudálkozot jó *Árpád*: hogy-hogy jöhetött ily meszsze-hőjekre az a' Ládika. Gondolkodott-is magánosságában: mit jelenthetne meg-találása.

De minek-utánna osztán a' ládikának zárait erőszakkal ki-nyítták, és benne egy kis gyermeknek tetemeit, és porait látták, már akkor, mit szólnának, mi siralmas történetekről vélekedgyenek, éppen nem tudhatták.

Az Istenen kívül nem folyamodhattak senkihez.

Meg-holt immár-ekkor a' Fejedelemné, kitől e' nagy titoknak meg-magyarázássát remélhette volna *Árpádunk*. Meg-se-is-álmodhatta pedig: hogy erről valamit tudgyon *Etelkának* öreg Dajkája. Tudott pedig ez soknál-is többet. Mert (*Árpádnak* Hitessével egygyütt) ő-maga zárta-belé azt a' szerencsétlen kisdedet, kinek akkori halála oly bódogságba emelhette *Etelkát*: hogy ha az akkor ugy nem-történt volna; ezek mind-nyájan (noha valóságosan, Isten előtt, ártatlanok volnának) a' szörnyű böcs-telenségtől még se menekődhettek-vólna-meg,

Meg-foghatatlanok a' világi dolgok! Íme! *Etelkának* Ebe akadhatott arra a' csudálatos réz ládikára, melyben, ugyan-azon *Etelkának* (az nap' születött ártatlan csöcsömösnek) minden szerencséjét és bódogságát le-zárták a' szorgalmatos *Undváriak*.

A' Fejedelem (maga' kezéhez vévén a' réz Ládikát) szapora hajtással *Budára* érkezött. A' Ládikát Kincs-tárjába tétette, és szorgalmatosan várta ennek az el-titkolt történetnek vagy szerencsés, vagy szerencsétlen végét. De ennek a' dolognak valóságos ki-nyíltta *Zoltánnak* üdejére tartatott.

Mind-az'-által az előbbeni *Magyar Világ* (számot tartván a' következő üdökre);
hogy

hogy ez a' nevezetes történet feledékensé-
be ne jusson: annak híret (azon nevezetű he-
jeknek meg-maradtokkal) mi-velünk-is elég gon-
dosan közlötte. Mert azt a' nevezetes puszt-
tát, melyen akkor *Etelkának Telek* nevezetű kis
kutyája futkosott; szüntelen *Kis-Teleknek* hiv-
ták az utóbbi *Magyarok*. A'-mi több: midőn
arra a' pusztára *Szeged'* várossának egy falu-
ja építtetett; azt a' régi dücsösséges nevet
mind eddig meg-tartotta; most-is *Kis-Teleknek*
nevezik az emlékezetet feu-tartó *Magyarok*
(45). Pest felé egy órányi járásra vagyon *Kis-
Telektől* az a' híres csárda, melyre a' *Kutya-
kapardsnak* neve száradott.

MÁ-

(45). A' városnak *Kis-teleki* faluja 1775-dikben
építtetett, Innent *Kutya-kaparás* felé menvén hama-
rébb elő-találni egy dombot, melyből a' ma' réz lá-
dika ki-vonatott. Ennek a' dombnak tetején egy kö-
épületnek dülledékjét láttyuk, mely régenten ennek
a' történetnek örök emlékezetére állítatott. Mert
most-is ki-teccenek rajta mind a' régi mész, mind
a' régi építésnek módja. Másként szokásban-is volt
az a' régi *Magyaroknál*: hogy valami nevezetes sze-
méjnek sírjára nagy dombot emelyjenek. Sok ily
dombokat látunk Országunkban; de az oda-temető-
dött szeméjeknek neveik (a' meg-jegyzéseknek héányo-
ságjok miatt) nagy kárunkkal, a' testekkel egygyütt
el-takartattak.

M Á S A D I K R É S Z.

Etelka és Világos.

Midőn Árpád azokon az említett hejeken utazott; lássuk mik történtek addég-is *Wild-goson*: *Etelének* foglalatosságai szünetlen abba voltak: hogy vitézi kötelességének (tehetsége szerént) meg-felelhessen. Az-után: ha dolgai-tól ürességet kaphatott, *Etelkának* örvendeztető társaságában gyönyörködgyék.

És valóban: a'-mi a' Katona-vért illeti; kevés üdő alatt annyira mehetett a' gyakorlásokban: hogy (*Gyulának* nagy örömére; *Etelkának* nagyobb vigasztalássára) ő volna leg-főbb díszsze a' magyar seregnek, leg-főbb erőssége a' nemes Bajnokoknak. Egy se találkozott lovagló-szeméjjét-látó, és ügyelő *Magyarok* közül, ki őtet alkalmatosnak nem ítélte volna, nem csak e' mostani tisztségének el-viseléssére: hanem az egész seregnek vezérléssére-is.

Szerették a' Katonák *Etelét*. Édesdeden bánt az alatta; igen eszesen a' fölötte-valókkal. Amazokat mint-egy fogadott fiainak, e-

me-

mezeket pedig mind-annyi édes attyainak lenni gondolta. Úgy tudta magát Századjában-lévő minden emberéhez alkalmaztatni: hogy a' túnyábbakat gyors példa-adással inkább, mint erős fenyítékökkel; a' gyorsakat pedig méltó dicséreteivel még gyorsabbakká tönne. Az ő Századja leg-példássabb vala.

Midőn a' vitézeknek rőndjökben, lovaikon ülven, *Gyűlnek* igazgatássa alatt üzetett a' katona-gyakorlás; egybe-csődültenek nem csak a' *Wilágos-váriak*, hanem a' körül-belől-lévő tartományok-is. Abban-hagyván a' többit, csak éppen *Etelére* néztek mind-nyájan. Annak ékességét, katona-termetét, és mindenben gyönyörű maga-viseletét elégen-dő-képpen nem csudálhatták, a'-kik láthatták.

De még *Etelkának* se lehetett ám nagyobb gyönyörűsége; mint ennek az ékes lovaglásnak szinte minden-napi meg-szemlélése. Ennek-előtte semmi kedve nem telhetett a' gyakorlások' ügyellessében. Már most egy alkalmatosságot el-nem-múlaszthatott: hogy jelen-ne-lenne. Noha gyakorta meg-esett: hogy a' harmat-esős üdő nyirkos hidegével; vagy az el-tűrhetetlen verő-fény sütő melegével alkalmatlankodott.

De még a' röggeli álm se eshetött oly jó ízűen, mint *Etelének* röggeli szemlélése. Ő ugyan mennél-többször látta a' nyargalásokat;

kat; annál-inkább meg-kedvellette a' Katona-életet. Sajnálotta-is igazán: hogy a' Természettől férj-fiúnak nem teremtetett. *Etelének* századjában nem csak úgy mint *Tizedes*, hanem mint Köz-legény-is örömet katonáskodott volna.

E' volt ám az a' fájdalom, az a' kegyetlen szív-szorongatás, mely *Világost*, (*Huba* vezér' leányát) ki-mondhatatlan-képpen gyötörtte. Irígylőtte *Etelkának* azt a' szerencsét, hogy ő *Etelét*, csak nem minden-nap' bizvást szemlélhetné; maga pedig nem találhatna minden-nap' oly színre, melyel szíve indulatját el-titkolhatná, még-is (minden megszólás nélkül) óhajtott látására minden-nap ki-mehetne a' térre.

Az irígység mellett a' *Félsz-is* háborgatta *Világost*. Fő-képpen attól tartott: ne-talántán *Etele* (ama' *Gyulai Kis-aszszonnak* minden-napi látásával és szünetlen vele-társalkodásával) úgy-annyira meg-győzettetnék: hogy maga annak emlékezetéből éppenséggel ki-törtetnék. Mert: noha ugyan, midőn vele egy-nehánszor szóba-kereködött, annak hajlandóságáról magának hízelkednék (mert *Etele* mind-egygyik Szüzzel oly okosan bánt: hogy magát mind-egygyikkel meg-szerettette); nem gondolhatta még-is azt a' képzeltt szeretetet állhatatosnak lenni: ha vele a' szövetségnek dol-

dolgát el-nem-kezdene; és eleve az el-oszthatatlan barátságra reá-nem-esküldtetné. Hogy-hogy vihetné pedig erre az el-csábúló-kezdő Ifiat? hirteleniben ki nem-gondolhatta. Szégyenlené pedig: ha valamit el-kezdene; és azt, bele sülvé, el-nem-végezhetné.

Végtére nagy szorgalommal, és nagyobb fő-töréssel olyan módra akadott, melyen nem csak meg-zavarhatta *Etelkát*; hanem szinte kétségbe-is ejtette. Mert (jó ki-főzvé a' dolgot) el-ment ~~alattomban~~ *Gyulához* (*Etelkának* *Attyához*) és tőle írásban Bizonságot kért *Etelének* maga' jó viselelsséről, mind a' katonai gyakorlásnak hozzá-foghatósságában, mind egyéb erkölcsjeinek ki-nyilatkoztatásában.

Világosnak ezt a' kérését (mire céllozon) által-nem-láthatta *Gyula*. A' vérös csaták, és fegyver-zörgésök között töltvén életének napjait; soha nem vólt üdeje az aszszonyi fortélyoknak ki-nyomozássokra. Sőt: ha *Világos'* kívánságának engedelmeskedne; el-hitette magával: hogy azzal ugyan (midőn a' Hadnagy jó vélekedésben vagyon Századossáról) *Etelének* használni-is fogna. Ugyan-azért: minden meg-fontolás, minden tanács nélkül, nagy hamarjában meg-írta a' bizonságot, mely nem egyébből állott; hanem *Etele'* erkölcsjeinek, és alkalmatosságjainak egészen az égisz föl-emelttéből.

Minek-utánna ezt a'-meg-írtt bizonságot kezeihez vette *Világos*; és egy-mástól nagy örömmel és nagyobb hál'-adással el-váltak: *Gyula* íziben édes leánjához szaladott. És, azt gondolván: hogy ezzel az ilyenekre-ügyelő *Etelkájának* kedvét találhatná; el-beszéllette előtte (pedig elég hangosan) mit kívána *Világos*; mi móddal, mi örömmel szolgált vala Századossának. Elő-hozta azt is: minő nagyra mehetne az a' Jövevény ifjú: ha *Világos* Kis-aszszonnak nagy kegyelmében állhatatosan meg-maradhatna.

Ezekre *Etelka* (az egekre vetvén szemeit) nem szóllott ugyan semmit; de meg-változott színének halavánságából ki-teccett az el-ijedés; a' borzadozás; a' szív-szorongatás, és több e'-féle indulatok. Csak alig-is várhatta, hogy, édes attyától el-válván, a' kert-be ki-mehessen; és, eme' magánosságában, az egek felé sűrűsége sűrű panaszzait. Midőn virágjai között sétálgatott; ezeket mondotta szomorúan:

Oh! el-hagyattatott, és minden gyönyörűségeidtől egészszen meg-fosztatott árva *Etelka*! El-kezdötte immár szokott játékjait az állhatatlan szerencse! Meg-sem-is-áll addég, még kerekében fel-és-alá forgatott szeméjjet, horgas köréből egyenes érdeklőre (valamint a' sarat) húzomosan ki-üti, és az út-

la-

latos Lucs-potsba keveri. Arra születtettem tehát: hogy, egy-két örvendetős óráim után, ezer szomorúkat éllyek? Ti magos bótok! Ti fényösködő ragyok! könyörüllyetek egyenes szívemen! Ne-is engedgyétek azt a' méltatlanságot: hogy rajtam diadalmaskodgyék a' csalfa gondolat. El-ne-vigye szárazon gonosz fortéjjait *Világos*. Ha őtet ezen ravasz gondolatyaiért meg-nem-akarod-is büntetni; meucski, Uram, leg-alább horgas körmei közül: mert látom a' véres fojadékokat.

Midőn ilyekkel és több e'-félékkal gyöt-rődött; midőn a' következhető bóldogtalan ü-dökről így gondolkodott: íme *Etele* meg-nyitotta kis kertyének ajtaját; és, annak küszö-bében meg-állván, ide-tova-forgó szemeivel a' Kis-aszszont vadászta. Hamarébb látta-meg őtet *Etelka*; de meg-látássa soha ily neheze-re nem esett. Nem hihetett háborúinak: hogy ő vele csendesen beszélhessen. Csak éppen mostanában nem kívánhatta: hogy szemének elejébe kerüllyön. Ugyan-azért: hogy meg-ne-láccattassék; virágjai közé le-gunyorodott.

De *Etelének* szeme oly szerencsés vala: hogy *Etelkának* le-gunyorodássát meg-sajdít-hatta, azt-is gondolta: hogy a' Kis-aszszony *Bujkálósdit* jádzhathnék, és azért rejtette-el magát: hogy véletlen föl-találássa annál nagyobb öröme válhatna. Nem akarta tehát meg-szeg-

ni ki-mutatott kedvét; hanem a' virágok között ide-tova-billegvén, és csalfa módra tekintvén; ezeket mondotta:

Oh be szerencsétlen vagyok, ki egyszeriben nem láthatom a' virágok' Szépét! Ha tűlettél vóna, ekkoráig föl-találhattalak vóna. Mind-az'-által: ha nap-esttig kereslek-is — *Kuk — ám rdd —* édes *Etelkám!* itt vagy?

Ezekre fel-emelte ugyan magát *Etelka*; de, könyvel-láb-állott szemeit *Eteléjére* vetvén, semmit se szólhatott. Újra ki-götdültek szemének öreg csöppei. Feszegették mejjét a' ki-törő gyötrelmek. Nagy erőszakkal ostromlották oldal-falait az el-nyelegetett jajok. Ezeknél nagyobb háborúkat, mind-eddig nem érezhetett.

Ezt *Etele* gondnak, nem játéknak lenni állítván; midőn szemeit a' mejjén-függő erekére vetette; szinte gyermekes vígasságát mutatta, ezeket mondván:

Oh pityörögnél még egy-keveset, édes *Etelkám!* Ma látlak leg-is-leg-elsőben valami gyötrelömmel vesződni. De 'oj ritka' örömet tapasztalom benne: hogy szóval ki nem-mondhatom. Csak igaz az, a'-mit a' *Magyarok* tapasztalva mondanak: hogy a' sírás meg-nem-rútította a' szépet; hanem ékesebbnek mutatta. A' rútat pedig még-rútabbnak láttatta. Oh! pityörögnél még egy keveset!

Ezek-

Ezekre a' szavakra még jobban meg-keseredett *Etelka*. Nagyobb sűrűséggel hűlletak a' tömöttebb könyvek. Hogy osztán zokogásai meg-állottanak, keservében így szólott:

Istenem! még azt-is ellenömré látom, ki-től egész orvosságom' várhattam! Hogy-hogy lehecc kérlek, ij kegyetlen hozzám? Szánd-meg inkább, eddig ugyan a' *Tiédet*; de ezen-túl: nem a' Te *Etelkádat*. Vótam a'-mi vótam, de nehezen löszök, a'-mi löhettem. A' napot nem köttin, hanem esttin dícsérik. Ah *Etele!* az el-válás — —

Meg-hökkent ezekre a' bús szavakra *Etele*. Sokkal nagyobbna tapasztalta e' dolgot, sem-mint eleve el-gondolhatta. Alig-is várhatta: hogy háborúinak okát meg-tudgya. Közelebb menvén hozzája; így szóllott:

Követlek, édös *Etelkám!* ha előbbeni tréfámmal meg-bántottalak. Leg-alább: katona emberségemre mondom (melynél nagyobb esküvést soha nem találhattak a' magyar *Vitézek*): meg-bántani nem akartalak. Nem más okból bántam oj nyájasan veled; hanem: hogy enyelgése-m-is meg-mutassa hajlandóságomat. A' szeretet igen gyөрökös. Azt gondolám tehát: hogy ezzel a' jó kedvemmel hamar el-oszlathatom kedvetlenségödöt. Ugyan, kérlek: el-titkolhatnád-e előttem szomorúságodnak

'nak okát? Nem. Mond-ki tehát a' valót. Elis-hidd: hogy van annyi erőm, van annyi töhetségöm-is: hogy hirtelen változásodnak szerét ki-találhassam.

Meg-jelentette *Etelka Világosnak* fortéjját: hogy zsarolta-ki a' Bizonságot *Gyulától*; minő hirtelen állott-reá *Gyula*, maga hogy félne a' következőktől. Mindeneket jól meg-ért-vén *Etele*; nagy hahotával el-kacagta magát. Ennek nem-mindgyárti meg-szűntte után pe-dig, a' Kis-aszszonnak szavaira így felelt:

E' tehát az a' gyötrelem, az a' ki-mond-hatatlan szív-tüsök, melytől úgy-annyira fél-hettél: hogy törött lévben föl-löhetne a ni kis szíved? Nincs jó dolgod *Etelka!* Tevének tartod a' szúnyogot; Elefántnak a' lepkét. Én előttem a' högy-is mák-szemnyinek láccatik. Nó csak tovább édös *Etelkám!* Okoskodgy, ha meg-nem-árt. Süsd-ki ebből azt, a'-mit ki-süthecc.

Erre *Etelka*: Csudálom (úgy-mond) édös *Etelém*: hogy azzal a' nagy eszöddel, melyel az Isten különösen meg-áldott, vagy által-nem-láthatod; vagy ha látod-is, meg-nem-val-hatod a' röttentő fojadékokat. Nem tucc gya-nakodni; mert nem tucc is en-igazában sze-retni. Erős a' szíved, valamint páncélod. Meg-sem-ijeszt a' Jég-eső, melynek én csak szelétől-is irtózom. De jobb talán előre fél-

nem,

nem, mint az-után röttögnöm. Ki-sütöm eből, a'-mit (kévánságod szerint) ki-süthetők. Mi következhetik tehát *Világosnak* ravaszságából? Ha más nem-is, a' lösz belőlle: hogy Tégödet *Árpád* egyetömbbe vészen a' Vezérekkel (Ezt én óhajtom, sött: ha-meg-történik, szeretni-is fogom). De egyszer-is-mind attól tartok nagyra-menendő *Etelém*: ne-hogy Te, a' vezérségig föl-emeltetvén, ülve-hadgyad, sött meg-vessed *Etelkát*, egy Hadnyagynak leányát. Oh *Etele*! juttasd eszödbe, a'-mit, édös atyámtól, égygyütt hallottunk, midőn *Világosról* (a' högyön túl) *Sojmos* várba mentünk: hogy édös atyámfiának *Radnának* sír-halmát, még csak egyszer meg-lássuk. Azt mondotta ő akkor: hogy hamis apró lélok fekszik némej szerető ifiaknak szívökben.

Ekkor *Etele* (szinte meg-boszszonkodván) így felelt: No! Ugyan meg-találtad szarva között a' rőgyét. Most tapasztalom először: kivel légyen dolgom. — Nem *Etelkával*, hanem valami *Pártossal* (46). Ma vagyon tehát

te-

(46). Ez a' szó *Pártos*, valóságosan *Szittyiai* szó, és (*Mélának* régi bizonyítása szerint) nem egyebet téssen: mint, valami zenebonák miatt, el-üzött, el-illantott népet. Ezek az emberek, kiket magoktól a' *Scithák* el-üztek ('s-ugyan azért őket

tele-erkölcsű országokban, valóságos okom: hogy a' szomorúságot Kenyeresömnek fogadgyam: mert eddég eleven gyönyörűségömben úszkáltam. Hagygyán *Etelka'* hadd: merűjjen én-is e' keserű tengörbe, melyben te-is, belebukva, verdődöl. Könnyebben torolhatod a' tajtékzó hullámokat, ha segédre találhacc. **El-megyek!** és (el-zárván magamat) szünetlen arról gondolkodom: hogy-hogy érdömlhettem-azt-meg *Etelkámtól*: hogy állhatatosságom felől kételkedni kezdgyön. Mond-meg magyar szívednek bizonyosságára: félhecc-e attól: hogy valaha el-hagyhassalak.

Fe-

Özbégeknek-is, *Üzbékeknek*-is neveztek) egész Nemzetséget állítottak-föl, kiket (mivel magokat *Pártosoknak* nevezék) a' külső írók *Partusoknak* mondoták. Hogy pedig ezek a' *Scithákkal* egy vérből származtak; bizonyítja *Pomponius-Méla* e' szavaival írván: a' **PARTOSOK**, *kik alatt (mint-ha a' Rómaiakkal föl-osztották volna a' vélágot) a' nap-keleti birodalom vagon, a' Scitháknak Üzbék embereik vólnak. Azt jelenti a' szó-is: mert Pártos (szittyiai nyelven) ki-iktatottat (most nálunk el-űztet, szám-kivetett) jelent. Most tudhattuk tehát: mit jelentenek még most-is a' Magyaroknál ezek a' régi szavak: Párt-ütés; el-pártolás; pártját fogni valakinek. Mind ezeknek gyöke a' párt szó, mely valami szakadást tészén a' régieknél. JUSTINUS, STEPHANUS, Byzantinus. Jornandes. 's a'-t.*

Felele *Etelka*: Édös *Etelém*! Igazán megvallom: nem annyira ez a' dolog, mint más valami ijesztgeti szívemet. Hát: ha *Világos* azon mestörködik: hogy *Örsnek* Ezredéből kivögyön, és által tögyön *Zuárdnak* hadnagyságába: tudni-illik: hogy töllem el-szakadgy, 's-más faluba lakj. Ő hozzád bátorságosabban férhessön. Én tégöd' vagy éppen ne lássalak, vagy csak messziről (az ajtó-hasadékon) szemlélhesselek. Látod *Etelém*! minő messzsze-térnek az én gyanúm! Te azokról semmit se álmodozol (mivel *Firfi* vagy), melyek engömet (mivel leán-szívem vagyok) szinte el-emísztenek. — Hát még! ha más Vezérségbe által-tétetöl? úgy el-is-vájjunk egy-mástól: hogy esztendőben egyszer kerülhessünk egybe? — De ennek csak gondolattya-is irtóztató! — Nem félhetők talán az esztendőttől (másként: mitől ne féjjen az igaz szerető?) de tartok a' sok hód-töltétől, a' több napoktól. — Te *Világos*hoz bé-járván, nyájas beszédgyeit elsőben csudállani fogod, az-után meg-szeretni, végtére erővel-is keresni. Én, tőled távol lévén, eszödbe se juthatok. Oh *Etele*! a'-mit a' szöm nem lát; a' szív hamar felejt. Oh Egek! melyek az igaz gyöngé szívet, és szeretetöt a' teremtményeknek gyarló mejjökbe rekesztöt-tétök; mért mindigárt-akkor az el-válásnak meg-hát áltatássáról-is nem gondolkodtatok?

Ezek után *Etele*: Mind ezek (úgy-mond) én gondgyaim lösznek, édös *Etelkám*! Tapasztalni-is fogod: hogy az okos embernek mestör a' neve. Mostanában mind-az'-által csak éppen azt mondhatom: bár úgy esnék-is: hogy *Zuárdnak* Hadnagyságába által-tétetöm; egy hej körül maradok drága szeméjüddel. Ojbá tart-hacc, mintha zsebeidben vónék. Többet mondok: ha *Tubutumnak* Vezérségébe jutnék-is *Erdéjbe*, még-is veled egy sátor alatt vónék; melyel bennünket az Égnek mennyegzete befoglal.

Felele *Etelka*: Oh be tágas sátort emlégecc egy szíves szeretőnek! Kereslek benne, nem löllek. Sohajtani fogok; nem érezhetöd. Panaszolkodom; nem hallhatod. Mennél szűkebb vóna a' sátor, annál alkalmatosb vóna én néköm. — A' te nagy Lelköd a' nagy velágra iparkodik. De én kis szívem keskönyebb hejjel-is meg-elégüdhethnék. Ott egy Föcske-fészökben-is el-laknék, a' hol tégöd' láthatna.

Többet szóllottak volna egy-mással: ha az el-érközött Fő-pap meg-nem-szakasztotta volna a' fojamatot. Ez; nagy örömmel bé-rohanván hozzájok; kezeiben tartotta azt a' levelet, melyet csak ez-előtt *Persianak* széleiről vett *Dekágtól*, édes *Öcscsétől*. Meg-valának
ben-

benne írva a' nap-keletre-csapott *Magyaroknak* történettyeik. (47).

E' dólgot nagy örömmel hallották a' nap nyugoti *Magyarok*, és hozzájuk tüstént Követe-
ket

(47). Midőn *Almos* (*Árpádnak* attyja) a' *Magyaroknak* egy felekezétével hozzánk *Nap nyugotra* meg indúlt; a' *Magyaroknak* más felekezettyök (*Pon-si-ro-genneta Görög Császárnak* bizonyítássa szerint) *nap-kelet* felé csapott. Ezeket a' *nap-keleti Magyarokat* ugyan-csak *Dekág* nevű vezér igazgatta, ki is (a'-mint *Degvignes* mondgya) nem meszsze telepedett-le *Persziának* szélétől. Ezt a' vezért (nagy vitézségére nézve) *Erős Tengernek* nevezték = *Dekágnak* holtta után *Széljuk* lött ottan a' *Fejedelem*. Ennek is nevezetes embernek lenni kellett; mivel, ennek nevé-ről, az egész oda-való *Magyarság*, *Széljuhi Magyarságnak* nevezetett. — *Széljuk* után, ennek fia uralkodott, kit is *Mikhailnak* hívtak. = Ez után *Tog-rol* völt a' *Fejedelem*, *Mikhailnak* fia. Ennél nagyobb nem vala a' *nap-keleti Magyar* uralkodók között. Ennek üdejében, *Muhummet* (az *Araboknak* kirájjok) el-foglalván egész *Persziát*; midőn *Babilon* ellen készülne, segítséget kére a' határos *Magyaroknak* *Fejedelmöktől* *Togroltól*. Ez három-eze' *Magyarokkal* meg jelenván; meg-verte a' *Babilóniakat*. *Muhummet* igen bízván a' *Magyaroknak* vitézségjökben; őket *Indiánák* el-foglalássára is el-akará vinni magával. De a' *Magyarok*, meg-únván a' hadat; ekkor ugyan hoza ügyeköztek. Ezt el-nem szívelhetvén *Muhummet*; kevésben múlt-el: hogy a' *Magyaroknak* ott-

ket-is küldöttek. Mind-az-által: *Etelkának* előbbeni gondolattjai, melyekkel *Világosnak* fortéjjairól gyanakodott, nem valának csupán a'
he-

lévő csekéj számokat föl nem-koncolta. Ennek dühösségét észre-vévén *Togrol*; el-állott *Muhummettől*, és (hogy nagy-számú seregének erő-szakjaitól megmenekedhessék) a' *Kaspiái* szűk hejekbe rejtette-el magát; a'-honnant osztán gyakorta ki-ütött, és véletlen alkalmatlanságjokra vólt az *Arabsoknak*. A' *Magyaroknak* el-pártolássokat, és ekkor-beli kártevéseket meg-akarván boszszúlni *Muhummet*; húsz-ezer *Szerecsenekkel* ment *Togrol* ellen. De ez a' vezér, hamar meg sajdítván a' veszedelmet, össze-gyűjtven ötven ezereket, nem csak önnön-magát *Muhummetet* meg-ölte; hanem, annak egész *Persidját* el-foglalván, magát a' *Persak'* kirájjának ki-hírdettette, e' nevezet alatt: *Zultán*, mely *Nagy urat* jelent a' régieknél. Első volt *Togrol*, ki *Magyarjait* az *Arabsokkal* össze-vegyítvén, el-hagyta a' *Sittyiai* vallást; és népével az *Arábiai*, az-az, a' *Török* vallásra állott; és így ezután *Togrol* bégnek-is neveztetett. Ekkor szakadott-meg a' nap-keleti és Nap-nyugoti *Magyaroknak* barátságjok-is; noha ennek-előtte (*Porfirogenetának* bizonyítássa szerint) egygyik *Felekezet* a' másikkal igen atyafiságosan élt, és egy-máshoz követeket-is gyakran küldöttek. A'-mi több: midőn, szinte ebben az üdőben, a' mi nap-nyugoti *Magyaraink*-is a' *Keresztély* hitre állottak; nem csak meg-felekeztek egy-másról; hanem (a'-mint a' következőzendőkből kifog-tecceni) magok között veszekedtek-is. Ennek a'
hi-

heverő elmének leleménnyei. Mert ama' ravasz-
nak minden iparkodássai arra celloztanak :
hogy *Etelét Etelkától* el-válassza, és magához
kap-

híres *Togrolnak* fia-nem-lévén (noha vénségére a'
Török Kalifának, az-az : Fő-papnak leányát felesé-
gül el-vette) *Dunának* (maga Test-vérének) fiát ültet-
te a' *Persiai* székbe. Ezt *Alap-arslánnak* nevezték;
az-az : *Talpas-oroszlánnak*. Ennek az *Arslánnak* két
fiai lévén; **MALEK** és *Szolimán*, hogy mind-egygyik-
nek valami jusson a' Birodalomból; *Málek* ugyan
Persiabán maradott. *Szoliman* pedig (Bátyjának en-
gedelméből) *Asiaba* indult nap-nyúgott felé; és *Ka-
padóciának* *Likaonia*-nevezetű részszen letelepedvén;
annak várossában *Ikonionban* állította-föl a' kiráji
széket. Valamint amazokat *Persiai Magyaroknak*,
ugy ezeket *Ikoniumi Magyaroknak* nevezték. *Persi-
ában* a' királyok e' képpen következtek.

MALEK I.	—	—	1091. Esztend.
BARKIAROK	—	—	1104.
MALEK II.	—	—	1105.
MOHAMMED I	—	—	1118.
MAHMUD II.	—	—	1131.
DAUD	—	—	1131.
MASZUD	—	—	1131.
TOGROL II.	—	—	1134.
MASZUD ismét	—	—	1132.
MAHMUD II.	—	—	1157.
MOHAMMED II	—	—	1159.
SOLIMAN-SAH	—	—	1160.
ARSLAN-SAH	—	—	1173.

kapcsollya. Ezt hogy mennél-hamarább beteljesítse; levelet írt *Árpádnak Budára*. Fölküldötte evvel a' levéllel a' bizonságot-is, melyet

TOGROL-SAH

— 1095. Esztend.

Ennek a, *Togrol-Sahnak* kirájságában magok között meg-nem-egygyezvén a' *Persiai Magyarok*, a' *Karismáni* kirájoktól el-nyomattattak. Tovább tartott az *Ikoniumi Magyarság*. Itt a' kirájok így következtek:

SZOLIMAN	—	—	1092.
ARSLAN	—	—	1106.
SZESZAN	—	—	1117.
MASZUD	—	—	1155.
AZZEDIN	—	—	1188.
KOTBEDDIN	—	—	1195.
GAJATHEDDINI.	—	—	1196.
ROKNEDDIN I.	—	—	1204.
KILIKDE Arslán	—	—	1204.
GAJATHEDDIN ismét	—	—	1210.
AZZEDIN II.	—	—	1219.
GAJATHADIN II.	—	—	1244.

Ennek a' második *Gajatheddin* kirájnak pénze föltaláltatik a' *Párisi* kincs-tárnak rejtékébe.

AZEDDIN III.	—	—	1255.
ROKNEDDIN II.	—	—	1267.
GAJATHEDDIN III.	—	—	1283.
MASZUD II.	—	—	1308.

Ez alatt a' Második *Maszúd* alatt mind *Persia*t, mind *Ikoniumot* el-foglalták a' *Mogolok*, mely nemzetség hasonló-képpen a' *Magyaroknak* ágazattyok vala.

Ugyan

lyet Gyuldtól ki-cigánkodott. Maga-is Etelenek erkölcsöseit szer-fölött meg-dícsérvén, végtére arra kérte Árpád-Fejedelmet: hogy, mivel Hübá-

Ugyan-azért: ezek a' mi-meg-törökösödött *Ikoniumi Magyarjaink*, Fejedelem nélkül maradván, *kis-Asiának* högyei közé szorítottak. Itten pedig az egész *Ikoniumi Magyarorságnak* kirájsága tizen-egy Hercegségre osztatott. Ezek a' Hercegek között, Leg-nevezetesebb vala *Osman*, kit *Otmánnak-is*, *Otsmánnak-is*, *Otománnak-is* neveznek. Ennek híres embernek lenni kellett; mivel ő állította-föl *Kis Asiában* a' *Magyar Birodalmat*, 's-mivel osztán ennek nevé-ről nevezték a' népet *Osmánoknak*, kiket *Otmánoknak-is*, *Otsmánoknak-is*, *Ottománoknak-is* mondanak. Innott jött nyelvünk közé az *Ocsman* szó, midőn valakit *Ocsmán nemzetségnek*, az-az: *Rút-gyűlevész Nemzetségnek* nevezünk, a' micsodás volt ez a' *Kis-Asiái magyarság* a' *Szerecsenekkel*, *Arabsokkal*, *Persákkal* és más e' féle emberekkel özsze-keverve. Ezeknek a' *kis-Asiái Magyaroknak*, vagy *Ocsmánoknak* kirájjai e'-képpen következnek.

OTSMAN — — 1310. Esztend.

ORCHAN — — 1326.

Meg-veszi *Nikomediát*, *Nicédt*. *Prusiára* vitte székét,

SOLIMANI. — — 1355.

Altal-ütt *Asiából Európába*, 's-meg-is veszi *Gallipolist*,

MURAT — — 1360. Esztend.

bának egy Hadnagyja *Kún-édem* a' minapiban meg-halálozott *Wilágoson*; annak üres hejét, *Etelének* oda rőndöltével be-tölteni méltóztatnék.

Tud-

Ez-veszi a' *Görögöktől Adrianopolist, Tráciát, Macedóniát. Föl-állítja a' Jancsárokat.*

BAJAZET I. — — 1389.

Meg-veszi egész *kis-Ásiát, Európában Serviát, Tessáliát. Meg-szállja Konstancinápolt. Meg-veri Zsigmond-kirájunkat Bulgariában Nikopolisnál, ki-is akkor a' Görögöket segíteni akarta.*

MAHOMET I. — — 1413.

Német ország ellen ment. Meg-veszi Oláh országot.

MURAT II. — — 1421.

Meg-veszi az egész *Görög Birodalmat, ki-vévén a' várost Konstancinápolt. Ellenköztek vele Hunyadi János, és Skanderbeg, Albániai Herceg. Szegeden frigy köttetik — Ennek fia Mahomet II. — A' Magyarok 1443-ben a' Frigyet föl-bontván, Mahomet ellen indulnak. De Varnánál meg-verettünk, Elveszett ekkor Vladislaus kirájunk. Murat vert-meg benünket, ki a' Birodalmat ismét föl-vette. 1444-ben ismét le-tette. De 1446-ban ismét föl-kölletött vönnie a' Jancsároktól nagyon kényszerítettetvén, sőt fenyegettetvén.*

MAHOMET II. — — 1455.

Meg-vette *Konstancinápolt; a' Görög Birodalmat elnyomta.*

BAJAZET II. — — 1481.

SELIM I. — — 1512.

Meg-

Tudta Világos: ha-hogy ezt meg-cselekedné
Árpád; *Etele* minden bizonnnyal föl-rándúlna
Budára, hogy a' Fejedelem' jó akaratját meg-
 kö-

Meg-vette *Síriát*, *Palestinát*, és 1517-dikben *Égip-
 tomot*-is.

SOLIMAN II.	—	—	1566-dikig.
MURAT III.	—	—	1595-dikig.
MAHOMET III.	—	—	1602-dikig.
ACHMET I.	—	—	1617-dikig.
OTSMAN II.	—	—	1622-dikig.
IBRAHIMI.	—	—	1648-dikig.
MAHOMET IV.	—	—	1648-dikban.

Ez a' Császár 1683-ban meg-szállotta *Bécs*et.

SOLIMAN III.	—	—	1687-dikben
ACHMET II.	—	—	1791-dikben.

Ezt a' Császárt győztük meg I. *Leopold* alatt.

MUSTAFA I.	—	—	1695-dikben.
------------	---	---	--------------

*Eugeniust*úl meg-verettetett. *Karlovi*ci frigy.

ACHMET III.	—	—	1699-dikben.
-------------	---	---	--------------

Ez foglalta-el *Belgrádot*. Igen jó Katona.

MAHOMET III.	—	—	1730-dikben.
OTSMAN III.	—	—	1754-dikben.
MUSTAFA II.	—	—	1760-dikben.
ACHMET IV.	—	—	1747-dikben.

*Abdul-Hamid*nak-is hívták, hadakozott II. *Józseff*el.

SELIM III.	—	—	1789-dikben.
------------	---	---	--------------

Mind-ezekből ki-teccik: hogy mi nap nyugotra-jött
magyarok, ama' nap-keleti *Magyarokkal*, az-az: a'
Törökökkel egy nemből vagyunk. És noha a' mi
 nyelvünk sok *Európai* nyelvekkel özsze-vagyon ke-
 ver-

köszönhesse. Ha *Árpádnak* akkor úgy tecce-
nék; maga-is föl-szekerezne; és (vagy az úton,
vagy pedig *Budán*) *Etele* előtt minden titkait,
és

verve, nem különben ama' meg-törökösödött nap-
keloti Magyaroknak nyelvök-is más *Asiai* nyelvek-
kel össze vegyítve; vannak még-is mind-a'-két ré-
szen, melyek egy értelműek. En a' *Szabacsi Török-
köktől*, kik 1788 ban a' *Szegedi* várba fogjok voltak,
e' szavakat hallottam egyenlő értelemben: 1. *Alma*.
2. *Arpa*. 3. *Balta*. 4. *Bicsak*. 5. *Buzogán*. Noha
némejek a' *Szabacsi*, és *Konstancinapolban* - született
Törökök közül ezt a' *buzogán* szót *Török* szónak len-
ni tagadták. 6. *Csákkán*. 7. *Cseresnye*; ők *Csieresnyének*
mondgyák. 8. *Csösz*. 9. *Czáp*. 10. *Dolmán*. 11. *Dsida*.
12. *Findsa*. 13. *Ibrik*. 14. *Irha*. 15. *Kalauz*. 16. *Kal-
pak*. Evvel a' szóval élnek a' *Törökök* fő-képpen
a' katonák' fejtyűjüket értvén. A' *Paraszi* süveget
Kalabuknak hívják. Mi-is a' *németek'* *Fejtyűjüket*
Kalapnak, a' *Tótok Klobúknak*; mind ezek' gyöke
Kalabuk. 17. *Kantár*. 18. *Kapu*. 19. *Gebenek*. 20. *Ko-
csi*. 21. *Kontos*, nálunk *köntös*, a' *Persáknál Kan-
dis*. 22. *Kopcsa*; nálunk *Kapocs*. 23. *Korbács*. 24. *Ko-
rom*. 25. *Kos*. 26. *Leventa*, az-az *derék legény*, vagy
vitéz katona. 27. *Majom*. 28. *Mente*. 29. *Maszlag*.
30. *Arslán*. 31. *Papucs*. 32. *Paplan*. 33. *szablya*. 34.
Salavár, nálunk *salvár*. Szerecsenesen *Selvár*. *Daniel*
Próféta a' *Persák'* ezen öltözettyöket *Sarabarának* ne-
vezi. c. 3. v. 21. 35. *Sapha*. 36. *Sátor*. 37. *Sújtár*.
38. *Suba*. 39. *Szakál*. 40. *Szárma*. 41. *Szattyán*. 42.
Taliga. 43. *Tarhonya*. 44. *Tengej*. 45. *Tepszi*. 46. *Te-
ve*.

és vágyódásait ki-nyilatkoztatná. Hát ha ekkor őtet a' sátorossági szövetségre ingerelhetné.

Föl-fogta az enyelgő szerencse *Világosnak* dolgait. El-intézésse szerént meg-estenek szinte mindenek. — Mert: *Árpád* (a' levelet, és azzal egygyütt a' bizonságot-is, *Világosnak* ajánlásait-is vévén, és ezzel nékie kedveskedni kívánván) nem sokára le-küldötte Követ-jét. Ezeket izente-meg *Hubának*:

Hogy meg-hóltt *Kin-édemnek* hejébe *Etele*t hejheztesse, és így (által-ugortatván vele az Ezredességet) Hadnagyj méltóságra emel-lye. *Etele* pedig ezt az elő-menetelt elsőben maga' erkő cscsének, osztán *Világos'* jó szívének köszönyye. Ennek esedezésseit el-ne-felejcse más valami jóval viszontaglani. Magának (az-után: az egész *Magyarságnak*-is) nagy öröme, és vigasztalássára válnék, ha valamint *Zalánfi Ete*lkába, úgy *Etele Világosba* belé-szerethetne. Mind-a' -kettőnek lakadalma egy füst alatt el-is-végeződhetnék.

Midőn ezek így történtek *Wilágoson*; nem csudálkozhatott eleget *Etele*, édes *Ete*lkája' arany-

rany-elméjének gyöngy gondolatain: hogy oly szerencsésen által-láthatta a' következendő dolgokat. Tudván pedig azt-is: hogy *Etelkájának* eme' gyanúi nem másból vehették eredetjüket; hanem szíves hajlandóságából: nem csak igen örvendőzött magában; hanem tüstént *Etelkához* menvén, forró buzgósággal meg-jelentette: hogy nem találkozhatnék oly erő, mely az övével össze-forrott szívet elszakaszthatná. Hamarább el-hihetné azt: hogy a' *Duna'* vize föl-felé-fojjon ama' nád-szál-lábú cudar *Németekhez*, sem-mint az ő szíve le-ereszkedhessék *Világos* kis-aszszonyhoz. Ne félne semmit a' következendőktől. Ne törné fejét semmiben. Sőt: még most, nagyobb reménsége lenne állhatatossága felől.

Meg-köszönte ugyan *Etelka* édes *Eteléjének* ritka szívességét; de egyszer-'s-mind szomorú tekinteteket-is vetvén reája, nyilván ki-mutatta; hogy nem volna helyén kis szíve. Midőn osztán *Etele* *Világoshoz* meg-indúlt, úgy teccett *Etelkának*: mintha minden kedvét magával, és minden vigasságát oda vitte volna; itt hagyta volna pedig a' kedvetlenséget, és a' gyötrelmet.

Furdalta *Etelának* szívét az a' gondolat-is: hogy maga *Árpád* javallaná *Etelének*, és *Világosnak* össze-pározássokat; magát pedig *Zelánfnak* számára tartaná. Mélyebben bele-

tekintvén az egész dologba, körösz-túl-látta azt az igazságot: hogy a' Fejedelem' szándékainak illeten ki-nyilatkoztatásai, és izengetései, föl-vehetnék néha a' parancsolatoknak természettyöket; és így *Etele*t ama' *Világosnak* sátorosságára könnyen reá-vehetnék. Ha ez meg-történnék; már akkor az egész világnak egy-pontba-erőszakoltatott terhhe bús fejére omlana. Csak nyögött osztán magában, és fohászkodott. Meg-meg-állott ismét, és szünetlen a' következő nyughatatlanságokról gondolkodott.

Etele tehát (*Világosnak* osztájába menvén) annak hozzá-való hajlandóságát, ki-váltt kegyességét, és elő-menetelének meg-szerzésére iparkodó gondgyait szép válogatott szavakkal ugyan; de nem-igen-nagy belső indulatokkal meg-köszönte. Kérte a' Kis-aszszont: hogy vele, mint le-kötelezött szolgájával ezután-is úgy bányék. El-tökéllötte légyen magában: hogy, következő élete' napjaiban, csak szeme' intéseit-is erős parancsolattyának lönni állítaná. A' Hadnagyságba által-tétetessét csak azért-is nagyra böcsullené: hogy közelebb-való alkalmatosságra találhatott, melyben hív szolgálattyát hamarébb, és gyakrabban ki-mutathatná.

Mind ezeket nagy örömmel hallván *Világos*; azt gondolá: hogy övé immár a' Dió-fáig

fáig egészszen. *Etelének* alattomos szerelméről semmit, se' kételkedvén; hoppot mondott, minek-előtte az árkot által-ugrotta. Végtere meg-kérdezte a' félig-el-nyeltt Ifiát: mikor akarua föl-rándulni *Budára*: hogy a' Fejedeleme-
nek kegyességet mennél-hamarébb meg-köszön-
hetné? Ajánlotta ernyős szekerét: sőt, ha
magával kívánna az útnak eredni; szíves tár-
saságát.

De *Etelének* semmi kedve nem telhetett a'
vele-való kocsiskodásban (48). Mind-az'-által
oka-

(48). Meg-kell-külömböztetni a' *Könnyű Szekereket* a' *Terh-szekerektől*, vagy-is a' *Tár-szekerektől*, *A' Terh*, vagy *Tár-szekerek* teher alá valók voltak minden üdökben, és mindeneknél. A' *könnyű szekerek* az Uri embereknek ide-tova-hordoztatássokra, és gyönyörűségjökre rőndöltetnek. A' *könnyű Szekerekkel* való élés meg-vala a' régi *Rómaiaknál*-is. De minek-utánna *Atila* a' *Rómaiakra* ütött; az-után a' *Longobardusok*-is, más nemzetségekkel össze szűrvén a' levét, nagyon meg-tördösték a' *Rómaiakat*, mivel ezek a' ki-ütő Ellenségek merő Lovagok voltak, a' *könnyű-Szekerekkel*-való-élés éppenséggel abba-hagyattatott egész *Európában*: ki-vévén csupán magát *Magyar-országot*, melyben (*Atilától* fogva, mind e' koráig) lovaglással-is, kocsizással-is, egyaránt éltek az okos *Magyarok*. De bezzeg: mind német országban, mind pedig *Francia-országban* (*Atilától* fogva egész *Mátyás-kirájunkig*) nem hal-

okaít színlette vele-nem-menttének. *Elsőben:* hogy szóba ne essék a' szem-füles emberek-nél, mivel alacsonyabb rőndü lenne, sem-
mint

lani egyebet a' lovaglásnál. Lovaglottak másutt mindenütt a' kirájok, és Császárok, ha egy hejségből a' másikba mentenek. Sött: lovaglottak magok a' kirájnék-is, ha, a' szükség úgy hozván magával, egy városból a' másikba (igen ritkán) ki-köllött rándulniok. De a'kirájné lovának kantárját, két mellette gyalogoló szolgák tartották, a' veszedelemnek elkerülésse végett. Lovaglottak a' köz emberek-is, néha ketten élvén egy lóval. Lovaglottak a' Tanácsnokok-is midőn a' Gyűlés-házhoz mentenek. Sött: ha valaki a' gyülekezetekből el-maradott; azt adta el-nem jöttek okául: hogy, egészségtelensége miatt, lóra nem ülhetett. — De bezzeg meg-volt a' *Magyarok* nál mindétig: hogy, ne csak lovon, hanem (nagyobb alkalmatosságát látván, melyre a' *Magyarok* nagy szamot-is tartottak) könnyű szekereken-is járjannak. Mert: midőn a' szekerezésnek híre se volt a' külső országokban, szekereztek nálunk *Mária*, *Lajos*-kirájunknak leánja, midőn Annyostúl *kis Károjnak* eleibe ment *Buda*-várossából. Szekerezett ez a' *Mária* akkor-is, midőn alsó magyar országra le-indúlt. *Zsigmond* kirájunk-is (ugyan ennek a' *Máriának* Ura) egy *oláh* leány szeretőjének nagy somma aranyat, és hat-lovas szekeret ajándékozott. De, még föllyebb vivén az üdőt; *Kún-lászlónak* üdejében is forgottanak nálunk a' könnyű szekerek, neveztessék-is nálunk *kún-lászló* szekerei. Mind-ezeket jól

mint hogy, egy Vézérnek el-adó leánjával magánosan utazzék. Azután: hogy (Katona létére) lovagolni akarna inkább, sem-mint kotsin

meg-fontolván, azt mondhattuk: hogy, ha első Fejedelmeinknek cselekedetyöket, és szokásjokat szorgalmas írássokba foglalták volna, az akkoron élő emberek; ott-is, a' lovaglás mellett, mindenkor tapasztaltuk volna a' szekerezést. — Ismét ezen Eleinktől le-felé jövén, ama' meg-aranyozott *Hintós szekerekkel*-is hamarébb éltenek a' *Magyarok*, mint más külső nemzetek. Mert: midőn ötödik *László* kirajunk (ki éppen Mátyás kiraj előtt uralkodott) egy ily hintót küldött volna *Francia* országba, azt elegendő-képpen csudállani nem tudták az akkori *Franciák*. Ez ugyan magyar-nemzetemnek *dücsőségére* szolgál: hogy akkor mi mutattunk új-módot a' *Franciáknak*. — Már most: belyebb tekintvén a' dologba; azt mondgyák némejek: hogy *Mátyás* kirajunk lett légyen az első, ki a' *könnyű szekereket* elő-állította. Avvagy talán azt akarják ezzel mondanni: hogy azokat nevezetesebbekké tőtte, és különösen e' nevezet alatt: *kocsi*. Ebben a' vélekedésben vala *Liszt János*-is, néhai *Veszprémi* Püspök. Ez (midőn azt olvasná *Bonfiniusban*: hogy *Mátyás* kiraj szüntelen szekerezett) erre fakadott oda hejheztetett írássában bizony *kocsi* nem volt (az-az: maga nem hajtotta a' lovakat, mint mostani Uraink, sőt asszonyaink-is, kik csak azonn láccatnak iparkodni: hogy jó *kocsisok*, nem pedig jó *Atyák*, vagy *Anyák* legyenek)

csin menni. Végte're : hogy még maga se' tudná föl-menetele' üdejét. Kérte osztán (pedig igen nagy szívességgel) a' Kis-aszszont : mélt-

S 2

tóz-

nek) mert az a' Római szokás ezekben az üdőkben régen el-múlt. Avvagy talán azt akarja mondani Bonfinius : Mátyás kiráj kocsi-szekeren vitetett légyen, melynek első föl-találója a' kirájvala. De mások még erőszakosabban fognak a' kocsi-faragáshoz. Azt mondgyák némejek : hogy az első könnyűszekér Köpcsén nevezetű faluban csináltatott, és ennek nevérol hivattatott kocsinak. Hallyuk-csak : hogy bárdollyák-ki Köpcsénből a' kocsit. Azt állítja Bél-Mátyás : hogy Köpcsén falut (sáros volta miatt) Kót-seenek mondgyák a' Németek (Mi magyarok így tolmácsolhatnánk-meg : Sár tenger) A' Magyarok tehát ama' német szót : Kót-see föl-vévén, kót-si-nak mondhatták ; az-az : egybe-foglalván a' tagokat : Köpcsént kótsinak nevezték. Az-utan tehát az ott csináltatott könnyűszekereket kocsiknak mondották magyarosabban ; valamint hogy Baranyai-szekereknek mondgyuk mostanában azokat, melyek Baranyában faragtatnak. E' mind szép volna, ha igaz volna. A' fület ugyan gyönyörködtetik, de az észt meg-nem-győzhetik. — Hallyuk tovább azt a' híres Broderics Istvánt, ki még 1526 dik esztendőben-történt Mohácsi veszedelmet le-írván, a' többi között azt mondgya Tomori Pálról, Kalocsai Érsekről : hogy midőn ez meg-hallotta volna a' Törököknek Magyar-országba jövetelüket ; meg-nem-elégedvén azzal : hogy ezt előbb, mind levelekkel, mind izenetekkel gyakran meg-jelentötte a' Kiráj-

tóztatnék előre menni *Buda* felé, és (ha a' vár-
ba ér) az utak' darabossát meg-igazítsa a' Fe-
jedelem előtt. Hozzá-való szívességet ottan-
is

*rájnak (második Lajosnak) hamarjában föl-ülvén kön-
nyű szekerére (melyet mi, a' hejségnek nevérol kot-
szének nevezünk) huszadik Marciusban hirtelen a' Ki-
rájhoz jött, ki akkoron Vischrádon mulat vala. Ugy
teccik: mint-ha ez a' Broderics-is abban a' véleke-
désben lenne: hogy a' kocsi név kót-séből, és ugyan
azon köpcsénből vette bizonyos eredetét. — Báro
Herberstein Zsigmond közelebb jár az igazsághoz,
ki éppen ekkor császári követ vala Második Lajos-
kirájunknak Udvaránál. Ez maga utazássát írásba
fogalván; a' többi között azt mondgya: a' lovak-
nak negyedik ki-pihenéssök, és meg-változtatások, Győ-
rön alól hat mérett-földdel, KOTZI faluban esett; a'
honnan a' fuvarosok a' szekérnek nevét vették, 's-most
is közönségesen így nevezik: KOTZI. Itt tehát Báró
Herberstein Zsigmodnak Kótz faluja nem az, melyet
Köpcsennek neveznek; hanem az, melyet, Komárom-
tól nem meszsze, most-is kocsnak neveznek, és va-
lóban ott-is faragtatnak kocsik. A'-mi több: ha én
evvel á Báró úrral egy szekeren járhatnék; azt-is
hozzá adnám: hogy attól az üdötől fogva fön-forog
köz-mondásban-is ama' kóczyi por még a' mostani
magyaroknál-is, midőn valami alkalmatlan dolgot
jelenteni akarunk. Tudni-illik: annak a' pornak kel-
lemetlenségét értették Eleink, mely kóczyi falu mel-
lett akkor tapasztaltatott, midőn az ott-csinált sze-
kerek el-vitettenek. Ezek így lévén, elég az ahhoz:
hogy*

is ki-mutassa. Maga pedig nem sok üdő várva, utánna lovaglani fogna.

Sajnálotta *Világos*: hogy *Etele* ki-rekesztet-

hogy a' hajdani *németek*-is meg ösmérték: hogy a' *kocsi* szekerek valóságosan magyar szekerek legyenek. Hallyuk bár *Hortléder Fridriköt*: ki-is így ír: *ötödik Károj Császár*, mivel köszvényes vala, egy magyar *KOCSI*-szekérbe vőtte magát alvásra. Éppen ezt mondgya *Cuspinianus János* is (máskénr *Johann Spieshammer*) ki, első *Miksa* Császárnak házi orvossa lévén, mind *Mátyás*, mind utánna következő *Uladislaus* kirájjainknak üdejökben élt. Ennek szavai így következők: *Sokan a' Magyarok közül ama' sebes szekereken vitettek, melynek nevök (született anyai nyelven) KOCSIK*. Látod! mit mondanak a' jó *Németek*? Hogy-hogy mondhattya tehát (pedig *Magyar* léttére) *Benkő Jozsef*: hogy a' *Magyarok* a' *Németektől* vőtték a' *kocsi* szót? hogy (a' mint a' *Magyar-magazinomban* H—uram ö kegyelme mondgya) a' *Szepesi Szászoknál* (mért hozzá nem adta *Benkő* az *Erdéji Szászokat*-is?) *Rötschen* annyit téssen, mint *bé-takarni*. Mintha a' *kocsit kocsinak* nem mondhatnák, ha nincs földede. Sőt inkább, ha földede vagyon, közönségesebben *Csészának* nevezzük. Mért nem olvasta tehát *Benkő Bordericsnek* és *Cuspinianusnak* előbbeni szavait? kik is a' *kocsik* és más *szekerek* között, nem azt a' külömbséget hejheztetik: hogy a' *kocsik* bé-vannak földve; hanem: hogy igen könnyűk, és sebesen járók. — A' *kocsi* szónak valóságos magyar eredetét az-is bizonyította: hogy

tette magát a' szép társaságból. Az út-félen örömet kezdette volna azon beszédgyének elejét, melyet az-után el-akara-végezni Buda' vá-

ROS-

hogy a' *kocsi* szóval még a' *Deák* írók-is éltek *deák* írásaikban. Mert: 1526-dikban írott könyv (melyben a' kiráj' szám-tartójának minden-napi költségei föl-jegyeztetnek) a' többi között, ezekről emlékezik: I-szer: *Pro solutione KOCSI, dati sunt in Cupreis fl. 50.* II-szor: *Pro expensis, és solutione KOCSI ad Viennam, et, ex quo Viennæ tandem equum emere debebit, dati sunt in Cupreis fl. 75.* III-szor: *Pro solutione trium Curuum KOCSI &c. &c.* — Jele pedig annak (hogy a' *kocsik* országunkban születtek) az lehet: hogy igen meg-szaporodtak, és azoknak el-szaporodássokat 1523-dikban-volt Ország-gyűlésse által meg-is-tiltották a' Nagyok. *Art. 20*, így szolván: *És, hogy az Egy-ház-hejes nemesek fejenként fel-kelni, és el-jönni tartozzanak; nem KOCSIN, a' mint sokan szoktak; hanem (a' Táborozók' módgyok szerént) vagy lovasan vagy gyalog; hogy hadakozniok lehessen, el-jönni kötelesek.* Midőn én mind ezeket jól meg-fontoltam; az ilyenről írt véleményeket-is rosta-lukra vöttem, azt könnyen el-hitethetem magammal: hogy (*Atilától* fogva) mind-eddég föl-találtattak a' *Magyaroknál* ama' könnyű szekerek melyeket osztán *Mátyás*-kiráj' alkalmasabbakká tehetett, hogy oly rázóssak ne legyenek; és talán könnyebben-is foroghassanak. — De; hogy a' *kocsi* szó nem volna üdösebb *Mátyás* kirájunknál (a'-mint ezt, az előbbeniekből ki-akará hozni *Cernides*, *Ta-*
ní.

rossában. De *Etelének* elő-hozott okait köl-
letlen-is helybe hagyni kénszerítettvén; ma-
gának föl-menetelét a' holnapi napra rőndölte:
és

nító Társam) azt magammal soha el-nem hitehettem.
— Ki rándúltam tehát *Ásiába* (*Amúr* és *Selinga* vi-
zeknek eredetjökig) *Pajkál* nevű tó mellé. Itt (*U-*
runknak születése után) hat-századik's-egy-néhány
esztendőkre föl-menvén; meg-akarom-vala-kérdezni
akkor ott-éltt *Magyarainkat*: valyon: volt-é immár
akkor hírökkel ama' nevezetes *kocsi* szó? És íme:
ha hogy élvénék; azt mondanák: hogy, nőha ak-
kori időben a' *Scitháknak* egy Feleközetjököt *Hoe-*
keknek nevezték; mind-az-által; azokat a' magos
szekereket, és nagy kerekeket, a' *Sina*-beli haj-
tójokkal egygyütt, *kocsisoknak* nevezték; avvagy ta-
lán csúfolták. Bizonyíttya ezt *Degvignes* azokból a'
két *Sínai* könyvekből, melyeknek egygyikét *Kam-mo*,
másikát *Tam-su* nevezettel illettek. Itt ezek talál-
tatnak írva: *A' Hockek* (valamint mindnyájan a' töb-
bi *Tatárok*) *Sátorok* alatt éltek a' mezőkön számos
seregekkel, *Táplálták* pedig magokat a' *Marhák* tejek-
kel, és husokkal. De az ő sátoraik, és szekereik a'
Tatárokénál magosabb kerekeken állottak. Azért ad-
ták reájok a' *Sina*-beliek ezt a' nevezetet *Kao-cse*: az
az: nagy, vagy magos *kocsi*nak. — Köll-é több en-
nél? Föl-vagyon immár vágva a' *Csomó*. A' *kocsi*
szó tehát valóságos *Szittyiai* szó, melyel osztán
(*Atilától* fogva) a' *Magyarok*-is éltenek. — A' *Ma-*
gyartúl vötte tehát 1. a' német *Rutische*. 2. *Francia*
COCHER. 3. Az *Olasz* COCCIS. 4. A' *Spanyol* CO-
CHO.

és kérte *Etelét* : hogy tovább egy napnál *Világos*-várrott ne mulatozzék.

Ezt ugyan meg-ígérte *Etele*, de bé-nem-tölthette. Le-verte róla *Etelka*. Mert: ez a meszsze-látó, és ugyan-azért gyakorta gyanakodó Szerelmes (meg-sajdítván *Világosnak* új fortéjjait) három napokig el-nem eresztötte magától, azt vélvén ama' ravaszleánról: hogy meg-akarná valahol az úton támadni, és, szinte erőszakkal maga szekere-re föl-vönni; nyájaskodni az-után; és a' szerelmet gerjeszteni.

Igazán el-találta *Etelka*. E' vólt bizonyára *Világosnak* szándéka. És (ha jól föl-vöszszük a' dolgot) *Etelkának* angyali esze mindenütt meg-akadályoztatta *Világosnak* intézetyeit. Meg-sem-is-alkhattak egy gyékényen egymással. Éjjel-nappal azonn törték fejöket: hogy-hogy facsarhassa-ki egygyike *Etelét*; a' másikának karjai közül. Mind-a'-kettőben egyaránt éles vala az ész. A' szeretet *Világosban* heves, de üdeig tartó. *Etelkában* pedig gyöngelángú; de állhatatos. Az a' Félelem, ne-hogy el-veszessék *Etelét*, mind-a'-kettőben egyenlő. Meg-fogja a' következő üdő mutatni, ki nyert úgy *Etelében*, mint valaha *Bertók*

CHO. 5. Az *Anglus* COACH. 6. A' *Belga* GOECSE.
7. A' *Gothus* KUSK. 8. a' Tót: KOCS.

tók a' csikban. E' két szék között szinte a' földön maradott a' szerencsétlen *Etele*.

HARMADIK RÉSZ.

Uszubu Árpádnál.

De *Budán* a' Fejedelemnek egészsége mindenkor inkább hanyatlott. Már nem csak a' fülladás szorongatta; hanem feszegette a' vízi-kórság-is. Nem találta semmiben örömet. Úgy el-fogták a' gondolatok: hogy a' körülötte-állókat gyakorta észre-nem-venné, míg beszédgyeiket pedig alig hallhatná.

Az orvos (nagy szorgalommal forgolódván mellette) nem csak üdvösséges szerekkel élesztgette testjét; hanem (össze-szedegétvén a' leg-nyájasabb embereket-is) ezeknek míg beszédjeikkel arra iparkodott: hogy meg-ritkítsa a' sűrű gondolatokat.

Maga *Árpád* (még jól bírta magát) nyájas Fejedelem lévén, nagyon gyönyörködött a' tréfás emberekben. Ugyan-azért: nem vala kellemetesebb embere annál a' Vezérnél; ki

ennek-előtte *Veszprémet* és *Bibart* meg-vette, és onnatt a' *Tót* nemzetséget ki-üzte, Mostanában pedig a' *Veszprémi* katonaságot, azonn a' tájjon, nagy eszességgel igazgattya vala.

Noha ennek a' leg-derekebb magyar embernek elég érdemei voltak: hogy *Árpádtól* a' Vezérségre föl-emeltessék; mind-az-által, erre a' leg-nagyobb méltóságra-való föl-emeltetését fő-képpen elmés tréfaságának köszönhetette, melyben *Árpád* igen gyönyörködik vala. Maga környül-állássait fontolván, azt-is tapasztalta magában: hogy, valamint a' közönséges életben nem tudhattya az ember: mitől hízik; úgy, a' Fejedelmekhez-való alkalmaztatásban ki-nem-tanúlhattya valaki: mi yiheti elő.

Ennek valóságos nevét úgy el-törülte a' mellék-név: hogy igazán reá-nem-akadhatni. Azért nevezték közönségesen *Uszubúnak* a' régi *Magyarok*: mert mindenkor el-uszította maga mellől a' bűt, és szünetlen jó kedvében vala. Soha őtet szomorúnak nem látta valaki. A' leg-kegyetlenebb vagdalkozások között, egy-aránt tapasztalták jó kedvét, és szíve egyenlőséget. Eleve tudták: hogy nem csak nyertesén; hanem vígan-is térendenek vissza, a' leg-veszedelmesebb háborúkból-is.

Reá-száradtt nevére-nézve (49) tréfás lévén, de egyszer-’s-mind okos-is, úgy teccött: mint-ha meg-hazuttolta volna azt, a’-mit az em-

(46). Nem csak a’ *Magyaroknál*, hanem a’ többi nap-keleti nemzetségeknél-is szokásban vala az: hogy, egy Fő embernek több neveket adgyanak, melyeket vagy erkölcsjökre (vagy más különös tetteikre nézve) reájok ragasztottak. Például hozom-elő a’ *Médusoknak* harmadik kirájjokat. Ezt *Herodotus* így nevezi: *Ciaksares*. Ötet *Artibárnak* mondgya *Ktezias*. Hát *Xsenofon* minek? *Astiagesnek*. Vég-tére *Vellejus* ötöt *Farnacesnek* nevezi. Mind ezeken fölül; a’ Szent írásban (*Tobiásnak* könyvében) *As-verusnak* mondatik. Mind ezek a’ különböző nevek csupán egy embernek (ama’ *Médusok*’ kirájjoknak) nevei vóltanak. — Ha-hogy *Langlet* Apát-úr-ból (ki e’ nevekről való elmélkedéssét *Turneminius-ból* kölesönözte) ama’ mondott neveknek eredetjüket feszegetni kívánnyuk; az el-nevezésnek okát könnyen föl-találhattyuk. *Asverust* ebből faragták *Asa-suver*, az-az: *Fő-vezér*. Ama’ *Ciaksarest* ezekből (mind a’ *Tatároknál* mind a’ *Törököknél* fön-forgó szavaikból) *kias-kier*; az az: *vezérje a’ hadnak*. De pedig *Astiagest* ebből *Asta-Geiz* az-az: *vitéz vezér*; vagy ebből: *Csá-Geiz Sereg-vezér*. En, a’ többi között ezt az utolsó szót vöszöm föl: *Csá-Geiz*. — Látom tehát *Langletből*: hogy ez a’ szó: *Csá a’ régieknél* azt tészen: hogy *Sereg*. És: innént gondolom eredni ezeket a’ szavakat is *Csatázni*, az-az-*seregeln*i, avvagy *sereggel dolgozni*. Innént jö a’ *Csa-*

emberek közönségesen tartanak : hogy abban legyen termékeny az okosság, kiben szaporítlan a' tréfa. Soha még eddég el-nem-vesztett

ta szó, az-az *Ütközet*. Innént a' *Csárda* szó is, mely elsőben (ama' leg-régibb *Magyarjainknál*; valamint a' mostani *Törököknél*-is) azt a' hajlékot jelentette, melyben a' katona-örök (a' levegőnek viszántagságjai ellen) egygyütt laknak. Ezeket a' hejeket, mostanában is (*Páncsova* és *Zimon*-között; magam' tapasztalásomból) azok a' katonák, kik *Belgrád* ellen Ör-állóban vannak, így szokták nevezni *Escharaden*. A' *Törököktől* meszszebb-esett *Magyarjaink Csárdáknak* mondgyák azokat az ivó házakat, melyek a' Pusztán magánosan vannak, és épületjökre nézve alább-valók. Nem-is más-kép' különböznek a' *Csárda* és *Csap szék*; hanem hogy a' *Csárdába* lopó-töközik a' bort; a' *Csap székbe* pedig csapot ütnek a' hordóra. — Az-után : mivel azt-is látom : hogy a' *Csa-Geiz* szóban, a' *Geiz* annyit tészén, mint *vezér*, immár nem csudálkozom, miért foroghatott-föl a' Magyaroknál a' *Geiz* szo? és mért nevezték Sz. *István* kirájunknak attyát, és más két kirájjainkat-is *Geizának*. — Magyar Eleink (az *Avarok*) eme' szóba : *Csa Geiz*, e' szó hejett *Geiz* ezt tették *Kám* vagy *Kán*. Ugyan-azért az ő Fejedelmjököt így nevezték : *Csá Kám* vagy *Csá-kán*. Birodalom Pácájokat-is éppen így mondották : *Csá-kán*-most pedig az illetén pácákat *Csákányoknak* mondgyák. Ki teccik ebből : mért hitták az *Avarok* Fejedelmjököt *Cha-Gánoknak* a' külső és nyelvünket nem értő írászok.

tett egy csatát. Nevetve vágta-koncolta a' jajoló Ellenséget. El-únván magát otthon; az *Olaszokra* akart ki-ütni (50). Ő-verte-meg a'
Vesz-

(50). Meg-szaglották valóban a' *Mutinaí olaszok*, hogy *Árpádnak* serege országjokra iparkodik. Erre a' hirre oly félelmesen meg-rettentenek: hogy ahhoz a' Szent *Geminianus* Püspökhöz fojamochnának, ki (*Atila* üdejében élván) ezt a' menny-dörgös kirájt *Mutina'* kapuinak föl-nyitássával meg-engesztelte. E' Szentnek templomába jövéen (*Árpád* Üdejében-is) a' keresztények, ezzel az énekkel (mely *Muratori-usnál* vagyon) a' Szentnek segítségét kérték:

Confessor christi! pie Dei famule!

O Geminiane! exorando supplica:

Ut hoc flagellum, quod meremur miseri,

Cælorum Regis evadamus gratia.

Nam doctus eras *Atilæ* temporibus,

Portas pandendo, liberare subditos.

Nunc Te rogamus, licet servi pessimi,

Ab *Ungarorum* nos defende jaculis.

Nem csak pedig az *Olaszok*, hanem más nemzetségek-is rútúl röttögtének a'vitéz *Magyaroktól*. Nem csuda tehát, ha ellenök kigyót és békát okádtak ama Régiek. Ezt azoknak meg-engedhettyük. De egy minapi nyelves Írónak orcátalan fecsegéssét el-nem-tűrhettem; ki (a' mint *Degvignes* elő hozza, pedig ez-is boszszonkodva) azt merte írni: daß die Türken (ezek által a' *Magyarokat* érti a' gonosz) eben so wenig werth sind, daß man ihren Ursprung und Geschichte auffuche, als die Wölfe und Tiger in ihrem Lande. Ez

mél-

Veszprémi Tótokat-is. De valahánszor *Árpád*-dal e' hadról beszélgetett, mind-annyiszor őtet, (ha bár kedve nem vala-is) igen édesdeden meg-nevettette.

Mind az Orvosnak óhajtássára, mind a' Fejedelemnek szerencséjére, éppen ekkor érkezett *Uszabú Veszprémből*, elsőben ugyan látogatóúl, de fő-képpen (a'-mint mondám) azért: hogy meg-tudhassa *Árpádtól*; az *Olaszokra* ütésnek üdejét, azt vitatván felöllök, hogy ők hamar meg-penészednének; ha nem hányattatnának, nem vettetenének kardra.

Hogy

méltó: hogy meg-tolmácsollyam: hogy mindenik Hazám-fia (ha *németül* nem tud-ís) elsőben valósággal meg-ércse, az-után pedig le-köpje. Így esik tehát nyelvünkön. *A' Magyarok éppen oly keveset méltok, hogy az ember azoknak eredetjüket, és viselt dolgaikat ki-keresse, valamint a' Farkasok és Tigrisek magok Lak-hejekben. Veszem észre, Sógor, mért haragszol úgy-annyira a' Magyarokra! mert megtanították nemzetségeteket a' Magyarok' Istenére. Mért talpon nem állottatok a' Magyarok előtt gyalázatos cudarok? Mért nem iparkodtatok azonn: hogy a' Magyarokat inkább magatok előtt, mint magatok után hajcsátok? Életötöket-is mért bíztátok inkább lábotokra, nem pedig karotokra? Ugy-é bizony, szégyen vólt a' futás Sógor; de egyszer-'s-mind hasznos-is.*

Hogy el-érközött; tüstént bé-bocsáttatott a' beteghez. Kötelessége szerént, el-beszéltette a' mostani csöndösséget; az-után a' meghódíttatott Nemzetségnek engedelmességét.

Mind ezeket nagy örömmel hallván *Árpád*; hát, úgy-mond, édös *Uszúbúm!* minőkását főztek a' *Besperémi Tótok*, midőn *Ösével* vas-fazékjok ellen ütöttél a' *Bakonyi* erdőkben? Lőhetött-é *Bográcsjokból* ki-szűzni, avvagy ki-markolni valamit? avvagy talán meg-is-ijedtél a' *tót* ágasoktól? Beszéld-el még egyszer, hadd hallyam! De üllý-le leg-elől; penig ide mellém.

Felele *Uszúbú*: Le-nem-ülök, Uram: mert ifiabb-koromba soha nem állhatok. De állva se mondasd-el velem ama' cudar történetet. Inkább szaladva beszéllöm-el a' förtelmes nyúl-hadat. Bár soha eszembe se jutna az a' lanya ha Nemzetség! Azok a' Ló-körmű, Karika-lábú, Lőcs-kezű, Tök-fejű, Csacsi-fülű csuda teremtmények! Ostoba Csere-bogarak! — Bár csak lelkes állatokra akadhattunk volna! De teremni köll az embörnek, mint a' Suba-gallérnak; nem pedig üdövel válni, mint a' lapos tetűnek. Hiszöd-é, Uram! hogy azon az országos szemeten egy gyöngyre találhattunk? De találtunk bezzeg bé-horpadtt-hasú csuda állatokra. Oj soványok vótak: hogy árnyékot-is alig veröttek.

Hallottuk elsőben özsze-röhögéssöket a' *Bakonyi* erdőben. Mondám mindgyárt Öse-baj-társsomnak: vönne magához egy-nehány Vitézeket, és látná-meg; mik porcognának a' makon. Alig léphetött-bé a' sűrűbe; íme azok mind-nyájan (mint tetük a' var alatt) elhallgattanak. Számra-nézve, annyian voltak, mint a' kurta kutyák; avvagy őszkor a' hideg-vötte legyek. De félenkebbek a' nyulaknál. Még most se hihetöm: hogy nyulak ne vótanak futalékos apjok. De, Uram, ne beszéltesd-el velem a' többit. Máí napiglan-is szégyölli a' vitéz *Magyarság* azt a' gyalázatos nyúl-hadat. Meg-is bántuk immár, pedig nem különben, mint az a' vén Kuvasz, mely elsőben és egyszerre kilencet fiadzott.

A' beszédnek még erre az elejére-is láccatott *Árpádnak* kedve meg-térni. Ritkúlni kezdettek a' sűrű gondolatok. Úgy teccett: mint-ha ifjúkorában a' nyájasságra-szoktatott, és sok vigasságokból özsze-szerkeztetett természet, vig gondolatokkal akarna el-oszlani. Kérték tehát a' jó Vezért: hogy tovább fojtassa azt a' nyúl-hadat. Örömetst fognák hallani azokat a' ritka történeteket.

Tehát *Uszubú*: Noszsza, úgy-mond, Kard-ki-kard! Lóra-ki-lóra, Nyíl-ki-nyíl, Dárda-ki-

ki-dárda (51). Midőn észre-vötték a' Tótok: hogy ez nem *Kandász-játék*; tüstént gatyá' fenékjökbe rút szívök. Röszkettek az aludttvé-

(51). *Uzubának* eme homájos szavait, meg-világosította LEO, ama' nap-keleti bölcs Császár, ki az akkori Magyaroknak fegyverjököt és szokásokat e' szavakkal írja-le: Föl vannak fegyverkezve *Kardokkal*, *Páncélokkal*, és *Dárdákkal*. Sokan közülök kettős fegyvert viselnek. Vállaikon a' *Dárdákat* hordozzák. Kezeikben az ijákat tartják. Mind ezzel, mind amazokkal (valamint a' szükség hozza magával) élnek. De a' hátráláskor igen nagy károkat tesznek az üző ellenségben. Nem csak magok vannak fegyverrel bé-födözve; hanem azoknak a' lovaknak-is elejököt, melyeken a' Főbbek ülnek, vagy vassal, vagy sűrű pokrócokkal szokták el takarni. Igen szorgalmasan, és nagy gyakorlások által tanulják azt a' mesterséget, melyel (lovakon ülven) a' nyilakat lövik. De, az ütközetnek üdején, semmi más úgy meg nem hátrálhattya a' *Magyarokat*, mint a' sűrű, és szokássokkal-ellenköző *Hadi-rönd*. Mert ők mind-nyáján Lovagok, és lovakról le-nem-szállanak: mert (gyermeksejüktől fogvást, ló hátára szokván) nem tűrhetik a' talpalást. Ellenökre fordulnak a' merő térök-is, az emberi mesterséggel műveltetett mezőségek-is. Ezeken fölül: a' sűrű, és minden félbeszakadás-nélkül utánnok-lovagló *Hadi-rönd*. Ellenökre vannak a' nehezebb-fegyverekkel-való közel ütközetek, osztán oly eszesen-el-röndölt éjtszakai reájok-csapás, hogy azoknak, kik reájok

vérük, valamint a' kocsonnya. Rajta, mon-
dám, a' vörös-ködöküekre! Inokba bizván,
meg-szalasztották vitézeimet, de magok után
ám. Szorongattyák a' félig-el-halttakat az er-
dőből ki-felé, 's-mint valami lustos csordát,
nem annyira üzik mi felénk, mint korbácsol-
lyák. Akkor láttuk leg-elől a' tot-fene-ette
láb-mosadékokat. Horgas ujjok nem vitézség-
re, hanem tolvajságra termött. Ugyan-azért:
ekkor-is csak attól láccattattak tartani: ne-
hogy az eredei fákon magokból-is föl-akadgya-
nak. Ki-teccött orcájokon a' vitézség' tüze.
Pirosok vótak, mint a' lisztes zsákok.

Látván pedig a' [fótosok, hogy az er-
dőből úgy ki-koptanak, mint valami a' hóból,
még apróbbra rágódtak töpörtő sziveik. De
szíve se vót egynek-is, hanem csak Zúzza.
Ugyan verte a' vér-ejték az eb-méhében-fo-
gantattakat. Uram! ne adtad vóna száz sü-
veg-ördögért, ha láthattad vóna a' Harmat-ha-
sító Bocskorosoknak ritka röttögéssöket. Nem
sokára úgy össze bújtak, mint valami sze-
gény

rohannak, egy-részsze a' Hadi-röndben legyen, a'
másika pedig lesben álljon. Igen ellenökre vagyon
a' Magyaroknak a' legeltetésnek szüke; azoknak a'
Barmoknak, melyeket magokkal hordoznak, kietlen
sokaságok miatt.

gény ember malaccai. Kevés üdö-múlva a' temérdök sokaság egy maroknyinak, egy harapásnyinak teccött. Tudgya a' kő: hova löttének. Penig el-nem-szökhettek. Innett én, amonnatt Öse-baj-társam vágta-bé útjokat. Uram! még most se hihetöm: hogy egygyik Tót a' másikba ne bújt vóna.

Föl-kiátottam osztán, és meg-parancsoltam nékiek: tönnek-le furkós bottyokat: más-ként takuyokat a' nyálakkal össze-futtatnám, szálanként szedetném-ki szemök'-szőreit, egygyenként veretném-ki záb-fogókat. De az eb-ágyából került, egy se értötte magyar szavaimat. Egy se tudott közülök embörül. Hanem: búsultak, mint a' verömbé-esött farkasok; az-után fohászkodtak-is: mint a' kerek-törött kocsisok.

Reájok akarám ereszteni vitézeimet; és össze-gázoltatni a' sáppadt varas-békákat; de egy vala a' zsivanyok közül, kinek kedvéért meg-engedtem a' többinek-is. Ez (amazoknak csoporttyokban allván) úgy ki-teccött: mint a' Juhok közül a' Csacsi (52). Ötet magamhoz

T 2

szól-

(52). Azokat a' nehéz *Terh-szekereket*, melyek *Bálakat*, 's más nagy-nyalábba-kötött holmikat visznek, a' régi *Magyarok Mázsás-Szekereknek* mondot-tak. Így nevezi azokat *Kún-lászló* kirájunk-is abban

a'

szóllítván, meg-kérdöztem tőlle: vajjon e' maroknyi nép, mi szemétnek pozdorjája lönne? mi okra nézhettek, midőn a' Bakonyi erdőben össze-röhögtek?

Da-

a' levelében, mellyet 1280-dikban *Zezhoun* adott. Így nevezi *Zsigmond*-kirájunk is 1403-dikben *artic.* 15. Mivel pedig *deákál* írtanak, e'képpen ejtötték ki: *Currus*, *qui Mársa dicitur*; avvagy még rövidebben: *Currus-mársa*. Kik *deákál* csinosabban akartak írni, el-hagyván a' *mársa* szót, így mondták ki: *Currus Summarius*, az-az: nagy *sommát* vagy *terhet-vivő kocsi*. Így nevezi azokat *Zsigmond*-kirájunk 1435-ben. A' mi több: azokat az állatokat is, melyek hátokon nagy terheket hordoztak, *Szumároknak* hívja *Mathæus Parisiensis* 1245-ben. Ennek-előtte, *Kalmet*-írónak üdejében 1135-dikben ugyan azokat az állatokat *Szaumároknak* mondták. *Dandulus* pedig (*Muratórius*nál) *Szomároknak* nevezi. Az-után: 1190-dikben *Hanzitz*-író mindenütt *Szamároknak* hívja. — Végtére a' nagy terh alól ki-vévén a' többi állatokat; csupán a' *Csacsikra* rakták a' nagyobb nyalábú sűjokat; ugyan-azért reájok száradtt a' *Szaumár*, *Szumár*, *Szomár*, *Szamár* nevezet, mind a' *Magyaroknál*, mind az *Olaszoknál*. A' mi több; a' *Szegedi Só-háznál* máiglan is *Szamaraknak* nevezik azokat az embereket, kik hátokon az egy-mázsás kő-sót a' *Mázsálóra* hordgyák. Ebből ki-teccik: hogy ama' nagy fülű állatoknak nevök (a' *Napkeleti ki-éjtés* szerént) *Csacsi* legyen. A' *Szamár* szó

Darabolta a' Kutya-vérű állat a' magyar szót. A' tót kölöncök éktelenül hullottak vatalékos szájjából. Nem mondhatom: hogy beszéllött; hanem csupán ökrődött a' Csömör-embör: midőn szüntelen *Zvatoplugnak* utálatos nevét okádta. Nagy-nehezen (mint egy harapó fogóval) ki-vöhettem még-is belőlle: hogy ők ennek-előtte, Tisztségjökre nézve, Disznópásztorok vótanak; most immár *Zvatoplugnak* vitézzei löttének. Maga *Zvatoplug*-kiráj mostanában *Besperéniben* lönné; Fia *Mojmir Tibonyban*.

Ezeket nagy káromlással, és még nagyobb izzadással ki-markolván belőlle; azonu tanakodtam *Ösével*: mi tévők lögyünk elsőben ugyan eme' lustos Csordával, az-után penig az említett várakkal? *Öse*-baj-társom a' Falkáról így vélekedött: hogy jók lönnének a' *Besperémi* és *Tibonyi* út-mutatásra. Erre ugyan reá állottam. — De osztán azt-is javallotta *Öse*: hogy katonáink közé osszszuk a' serényebbeket. Meg-érdömlenék (tudni-illik) ezek a' *Kófic-emberek*: hogy magok' Féleiktől verettesse-nek agyon. De ennek a' tanácsnak el-fogadását malac-nyirő soha-napjára hagytam. Nem köl-

szó későbbre ragadott reájok eme' *deák* szóból:
Summarius-currus.

köllöttek neköm a' hízlatott deszkák, az élhetetlen lidércek. Féltöttem töllök Magyar nyelvünket; mert az övék felől azt hallám: hogy éppen oly ragadós lönne; mint a' *Tót-fene*.

Végtére azt-is mondá Öse-baj-társom: hogy jók lönnének ők a' szolgálatra: mivel a' *Magyarok Istene* őket soha Uraknak nem teremthette. Hátokra löhetne bízni (mint a' *Csacsikra*) a' nagy-nyalábba-kötött egygyet-másokat. — Éppen bizony (így mondék), ehre a' hájat, kecskére a' kertöt, farkasra az aklot. De ebbe bizon nem kopik ám fogok a' sütt-makot-porcogató kajla sörtvéjösöknek.

Két felé osztottam tehát az egész *Tótságot*. Egygyiket, út-mutatóúl, *Tibony* ellen adtam Öse-baj-társamnak. A' másik Feleközetöt pedig *Besperém* felé magam sürgettem. Mint a' cigán-lovak; oj kéntelenek vótak az ügetéssel. De, a' várnak meg-vételét, Uram! tán másszorra-is löhetne hagynom. Tán ez elég-is lösz mára.

Az előbbeni beszélgetésnek nyájasságán nagyon meg-újjúlván *Árpád*, csak arra kérte még *Uszubút*: hogy, ha mindgyárt *Tibonnak* ostromát mostanában abba-hagyná-is; leg-alább aztat hozná elő: miként ugrasztotta-ki a' *Besperémi* bokorból azokat a' félénk nyulakat? és minő *Szala-várba* kergette?

Erre *Uszubú*: nem oj könnyen eshetött-meg Uram a' dolog; a'-minte leve el-gondolám. Mert: az a' kankós *Tótság*, mely magát ama' *Tetű-varba* (nem-is pedig *várba*) bé-rekesztötte; mint kakas a' maga' szemetén, mind megtarajosodott, mind peniglen föl-tollasodott. Az-után: valami Gyüölöm-italnak tüzességével (ugy teccik *Pálinkának* nevezik) lelköt öntvén magokba (mert azt mondgyák: hogy más-ként csak párájok légyön) úgy meg-nyakasodtak: hogy onnétt ki-ugrani éppen nem akarnának.

A' ki-kémlelés után bé-izentem a' Hal-vérűekhez *magyarossan*: hogy, ha mindgyár még annyit öntenének-is a' garatra; véröket még se melegithetnék-úgy-meg magokban: hogy *Ars-lának* lönnének. Meg-fognám penig torkokat mecceni, midőn azokat a' kulacsokat apróra töretném, melyeket (fegyver gyanánt) oldalkon fityegtetnek a' kotyogós vitézek. Észmelődnének-föl a' fűrt velejük, és vönnék észre magokat: hogy, nem az Ótott-lábú *Szászokkal*; hanem a' vitéz *Magyarokkal* lönne csatájok. Velünk tengejt ne üttetnének ojjan nyomorékok, kiket elég-képpen meg-vert csak azzal-is a' *Magyarok* Istene: hogy őket *Tétoknak* teremtetten; és puruttya nemzetségöknek se Házat se Hazát nem-adott. Ez a' görbe ország-is, melyben mostanában zsellérködnének

(tót

(tót homokjokkal egygyütt) *Atilaé* lönne. Hess-masé az Udvarról. Ha ki-nem-röpülnének; Fészkestől-kukóستól oda-lönnének.

Midőn tehát töllök e' keveset kértem, és meg-nem-nyerhettem (53); látván a' *Gubáncosok*: hogy rossz-ízű falatokat adtam, borsos-is lön-ne a' lév, melyet hörpentiönök köllene: ijettökben el-ütötték magokat. Hátra tekintvén, midőn sovány árnyékjokat magok után nyul-ni szemlélték, azoktól némejek úgy meg-ijed-tenek: hogy (a'-mint az-után-is hallám) hat aratás után se jöhettenek egészszen eszökre. Ime, Uram! magok hitvány árnyékjok ellen se löhettek vitézők. Nem esuda tehát: ha csoportosan törték-ki magokat a' vár' kapuján. Talám még most-is szaladnak. Nem hiszem:
 hogy

(53) LEO *(ama' bölcş nap-keleti Császár)* a' *Magyaroknak* eme' szokássokról e'-képpen szöll: Ha az Ellenség közöl, melyet üzöbe vöttenek, némejek magokat menedék hejre vöttek; akkor azonn vannak a' *Magyarok*: hogy az emberek', és lovak' tartássokra szükséges eszközöknek héanosságjokat eszesen kikémlellyék. Ezt ki-tanúlván: öket szüntelen-tartó környöl szállásokkal fárasztják: hogy, vagy, a' szükség által meg-fogják; vagy nékök-teccö frigy-kötésre hajcsák. És (elsöben ugyan) csekéjjecket kérnek töllök; de (minek-utánna az ellenséggel frigyot kötöttek) terhessebbeket adnak elejökbe.

hogy némejek a' velágból-is ki-ne-szaladtak.

De kik a' várban maradtak : szűrjök alatt csak hányogatták a' pittyeket. El-únván nyakasságjokat; rajta katonáimmal. A' napnak le-alkonyodta után, hágesókat tétettem a' görbe falakra. Meg-gyújtattam széna-szalma-füdetű hitván galibájokat. Minden irgalom nélkül nyakasztuk a' kankósokat. Uram! nyakkal nem győzték kardunkat! Ebestől-macskástól oda löttének. Nem hiszöm: hogy három Tótnál több illantott-volna-el Zvatopluggal(54).

Ezt a' kolompost körmeink közé nem kaparíthattuk. Meg-tanítottuk vóna őtet-is a' Magyarok' Isténére. Azt hallottam felölle:
 hogy

(54). Nem tudhatta (még ekkor) *Uzsubá Zvatoplugnak* halálát; noha tudhatta: hogy ekkor nem uralkodott. El-únván a' világot, midőn birodalmát fiaira bízta; meg nyergelé lovát, és, mintha valami foglalatosságai lennének (más színt adván utazásának) *Zobor'* högyére ment *Nyitra* mellé. Itt, lovát köröszül döfvén, kardgyát-is el-ásván; magát ott-lévő három Remetéknek társaságjokba adta. Veleek szentül élt, és csak éppen halála előtt jelentette-meg: ki légyen. Neve napja tizen-egygyedik *Marcibusban* tiszteltetik a' *Benediktinusok*nál. COSMAS. ANNALISTA Saxo. DUBRAVIUS. ME. NOLOGIUM *Benedictinorum*.

hogy *Besperémet* el-vesztvén, meg-bolondúlt, és *Buda* mellett a' *Leán-vári* erdőkben remetésködik. Tudni-illik: a'-hol ifiúságában tótosan élt az oda-hordott kancákkal; vénségében magyarossan halhasson meg anya-földjében. Ahol eddig ebül-töltötte életének nagy részét; ugyan ottan még egy-néhány hátra-maradt napjait *embörül* végezhesse-el minden orca-pirulás nélkül. Föl-hajhászom, ha parancsolod.

NEGYEDIK RÉSZ.

Etele Budán.

Nyájas *Uszubúnak* ezen beszédgyeire láccattott *Árpádnak* nyaválája enyhődni. De kit egyszer dög-rovásra vágott az irgalmatlan halál; annak élete csak fótózódik. És ugyan: noha fóttal tartós a' *Ruházat-is*; de, ha itt-is fót a' fótot éri; végtére el-növeztetik. Varrogatta ugyan eme' fótokat mind az Orvos, mind osztán *Budára-érközött Világos-is*; de minden szorgalmatosságok hasztalanok voltak, mivel a' fót hátára fótot varrottak. Inkább;

meg-

meg-meg-inkább hanyatlott. Nem-is messze immár a' parttól.

Budára érkezött ezek után *Etele*-is. Őtet *Világos* maga vezetre-bé a' Fejedelemhez. El-sem-is titkolhatta *Árpád* azon örömét, mely *Etelének* és *Világosnak* jelen-léttükből származott. Mind-a' kettőt szerette. Örömet-is látta volna össze-párosodásukat. El-tiltotta a' többit magától, és csak ezeknek társaságjokban mulatozott. Most inkább meg-szerette *Etelét*; mert bővebben tapasztalta ki-magzott magyar erkölceit.

Egyenes volt *Etelében* a' magyar szív. Meg-egygyeztek szavai-is gondolataival. A' jót jónak, a' rosztat rosznak mondotta mindenkor; és bátran. A' reá-agyarkodókat, vagy le-fülelte, vagy lába' kapcájává tötte, ha meg-körmölhetette. A'-mi benne leg-dücsösegebb vala: nála az ellenkezés halandó, de az igaz magyar Barátság halhatatlan vala.

Ő a' Fejedelmet-is eszesen, nem pedig (Barom-szolga módra) hízelkedve tisztelte. A' jó Barátokat fárasztó szorgalommal soha nem kereste; még-is meg-lelte. A' föl-találtaknak nem annyira számokban; mind igaz, és csalhatatlan szívökben gyönyörködött. Ugyan-azért: kevesebb vólt nála az Öröm; de egyszer-'s-mind kevesebb az üröm-is.

A'-mi a' Fejedelem-körül-való forgolódást illeti; Hadnagyságának ékes meg-köszöntte után, oly szorgalmatos iparkodással szolgált mindenben: hogy ennél nagyobbát maga' Féleitől se reméllhetött *Árpád*. Gyönyörű beszédekkel mulasztotta unalmas, mert keserves óráit. Meg-rakogatta zöld ágakkal szobáját. Maga fordítgatta az ágyban. Nála volt egész nap-esttig *Világossal*. Éjtszakánn maga maradt nála, nála-is-hált; és (mindég talpon-állván szolgálattyára) üntig ki-mutatta emberhez-illő nagy lelkét.

Etelének ezen szorgalmatos iparkodásai úgy-annyira meg-teccetek *Árpádnak*: hogy csak azért láccattatnék egészségének visszatérítettését, és élete' napjainak terjedtebb számát kívánni: hogy vele sokáig jót tehessen. Föl-is-akarta hirteleniben a' vezérségre emelni, de *Etele* hathatós okokkal arra kérte őtet: rekesztené-el egy-kevesé ennek a' kegyelemnek árját; kézzel-is hincse inkább, mint vagy zsákkal, vagy vékéval a' magot. Ne kíváná: hogy egy Tisztségről a' másikra (mint valami Evet) egyik ágról a' másikra ugrana. Jól föl-óhajtaná-vönni az előbbi röndü gyakorlásokat, 's-így magát alkalmasabbnak mutatni a' föllyebb-emeltt karokra. Vólnának még nálánál érdemesebbek-is; kiket arra az említett vezérségre méltán föl-emelhetne. Néki abbol

az okból Hadnagysága-is bajos volna: mert az Ezredesi Tisztséget által-kölletett ugrania.

E' színét festette ugyan reménkedéssének. De ezt-is *Gyulának*, és *Etelkának* kedvökért cselekedte. Régen meg-érdemlette *Gyula* a' vezérséget. De mivel ojjan volt; ki az igazságot nemes bátorsággal gyakran ki-mondotta *Árpád*-fejedelem előtt; ennek életében föl-nem-kapaszkodhatott. De ezen szerencsétlenség kívül-is tudta *Etele* kedves *Etelkájának* gyanúit; ha *Gyulánál* föllyebb emeltetnék. És: noha ugyan ezen félelmét hasztalannak lenni bizonyosan tudta; de evvel a' haszontalansággal se kívánta meg-zavarni jó szívét.

Midőn *Árpádnak* szolgálattyaiban ily serényen forgolódik a' jó *Etele*; meg-szóllította *Világost* a' Fejedelem, és arra kérte őtet: hogy mivel jól ösmerné *Buda* mellett a' *Dunában*-lévő szép szigeteket, és a' benne-termett erdőket; egygyikébe vinné *Etelét*, és néki valami mulatságot szerezzé. El-únná magát az Ifiú, ha körülötte-való unalmas és nehéz foglalatosságai vagy egy kis járással, vagy valami mulatságos társasággal föl-nem-váltatnának.

Nagyon meg-örüle ennek a' gondolatnak *Világos*. Már ennek-előtte tanakodott ő erről: miként csábíthassa *Etelét* a' *Nyulak'* Szigetébe: hogy ott őtet törbe kericscse, és magához csatollya. E' gondolattya vala a' Fejedelemlennek-is.

Még

Még életében, őket egy párnak látni; és valamely tartománnak kövér részszevel meg-ajándékozni akarta. Ezzel *Árpád* mind *Etelét*, mind *Világost* ki-elégíteni, le-is kötelezni akarta. De *Etelének* nagyobb gondja vala *Etelkára*, mint *Világosra*. Ugyan azért (egy kis ürességet lelven) levelet íra kedves Kis-aszszonyának. Ebben meg-jelentette *Árpádnak* súlyos betegségét; Vezérségéről előfordultt beszédet; de magának (*Etelka'* kedviért) hathatós ellen-állását; *Világos-kis-aszszonnak* (*Árpád'* javallásából, és szinte parantsolattyából) a' *Nyulak'* szigetébe vágýassát, iparkodassát, és az ott következhető tsábitásokat. Meg-esküdött osztán az élő Istenre: hogy soha *Etelkát* el-nem-hagyandgya. Nem-is lehetne széles e' világon oly szépség, oly nyájasság, oly szív-maszlagító incselkedés, mely őtet meg-vesztegethetné. Kérte osztán a' Szűzet: hogy ezen tölle el-távoztta' alkalmatosságával ne lenne szomorú. Nála hagyta légyen igaz és állhatatos szívét. Ebben telne gyönyörűsége addég-is, még egybe-kelehetnének.

Ezt a' levelet Lovászsának szorgalmatosságára bízta. Ki-is, éjjel-nappal nyargalván, ló-halálába bé-hajtott *Wlágosra*. Kis kertjében sétálgatott ekkor *Etelka Kádárral*. A' beszédet *Etelének* késedelmes leveléről kezdvén: a' szerető Ifiaknak álhatatlan erkölcs-

cseikről okoskodott ekkor, midőn kis ker-
tyének ajtaját hirtelen meg-nyitotta a' Lovász,
és (valamit tarsolyában keresvén) egy üdeig
le-hajólva álldogált.

A' sokáig-tartó kotorázást éppen nem tür-
hette *Etelka*. Ott hagyta hamarjában a' Fő-
papot; és, a' Lovásznak eleibe szaladván,
azt kérdezte tőlle leg-elől: ha *Etele* egészse-
ges volna-é? Ennek jó hírét hallván; tüstént
el-olvasta a' levelet. Ki-teccett ábrázattyan, el-
sőben az öröm; végtére a' félelem. De fé-
lelmének jeleit nagy szorgalommal el-rejtvén,
víg arcúlattal meg-kérdezte a' Lovászt: ha
más valami parancsolattya nem lönne-é Urának.
Azt felelte erre a' Lovász: hogy csupán egy lön-
ne: ne-hogy levél nélkül vissza-térne hozzája.

Midőn erre enyelegne *Etelka*, és azt mon-
daná: hogy, mivel, *Etelének* el-menetele után,
semmi újság nem történt légyen *Wilágoson*:
néki se lenne szüksége a' levél-írásra. Az Is-
tenért! (föl-kiáltá a' Lovász) azt Kis-aszszon-
ságod ne cseleködjye. Inkább *Karjelbe* (mit-
is mondék balgatag) inkább hazámba vissza-
talpalok, sem-mint Kis-aszszonságodnak leve-
le nélkül *Buda-várossába* lovaglok.

A' Lovásznak el-ijedtt hirtelensége (ihon-
e) el-árulta *Etelét*. Oly nevetségre fakadott
pedig a' Kis-aszszony: hogy félni kezdene
a' Fő-pap: ne-talántán (vége nem lévén a' hú-

zomos kacagásnak) maga magának gondatlanságával meg-árcson. De még inkább nevetett, midőn (újra ki-vévén kebeléből a' levelet) a' pöcsétöt ügyelte. Ki-vala ott mecve egy *pán-célos kar*, és marokba szorított *Szittyiai nyíl*, a' *Karjeli* Fejedelmeknek címörök.

Midőn osztán nevetesse meg-szünt, arra kérte a' Lovászt: hogy hónap, üdején-röggel, hozzá-jöjjön; és az addég-el-készítendő levéllel *Buda-várossába* röpüllyön. A' Lovásznak el-távoztta után, elő-jöven *Kádár*; meg-kérdezte előbbeni kacagásának okát. Hogy ne kacagtam vóna (úgy mond) mivel *Etelémet* úgy el-árúlhatta a' hirtelenkődő Lovász. No most lészen ám énnékem leg-nagyobb tréfám a' *Karjeli* uracscsal (55). Ki-facsarom szívéből a'
töb-

(55). *FIN* Országnak (mely régen, a' *Magyarok*on fölül, éppen éjszakra terjedett) egygyik része vala az a' nevezetes *Karjel*. Benne-fekszik mostanában-is *Orosz Péter-vár*, a' *Moszká* Cároknak lakhejők. Hogy pedig a' *Magyarok*, néha-napján, ebben a' *Karjelben*-is laktanak (noha talán onnét soha Felekezetenként ki-nem-jötte nek), annál bizonyosabb nem lehet. A' többi között abból-is meg-bizonyodik: hogy még mostanában-is ezt a' *Karjeli* tartománt *Ungermanniának*, avvagy közönségesebben *Ingermanlandnak* nevezik az oda-való lakosok. A' vizet pedig *Ingerflusznak* írják a' Föld-írók. Hogy

többi titkot-is. Úgy bé-kerítem a' hálóba:
 hogy — — E' szavai után sátorába meuvén,
 elő-vette minden eszességét. A' szerelem, és
 Ete-

pedig ezekre a' hejekre *Atilának* maradéki jöttek; in-
 nent teccik-ki: hogy ama' *Fineknél* vagy-is *Finomoknál* (*SAXO Grammatikusnak* bizonyítassa szerént)
 az *Atila* név igen közönséges. Az-után abból-is:
 hogy őket közönségesen *kiráji Scitháknak* nevezték
 a' Régiek. Innent származhatott az: hogy eme *ki-
 ráji* nevezetről (melyel magokat igen örömetst mind
 hívták, mind hivattatták) *Kiraliáknak* neveztetnek
 a' nyelvünket-nem értő *Bizantinomi Görög* Íróktól.
Karjelt pedig néha *Királiának* néha *Kareliának* mon-
 gyák. — Hogy pedig a' *Karjeliék* a' *Magyarokkal*
 egy eredetűek legyenek; nem lehet a' gondolatot
 csak minapiban származottanak mondani. Immár
 régen így ítéltének e'-felől *Olaus (Rudbek' fia).*
Ihre. Leibnitz. Egenolf. Velin. Strahlenberg. Büsching.
Fischer. — Ennek a' dolognak lehetőségét még-jobban
 meg-világosította az: hogy a' *Fineknék*, vagy-is a'
Finomoknak attyafiságjokat (a' régi üdőkben) ön-
 nön magok meg-ösmerték a' *Magyarok*. Elsőben;
 1260-dik esztendő tájban, nekik segítséget küldöttek
Valdemár ellen, ki *Sveciának* kirájja vala; és a' *Fi-
 nomokat* járom alá vönni akarta. Ez a' valóság
 meg-vagyon-írva ifiabbi *István-kirájnak* levelében
 melyben *Vanyi Sándornak* sok kegyelmeket osztog-
 atván, a' többi között e'-forma szavaival él benne:
*Ezen kívül: midőn Seregünket Svécziába küldöt-
 tük, maga SANDOR, minden mások előtt, egybe-*

*Etele-szeméjjehez-illő fő-tisztelet közé hejhez-
tetvén szeméjjét; úgy akara néki írni: hogy
a' papirosban mind-a'-kettő ki-tessék. Nagy
buz-*

*gyűjtven maga' sokaságát, bátran be-hatott a' Svéku-
sok' seregébe; és maga, 's-emberei vérének nem ke-
vés ki-öntássával nekünk óhajtott győzedelmet nyert.
Adatott 1268-dikban. — Ezen István után, Kún lász-
ló nem küldhetött többé segítséget a' Fínomoknak.
E' vólt oka: hogy a' következő Sveciai kirájtól
Laduloustól (a' Birkarlusoknak ravaszságok által)
el-nyomattattak 1172-dik esztendőben. Kik e' súlyos
igát hordozni nem akarták, föjjebb mentenek éjszak
felé, valami lápos, és ingoványos hejekbe. Ezeket
osztán a' Fínomok Láposoknak nevezték, Tartomán-
jokat Láp-országnak. Ezt a' németek Lap-landnak,
a' Deákok, Laplandiának, vagy Laponiának nevez-
ték. — Mind-ezeket jól észre-vévén Hel Miksa Jé-
suvita Ur, midőn VII.-Kristiantól (Dániának kiráj-
jától) Bécsből Vardehúzbá hivattatnék; hogy a' haj-
nali Csillagnak a' nap színe előtt el-mentelét meg-
szemléllye; oda vitte magával T. Sajnovics tár-
sát, ki addig-is a' népet meg-látná, és azoknak nyelv-
vöket a' mi nyelvünkkel egyenlőnek lenni tapasztal-
ná. Ki-is erről az egyenlőségről egy könyvet írt
Lapóniában, és azt újra ki-nyomtatatta Nagy-Sz m-
batban 1770-ben; a' Jésus társaságának bötüivel.
Ezt a' könyvet Magyar országunkban sokan le-köp-
ték, sokan dicsérték, sokan abba-hagyták. E' cse-
lekedet' okát ők lássák. En-nékem nem másért
emeledik-föl gyomrom; hanem, hogy ama' Falusi*

buzgósággal elő-vévén tehát az író eszközöket; ezzel a' rönddel írta levelét:

Édes *Etelém*! ha meg-nem-írnám-is mind örömmnek, mind félelmemnek okait; Te(szívemnek minden rekeszszeit tudván) könnyen ki-vehetnéd. Örvendök egészségödon, és *Árpádnak* hozzád-ki-mutatott, de-régen-meg-is-érdömlött kegyességein. Sajnálom: hogy meg-akadályoz-

U 2

tat-

Tót mesternek beszédjét: Látjátuk feleym zumtuchel mic vogmuc ysa pur és chomuv vogmuc menyi miloztben 's-a'-t. Ezt a' beszédet mondám annyira tartya *Sajnovics*, noha egy tót *greslinél* többet nem ér. Még jobban csudálom *Faludit*, ki annak a' szemét-szekrének kucscsát (ebben ugyan hideg lakatos lévén) ki-kovácsolta. De most ezt a' szemetet abba-hagyván, elég az, hogy *Sajnovics*, abban a' könyvében sok *Fínomi* szavakat hoz elő, melyek a' magyar értelemben vannak. Ide tartozik az-is; hogy, mivel az a' *Fínomi* nemzetség, kiráji nemből származván, magát mindenkor megkülömböztette mind gyönyörű viseletében, mind fő-képpen a' csínosságban, még ma-is *Fínnak* vagy *Fínomnak* mondgyák a' magyarok azt, ami tiszta, ki-sikárlott, és szép, ugymint *fin*, vagy *finom arany*, *finom bor*, *finom ember*. Ellemben azokat, kik abban az országban gyalúlatlanabbak voltak, ők *Cudaroknak* nevezték. Így neveztettek osztán-is a' görög íróktól. Ime! hogy jöhetett nyelvünk közé ez a' *cudar* szó, mely hitvány embert jelent mostanában-is **HERODOTUS. SCHLÖTZER. SAJNOVICS. PRAY.**

tathattam vezérségüdet. Bár el-fogadtad volna a' Fejedelmnek ezt a' kegyességét: mert nem tudhatod (*Árpádnak* halála után) *Zoltán'* uralkodásában a' mostoha üdöket. Tudom mitől féltél; de félnöd nem kellett volna. Jól ösmeröd igaz szívemet. Úgy-is remélhettem volna: hogy Te, mint vezér, meg-nem-vetődte volna egy Hadnagynak leányát. — De megbotsáss *Édösöm*, ha, nem-annyira ugyan szívednek meg-változássától, mint *Világosnak* kerítő szíveességétől féltetek. A' tűz meg-olvasztja a' kemény ércet-is. Eszödbe-tarcsd a' *nyulak'* *Szigetében*: kinek szeméjéhez kapcsoltak az égi röndölésök. Süjdedgyön-el-inkább az a' szerencsétlen sziget; sem-mint benne *Etelémtől* meg-váallyak. Soha nem láttam ugyan azt a' hírös szigetöt; de irtózom veszedt árnyékától. Én híved maradok holttomig. El-nehadd igaz szívemet. Tarcs mind a' *Magyarok'* *Istenétől*; mind fő-képpen a' *Karjeli* átkoktól. Meg-engedgy *Lovászd'* hirtelenségének. El-beszéllöm, ha ismét veled egybe-kerülök, ártatlan el-andalodássát. Kérlek, ha engőm szerecc; meg-ne-fedd mostanában hibátlan megbotlássát. El-is-hitesd magaddal: ha-hogy egyszer úgy röndöli az Isten: hogy egybe-sárosodgyunk; eszödbe hozom ezt a' szíves kérésömet, és ki-facsarom (akár hogy töhötöm szerit) a' *Karjeli* Uracsból, el-fogadta-é?

meg-

meg-vetötte-é első esedezésömet. Ha ezt ér-
 röttem meg-cseleköthetöd; torkig adósod ma-
 radok. Ismét intlek (pedig nagy szorgalom-
 mal) édös *Etelém!* tartózkodgy ama' veszedel-
 mes Szigetben *Világosnak* mézes szavaitól.
 Eret ne vágattass vele szíveden. Vagy ne
 légy abba az irgalmatlan szigetbe; vagy ha
 bele-csalhat *Világos*; ne-is adgy jó szót "hi-
 zelködéssének. Jól tudgya a' mesterséget. É-
 letét a' sok fortéjokban töltötte. Vigyázz ma-
 gadra: föl-ne-falljon hirteleniben. Vigyázz
 kérlek arra-is: ne-hogy kezeibe kaparicscsa e'
 levelet. Olajt öntenél a' tűzre. Szakaszd-
 el, de meg-is-égesd, ha el-olvasod. A' sza-
 kadtat-is össze-tugygya tönni és el-olvasni.
 Én mindönöktől félok. Addég-is, még hoz-
 zám viszá-jösz; leveledben, Erekjemben, és
 szüntelen-tartó emléközetödben gyönyörkö-
 döm. Te penig: kardodra-tekintvén, eszödbe
 juttasd Tégödet (nagy elevenséggel ugyan; de
 talán nagyobb félelőmmel) szerető (de tejjes
 szívéből tégöd-viszsza-óhajtó) *Etelkádat. Vilá-
 goson.*

Könyv-húllatásai között bé-pöcsétölte a'
 levelet. Más-nap, a' Lovásznak kezeibe adta,
 és előtte azonn reménkedett: hogy véle semmit
 se múlasson, hanem mennél-előbb *Etelének* ke-
 zébe juttassa. El-is-lovagolt a' Lovász.

Ö T Ö D I K R É S Z.

A' Nyulak' Szigete.

Midőn ezek *Világos* váratt így történtenek, *Buda*-várossában (*Árpádnak* parantsolattya szerint) *Etelének* csak ugyan mulatságot szerzett *Világos*. Még az előtte-való nap' meg-tette a' röndölésöket. Válogatva szedte a' Hivatalosokat; meg-is-üzente mind-nyájoknak: hogy hajnal' hasadttában készen legyenek.

Leg-első vólt *Etele*, ki jó-hajnalban *Világoshoz* érkezött. Midőn kin-létte meg-üzennődött a' Szüznek; hirtelen föl-ugordott ágygyából. Elő-hozatta *Amazon* ruháját: elsőben azért: mert még ebben egyszer se mutattamag magát *Eteléjének*; osztán azért-is: mert ez az öltözet igen illik vala sűgár testyéhez. Végtére azért: mert ezt a' vadászatra leg-alkalmatosabbnak állította lenni. A' vadászat pedig a' *Nyulak'* (56) szigetébe vala intézve.

Nya-

(56). Ama híres *Nyulak'* szigete mostani *Ó-Budának* által-ellenében fekszik, szinte a' *Duna'* közepén.

Nyakába akasztotta remek idegét. Megtöltötte sebes nyilakkal mind tegzét, mind szívét: hogy azokkal a' nyúlakat; ezekkel Ete-
lét

pén. Hosszan és szélesen el-terjedett valaha, mostanában egy-nehány részekre el-szakasztotta a' *Duna*, és közöttte is fojik. Első nevét a' *nyulak'* sokaságától vette, melyek (mindgyár első Fejedelminknek gyönyörűségjökre) benne tartattanak, és tápláltattanak. — Második *András* kirajunk üdejében 1124-dik esztendőben adatott leveléből ki-teccik: hogy ekkor a' *Prémonstratensiseknek* *Prépostságjok* (*Szent Mihály Archangyalnak* nevezettyére és tiszteletére) ide építetett. — Az-után: 1252-dik esztendőben negyedik *Béla* kirajunk (által-hozattatván *Veszprém* várossából *Apáca*-leányát *Margitot*, azt az elhíresedett szüz-virágot) ebben a' szigetben szent *Dominikus*ról neveztetett *Apácáknak* *Klastromot*, és, bódogságos Szüz *Máriának* tiszteletére, egy templomot-is építetett, melynek dülledékjei még-mostanában-is föl-vannak. Erről a' Templomról, *Mária* szigetének nevezetött sokaktól; és így, a' *nyulak*nak ezen *Lak*-hejök, leg-nemesebb embereinknek és több szerzetes szeméjeknek *lak*-hejökké változott. — Mert: *Béla* kirajunk után (annak *Fiának*, ötödik *Istvánnak*, és utóbbi kirájjainknak üdejökben) méltóságos nagy épületekkel (*Kiráji* tudni illik, *Érseki*, és más Ország' *Nagyjainak* házaikkal) gyönyörködött. Vóltak benne *Dominikánusok*, *szürke Barátok*, és *Cisterciák*. Három *Apáca* klastromok, *Dominikánusoké*, (melyben *Margit* vala) *Ciszterciaké*,
és

let lövöldözze. Így föl-ékülve ki-jött szobájából, és magát *Etelének* eleibe adta. Ennek első látássából sok jó szerencsét ígér vala manának a' könnyen-hivó leánka.

Ma-

és Szent *Kalárdé*. Erre nézve *Ur szigetének*-is mondták. Most ezeknek a' roppant Épületeknek csak siralmas dülledékjei láccatnak. *Margit* Szüzről még most-is *Margit-szigetének* nevezik a' németek. Hatodik *Károl*-császár ezt a' nevezetes régi szigetet a' *Buda-vári Klarissáknak* ajándékozta. De ezeket 1782-dik esztendőben ország-szerte el-törülván másadik *Josef* Császár, a' kiráji birtokokba jutott. Bövelködött valaha *édes gyökerekkel*-is, melyeket még most-is ásogatnak imitt-amott a' *Patikások*. Es így Fejedelminknek ez a' gyönyörű mulatságos hejők (főképpen a' *Törököknek* birtokok alatt) a' *Mohácsi* veszedelem után egészszen el-pusztúlt, és kasszálló rétté változott. Ismét 1793 - dikban *Leopold Sándor* akkori *Palatinusunk* (első *Ferenc* kirájunknak Test-vére) föl - akará hozni előbbeni dűcsöségét. Gyönyörű sor - fákat építtetett benne, melyek (száraz üdökben lévén ültetve) magával egygyütt kiszaradtanak. Ennek veszedelmes halála után, annak Ocsce lévén *Palatinusunk* (:kinék neve *Josef* :) a' Szigetbe hozta a' *Majorságot*, a' *Svaici* teheneket, a' Nyulakat. A' Szigetnek el - szakadt két nagyobb részsztét fa-híddal egybe foglalta. Major-házakat építtetett. Ennek szorgalmatossága által (ha Isten ötet megtartya) új színbe fog öltözni híres szigetünk.

Maga mellé vévén az Ifiát, a' sziget felé meg-indúltanak. Külömb-féle beszédekkel tartogatták egy-mást. A' vig *Világos* (*Etelének* még vígabb beszédgyeiben gyönyörködven) tovább, meg-meg-tovább-vitte a' dolgot. A' barátság nagyobb mérészséget szülvén; oly szavakkal éle köz-beszédgyeiben: melyek kezdettyei voltak azon szóllásoknak, melyeket a' Szigeten el- akara- végezni. Öregebb volt *Etelénél* egy esztendővel, és három hód-nappal. Ugyan-azért: bízott-is meg-érttebb sütni-valójában.

Azomban a' *Dunának Budai* ágán által-tétvén; a' Nyulak' szigetébe jöttenek. Tüstént el-is-széjjedtenek a' nyughatatlan vadászok. Maga *Etele*-is; hogy a' nyulászathoz foghasson; szabadságot kéré az el-menetelre. De őtet ezen szavaival marasztalta *Világos*.

Hadd-abba, édes *Etelém!* a' nyúl-vadászátot. Mi bátrabb állatokra ráncsuk sebes vesz-szeinket. Hadd vesződgyenek amazok a' sárga, kender, vagy fekete Rigókkal. Hadd: nyilazzák az örvös galambokat. Hadd: öllýék a' páras Gilicéket-is. Mi ne legyünk oj kegyetlenök: hogy a' párasokat egymástól el-választhassuk; hanem a' páratlanokat-is egybe-párosícsuk. Maradgyunk itten a' lesben, és nem vad, hanem szelíd állatokra eregessük a' nyilakat. Emezt javasollya inkább, mint
amazt

amazt ennek a' terebély szép fának árnyékosan el-terjedett vendég-fogadója. Üjjünk alá, ha teccik; és fogjunk a' dolog' velejéhez markosan.

Ezeket meg-hallván *Etele*; tüstént által-látta: mi lenne ő kegyelmének bögygyében. Igen világosan kezdette szándékának elejét; szemeinek-is kéz-fogássából észre-vehette a' mennyegzőre törekedő táncos indulatokat. Letultenek tehát a' zöldellő kies pázsitra, holott *Világos* így kezdette mesterséges szavait:

Régen akartam innár valamit tudakolni tőled, édös *Etelém*! de némejkor a' hejnek, némejkor pedig az üdőnek alkalmatlanságától, ojkor más-valamitől-is tartottam. Felölled akarok pedig leg-is-leg-elsőben-is tudakolni valamit. Nincs semmi okod a' hímezésre. E' titkot meg-is-tudom, meg-is-kévanom tartani. Vald-ki, édös *Etelém*! minő okok vőhettenek arra: hogy (annyi veszedelmek között) *Magyar-országba* céloztál? El-hitettem magammal: hogy nem parányi dolog légyön ojas valamire tárgyalni, melyre nem különben; hanem izzasztó fáradsággal löhessön föl-kapaszkodni. Adgya a' jó Isten: hogy szándékonak jó vége szakadgyon. De úgy színlem magamban: hogy nagy fába vágta a' fejszét, nagy követ-is heögörgecc.

Felele *Etele* : A' jó erkölcsöknek dízsze, és ragyogó méltósága, ki-hozhatott engöm-is országomból. Szalma-türkieknek nem gondoltam a' többit (57) Mert csak honnyi erkölcs-

(57). Ez a' szó TÜR (melyet a' Görög írok, nem lévén a' bötűjök így írnak : TUR) *Beernek* és *Beyernek* bizonyítassa szerént, annyit tett a' *Scitháknál*, mint most minálunk a' *nagy, nemes, Fő, Bajvivó*. Fenn-van még most-is a' magyaroknál, e' *Tür* gyöknek ere *türkölni*, mely annyit téssen : mint az ellenséggel *vinni, vetekedni, ötet el-vern*i. A' *kosok* is, midőn fejökkel össze jönnek, *türkölnek*. A' *Hus-véti piros tojásoknak* össze *ütését-is Türkölösdő* játéknak nevezik az alföldi *Magyar* gyermekek. Ezen fölül: fenn forog a' *Magyaroknál* ez a' szó-is: *türni*, mely annyit téssen; mint nemesen *szenvedni*. Föl-jött nem régiben a' *Türedőlem-is*, a' *Keresztények* között az az erkölcs, melyel a' külömb-val-lású embereket el-türjük. Az-is igaz: hogy *Eleink* a' *türésre* szoktatták magzattyokat, még a' *Leventaságra* föl-értek (*Qui cupit optatam cursu contingere metam, multa tulit, fecitque puer sudavit et alsit*) *Herodotusnál-is* az *Agatürsusok* nemes, és fő-népet jelentnek. Az-után ez a' szó: *KI*, annyit tett régi *Magyarainknál*: mint *szép*; innet-is mondgyuk még most-is *kies*, az az *szépes, kellemetes*. Innet mondgyuk azt-is: *kietlen*, az-az *szépetlen*, vagy-is *rút, kellemetlen*. És: más szavakkal össze-szerkeztetvén, azt-is mondgyuk: *Magos högyek; kies Erdők, Ián Istennek sátori*. És még *kietlen* homokoknak mond-

kölcsöcseimmel föl-ékülvén, nem estem magam' szeméjjevel oj szerelembe: hogy magamat a' tükéllétösségnek tetején járatosnak lönni ál-
mod-

mondgyuk a' nagyokat. — Már most, bizonyosan így léven ezek; egybe-ragasztván eme két leg-régibb szavakat: *Tür*, és *ki*; *Türki* annyit tett Eleinknél: mint *nemes-szép*. Így hívja *Magyarainkat* ama', nap-keleti *Bölcs Császár Leo*. Így hívja *Magyarainkat*, annak *Fia-is Constantinus Porfirogenneta*. És *Leo* ugyan (ki éppen *Árpádnak* üdejében élt) soha más-kép' nem nevezi az akkori *magyarokat*; hanem *Türki*, az-az *nemes-szépek*. Mely *Türki* szót ki-nem-írhatván a' Deakok (se *ü se k* bötűjök nem lévén) így írták-ki mind-nyájan: *Turci*. Magokat tehát a' *Magyarok Türkieknek* mondották; nem sokára *Türkieknek*, az-után *Töröknek*, végtére *Törököknek* nevezték. De valamint a' *Soitha* nevet soha nem szégyenlették *Magyar* Eleink: mivel annak eredetét jól tudták; hasonló-képpen soha se szégyenlették a' *Türki*, avagy *Török* nevet-is emléközetijökbe tartani. Mivel tehát a' mi Eleink, az-az a' *Magyarok* valóságos *Törökök*; ki teccik: hogy arra a' népre, mely mostanában *Ásiában* és *Europában* szélesén és hoszan uralkodik, igen gondatlanúl adgyák a' *Török* nevezetet. Soha ezek így nem neveztettek se *Leótól*, se ennek fiától *Constantinus-tól*; hanem mindenütt *Szaracenusoknak* irattatnak: mivel ezek valóságosan *Szaracénusokból*, vagy-is *Arabokból* és más-féle nemzetségekből özsze-hordott, és habartt kódorgókból állanak. Sött: harag-

modgyam, a' honnét le-felé, a' többi Leven-
takra csak úgy hunyoricscsak, mint valami
Lependékekre. Meg-sem-is-csált eddég ez a'
vé-

szanak ezek a' valóságos *Szaracenusok*, ha őket
Törököknek nevezik: mivel tudgyák: hogy nem va-
lóságos *Törökök*, ugyan-azért csufolásnak tartják
ha azoknak neveztettetnek. Őket *Ottomannoknak*
nevezik; mi pedig őket *Öcsmán* rutaknak. Csúpán
csak az uralkodó Hazrúl mondhattuk azt: hogy
valóságos *Török*; mert (a' mint a' 47-dik Jegyzetben
mondottam) Ezen népnek talpra-állítója *Osman* a-
zoktól a' *Magyaroktól* származott, kik *Árpád* üde-
jében *Persia* felé szakadtak, és osztán *Ikoniumba*
ki-jöttek. Ennek a' valóságos magyar *Osmánnak*
nemzettségéből választatnak mostanában is a' *Török*
Császárok. Ha ez a' nemzetiség ki-találna halni,
a' régi föl-tételek szerént, valamelyik *török* házhoz
köllene a' *Szaracenusoknak* fojамodniok; és így;
vagy a' *Tatároktól*, vagy a' *Mogoliáktól*, vagy a'
Persáktól köllene Császárt kölcsönözniök. Mert
(ki-halván *Magyar* országi kirájjaink, kikhez hason-
ló-képen fojамodhattak volna) csak e' három ud-
varokba fényeskedik a' *török* nemzetiség. *Magyar*
országba le-telepedett *Törökeinket*, az-az *Magyara-
inkat* sokszor meg-látogatták eleinte a' *Tatárok*
és *Persák* attyok fiai. Sőt, *Perfirogenneta* szerént
szövetséget-is tartottak magok között, és igen ba-
rátságosan éltek. De most alig tud egygyik a'
masikról valamit, ki-vévén a' Tanultakat. Oka
ennek a' vallás-beli szakadás. Negyedik *Béla* ki-
rá-

vélemény. Nagyobb vitézséget tapasztaltam nálatok, mint másutt csak fül-högygyel-is hallhattam. De én ezekről: hogy hosszas ne-

rájunk (nagy lelki és meszsze-látó fejedelmünk) minek-utánna Országunkat a' hadak ki-pusztították, hogy azt ismét *Magyarokkal* megtöltsék; négy *Dominicanusokat* küldött nap-kelet felé *Budáról*. Ezek közül *Julianus* ott egy aszszonra talált, ki-vel magyarul beszéllett *Volga* vize körül. Ettől útba igazulván, oly magyarokkal beszéltt, kik egy-egyik a' másikat éppen meg-értették. Ezek a' *Magyarok* meg-jelentették akkor *Julianusnak*: hogy a' *Tatórok* ki-akarnának ütni német országra; és ki-is-ütöttek 1240-dikben *Béla* alatt, de a' németek hejet elő-vötték a' *Magyarokat*, el-is-pusztították. Haragudtak reánk: hogy más nemzetekkel össze-sógorosodtunk. Egy magyar *Jesuvita* el-fogattatván az *Osmanoktól*; azt írta *Tatár-Országból*; hogy nem lenne számkivetésben; hanem hazájában. — Most is nem mondgyák *Magyaraink* mikor haragszanak, Te *Bolgár*, vagy *Francia-fajta*; de mondgyák bezeg *Török*, vagy *Tatár-fajta*: mintha tudnák a' régi hagyományokból, hogy azok' véreik vagyunk. Sokan (kik *Tatár-országban* magokkal a' *Tatórok-kal* beszéltenek) azt mondgyák: hogy ők-is tudgyák vérségünket a' régi hagyományokból. — A'-mit tehát itten *Etele Szalma türkieknek* mondott, azokat mostanában *Szalma-törököknek* nevezzük, és általok valami haszontalan lázokat, ijesztőket értünk.

ne legyek, mostanában nem szóllok, mivel kurtább, de egyszer-'s-mind (a' mi bennünket közelebből illethet) hasznosabb beszédekre is kereködhetünk.

Monda *Világos*: Igen-is úgy, édes *Etelém*! Hasznosabbnak gondolom azt lönni, mely közelebb eshetik kettőnkhez. Mond-meg tehát: mi jó hírért hallottad a'-mi Országunknak: hogy (abba-hagyván a' többit) ide iparkodtál? Mit vélhettél itten o'j el-födözöttnek lönni, melynek föl-találássára csak éppen *Wilágos-vár*-ra céloztál?

Erre *Etele*: Ha más nem vóna-is benne; nem-de-nem elegendő oklöhettél vóna csak magad-is, drága-látos-kis-aszszony! kinek látására, még meszszebb országokról-is, ide tárgyalynak az eleven szívek? Hallottam hírdet országomban, de itt hírüdnél nagyobb-nak tapasztaltalak. Ott csak sűgírjait láttam annak a' gyönyörködtető napnak, mely itten az egész Országot gyönyöruen bé-tölti.

Már ekkor *Világos* (*Etelének* nem csak illetődésséről; hanem heves szerelméről-is gyanakodván) eleve ivott a' medve-bőrre. Hogy pedig ezt a' szeretetre-induló tulajdonságot forró buzgoságba hozhassa; maga hasznát keresvén, így szitott több tüzeket alája:

Vagyon még valami, édös *Etelém*, melyet tudni óhajtok. Nem hattál-é szép országod-

godban valami *Mágnes*-követ, mely szívedet vissza-fordíthatná. Ezt kérdezé *Világos*; és íme az el-áruló orca meg-pirúlt.

E' változását mint-ha észre-se-vehette volna *Etele*; hamarjában így felelt: vagyon o'j *Mágnesem* honnyomban. mely szívemet vissza-fordíthattya. Tudni-illik: Hazámnak az a' szeretete, melyel a' valóságos haza-fi honnyához viseltetik. Adná az Isten: hogy nem-külömben ékességére vályyak édes Hazámnak; mint nékőm dücsőségömrre esik: hogy benne születtettem. A' van eszemben mindenkor: azonn vagyok minden ügyeközetömmel: hogy benne-születésömet ne szégyöllye.

Ekkor *Világos* azt gondola: hogy előbbeni beszédgyében homályosan szóllott. Ugyan ezért: hogy *Etele* a' magyar nyelvet jobban érthetné; így ügyeközött nyilvánosabban szólni:

Szeretőd tehát Honnyodat: nemes Leventa! Dicséröm az eszödet. Jól töszöd. De vajjon: ott-hon-nem-hattad-é lelködnek [felét: mely után szünet nélkül sohajtozz; ő-is nyögjön utánnad, és hogy igen nehezedre forduljon ez a' sok-üdeig-tartó el-szakadás?

Felele *Etele*: Bennem van a' lélok egészen. Meg-sem-is-engedte vóna föl-vött gondolatomnak nagy terhhe, és a' szerencsés ki-menetelnek eleven reménnye: hogy hozzátok

(oj elevensegü lelkökhöz) fél-lélökkel jöjjenek. De ez még sincsen akadajomra: hogy Féleimhöz vissza-ne-röpülhessek: velök igen nyájasan ne beszélgessek.

Etelének ezen kétséges feleletét hallván *Világos*; látta: hogy; valameddég a' csavargós ösvényeken sántikál; mind-addég haszon nélkül ügyekszik: el-szánta szívét, föl-is-tette a' szemérmeskedésnek le-tettét. Meg-bátorítván magát, ezt kérdezé tőlle:

Nincs-é oda-haza egy valami Szeretöd, kihöz Te-is igaz szívvel viseltetöl; ő-is tégöd' Isten-igazában szeret?

Felele *Etele*: vannak bizonynyára elegen, kik szeméjemet nagyon szeretik. Vannak Rokonim, vannak jó Barátim-is. Ezek mindnyáján búsongodtak ide-jöttömkor, de örvendeni-is fognak haza-mönttömön.

Erre *Világos* még-is világosabban: Nem azon Szeretődöt értöm, kiket vagy Rokonidnak röndöltt a' gondos természet, vagy barátidnak választott a' nőtelen tarsaság. Ojasokról vagyon az én beszédöm: kiket mind ezeknél inkább szerethetnél. Nincsen-é Országodban ojas Kis-aszszonyod, kic egyedül kedvelhess? ki után sohajtozzál? és, ha, haza-ervén, karjai közé kerülhecc; hi-mondhatatlan-képpen örvendgyél? Ha ily Szeretőd-től meg-váltál; néki ugyan igen nagy nehe-

zére eshetik itten - maradásod ; nem - is vóna csuda : ha te-is meg-únhatnád magadat.

Világosnak nyilván-való szeretetét, és a Szövetségre tüzes-erő-szakkal-törekedő gerjedelmeit ki-tanúlván az okos *Etele*, nagy méltósággal ezeket mondotta :

Oh drága Kis-aszszony ! a' szeretet nehezen nyargalhat egy paripán a' vitézséggel. Ha ez gyötri a' szívet ; bajosan löhet a' leventás gondolatokra föl-emelkedni. Lusta lösz, és félénk. Alatt-mászkál a' földön, mint a' giliszta, A' szeretet hitván dolgokban foglalatoskodik. A' nagyokról vagy meg-feleltözik ; vagy immel-ámmal fogja a' könnyebbik végét. Egy vitéz bajnokból, egy Egeknek-mennyegetéig-föl-emelkedött igazi lélekből, semmire-köllő, és csak a' föld'hátán - mászó ojas csiga-bigát tészön, melynek hátán háza ; kebelében kenyere. A' locska-föcske nyájaskodáskák, a' dinom-dánom beszélgetéskék, a' csallagó-ballagó fohászzkodáskák, és több e-féle Pipere-szarka-esörgések és darálások, inkább egy száját-tató, körmét-rágó, és üdejét vesztegető Nagy-mi-hasznához, mint kézzel-lábbal-iparkodó Leventához illenek. Az ijjetén el-hántt kelepécékbe bele-botlott Fogjok irtóznak a' veszedelmektől. Kettős gondjok támad. Féltek mind magokat, mind Szeretőjüket. Ha az erkölcsnek gyöngye kö-falai ij-

je-

jetén erős Kos-fejekkel türköltetnek; elsőben beteg-ágyába hull a' meg-rémültt nagy lélok; azután, nagy nyughatatlanságok között, ott sénlik; végtére meg-gebed. Nem láthattam tejjes életömben igazi Bajnokot, ki egyszer-is-mind szerelmes-is lött vóna. De láttam ám ezer Leventákat-is, kik a' szerelem-nélkül a' Mennybeliekhez; a' szerelemmel pedig lábokra ónt-kötő alakosokhoz hasonlóbbak vótak.

Ezt hallván *Világos*; kevésben múlt-el: hogy kétségbe nem esett. De nem akarta magát egészen el-sűjjeszteni. Tudta bizonyosan: hogy ha e' jelen-való alkalmatosságnak üstökébe nem kap; hasztalan kapkodna azután kopasz hátúllýához. Tehát egyszer eltökéllött úttýából egy hasogatott haj-szálnyit ki-térni nem akarván; elő-vette eszének minden tehetségét, és végtére így okoskodott:

De én meg-cselekedhetöm azt, édös *E-telém*: hogy, itt *Magyar* országunkban, heves szerető, és nagy Bajnok-is, nagy Leventa-is lehess. Mert: mért ne löhetnél? Ezek a' két indulatok nem annyira ellenköznek egymással, valamint együgyű dajkáidtól, avvagy még gyávább mestereidtől hallottad. Mert: a' magyar országi szerelemtől oj gondolattal löhetöl; édös *Etelém*, valamint az itt termött és neveltetött kígyókról okoskodnak a' tapasztaló tudósok. Azt mondgyák közönségösen:

hogy másutt a' kígyóknak veszedelmes mér-
gök légyön a' Kül-országokban; meg-is-öl-
hetik azokat, kiket igazában meg-haraphat-
nak. De ezeknek a' kígyóknak, melyek
magyar országunkban termenek, se veszedel-
mes fullánkjak, se kár-tékony mérgek. Ke-
beledben hordozhatod az ártatlanokat. Talán
azok a' Leventák, kik országtokban szeret-
nek, valamej dühösségbe esnek? De nálunk
minő ártatlan légyön a' szeretet; vagy abból
is ki-teccik: hogy mi *magyar* leányok, nem
csak beszélleni arról; hanem azt szívünkben-
is hordozni, ott őtet sokáig tartóztatni, és
forgatni merjük. Mit-se írtózz te-is a' *Ma-
gyar* kis-aszszonyoknak édes szerelmöktől.
Meg-nem-vesztegeti ez benned a' leventás lel-
köt; hanem föl-ébreszti inkább, és eleveneb-
bé töszí. Ne gondold: hogy az oj rusnya,
oj veszedelmes légyön, a'-minőnek azok szok-
ták le-festeni, avvagy éppen rajzolni, kik,
vagy (természettyökre nézve) embörtelen szil-
ajok; vagy üdejökre tekintve; maga-meg-úntt
hantos-hátú leg-kopottabb csóroszják; vagy az
erkölcsök' mi-vólttáról, magok eszök és haj-
landóságok szerént, okoskodó vénék.

Ezeket el-mondván *Világos*, mennél kö-
zelebb érkezett a' ki-nyilatkoztatáshoz; an-
nál inkább meg-pirúlt. De (erre az üdöre
nézve) magát el-hagyni éppen nem akarván,
és

és, (vagy törik vagy szakad) magát a' végső esetökre-is kegyetlenül el-tökellötnék ösmer-vén, így fojtatta előbbeni szavait:

Már most penig: mi tagadás benne, édes *Etelém!* Én immár (a' magyar Szüzek közül) egygyet választottam részödre. Tsak a' Te jóvá-hagyásodtól függök. Ő tégöd (bizonyosan) nem csak nagyra böcsül, hanem — — tisztel-is — — szeret — — (óh Egek! most segítsetek!) Nincs-is meszsze tölled. Téj a' téjhöz, víz a' vízhöz nem hasonlít úgy, mint ő-én hozzám. Ugyan kívánhatod-e: hogy ne-vét kiszalaszszam? — — azt — —

Hirtelen föl-állapodott erre *Etele*, így fel-lelvén-viszsa: ha szerelmesködni óhajtottam volna; ezt a' kótyot (58) ezt a' csömögét ott-hon-

(58) Ez a' hitván szó KOTY szinte ki-veszett a' magyar szó-tárból, egészszen el-is-temettetett volna; ha annak valóságos értelmét (a' *Szegediekkel*) föl nem-tartatták volna a' közel lévő *Gyeviek*. Ezek, a' *Koty* név alatt, nem egyebet értenek; hanem alá-valót, díb-dáb, és, hitvány akármit, de leginkáb gyümölosüket, és a' gyümölosök között-is a' *dinnyeket*; ezeken fölül: ama' hitvány és ostoba fehér hágosó madarakat, melyeket *Kótyagoknak* neveztek a' régiek, a' mostaniak *Kócsagoknak* mond-gyák; melyeknek fehér tollokból szedik azt a' *kócsag* tollat, a' *Magyar* kalpagoknak díszsét. No-ha (mondám) magában a' *koty* szó szinte el-veszett;

de

hon-is föl-találhattam vóna. Az ijjetén kő-szá-
lak, ki-högyellenek a' mi töngrünkben-is.
Ezek bizonyyára nagyok-is, számosok-is, ve-
sze-

de meg-maradtok abból szívárkozott e' szavak:
I-szer: *Kótyon-fitty*: mert föl-találni köz-mondás-
sink között ezt is: *Kinek gézen-gúz az ura; kótyon-
fitty a' szolgálja*. Itt a' *kótyon-fitty*, annyit téssen:
mint *semmire-kellő, haszontalan*. II-szer: Mondgyuk
azt-is a' tyúkokról: midőn sokat *kótyog*, keveset to-
jik. III-szer: A sok haszontalanságot beszéllő em-
bereket-is *kótyogóknak* mondgyuk, az-az *ald-
való beszédűeknek*. IV-szer: a' Szilva-lévet-is haszontalan
kótynak tartották magyar Eleink. Innént van az
a' köz-mondás: *kóty-belszilva-lév; téged borsolnak*.
Ennek értelme ez: íme, a' többi fazekak között,
ott találom a' *szilva-levet-is* a' Táz-hejen; melynek
szilváját meg-öttek immár a' gyermekek; ő-is azt
kévánná: hogy, valamint a' többi magyar étkeket,
meg-borsozzam; de az, *kóty* lévén, a' borsot meg-
nem-érdemli. Ezt a' Példa-beszédet az emberekre
alkalmaztatván, azokról mondgyuk, kik hirtelen e-
lönkbe-adgyák magokat, hogy őket csudálljuk; a-
zomban semmi csudára-méltó dolgot nem tapasztal-
unk bennök. V-szer: De, a'-mi a' *kóty* szót na-
gyobb világosságra terjesztheti, ez az: midőn a' Ré-
gi magyarok holmi dib-dáb házi eszközöket a' Cigá-
nyoknak el-adtak (mert nem valának Eleink oly
esztelenek: hogy, mint mostanában, a' jót-is el-fü-
cséröllyék) azt a' dib-dábságot *kótyra* vetni mondot-
ták; az-az: magokra nézve abból immár semmi
hasz-

szedelmesek-is. Azokat el-kerülvén, nem akarom kis hajómat ezeknek keményébe ütni, s porrá töretni.

Ezekre az utolsó menny-dörgésekre egészen el-olvadt, széjjel - is - futott *Világos*. Viszsa-térvén nem sokára magához; elsőben kegyetlenül meg-pirúlt. Tele-lött osztán méreggel, mely szívét rágtón-rágva meg-vesztegette: melly-is a' hülmi-kezdő szeretetet veszedelmes hathatósággal kevergetni szokta. Nem mert föl-lobbant arcúlattyaival *Etelére* nézni. Panaszra indulni láccatott tehát az Ég-beliekhez. Meg-eresztötte osztán könyveinek özönét, és keservesen nyögött.

Föl- akara szegény e' szerencsétlen hejből emelkedni; de meg-fogyatkozott ereje nem bírhatta a' reszkető tagokat. Meg-szánta ezen állapottyát *Etele*. Ugyanazért: lágyabb szavakkal élván, hozzája e' szavait mondotta:

Ha

hasznót nem reméllettek. Innént származott a' *kótya-vetye* szó, és megtartya régi értelmét a' mostaniaknál-is. Mert: noha a' *kótya-vetyében* most sok drágaságok el-adatnak; azok még-is olyanoknak lenni gondoltatnak, mellyeknek hasznokat nem vehetik többé Uraik. A' Magyaroktól vették a' németek e-me' szavakat: *koti-veti*; avagy kurtábban *koti-ve*.

Ha azzal szerencsémeket elő - mozdítani kívánod drága-látos gyöngy-virág; nagy hálákat adok szívességödnök. De egyszer-'s-mind azért esedőzöm előtted: hogy, a' magyar Kisasszszonyok közül, ne mást rőndölly alacson szeméjémhez, hanem, a'-ki mind kised álladalmomhoz, mind csekéj tisztségömhöz illik; mert tudni-való az: hogy hasonló a' hasonlóval hamar egybe-barátkozhatik.

Ezek-után (*Etelének* segítségével) föl-eszmélködvén; a' láthatatlan; de akkor-is forgó csillagzatokhoz föl - emelte szemeit; de semmi könnyebbülést nem találhatott benne. Mindentől el-hagyattatni láccatott. Se a' *nyulak' szigete* (melyet ennek - előtte nagyon kedvelött) se a' vadászat nem tehetett immár.

Öregbítette a' nyavaját az-is: hogy *Etele* (ezen gyötrelmeit számba-se-vévén) szabadságot kére az el-távozásra; azt hányván maga szemére: hogy a' többiek gyönyörködnének immár el-vertt nyulaikban: ő-maga azok nélkül henyélne, penig ide löttének nem más volna fő oka.

Ezekre az utolsó szavakra egészszen kétségbe esett *Világos*, és ezeket mondotta: Eredgy! eredgy! akár-kinek mondgyanak kegyet-

gyetlen Szökevény (59) Kövesd leg-keményebb érc-szívednek meg-lágyúlhatatlan ösztönét. — Akár soha se lássalak többé! Hagygy - itt, ha löhet, irgalmatlan teremtés. El-is-ment Etele.

Világos; már el-hagyattatott magánosságában lévén; sűrű könyv-húllatásai között, így siránkozott: El-mehettél tehát irgalmatlan lélok. Vakarodgy! — Vadászd a' vadakat Te minden vadnál vadabb Tatár-fajta. Én a-zomban (szerencsétlen teremtmény) ezöknek
az

(59). A' *Magyarok* soha nem tudtak gyalázatosabb nevet adni valakire: mint midőn egy katonára ezt a' gyalázatos *szökevény* nevet mondták. Mert ama' régi vitézeinkben úgy tudták gyűlölni a' Szökést: hogy azoknak párt-fogójok ellen (nem csak egyszer) hadat indítottak. Mennyit kötődött Átila a' Rómaiakkal: hogy Szökevennyei jóval vissza-nem-adattak. Árpádnak és az akkori Magyaroknak haragjokat eleven festékekkel adgya előnkbe Leo, az a' Bölcs nap-keleti Császár, eme Szavaival. Nem szenvedhetik azt-is a' Magyarok, ha valaki közülök a' Rómaiakhoz által-szökik. Mert tudgyák: hogy a' magok nemzettyök változó-eszűek; nyereségre vágyók, és sok nemzetségekből meg-fótoztatott. 's-ugyan-ezért: se a' Kokonsággal, se az egygyet-értéssel nem igen sokat gondolnak. Mert: minek-utánna kevesen által-szökni kezdettek; és ezek tállunk kellemetesen és emberől fogadtattak; őket leg-többen követték. Ugyan csak: erre az okra nézve igen kedvetlenül szenvedik; ha valakik közülök el-állanak.

az erdei magos fáknak amazoknak a' repedözött kő-szikláknak fogom ki-nyilatkoztatni keserveimet. És: ha mi belső érzékenséggel bírnak; tudom: hogy (e' szerencsétlen állapotomat látván) könnyebben meg-indulnak; mint te meg-szánhattál kegyetlen.

Ezek után, föl-emelte szemeit az ott termett nyár-fákra, és az ellen-álló högyeknek kő-szikláira. Az-után így fojtatta siralmait:

Vajjon mit véhettem én a' Meny-égiek ellen? Oh Egek! hogy-hogy teremthettétök az én szívemet oj lágynak: hogy minden felé hajúllyon; oj keménnek az övét, valamint azok a' kő-sziklák? Talán azért: hogy ő (mindenkor diadalmaskodván) végetlenül örülljön; én ellemben (mindenkoron vesztvén) e' sötét, és kietlen fogságomban gyötrődgyem? Így köllött-é össze-súgnotok-búgnotok fejem ellen Ti mennyei Lakosok? Ugyan nagy mesterség! illik-is hozzátok; hogy Ti, kik halhatatlanok vagytok, a' halandó teremtmények ellen így hátkolódgyatok. Tehát csak magam gyötrődgyem-é ezen-túl? Mire élök immár? Talán bizony arra: hogy minden órában; minden szem-pillantásban haldokolhassak; de meg-ne halhassak. Mért erővel ki-nem-űzítök gyá-moltalan lelkömet? Mért nem számláltok azon holttaítok közé, kikben semmi szeretet, semmi vágyódás, semmi kétségbe-esés nem ta-

lál-

látatik. Oh *Világos*! Íme Te, ki ennek-előtte annyit reméllöttél: most attól-is el-hagyatattál, kit ugyan leg-gyengédebben szeretél, de szíve' kúcsására nem találhattál. Istennem mire juték! nincs hatalmamban: hogy meg-szabaduljak. Erősebb a' lábomra-vetött békó, a' szívemet-le-nyüggöző szőr-kötél; sem-mint: hogy vagy amazzt széjjel-törhessem vagy emezt össze-téphessem. De jól esik én-néköm. Viseld a' terhet *Világos*, melyet esztelenül föl-vállalni akartál. Így költetik meg-lakolni a' mohou-övő vétkesnek. Így költetik a' fényes velágból az örökös sötétségre menni a' vak szeretőnek.

Ezeket forgattya vala kétséges elméjében és; ha lehetett, szóval-is panaszlotta *Világos*: midőn *Etele* (már két szép nagy nyulat le-vervén) a' többi Szűzeknek seregére akadott. Ezek tüstént *Világosnak* hol-léttéről kérdezősködtek tőle. Minek-utánna annak bágygyadságát, közelgető betegségét (*Etelenek* szomorú szavaiból) meg-értették; az erdőben szerte-széjjel futkostak. Végtere. őtet, igen meg-unakodva egy görbe fának arnyéka alatt meg-lelték. Ki-teccettek szemeiből a' nyughatatlanságok. A' könyveknek egy-két öreg csöppei még akkor-is gördültek, és keservét mutatták.

Hirtelen betegsége' okáról kérdeztetvén *Világos*; azt felelé: hogy néki ez a' vadászat

éppen nem teccenék. Úgy el-lönnének vadítva mindenek: hogy szemre se kerülhetnének. Se nyulat, se rigót, se más madarat mind-e' korig nem látott. Maga pedig ój reménsséggel iparkodik légyen ebbe a' szigetbe: hogy a' vadász-mesterektől eleve-meg-szelídítetteknek lönni vélte a' leg-vadabb állatokat-is. Most ellemmben ój szilajságjokat tapasztalná azoknak: hogy a' kis-aszszonyoknak gyöngé nyilaiktól-is is félnének. Szívét pedig az gyötrené fő-képpen: hogy a' többiek mind nyájan meg-nyerhették azt, a'-miért ki-fáradtanak; magának (nagy szégyennel) nyula nélkül köl-lene vissza-takarodni.

Világosnak ezen panaszszaíra (éppen nem látván az árnyékos szavak' világát) azt mon-dották a' Szüzek: hogy, csak ez-előtt, *Etelé-nek* kezében két nyulakat láttanak. Meg-is-fogná azt az a' tisztességes Leventa engedni: hogy egygyet *Világosnak* számára el-kérhesse-nek, el-is-hozhassanak. Jól ösmérnék *Etelének* hajlandóságait. Ötet nem másnak, hanem éppen olyanak lönni vélnék, ki (*Világos'* szé-gyönének el-titkolássára) nem csak a' nyulat kész volna ide-engedni; hanem, szeméjje szerént-is, a' kis-aszszonnak szolgálni. Mind-a'-két nyulat édös-örömet oda-ajándékozta *Etele*, midőn a' Szüzek' kívánságát hallotta. De ezekkel se hozhatták hejre a' meg-szomo-

rodott szívet. *Budára* vágyott szünetlen, és a' magánosságot erővel-is-kereste. Egészen el-útált minden társaságot. Úgy-is tec-cött: mint-ha mindent gyűlölné.

Midőn a' *Dunának* ágán által-evedzettek; ime a' parton állani látták *Etelének* Lovászsztát. Újra föl-borzadhatott testye szegény *Világosnak*. Röttögött; midőn a' véletlen követség felől gondolkodott. Végteére: midőn (a' part-ra érvén) egy levélnek kezébe-adássára pillantott; már akkor éppen el-vesztette minden reménségét. Az előbbeni szeretet, lassan-lassan, dühösségre gyúladott. Csupán azt forgatta eszében: hogy ártthasson mind *Etelének* mind fő-képpen annak az *Etelkának*, ki ezeknek oka.

Erre a' nagy-gonoszságra-vetemedett indulat még nagyobb erőt vőtt akkor *Világosnak* rossz szíven: midőn (viszsa-érközvéen *Arpádhoz*) különös és igen-nagy mesterkedésével el-lopta *Etelétől* a' levelet. E' vala leg-csúfabb jele *Világos'* embertelenségének: hogy órrát a' szerelmes levelekbe ütni akarta. — Csak nem minden szavakra főjtogatta a' méreg: midőn azt nagy-hamarjába körösztrül-futotta. Láta immár a' *Gyulai Kis-aszszonnak* intézeteit. Most tanulta-ki igazán: minő okra nézett *Etele*: midőn a' nyulak' szigetében szíve keménségét mutatta. Föl-zavarodtak benne a' heves in-

indulatok. Csak hamar össze-szedte minden erejét; és még melegiben arról gondolkodott: miként lehetne porrá-törni ezt a' két összelelközött, de egyszer-'s-mind másnak vesztésére össze-esküdött nyakas ellenséget.

Midőn ily terhes gondolattal fárasztotta elméjét; végtére észre-vette: hogy e' fortéjos dolognak mind el-kezdésére, mind örvendetes el-végezésére maga elégtelen lenne. Nem kellett az ördögös Társat nagy szorgalommal keresni. Egygyet talált a' *Tótok* között (60), kinek ravaszságában bízhatott. Ki
hi-

(60). Már régen kívánnia tudni *Kaprinai Úr*: mi okra nézve hívták a' *magyarok* azokat a' nemzeteket *Tótoknak*, melyek (*Slavus* vagy *Slavinus* név alatt) szélesen, és hoszan el-terjedtenek. Én az egész *Tótok'* nevezetéről így vélekedem: hogy mivel ez a' nemzet szünetlen szájába tartya, és forgattya eme' két kurta szavakat: *To-To* (mely annyit téssen; mint a' *Magyaroknál* eme két szavak *az-az*; avvagy pedig, a'-mit a' magyar parasztság is gyakorol: *az az izé*) eme' *To-to* szavakat föl-fogván a' *Magyarok* azokat a' *Slávusokat* leg-is-leg-elsőben *to-toknak* csúfolták. Az-után (egybe-kapcsolván e' két kurta szavakat) őket *Tótoknak*, mondták, valamint a' *Cópákokról* szóllottam a' 19-dik Jegyzeiben. Eppen arra az okra nézve a' németeket *Szakter-baktereknek* csúfollják az Al-földi Magyarok; mert a' *Szagter* szót szájokba forgatták.

hihetné-el, ha csak a' régi hagyományokban nem olvasná azt: hogy *Árpád'* Fejedelmünknek Titoknokja (egy országos gaz-ember) elegendő lött legyen arra; hogy *Wilágos'* várát föl-zavarja; és, a'-mi több, azt az ártatlan *Etelkat* föl-fallya. Ennek a' Titoknoknak nemét; éredetét, és erkölcsét le-írom; minek-előtte veszedelmes fortéjjait ki-nyilatkoztatom. Ezt a' dólgot szükségesnek lenni állítom: a' következőknek velősebb meg-értéssökre.

H A T O D I K R É S Z.

Árpádnak Titoknokja.

Ennék a' szemét-embernek születésse' heje *Veszprém* vala, *Zvatop'ugnak* vára. Szülöi hitvány csapós *Tótok*, de *Keresztények*. Esze éles, termetete törpe. Feje (mint az Isten' nyila) högyös. Maga' viselete (gyermek-korában) nem jeles, de még-is tűrhető; leg-alább nem ama' leg-nagyobb feddésekre méltó.

Mindenre föl-érhető, eszét meg-csudálván

Köröszt-attya *Zvatoplug*, e' Farkas-fiat mag-nak meg-tartotta. Külső országokba küldöt-te a' tanulás végett. Leg-jobban tudott *deá-kul*, és *tótul*. Beszéllött *németül* - is. De a' *Magyar* szóllásban nagyon tátogatta a' száját; hullottak-is belőlle a' *tót* kölöncök. Neve, és Természete éppen meg-egygyeztek: mert (a' Bagojnak sójom-fia nem lehetvén) vezetékJét *Lizskának* mondották az édes attyáról. A' szent körösztölésben pedig *Vojtek* nevet kapott.

Mihelyest ki-rázta az oskolák' porát; *Zvatoplugnak* elsőben Írászsza, az-utan Titok-nokja léve. E' Tisztség előtt giliszta - aláza-tossága, högyke-bögykévé; a' titkoknak első-esztendő - beli meg-tartássa, locska - főcskévé változott. Főn-héjjázó högyös gondolataitól el-kapattatván; senkivel egybe-nem-férhetett az egész Udvarnál. Tengejt akasztott *Zva-topluggal*-is. Ugyan - csak e' vólt az oka: hogy *Zvatoplug* (nem türhetvén tovább kár-rékony erkölcstelenségeit) mint *Pataiak* a' szü-rön, rajta ki-adott; el-is-csapta magától. Sőt: hogy soha többé Országába vissza-ne-jöjjön; feje' vesztésse alatt meg-hagyta.

Gonoszságának e' remekje után, tettetett alázatosságával, és éles elméjének ki-teccő fitogtatásával, addég csavargott *német* ország-ban, még végtére *Arnolfnak* (az akkori Császárnak) udvarába ütötte nagy orrát. Nevét

(az Ízék-embereknek módgyokra) meg-változtatta. Ez-után őtet *Fuxnak* nevezték közönségesen.

Arnolf udvarában meg-gyökösödvén a' *Fux*; *Zvatoplugnak* minden titkait ki-föcscsentötte. Sokat hazudozván ellene; arra vitte *Arnolfot*: hogy a' *Magyarokkal* szövetséget tegyen; és velek egygyütt a' *Tótokra* essék.

Szerette *Árpád* ezt az alkalmatosságot. Ugyan-azért: *Zuárdrá*, *Kadikára*; de fő-képpen *Hubára* bízván a' *Magyar* sereget; elfog-laltatta *Gömört*, *Nógrádot* és *Pásztót*. Midőn osztán *Garam*; és *Ipoj* vizén által-mentenek; meg-vették *Galgócot* és *Nyitrát*; nem különben *Buckót*, *Trencsént*, és *Banovecet*. Meg-se-állottak a' nyereséggel-hízó magyarok egészszen *Morváig*; honnatt-is sok rab-szifra-fuzott *Tótokat* *Árpád* eleibe hoztak. E' károkat vállotta *Zvatoplug*; minek-előtte *Vesprémet* elvesztette volna. Ezeket pedig nem másnak; hanem meg-fuxosodott *Lizskájának* köszönhette.

De, ki *Lizska* volt *Zvatoplugnál*; követ-közés-képpen *Fux* maradott *Arnolf-császárnál*-is. Nem lehetett a' kutyából szalouna, bár meg-hízlaltad, az-után meg-pörzsölted volna-is. Nem sok üdő múlva, itt-is ki-mutatta magát. Arra fordította a' köpönyeget, a'-merre a' szél fúj. Fenékgig le-merulván a' gonosz-ságokba; minden törvént ojjas *Pók-hallónak* gon-

dolt, mely a' szűnyogot, az apró legyeket is meg-fogja; a' darást pedig által-ereszti.

Ezen erkölcstelensége vala annak oka; hogy, *Zvatoplugnak* el-tűntte után, össze-vesztette annak fiait: *Mojmírt* és *Zventibaldot*; az-után a' *Magyarokat* reájok uszította. Kik is (e' zavaros vízben leg-jobbna állítván a' vadászatot) hirtelen az egygyet-nem-értőkre ütöttek, és tulajdon hadi mesterjégjükkel él-vén, melyekkel a' többi nemzetségeket fölül haladták (61); egész *Mórvát* magok' birodal-mokhoz tóldották.

Ar-

(61). A' Magyaroknak hadi mesterségjökét, és Fortéjjaikat (hogy e'-koraig el-nem-vesztenek) *LEONAK* köszönhettyük, ama' Bölcs nap-keleti Császárnak. Ennek hiteles szavai eme' formán vannak. Mí-dön a' *Magyarok* táborokat vernek; azokat nem úgy, mint a' *Rómaiak*, árkokkal, és töltésekkel kerítik-körül; hanem (az ütközetnek napjáig) az atyafiak és nemzetségjök között, el-oszlódva vígadnak. A' Lovakat mind nyárban, mind télben szüntelen lege-lik. Közelítvén pedig az ütközetnek napja; a' szük-séges lovakat meg-tartyák, és azokat egy-lábra-ve-tett pórázon, sátorok mellett le-cövekelik; a' had' el-röndöléssének üdejéig étetik, melyet mindenkor estvéjenként szoktak el-igazítani. Az öröket (mesz-sze a' tábor előtt) közel egy-máshoz teszik: ne-hogy a' véletlen reá-ütéssökkel el-nyomattassanak. Ma-gában pedig az ütközetben, az egész hadi röndöt (nem úgy mint a' *Rómaiak*, három-felé; hanem) kü-lö-

Arnolfnak halála után, *Lajosra* (annak fiára) jutván a' *Német* birodalom; ennek gyermek-i eszét, és erőtlen igazgatássát nem csak alattomban meg-vetette *Lizska*, hanem nyilvánosan ki-is-nevette a' *Fux*. Mert a' *Morvákat* a'

Y 2

Ma-

lönös *Ezredekre* szakasztják, mellyeknek egygyike nem meszsze a' másiktól, oly csoportosan összekapcsoltatik: hogy azt egy húzomos hadi rőndnek mondhatnád. Az el-rőndölt seregeken kívül, vágyon köllétinél több sokaság-is, melyet vagy lesben tartanak, a' gondatlan ellenségnek rőndje ellen; vagy a' magok' seregjőknek hanyatlani-kezdő részének segedelmére állítanak. Az egygyet-másokat pedig, és a' Tár-szekereket, nem meszsze a' hadi rőndnek jobb, vagy bal szárnyára (egy-vagy-két mértt-földnyi távozatra) a' Tábor után hejheztetik, melyeknek oltalmokra, kevés szám-népet hagynak. Gyakorta a' Szükség-főlött-lévő lovakat össze-fűzik, és hátúról (az-az: a' hadi rőndök után) nagyobb bátorságnak okáért állíttják. Az *Ezredeknak* szereiket, és rőndgyeiket nem egy-forma-magosságú nyújtásokra veszik. Mert: eme magosságnak külömbségében lenni állíttják a' hadi rőnd' erősségét. Egy szóval: azonn iparkodnak: hogy a' hadi rőndnek eleje tömött és egyenlő légyen. — — Őket a' barmoknak nagy sokasága késéri: Paripáknak, kancáknak, ökröknek és Teheneknek falkái, övé, és tej-ivás okáért; azért-is: hogy a' tábor nagyobb-nak és számosabbnak tessenek.

Magyarokkal össze-békéltetvén; azon *németek* ellen édesgette, kiket csúfosan *nem-etteknek* nevezett. Nyughatatlanságát, és tökéletlen erkölcsseit okra vévén a' nemzet; bizonyosan: ha nyakon kaphatta volna; föl-is-akasztotta volna. De ez a' gonosz (a' *tót-ágasnak* merevedtétől félvén) el-illantott *német* országból; és, által-csapván a' *Tiszán*; *Biharra* ügyeközött *Meróthoz*, az ott lévő *Oroszoknak* akkori vezérjökhöz.

Ennek e' *Merótnak* kacér udvarában lévén az utálatos; úgy-annyira meg-tanulta a' fajtalan életet: hogy szemtelenebb lett a' szérdéken ülő légynél. Kerülvén minden tisztát; csak a' gönnyetségben zabált. Mint vérrel a' nadáj; úgy tele-húzta magát minden fesletséggel.

De maga *Merót*-is oly orcátalan *Orosz* vala: hogy a' deres *Mén-ló* se nyerit úgy a' sárga kancák után; mint ő a' *Ringyók* után. Éppen e' vólt az oka: hogy őtet a' régi *Magyarok* soha nem *vezérnek*; hanem mindenkoron *Mén-merótnak* nevezték (62). És; ha az

ő

(62) *Béla* kirájunknak nevetlen *Irnökja*, az *Oroszoknak* ama' fajtalan *Fejedelmöket* mindenkor így nevezi: *Menu-merot*. Nagyon csudálom; hogy ezt a' *Menu* nevet, előttem (leg-alább tudtomra) senki se feszegette mind-eddég: hogy meg-tudgya: minő ér-

ő érdeme szerint ki-akarjuk az igazat mondani; az Igazságot-szerető Természet-is Mén-lónak akarta őtet kalapálni; és csak történetből hullott emberi ábrázattal, és *Hercegi* nemes levéllel e' világnak hátára.

Ezen ronda mesterét szinte fölül-haladta immár a' szemtelen Titoknak. Nálánál inkább is el-tudta szenvedni a' sárító kanca'-rugásoknak billegét.

Csudának illet-bé azon időekben: hogy ama' *Mén-merőtnak* sandra udvarában nagy ártatlanságában maradhatott-meg annak szép leánya *Hanzár*. A' többi között: ezen Kis-aszszony után-is nagyon foj-vala nyála ama' bocskor-bőr-orcájú kalafintának. Eme' rát-is szerette a' szépet. Tündér hízelkedései által, annak szíve' meg-hódoltatássára törekedett. Csudálatra méltó történet! nem volt Attyának akarátja ellene.

De *Hanzár* Kis-aszszony, az akkori Szűzeknek (*Etelka* után) leg-elevenebb példája, ama'

értelemben vétetik. En úgy vélekedem: hogy *mén* jelent. E' névnek ezt az értelmét azon *Irnoknak* szávaiból lehet ki-venni; ki *Merőtről* így szól annak üdejében *ennek a' Merőtnak több barátnei* (az-az szeretői) *vóltanak*. Nem ok nélkül száradott tehát reá a' *mén* nevezet.

ama' Mag'lónak mind kapállássát, mind nyertessét hallván; került *ménesi* társaságát. Sőt ha röhögései meg-nem-szünnének; fenyegette a' ki-rugdosással-is. El-kellett ezt néki akkoron szenvednie. Nem tehetett egyebet hanem ama' vén *Esödöröket* követte, melyek, ha meg-nem-ehetik - is az abrakot, leg-alább meg-röhögik.

Mind-az-által a' Kis-aszszonnak ama' példázgató szavaira, úgy föl-puffadt osztán a' förtelmes Titoknak: hogy *Mén-merőtnak* minden leg-kissebb titkait, Országa' el-foglalásának leg-alkalmasabb modgyát ki-repesztené *Árpád* előtt, a' *Magyaroknak* Fejedelmök előtt.

Ezt a' reméntelen alkalmatosságot nyakon kapván *Árpád*; *Mén-merőtra* küldötte vitéz *Magyarjait*. Nem-is sok üdő múlva, *Uszúbú*, és *Velek* vezérlése által, egész tartományait, házastól-népestől el-foglalta. Kezéhez kapta (a' többi között) *Mén-merőtnak* előbb- említett szép leányát is *Hanzárt*, kinek ékes termetét és tisztádon-tiszta erkölcseseit látván; Fiának *Zoltánnak* feleségül adta, ez államány alatt: hogy: mivel *Mén-merőtnak* több magzattya nem vala; minden Jóságá (melyben, élete napjaiban, úgy - mint Igazgató, meg-hagyattott); minden ellen-vetés nélkül, a' *Magyarok* te szálljon.

Tudván pedig a' vásár-hitű Titoknak: hogy, *Mén-merőnek* ezen meg-hódolássában, ő lött legyen a' leg-főbbik eszköz; *Árpádnak* hál-adatosságában bizakodván: hozzája jöve *Budára*. Ajánlotta, igen fortéjos szavaival, további szolgálattját néki. Előre meg-tagadván *Keresztény* hitét; a' *Magyaroknak* szer-tartássáikra állott. A' Fejedelemtől Titoknaknak tétetett; noha észre-vehette volna *Árpád*: hogy a'-ki egyszer Istenének nem híve; előbb-utóbb urát-is meg-kerülheti. Hogy a' leg-főbb Giz-gazoknak mértékjüket meg-üsse; nevét ismét, valamint a' kását, meg-fordította. *Magyar* országban magát *Rokának* hívattatta.

De *Árpádnak* udvarában-is, szőrét, de nem bőrét változtatta-meg a' csavargó *Réka*. Poroszló fogantatássához képest, hivatalára nézve, egészszen hóhér lett. Itt, mindgyárt abba törte leg-fő-képpen fejét; hogy lehetne *Hanzár*, és *Zoltán*, eme' két fiatal házások között, az egyenetlenségnek högyös cövekjét bé-faragesálni. Tudni-illik: hogy elsőben meg-utállya *Zoltán*, az-után meg-vesse Feleségét; Továbbra: ha más aszszonyoknak szerelmökbe bele-keverődzhetne; maga osztán előbbeni mátkájának *Hanzárnak* karjai közé juthasson.

Mind - az-által: észre-vévén a' csalfa: hogy ez a' gyönyörű pár igen egygyetértene, szeretné-is egymást; el-kölletett titkolnia ra-

vasz gondolatait, penig nem kevés üdöre, még valami más környülmények elő-nem-kerí-tenék magokat, és az arra-való alkalmatosság maga-magát föl-ütné. Sas-szemekkel látott, a' gonosz, minden cselekedetében. Fő-képpen a' *Rajta-kaptamtól* tartott.

De, hogy addég-is acél-eszét meg-ne-rozs-dásítaná a' meg-unakodott henyélés; *Árpádnak* szívét kezdette vinni, arra kényszeríteni: hogy magát (amúgy-is özvegy lévén) új szeretetek-vel vidíttani kezdene. Midőn *Zoltánnak* és *Hanzárnak* lakodalmok tartatua *Sepelben*; addég-addég fitogtatta *Mén-merőtnak* szokássait; a' félre-csapó szeretetnek kellemetességét, még a' Fejedelmet *Világos-kis-aszszonyba* (kit már ennek-előtte-is jó szívvel látott) bele-szeret-tette. Bizonyyára: ha *Árpádnak* magyar-kato-na szíve nem lett volna, minden szemtelen-ségre, valamint a' jégre, reá-vitte volna.

De a' Fő-pap (az a' leg-nagyobb tisztes-ségű *Kádár*) nagy vigyázással vólt mind *Árpádra*, mind *Világosra*, mind fő-képpen *Rókára*. Hatátság beszédekkel mind a' Fejedelemnek, mind a' szerette-kis-aszszonynak elejőkbe töt-te különösen a' szemtelen életnek siralmas fojadékjait; a' *magyarokban* mind-e'-koráig-föl-nem-találtathatott gonosz példának veszedel-meit.

Szeme volt *Kádár*nak ama' Róka-mállal-béllett ravasz Titoknokra-is. Mindenütt után-na hordotta a' zsendelt. Vigyázott ál-utakon-el-igazúlható gonosz tárgyait. Akár hová for-dúlt, szemmel tartotta. Jól tudta: kinek hig-yen: és vele mit cselekedgyék. Áldotta a' *Magyarok* Istenét, a'-ki jól tudta: mért nem adott szarvat ama' Sörtésnek.

Ezek voltak ezek! ama' nagy okok! hogy az a' Hollók' eledele gyomrából nem szenved-hette a' Fő-papot. Sokat mesterkedett meg-rontásán; sokat (ha fejével bírhatna) el-oltá-sán-is. De *Kádár* régen meg-jött onnét, a'-hova *Róka* iparkodott; ki-is-tálalta, melyeket ez kotyvasztani akara. Tartott mind-az'-ál-tal tőlle, valamint a' tüztől. Egy kezében vizet hordott mindenkor.

De a' tüzes-nyilas *Róka* meg-nem-állott addég, még' a' Fő-papra nem csapott, és ötet *Árpádnak* Tanácsnoki közül ki-nem-szorította. Immár csontjaihoz forrván a' gonoszság; a' Papok' moslékjában locskált. Itten: nem tej-jes fényjében, hanem mindég fogyatkozásá-ban nézván a' napot; valamint a' *Húznak*, szikrát hanytak szemei. Mennél sötétebbek voltak emezeknek tetteik; annál terjedte-ben, és szegessebben látott a' borzas lidérc. Egészen el-gyarlódván erkölcsceiben; a' Pap-ságnak leg-aprólékosb hibáit arany bötükkal ír-

írta; ki-is-símította. Szünetlen Árpád' füleibe súgván; azt hányta, azt vetette előtte:

Hogy a' Papságra úgy nem illene az Országnak igazgatássa, valamint számárta a' bárszony nyereg: disznó ólra a' cserép-födél. Ama' Pók-hasu pöffedékek mindenben magok' hasznok' tenyészetét keresnék, szerencsésen föl-is-találnák. Más világgal fenyegetnék a' Félénkeket: hogy magok ebben meg-hájasodhatnának. Ki-szívnák a' Tartománnak zsírtját, és azzal kenyegetnék élheteretlen Atyokfioknak gyomrokat, azzal dörgölgetnék csömörjüket-is. Ha egyszer föl-puffaszthatnák mind hörpaszszokat, mind erszényöket; mint-ha ezzel észre-is kaptak volna; szembe-szállanának a' Fejedelmekkel; és ezeknek rön-dölésseikben mindenkoron vagy gáncsot, vagy lehetetlenséget (vak - ostoba-léttükre-is) látnának. Ki-vált-képpen szeretnék pedig a' pártütéseket: hogy azzal (az Országnak ina-szakadván) az ő vállaikra láccattassék dőlni a' hanyatló Birodalom. A' Népnek-is szívét (a'mint ők tartják) istenes mesterségekkel megvévén; föl-lázítanák a' csöndösöket. Egy-szóval ki-mondván a' többit: magok' gondolattryokat végetlen nagyra-böcsülvén mindenkoron; éppen oly biztosan élnének, valamint a' kőszalak: még-is oly észre-vehetetlenül enyész-nének-el, valamin- a' vízi buborikok.

Ezek-

Ezekkel: és más e'-félékkel okoskodván Róla; igen meg-körmölgette a' Papi hivatalt. Szinte el-is-hitette Árpáddal, annak haszontalanságát. Sőt: arra célozott: hogy, egészen ki-ki maga' házában (a' régi Scitháknak szokások szerént) paposkodgyék; ott végezze-el az áldozatot, és kiki el-hitesse magával: hogy a' belső Rőnd csupán a' külső birodalomnak könnyebb elő-mozdítottatására gondoltatott-ki a' szorgalommal-tejjes eszeiktől; ugyan-azért: ez alá-is-vettetett.

E' volt tehát az akkori üdőben egész Magyar Országunkban leg-híresebb Gaz-ember. Ki csak akkor örvendött, és nevetött: ha vagy maga jól járt, vagy más valaki ebul. Még annyának méhében kutyálkodván, nyakába kötölözött Kődök-zsinórja, és csak alig: hogy meg-nem-fojtotta. Cudar bábája-is (a' meg-lötnék pajkosságával nem bírván) szinte el-metszette torkát, midőn kődökét el-a-karta-vágni.

Midőn ezt a' váltott fattyát cigány dajkája meg-förösztötte; bal-lapockáján (anyai jelül) nyársat és akasztó-fát tapasztalt, mely nemes címerökkel erőlködött-ki a' világnak csudája. Méltó-is volt (kicsinségétől-fogva mind-eddég): hogy vagy a' hóhér' madzagán függjön ez az akasztófa' sódora; vagy ennek a' Serhák' fécánnyának gyalázatos temetésén

a' kutyák és macskák veszekedgyenek : mivel fogantatássa-kor-is *Bika-jelben* vala a' nap, születésse-kor pedig a' *Kecske-baknak* jelében.

H E T E D I K R É S Z.

Világos Rókánál.

E volt tehát azon ördög' hadnagygya ; kinek jó-vóltában, és eszességében bizik vala *Világos* ; és kinek disznó-agyaraira kívánnya vala hányni *Etelkának* (azon ártatlan kis-aszszonnak) minden szerencsáját. Reméllette *Világos* : hogy, mivel *Róka* ennek-előtte *Arpád*-nak udvarába segítette, minden kérés nélkül, elég-ösméretlen szeméjjét ; *Etelkának* föl-falás-sára-is reá-állana, ha szépen kérettetnék.

Meg-találta mind zsák fótját, mind bűdös hordó hódját. Hogy pedig veszedelmes gondolattyainak végét hamarébb el-érhesse ; midőn egyszer *Rókának* magános szobájába lopódzott (hogy ravaszságát valami böcsületes színnel festené, észre-se-vehetné a' Titoknok : hogy ez az ügyeközet *Etelka*-ellen-való töré-
sé-

séből származnék) ily fortéjjal kezdé cigány szavait:

Édös Titoknokom! már régön akartam veled titkaimat közleni; de, vagy alkalmatosságom nem vala a' különös beszélgetésre; vagy véleményöm' üdötleniségétől tartottam. Most látom: hogy érött üdejében légyen a' Pártosság; Országunk' kárára nem sok üdő múlva kis-üti.

Egy jövevény ifiú lappang Országunkban. Láthattad őtet *Árpádnál*. Most-is *Budán* van. *Etelének* nevezik. Mind-eddég senki se tudhatta: mi okra nézve kullog Magyar országban? minn mestörködik? mikor térend-viszsza?

Én különös szeretettel viseltetvén Honnyomhoz; le-hántottam annak szolgálmezzét (63): és midőn Birodalmunknak minden előfordúlható veszedelmeire (töhetségöm szerént) nagy szorgalommal ügyelök; csak-ugyan ki-
ta-

(63) Ez a' régi szó *Mez*, annyit téssen most, mint *Takaró*, vagy *alá-való ruha*. Innent származott osztán ez a' szó-is: *meztelen*, az-az: *ruhátlan*. Innent a' *meztlen*, mely szót ha a' lábra alkalmaztatjuk, ezt a' *telen* végét el-veszti, és azt csak *mezt*-lábnak mondjuk. Innent eredhetött ez a' szó-is *Mező*; mely olyas földet jelent, mely füvekkel vagy fől-ruházva.

tanúlhattam *Karjeli* eredetét, és hozzánk-jöt-
tének valóságos okát. Tudni-illik: hogy meg-
tanúlhassa nálunk a' katonai gyakorlásokat,
az-után ellenünk föl-ágaskodgyék.

Senkire se akadtam még ugyan, a'-kive-
le tartana, ki-vévén egy *Etelkát*, *Gyula* had-
nagyunknak leányát. Ez a' Kis-aszszony ak-
kor szeretött leg-is-leg-elsőben belé; midőn
Árpád ama' jövevény *Etelét* (színlött erkölcs-
cseitől meg-csalattatván), ugyan-azon *Gyula*-
nak Hadnagyságában Századossá tőtte.

Nem dicsérhettem akkoron *Árpádunknak*
hirtelenködéssét; ki őtet (oj üdején-korán)
páncélba öltöztette. Ugyan azért: a' követ-
kezendő veszedelmeket által-látván; azonn
vótam minden ügyeközetömmel: hogy őtet
Etelkának társaságától el-szakíthassam: jól tud-
ván: hogy üdövel a' leg-kedvesebbet-is el-fe-
lejtheti az embör. Meg-is-nyertem *Árpádtól*:
hogy az előbbeni Ezredből ki-vétessek, és
Hadnagyak tétessék.

Annak az Ifiúnak ezt a' föl-magasztalta-
tássát, és más e'-féle jó-tételeimet nem más
okból sürgettem: hanem, hogy közelebb essék
hozzám, és így minden ügyeközettyeit, min-
den ravaszkodó gondolattyait hamarébb észre-
vöhessem; meg-is-orvosolbassam.

Országomat segíteni kívánó fortéjjaim
nem lőhettek még-is oj szerencsések: hogy

Etel-

Etelkának szívét *Etelétől* el-fordíthattam volna; Mennél ritkábban szemlélhették egy-mást; annál-inkább tüzeesebben égtek egy-másért.

De, a'-mint észre-vöttem, éleszti a' tüzet ama' Fő-papunk-is *Kádár*, ki néköd ojesküdtt ellenségöd: hogy, ha a' csinre alkalmatosságot látna, egy kanál vízben el-vesztené. Meg-sem-is-sziűnnék az alattomos áskálásoktól, még egy hejen laknak.

Az össze-forrott szívkenek választó-vizéül elégtelennek lönni gondolván magamat; néköd akartam a' dolgot meg-jelenteni: hogy Te (Országunkhoz-való szeretetödből, melynek hat-
hatósságát sok ízben ki-mutattad) valami alattomos módokrol gondolkodnál, és azokat egymástól el-választanád. Azonn lönnél pedig fő-képpen: hogy *Etelkára* te-magad vigyáznál *Budán*; *Etelét* pedig az én szorgalmamra hagynád *Világoson*. Már ekkor Országunknak szél-vizeitől, avvagy dér-fagygyaitól éppen nem félhetnénk.

Ezeket mondotta *Világos*; de (gaz-ember-módra) a' Haza' szeretetének színe alatt, maga' hasznát kereste; föl-is-találta. Mert: mi-nek-utánna *Világosnak* osztányi beszédgyeiből ki-vehetette *Róka*: hogy *Etelkának* szépsége ki-mondhatatlan; sőt: maga *Világos* önkényesen meg-vallaná (a'-mi, a' leányok között, a'-mint ritka, úgy csudálatos-is): hogy nálánál

százszorta szebb, és kellemetesebb lenne; ugyan-azért meg-tántoríthatná a' Bor-nem-itta Agy-velőket-is: ennek szeméjével azt akará tenni, a' -mit régtől fogva eszében forgatott, *Zoltánnak* és *Hanzárnak* meg- vésztegetéssök felől.

Róka tehát alkalmatosnak állítván *Etelkát* arra: hogy szépsége' kellemetességével meg-bágygyaszsa az Ifjú Herceget, és vele *Hanzárt* el-útáltassa; annak az udvarba-való általtételét el-tökéllötte. Egyszer-'s-mind reméllötte a' férges mogyoró: hogy, midőn *Árpád'* udvarának nyughátatlansága anyyira föl-lobbanna: hogy *Zoltán* ki-küszöbölne *Hanzárt*; ő osztán régi mátkájához férhet; és: ki tudja: há (előbbeni tartományainak erő-szakos vissza-vételeével) vele-egygyütt nem uralkodhatniék-e valahára *Biharban*?

Íme! a' zur-zavarok között akarta aztat meg-nyerni, a' mire a' csöndös üdönék fojammattyában föl-nem-érhetett. Gonosz és istentelen lévén, semmit abba nem hágyott, a'-mitől tudta; hogy meg-potrohosodhatnék. Ha a' Menny-égieket reá-nem-bírhatta volna: hogy ügyekezettyeit elő-mozdicscsák; kész volt az al-földi gonosz ördögöket segítségül hívni: hogy föl-tételeinek szerencsés végét láthassa: noha másként se Istennel (az egekben), se

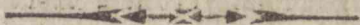
Fejedelmekkel (a' földön), se ördögökkel (a' pokolban) semmit se gondolt.

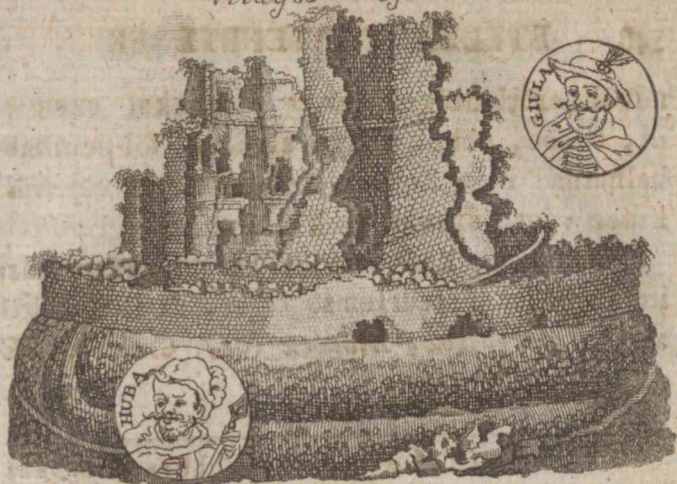
Valósággal igen nagy követ feszegetett ekkor a' Titoknok; és (ha igazán akarunk szólni) nem-is-volt hójag: hogy egyszerre fölfújja, se gyermek-játék: hogy hamar el-kezdgye, és még hamarébb abba-hagygya. De annak; kihez (még fogantatással szem-pillantásában) bé-köszöne a' *Nem-jó*; ki már kicsin-ségétől fogva, valamint az anyja' tejét, úgy szopta-nyelte a' gonoszságokat; ki tejjes életét másnak nem csak meg-rontásában; hanem el-óltásában-is szünetlen gyakorlotta; ezen temérdek gondolattjai nem láccattattak még-is löhetetlenöknek lönni.

Ravasz volt a' *Róka*, és immár meg-aggott. Ifjú pedig *Zoltán*, de menny - dörgös. Azt gondolá a' gonosz: hogy, *Árpádnak* halála után (akár-mi szerit teheti); de el-nyomhattya szöszebe-kapott leg-hevenyebb lángjait; és ki-nevetheti ezt a' *Magyar Zoltánt*; valamint ennek-előtte ki-is-csúfolta ama' *Német Lajost*. Ennek üdötlenségét *Zoltánnak* ifúságával egybe-vetni akarván, azt gondolá: hogy mind-a'-kettőt egy móddal lehetne az ereszkedőre csalni, föl-is-forgatni.

Úgy el-hitte pedig magát ez a' szalmaszén; és oly szerencsés csillagzatban születettnek lenni gondolta: hogy, ha kopasz len-

ne-is; el-mentt hajának újra - ki-sarjattyaról vénségébe se kételkednék. És valóban: nagyobb volt szerencséje, mint maga. Tudott annak üdejében jönni a' Pap' sajtyára, az-az: mind a' belső, mind a' külső Rőndnek föl-zavarására. De ezek a' következendőkben inkább ki-fognak-tecceni.

NEGYEDIK SZAKASZ.

Árpádnak utolsó gondgyai, és
Etelkának késértetei.

1. Árpádnak utóllya.	5. Róka Wilágoson.
2. Etele' veszedelme.	6. Róka Etelkánál.
3. A' Fejedelmi dolgok.	7. Wilágosi bajok.
4. Rókának fortéjja.	8. Róka Budán.

ELSŐ RÉSZ.

Árpádnak utóllya.

Tartós, és igen süjjes betegségétől el-nyo-
mattatván Árpád; szapora lehhel közelgetett
utolsó parájához. Azt-is meg-érezvén: hogy

mivel erőtlenségeit nagy kénokkal szenved-
di; többé, ebből a' nyavalyából, föl-nem-láb-
balhatna: Fiát *Zoltánt* által-hívattatta *Sepelről*;
kihez végső szavai ezek voltak:

Én már, kedves-édös Fiam! nem sokára
itt hagyom Fejedelemségömet, és által-költö-
zöm *Bendegúchoz*, *Atilához* (64), *Csabához*, E-
méd-

(64). A' Honnusoknak ama' híres kirájjokat,
ki *Arpád* előtt négy száz egy-néhány esztendőkkal
szinte egész *Europát* kegyetlenül meg-zavarhatta,
Atilának hívták-é? avvagy *Ethelének*? vetekednek
a' tanúlt emberek. Én *Atila* mellett maradok: mi-
vel jól tudom: hogy *Priskus Rhetor* ötöt nem csak
szeméjében látta: hanem (a'-mint a' 38-dik jegy-
zetben mondtam) nála lakott-is; midőn a' Nap-
keleti Császártól ifiabbbik *Theodóziustól* (*Maximínus-
sal* egygyütt) hozzája követtül küldetött. Ez ötöt
mindenkor *Atilának* nevezi; sehol *Ethelének* nem
mondgya. Csuda lenne pedig: ha, nevét annyiszor
hallván, le-nem-tudta - volna-írni igazán. — A'-mi
több: még mostanában-élő *Magyarjaink* is (gondo-
lom: a' régi hagyományok szerint) mind-nyájan *A-
tilának* mondgyák, soha *Ethelének*. — Maga *Kéza
Simon*, ki 1280-dik esztendő tájban írta a' *Magya-
rok*' Krónikáját, mindenütt *Ethelének* nevezi. *Völ-
ga* vizét, mely körül Eleink laktanak; *Tilnek* ne-
vezi *SIMOCATTA*, és *NICEFORUS*. *MENAN-
DER* *Atilának*. *Atalnak* *TEOFANES*. A' mosta-
ni *Tatárok* *Idilnek*, *Etelnek*, *Ethelnek*, Ettől a' híres
fojé-Viztől vötte-é nevét *Atila*? avvagy ő adta-reá
a'

mődböz, Eméböz, Kálánboz, Edböz, Ugekböz, Almosboz, engömet e' rőnd szerént nemző magyar lelkökhöz: reméllöm-is: hogy, ha szeméjjökhöz: ama' bődögabb velágba jövendök; vitéz tetteimnek jeleiről könnyen meg-ösmérnek, jó szívvel-is fogadnak.

Mert:

e' nevet; nem tudni. Bizonyosabb az: hogy a' *Honnus*-nemzetet *Euthalítáknak* nevezték ama' *Régiek*; az-az (a'-mint *Prokopius* mondgya) *Fehér-Honnyoknak*. Tudni illik: arra az okra nézve: hogy ama' *Barna-Honnyoktól* meg különböztetnének, kik a' meleg övedzetekhez közel-estének. Ez az *Euthalita* név annyit tölt-é a' *Régiéknél*, mint mostanában nálunk a' *Fehér* név? azok lássák, kik erről (kötelességjök szerént) írandani fognak. Elég lehet ez: hogy ezek a' *Honnyok*, magokat *Fehéréknek* tartották, mely névvel élünk most-is, midőn az aszszonyokat (mindenütt) *Fehér-népnek* mondgyuk. Fenn van a' *Fehér*-szó most-is, főképpen egynehány várossainknak neveikben úgy-mint: *Székes-fehér-vár*; *Gyula-fehér-vár*; *Nándor-fehér-vár*; *Neszter-fehér-vár*. Fenn-forog ezeken-is: *Fehér-egy-ház*; *Fehér-domb*; *Fehér-högy*; *Fehér-tó*. Ezt az utólsót a' követközött *Magyarok* meg-kurtították; elsőben *Fer-tónak*, osztán *Fer-tőnek* nevezték (*Lacus Peiso*). Vagyon *Háo-fehér-tó*; *O-fehér-tó* is *Zabolcs-vármegyében*. DESERICKI, DEGVIGNES, PRISCUS Rhetor és más többek is.

Mert: ime! *Álmos*-atyámnak vezérlésse alatt (huszon-három esztendővel ennek-előtte) ki-jöven *Szittyiánkból*; meg-vertük az *Oroszokat*; és a' *Kióvi* ellenközöket. Meg-vöttük nagy fáradsággal *Munkást*, és *Undvart*. Itt édös atyám Fő-vezérségét le-tötte; Te pedig e' velágra jöttél.

Álmos atyámnak el-távoztta után (azon tizen-nyóc esztendő alatt, melyekben vitéz *Magyarjaimat* vezérlöttem) *Szávától* egész *Marabáig*; *Undváriul* osztán *Besperémen* túl-is jutottam. Már most: előtted vagy el-hótt, vagy el-tévejödött Testvérjeid közül (a' *Magyaroknak* esküvéssök szörént) Tégödet röndölt az a' meszsze-lató Isten, a'-ki én utannam üllý a' Fejedelmi székbe, és tömött *Szittyiánkból* ki-jött vitéz *Magyarjainkat* vezérolld (65).

Mu-

(65) Ahhol ennek-előtte a' *Magyarok* laktanak; noha az a' *Scithiai* Ország elég széles lenne, még-is (a' népnek szapora-vóltta miatt) azokon a' hejeken el-nem-férhettek. Hogy tehát abban az említett Országban éhhel mind-nyáján el-ne-hallýanak; a' *Magyarok* a' méhek' szokásokhoz alkalmaztatták magokat. Ezek (kaptárjokban el-nem-férhetvén) Raj számra más hejeket keresnek. Mivel tehát maga' életének meg-tartássa nem más, hanem a' bölcsen-gondoskodó Természetnek valóságos és nyilván-ki-teccő ösztöne; esztelenek lönnének, kik *Balam-*

Mutasd-meg, édös *Zoltánom*: hogy *Árpád* fia vagy. Juttasd eszödbe: hogy ezökben a' borongós üdőkben embör köll ám a' gátra. Bé-nőtt immár fejed' lágya. Légy kö-szál a' habok' közepén. Tudd-meg: hogy oj vitézeknek parancsolsz: kiknek mind-egygyike (ha maga vagyon-is) század-magával lenni láccat-tatik.

Úgy gondolkozz peng *édös Zoltánom*: hogy ezöknek a' *Magyaroknak* törvényös vezérlessökre nem azért választattál a' *Közön-ségtől*: mert (eredetedre nézve) leg-nemesebb-nek

lamber felöl azt mondanák: hogy ő (immár *Scithiában* nem maradhatván) midön a' *Honnyokkal* külső Országokra ki-ütött; a' természet szabássait megszegte légyen. *Atila* után *Almost*-is, és ennek fiát *Árpádot* nem más hozhatta-ki *Magyar*-országba; hanem (a'-mint *Béla* kirájunknak nevetlen *Irnokja* a' többivel bizonyíttya) az el-népesedett sokaságnak szokott tömötsége. De *Árpádnak* más jussa-is völt *Magyar* országhoz. Ő' *Elei* bírták ezt a' tartománt, melyből osztán erő-szakkal ki-üzettettek. Ha tehát ő-is erő-szakosan ki-verte a' *Bolgárokat*, *Oroszokat* és *Tótokat*, azt cselekedte, a'-mit (a' világnak kezdetétől fogva mind-eddég) cselekszenek a' hadakozó emberek. Vesznek, a'-mit vehetnek; bírnak, a'-mit bírhatnak. ANONYM, *Béla Regis Notar*. KEZA. THURÓC.

nek tartattál; hanem, erkölcsöseidre tekintve, leg-jobbnak, és leg-okosabbnak találtattál. Ne-is véld: hogy *Álmosnak* nemét más okra nézve választotta légyon a' *Magyarok* Istene Országunk' kormányozássára; hanem, mivel a' Köz-jótt segítette inkább, mint maga' hasznat kereste.

Soha a' *Magyar* népnek el-nyomással (magunk-is igazi *Magyarok* lévén) nem uralkodtunk. Gazdagabbak-is vótunk, minek-előtte a' kormányhoz nyúltunk. Előbb a' magunkét csépültük; most a' másét szeméjjük. A' népnek vót inkább szüksége mű-reánk; mint mű-nékünk a' népre. Az Istenre kérlek, *Fiam!* sömmi okot ne adgy *Magyarjaidnak*: hogy ellenöd méltán panaszkodhassanak. Viszsza-várd, a'-mit *Honnyaidal* cselekszöl. A' Jókat ne csak ápolgasd; hanem velök jótis tégy. Óh *Fiam!* vajmi böcsületes kincs ám az a' bál-adás, melyel a' Fejedelemnek a' jók tartoznak. Légy igazi attyok a' hozzádfojamodott ügye-fogyottaknak. A' *nemesek* és *nemtelenek* között; bátor Száz-nyócan legyenek a' *Nemek* (66); még-is (ha okosan, és nem csak

(66). *Almossal* száz-nyolc *Nemek*, avvagy *nemzetiségek* (Tribus) jöttek-ki ekkor *Scithiából*. Mind-egygyik *Nem* hány szeméjkekből állott, nem tudni, De

csak nagy csöndösségben, hanem még nagyobb tartóssággal akarnád Uraságod' folytatni) ne tőgyön külömbséget a' pusztá *Nem*; hanem, leg-fő-képpen a' Bajnoki *Vitézség*.

A' gonoszokat ne azért fenyicscsed: hogy meg-érdömlöttek; hanem inkább azért: hogy meg-jobbújjanak. Így a' büntetés kevesekre; a' félelem sokakra; a' példa mind-nyájokra elterjed. Akkor félnek leg-inkább tölled *Magyarjaid*: midőn leg-nagyobban szeretnek. A' Kő-várak se őriznek-meg úgy, mint vitéz *Magyarjaid*, ha benned szerető attyokat, nem ön-kényes uralkodójakat láttyák.

Sömmit hosszú pórázra ne ereszsz. De szabadságát-is senkinek el-ne-vödd. Tudd-meg: hogy *Magyarjaid* inkább-szenvedik élettyökben, mint szabadságjokban a' csorbát.
Csak

De bizonyos az: hogy mind-egygyik *Nemnek* két-ezer katonákat köllött állítani; kik-is *Nemeseknek* mondattak, és fegyverrel dolgoztak. Így tehát ezeknek a' *Nemes* katonáknak számok (két-száz-ezeren fölül) még tizen-hat-ezerre ment. A' Polgári dolgokban okoskodó Tudósok azt tarttyák: hogy legalább hatszor annyi lehetett a' nép, mint a' katonaság. Össze-számlálván tehát a' *Magyar* sokaságot, ki-jöhettek *Árpáddal* (egy *miliomon* fölül) még két-száz kilencven-hat-ezer fejek. TUROC. KÉZA *Simon*.

Csak vér-patakokkal veszhetik - azt el, a'-mit vér-özönnel kerestek. *Élet, és Szabadság* egy értelmű hangok a' *Magyar* fülekben.

Ne gondold Fejedelmi Fölségöd ellen lönni azt: ha a' szabott törvényeknek magad - is fejet hajtaszsz. *Fiam Zoltán!* nem erőtlenebb oszlopa édös Honnyunknak a' *Törvény*, mint a' ki-rántott *fegyver*. Védelmezője légy inkább a' *Magyar* szer-tartásoknak; mint szeles Szaporítója. A'-minden-napi, és meg-se-mo-hosodható parancsaidat könnyen meg-únhat-tya a' nép, meg-is-vetheti. És: ezeknek sokaságok, bizonyos jele az esze-veszett Or-szágnak. Mert ott leg-több a' törvény; ahol leg-több a' fogyatkozás. Akár egygyiknek, a-kár a' másiknak sokasága nem válhatik bö-csületödre.

Ugyan-azért (édös *Fiam*) néha kebeledbe-is bé-tekíncs. Mind-az-által: kaput ne nyiss szíveden, ha ablakkal bé-éröd. Vigyázz ma-gadra: midőn kérdőztetöl. Néha a' nem-felelet-is felelet. Sőt: egy Fejedelem, gyakrab-ban többet szólhat hallgatva; mint akár-ki-más mondva.

Rakd-meg *Magyarokkal*, mint igazi Anya-fiakkal (ha *Szittyiából* vöszöd-is) országodnak kies Pusztáit. Ne engedd: hogy ennek zsír-jával más valami hitvány *Nem-ettek* hízzanak. Ha böcsületödet fönn-akarod-tartani; ne légy

(ha

(ha bár löhecc-is) henyélő eszem-íszom Fejedelem; valamint arról az *Alpári* Fejedelemtől hallottad; ki a' *Sajói* Földet, a' *Duna*' vizét, és az *Alpári* füvet el-nem-felejtette (67). Magad

(67). Midőn *Arpád* a' *Tisza*, és *Duna*-között-lévő hosszú tartománt el-akarná vönni *Zalántól* (ennek a' Földnek Fejedelmjétől); követeket küldött hozzája, ötet barátságosan kérvén: hogy népének engedné (*Sajó*' vize mellett) az üres földeket. Küldene pedig még két csobojo vizet a' *Dunából*, és egy-két kötés-füvet az *Alpári* mezőkből. Tudni ilik: hogy meg-tudhassa, ha a' *Duna*' vize *Tána*is vizénél édesebb volna é? És jobbak-é az *Alpári*-füvek a' *Scithiai*-füveknél? *Arpádnak* *Csalóka* ügye-kezetét által-nem-láthatván *Zalán*; mind ezekre reá-állott *Alpáron*, ahhol néki Fejedelmi vára vala. Meg-örülvén ennek *Arpád*; minek-utánna, *Und* és *Ketel* vitézei által, tizen-két *Tevéket*, Tizen-két *Kún-gyerököket* küldött volna ajándékba *Zalánnak*; ellemben *Zalánnak* felesége tizen-két *Orosz* leányokkal, tizen-két *Nyest-bőrökkel*, és tizen-két arannyal-himzett *köpönyege*ekkel kedvesködött volna *Arpádnak*; azomban *Arpád* *Zalánnak* földjét magájává tőtte, el-is-foglalta. Erre meg-döbbenvén *Zalán*, azt a' feleletet vette: hogy az *Alpári* füvekkel és a' *Sajói* földdel a' *Magyarok*' hatalmukba adta legyen minden jóságát. Későn vőtte magát észre *Zalán* (*Alpári* ember). A' *Magyarokat* többé ki-nem-verhette; noha minden tehetségével ellenök támadott. Erről a' *Történetről* valamit hallván, vagy olvasván

gad fogj a' leg-terhesebb dologhoz. Karddal *Fiam* hozzá; ha szóval nem győződ. Vágd-el a' csomót; ha föl-nem-öldhatod.

Ha a' *Dunán* - túl-lévő *Panonoknak* csekéj maradékja egészszen alád hódúl; kötve-higygy a' ravaszoknak: még faragtalan ocsmány nyelvökkel a' *Magyar* vérbe nem keverődnek. E' körmös sasokat röpülni ne tanícsd. Ne higgy az ebeknek ha szomorúknak látod-is. Ebek ők, kutya nélkül-is. Tele-teltek irigységgel a' *Magyarok* ellen. Erről (még a' velág) le-nem-mondanak. Rabok lévén; nem örömet látták a' *Magyar* szabadságot.

Za-

ván *Túroci*, mindeneeket össze-zavart. *Zalán* hejett *Zvatoplugot* tőszí; *Alpár* hejett *Veszprémet*; a' *Bolgárok* hejett a' *Panonokat* vagy-is a' *Morvai Tótokat*. Tizen-két lovak hejett, egy *fehér* lovat emleget; melyen a' *Veseprémi* tótok országjokat el-adták. Így ír e' dologról *Degvignes*-is. A' *Magyaroknál* sincsen más hagyomány. De *Béla* kirájunknak nevetlen *Irnökja* úgy írja-le a' dolgot, a'-mint ez-előtt említettem. — Mind-az'-által: akár *Zalán*-nal, akár *Zvatopluggal* történt e' dolog; elég az hozzá: hogy vagy tizen-két, vagy egy szép *fehér* lóért el-adták országjokat a' *Tótok*. Ennek emlékezetére lenni gondolom azt a' szer-tartást: hogy, midőn Királyjaink meg-koronáztatnak, *fehér* lóra ülnek, és így mutattyák-meg magokat a' *Magyar* népnek.

Zalánfira se igen támaszkodgy. Hajlik még valamint a' nád-szál. Inog, mint a' fa-szög. Leg-nagyobb tartománnyából vertük-ki az apját. Nem vót nyakasabb ellenségöm nálánál. Úgy gondolkozz ivadékjáról: hogy Rókának Róka a' fia; Farkasnak pedig Farkas. Valamint a' kígyó Farka' vágassát el-nem-felejtheti; úgy *Zalánnak* fia-is Országának tönkre-tételét. Ne higgygy külső alázatosságának, és töttetött engedelmességének; mert csak a' Téjnek leg-jobb a' föle. Ő-néki csonttya' velejét, és lelke' házát ügyejjed. Össze-né-sógorosodgy Nemzetségével: mert, ha lasnakodra terülhet; még ő mutat útát. Szömmel tarcsd a' ki-kapható, és tüzről-pattant ifiat.

Meg-böcsüld *Vezérideit*, *Hadnagyaidat*, *Ezredeseidet*, *Századosidat*, és *Tizedlsidet*; azután: Országodban a' fegvert-viselő *Nemesseidet*. — *Fiam Zoltán!* sok vért öntöttek-ki ezek (velem-egygyütt): hogy Te a' kíváncsatos békességnek arany almájávl elhess. Vigyázz magadra: hogy az a' ki-omlott igazi Magyar vér utánunk ne szökdecsojjon nyugodalmunk' házába, és így (a' méltó boszszú-állásnak kiszolgáltatására) föl-ébressze el-nyugodott érdömös *Össeidet*.

Szeresd a' jövevény *Etelét*-is. Neköm úgy teccik: mint-ha benne el-veszött *Jelek* - fiamat föl-találhattam volna. Istenem! bár csak en-

rek

nek a' reménségnek édösségével enyhíthetném-meg utolsó órámnak keserő ürmeit. De (bátor ezen reményömben meg-csalatkozom-is) ötet még-is talpig embernek vélhetöd. Kitösz akár-mikor magáért. Még fiatal-korában se bodza-fa kardgya. Meg-ért már régen mind túrója, mind sajtya. Nagy szíve' és nagyobb erkölcsese' igaz mutatójának gondolhatod azt a' bátor, és még-is szemérmekkel tejjel szőlő-lássát: és mindenben (mindenkor) igaz, és fedhetetlen íteletét. Meg-tudgya savát adni a' lóvnek. Éppen ijjen vót el-tévejödött *Jelek-bátyád-is*; csak hogy ez jobban kedvelte *Etelénél* a' hosszas éneköt. Öltalmazd ötet (mint éppen test-vérödet) minden irigykódó fogaktól. Sömmi nem-jót el-ne-higygy hamar felölle. Nagy az ifjú, és szömbetűnő; hamar találkoznak agyarassai. El-ne-mössák hirtelen a' reá-szakadt záporok. Azon légy: hogy hál'adó Országodban meg-gyökösödgyék, még-is-gyök-eresödgyék. Ha löhet: el-ne-távú-lícsesad *Honnyodtól*. Sátorosícsd-meg (ha löhet) mennél hamarébb. Szoricsd-összse avval: kit állhatatosan szerethet.

Gondod légyön, *Fiam! Etelkára-is* (a' Magyar Szüzeknek ki-mondhatatlan díszszére). Meg-érdömlí ő-is a' jó szerencsét. Csak azt bánom: hogy nem leányom. Dűcsökönném vele a' más velágon. Se okosabbat nem halloctam,

tam, se szöbbit nem láttam, se szemérmetösebbet nem tapasztaltam nálanál. Ha Te őtet (el-enyisztöm után) Test-vérödnök fogannád; úgy teccik: mint-ha öröместebb halnék-meg. Vele szégyönt nem vallaszsz. Őt' hagytam utójjára: hogy utolsó szavaimról jobban meg-emlékőzzél. Ha éppen meg-ösmeröd *Magyar* erkölcsceit; többet fogsz tapasztalni beune, sem-mint eleve meg-gondolhattad volna. — Immár pítvaromban a' halál — — többet nem-igen szólhatok — — hosszú birodalmát néköd — — Országod' csendességét — — Légy Apád fia — Légy — —

A' többit ki-se-mondhatta. Hirtelen el-áll a szava. Nem sok üdő múlva úgy teccött: mint-ha nem a' más világban, hanem *Nagy Fia*nak nemes Testyében rejtőzött-vólna-el az a' nagy Lélök. Holtta után-is élve láccatott. Kik a' szóbába csődültek, magokkal el-nem-hitethették; hogy annak meg-lehetett halnia, kit ők halhatatlannak lenni gondoltak.

E' volt *Magyar* Hazánknek első erős oszlopa. Ennek igaz *Magyar* véréből származtának az-után sok vitéz és szent (Országjokat-bizonyosan-szerető) Fejedelmeink, és kirájjaink. De íme el-enyiszett — — porrá-lőtt — — és, noha ugyan meg-élemedett-korában múlt-ki ebből az árnyék világból; de még se engedhetünk-meg a' halál' irigységének: mert
mél-

méltó volt: hogy máig-is éllyen. Ennek vagy soha nem születnie; vagy (ha egyszer születött) soha meg-halnia nem kellett volna. Mind-az-által (ritka példával) az-is ki-teccett rajta: hogy valaminthoz az álló Fenyő-fa, midőn le-dől, akkor láccik sokkal magossabbnak, és méltóságosabbnak; Úgy Árpádnak dücsősége-is (nagy voltta-is) szélesebben el-terjedett az egész világon, midőn (az embereknek szemek elől) örökre el-távozott. Akkor tudták-meg nemes vitézzeit: mit vesztek-el, midőn (*Magyarjai* között) sürögni-forogni nem tapasztaltatott.

Árpádnak halála után, nem sokat szemegetett *Buda* várossában *Világos*. Haza-menvén; mindenütt magával vitte ki-múltjának híret. Mely-is oly kellemetlen vala: hogy a' sürű könyvek' hullatássoktól meg-nem-tartóztathatának magokat a' jajgató emberek. Gyászba öltöztek (kicsintől-fogva - nagyig) a' *Szegedi* Polgárok. Siratták a' meg-hódolt tartományok-is. Benne ki szerető *attyát*, ki kegyelmes *Urát*, ki nagy-lelkű *Fejedelmét* könyvezte. E' neveket meg-is-érdemlette.

Azomban: mind *Árpád'* halálának híre, mind el-temettetésének szerencsétlen napja ki-jelentetett szerte-széjjel az egész Országon. Csoportosan gyűltek mind *Budára*, mind *Pestre* a' *Dunán-túl*, vagy innent telepedett *Magyarok*.

A' Vitézek' tárogató sípjoknak szomorúsága, nem csak hasogatta; hanem szaggatta-is az érzékeny szíveket. A' *Dunán*-innen-t-lévő *Magyar* katonaság le-szállott lováról, *Rákos'* mezején.

A' *Wilágos*-vári sereget *Gyula* vezérlette. Otthon nem hagyhatta *Etelkát*, mivel esedezésseit meg-nem-vethette. Soha nem látta még *Budát*, és annak környékét. Pedig: hogy lássa (fő-képpen *Etelének* benne lakásakor); régen óhajtotta. *Etelkával* kocsizott a' *Fő-pap*-is. A' *Budai* högyeket még messziről megpillantván a' *Szűz*; oh be örvendözött: hogy nem-sokára *Eteléjét*-is meg-láttya. El-érkezvén (*Rákos'* mezejére) ezek-is; nem akartak a' *Dunától* messze le-szállani; hanem (főképpen *Etelkának* kedvéjért) sátorjokat a' *Dunának* arra a' partyára cövéköltették-ki, mely a' *Nyulak'* *Szigete'* csücscsának éppen ellenében meghorgasodott. A' többi *Vezérek* és *Hadnagyok* (a'-mint-hogy kinek hol teccett) szerte-széjjel sátorokat ütöttek azon az örvehdetes téren.

Csak alig várhatta immár *Etelka*, hogy *Eteléjét* meg-pillanthassa. Minek-utánna egészen le-telepedtenek; tüstént a' *Fő-pap*ot és attyát a' *Duna'*-partyán-való sétálásra hívta. Itt a' *Budai* szép högyeknek gyönyörűen föl-emelkedött bérecöket, oldalát-el-lepő ékes szől-

lőket; az-után mellettek-is ugyan, de alattok-is el-terjedett kellemetes mezőségeket fölötte meg-szerette. Mind ezek ugyan-csak azért-is szépeknek tehettenek előtte: mivel *Etele* azokon a' tájakon mulatozik vala.

Mind-az'-által ennek a' gyönyörű-hejségnek-látássából származott öröme igen megfordult, meg-is változott: midőn ama' rettenetes *Nyulak'* szigettyébe mind élesebb szemekkel, mind méjebb gondolatokkal bele-ereszkedett. Midőn *Világosnak* és *Etelének* köz-beszédgyeikről gondolkodott; szívök' összekapcsolássának emlékezetére reszketett. E' rettegését észre-is-vette a' *Fő-pap*; de (mivel a' szél lengedőzni kezdött, és eleven fuvalmával meg-járhatta a' *Fő-papot-is*) *Etelka'* reszketésének okát a' szelekre fogta.

Zavargatta *Etelkának* szívét, és igen megsomorította az a' gondolat-is: hogy *Etele* (jól tudván a' Vezéreknek el-érközéssöket, le-is telepedéssöket) magát még-is meg-se-mutatná, noha *Kegyessének Pestre* jöttét-is meg-sajdít-hatná. Bizonyyára (ha, valamint ez-előtt, most-is úgy szeretne ő) e'-koráig elő-kerülhetett volna.

Midőn eme' gondolatokkal fárasztotta elméjét; íme (a' *Budai* parton) hirtelen szeméibe ütközik *Etele*. Meg-ösmerte mindgyárt. Meg-is-mutatatta *Gyulának*, és a' *Fő-papnak*. Meg-

ösmerte kedves Kis-aszszonyát *Etele*-is. A' szőke *Duna'* vizén tüstént által-eregették mind sűrű fohászkodássokat, mind lágy-meleg indúlattyokat.

M Á S A D I K R É S Z.

Etele' veszedelme.

Csak alig várhatta már *Etele*: hogy által-hajson a' *Dunán*. De az irgalmatlan szelek, melyek éppen ekkor (a' víznek le-menetele ellen) kegyetlenül meg-feküdtek a' Fojót; oly dombos, és szinte-merevedten-álló hullámokkal erő-szakoskodtak: hogy még az által-evezésre-röndöltetött Révészek se mernének neki-eredni:

A' *Kis-aszszony* (észre-vévén *Etele*-nek kietlen nyughatatlauságát, és azokat a' nagy erőltetések, melyekkel a' röttögő Révészeket meg-támadgya vala) ötöt (összsze-tött gyenge kezeinek nyilvánóságos jelével) hathatóson kérte: ójja magát a' veszedelemtől, és ne eredgyen a' halmos ('s-ugyan-azért nagy hatalmas) vizeknek.

Integetett *Etelének* (a' Fő-pappal egygyütt) *Gyula*-hadnagy-is. Reménködtek az el-halaványodott Révészek-is, arra kérvén őtet: hogy szerencsáját (egy kevés üdő várva) próbálná. Ösmernék ők a' *Dunát*; ösmernék a' szeleket-is. Fél-óra-múlva le-csillapodnék a' hirtelen fergeteg. De *Etelének* ez a' fél-óra-is egész esztendőnek teccett.

Mivel tehát reá-nem-bírhatta a' Révészeket (nagyobb vak-merészséggel, sem-mint bátorsággal), egy közel-ki-kötött Lélek-vesztő csónakba (*Lovászszával* egygütt) le-botsátkozott. Magát Kormányosnak; *Lovászszát* Evezőnek tötte. El-íszonyodtak (erre a' meg-foghatatlan vakmerőségre) azok, kik mind-a-két partokon haj-szál-merevedve motoztak. Borsósodott testye *Etelkának*. A' Fő-pap, az egek felé emelgette ki-meresztett szemeit. *Gyula* úgy el-andalodott: hogy semmihez nyúlni nem tudott. Mind-az-által: ha a' veszedelem nagyobbodnék; annak meg-orvoslása felől keményen gondolkodott.

Csak alig érhetött a' *Duna'* derekára *Etele*; íme! a' sivító hideg fürgetegek jobban meg-eresztették fúvalmaikat, és (valamint a' szalma-szállal) úgy jádzottak a' könnyű csónakkal. Veszni kezdett *Etelének* ereje. A' *Lovász* (minden tehetségét meg-tévén) igen el-lankadva: Uram' (úgy-mond) el-veszünk. *Ete-*

le (noha bátorságát ostromlotta a' félelem) magának nagy lelkétől amannak bátorságát függni gondolván: ne fély (úgy-mond) Baj-társ! Egy hajóba evezünk.

Ki-se-mondhatta jól e' szavakat; íme egy habos hullám arcúl csapta *Etelét*, és a' *Dundának* zavarjai közé buktatta.

Úr Isten! minő jajgatások a' partokon! Mind amazt a' veszedelmet, mind eme' kurjangatássokat hallván *Etelka*; nem lehet azt félelemnek modani, a'-mirejta történt; se rőt-tűgésnek; nem-is irtózásnak; vagy kétségbe-esésnek. Nagyobb kénok, nagyobb ügyek-bajok szorongatták szívét, mint-sem melyeknek ekkoráig neveket találhattunk; avvagy ez-után-is találunk.

Összse-csapta két kezét; osztán azokat feje fölé emelte, csak éppen e' kurta szavaira fakadván: Istenem! oda löttél édös *Etelém*! Ez-után: mint-ha segítségére iparkodott volna; neki-szaladt a' Duna' vizének; de, ereje nem lévén, le-esett ináról; arcal-dólt a' homokba; fetrengett egy-ke vessé; az-után a' porondba harapott.

Összse-vegyültek a' jajoló szózatok mind-a'-két partokon. A' *Budaiak* (hogy Urát el-ne-hagygya) a' *Lovászra* kurjangattak. A' *Pestiek*, *Etelét* segicscsék-é? vagy *Etelkát* ápolgassák? hirteleniben el-nem-tökélhették. Kik
a'

a' Szűzböz közelebbre jutottak; fejét a' szöke homokokból föl-kapkodhatták; de se szavát nem vették; se lélekzetét nem érezhették.

El-iszonyodtak mind-nyájan; midőn *Etelkának* el-halaványodott színét; és még most is röszkető testjét szemlélték. Víz-csöppökkel hintgették osztán] orcáját; de föl-nem-ébreszthették. Végtére (iszonyú keservek, és könyv-húllatások között) egészszen föl-emelték, és a' Sátorba nem vezették; hanem hurcolták. Rámúlva gyűltek hozzája a' Magyar vitézek. Szerették mind-nyájan; de mostanában nem segíthették.

A' Fő-pap (*Etelének* szerencsétlenségét Gyula' szorgalmára bízván) minden-féle-képpen iparkodott a' kis-aszszony mellett. Le-csillapítván a' zokogásokat (noha *Etelének* éltte avagy holtta felől semmi bizonyosat nem tudna) még-is (hogy *Etelkát* észre-hozhatná) ezeket súgta fülébe:

Semmit se írtózz, édös leányom! Tüstént itt terem kedves *Eteléd*. Ki-foghatták őtet a' szorgalmatos Halászok. Meg-kerítették az öreg hállóval. Semmi baja immár. Még frissebb, mint ez-előtt vala.

Ezekre a' szavakra föl-emelé fejét *Etelka*. Nagy szemeket meresztett a' Fő-papra. Azután (nagy merészséggel el-taszítván magától)

Ferre (úgy-mond) Gyilkosok! Meg-öztétők *Etelet*; ögyétők-mög *Etelkáját*-is. — Istenem! hol vagyok? — Ki vagy Te? — Mi sátor ez?

Ezeket így el-darabolván; ismét bele-bukatta fejét a' párnába. Oly képzeléssel-is vala ágyában: mint-ha a' *Dunának* közepére szállana; és ott ölelné-meg *Etelet*. És valóban: gyötrötte-is a' képzeltt sós-vizeknek hidege. Össze-csattantanak fogai. Egész testye dedergött. Oldalának ki-'s-bé-járattyából, ki-reccettek a' feszegető gyötrelmek; az el-nyellettetett jajok; a' haj-szálakat merevítő nyögések.

Midőn ezen háborúival nem kevés üde-ig viaskodott *Etelka*; lassan-lassan magához térhetett. Tüstént eszébe-jutván *Etelének* halála, (melyet bizonyosnak tart vala) maga-is el-tökéllette a' más-világra-fordúlt talpalást. Tudni-illik (ezeknek szemök elől el-tünven) hogy egy kis hajóba szállana; és (éppen azonn a' hejen, melyen *Etele* a' *Dunába* bukott) maga-is bele-bukni fogna. E' volt neki valóságos föl-tétele.

Ezeket így el-végezven; föl-ugordott keletlenül ágyából; és, mind-nyájoknak nagy álmélkodássokra (mint-ha immár semmi baja nem lenne) nagy örömmel ezeket mondotta:

Hála legyen a' jó Istennek! Egészszen vissza-tért belém el-futamodott lelköm. Most immár magam-is (*Eteleként*) sokkal frissebb vagyok, mint ez-előtt vótam. Ime! alig-is várhatom: hogy *Etelémet* meg-lássam. El-únnya szegény magát a' *Duna'* fenekén. Látom: tár-súl hívogattya szeméjjöm'. Vöszöm-észre-intető szavait. Megyek, *Etelém!* végy magadhoz kérlek!

El-se-végezván jól ezen szavait; ki-akara a' sátorból rohanni, és magát valóságosan el-veszteni. De ime (éppen ki-rohantta' szempillantásában) elejébe került édes atya *Gyula*, ki *Etelét* (nagyvizesen) a' Sátor alá hozta.

El-nem-hitethette magával *Etelka*, hogy *Eteléjét* látta. Újra föl-borsósodott testye. Föl-állottak haj-szálai. Eszének hamar haszná-venni nem tudta. Ugyan-azért: magát (*Etelével* egygyütt) a' Hóltak' tartományában lőnni vélvén, ezeket mondotta:

Össze-kerülhattünk tehát itt-is; édös *Etelém*? Azt mondák, midőn a' Föd' hátán élénk; hogy ezek a' homajos hejek a' szeretettől meddők. Oh be meg-csaltak, leg-alább engömet. Mert látom mostanában-is, régi hozzád-való hajlandóságomnak siralmas dülledékjeit. Istenem ébren vagyok-é? avvagy álmodozom? Ki vagy, kérlek? lélok-é? avvagy penig magad, kedves *Etelém*?

Eze-

Ezeket szólván ; ismét az ágyba bukott. Osztan (veszedelmes változásai között) szörnyű-képpen jajgatott. — Élek ! Élek (így felele hamarjában *Etele*). Ébren vagy ! nem álmodozol. — Se lélök , se ijesztő árnyék nem vagyok. — Isten után , édös atyádnak köszönhetöm meg-szabadulttomat. — Ő húzotta ki a' vízből. — Ő vezetött ide (te hozzád).

Mert (a'-mint ez előtt-is el-beszéltetni kezdődött a' dolog) : midőn ama' szem-közbe-csapó hullám *Etelét* a' *Dunába* buktatta ; az irgalmatlan szél-vész (mint-ha el-nyelte volna prédáját , és vele meg-is-elégődött volna) egyszerűben le-csillapodott. *Gyula* (ki ezenn az esetenn nem csak el-bámúlt ; hanem ki-szanadittásának módgyáról nagy szorgalommal gondolkodott-is) *Etelkának* sorssát *Kádárnak* atyai gond-viselésére bízván : egy közel-ácsorgó Révésznek kezeiből ki-csikarta az evedzőt. Azután : csónakjába szállván (midőn észre-vette volna ; hogy *Etele* ugyan jól-távúl ütötte-föl fejét a' vizeknek színén , a' *Lovász* pedig (el-ijedtte miatt) számot nem tudna vetni el-andalodott eszével) egyenesen *Etele* után evezett.

Gyulának szívessége föl-indította a' többi-is. Utánna rugaszkodtak ezek-is a' le-csillapodott vizeken ; és egy csónakból kötelet vetvén a' másikba , azzal elejébe kerültek.

Ki

Ki a' *Duna*' vizében nem csak a' habokhoz ; hanem a' szalma-szálakhoz-is kapdosott ; könnyen meg-markolhatta az alatságot-is. Ennek tovább, 's-meg-tovább fogttával össze-seregelve a' hajók ; minden veszedelem nélkül *Gyulának* csónakjába föl-emeltetett.

Így tehát : a' halálának tágas torkából kiszabadulván *Etele* (midőn *Etelkához* vitetett, és neki amazokat mondotta, melyekről ezek előtt emlékeztem) ; ötet e' szavaival zavargatta *Etelka* :

Istenem ! ha magaddal nem gondoltál-is (midőn abba a' veszedelembe ereszködtél), mért eszödbe nem jutott bátortalan *Etelkád* ? kinek élete egy hajóban evezett a' te életöddel. Most te ugyan azt gondolod (jól tudom) : hogy az el-múltt esőnek nem költetik köpönyeg. De vár-rá : e' töttödet bizonyosan meg-lakolod (annak üdejében). Elevenödre hágok. Le-is-rovom, a'-mit föl-meccöttem. Most csak éppen bádgyadttságomnak köszönhetöd : hogy lúd-mérgemet ki-nem-fúhatom. De föl-vonlak másszor a' rámára. Viszsa-adom a' köcsönt, ne búsíjj.

Midőn e' fenyegetéseit szórogatta *Etelka* ; íme ! a' hideg nedvesség úgy-annyira meg-járta *Etelének* minden izzeit : hogy nem csak reszketni ; hanem bágygyadozni-is kezdene.

Erre *Etelka* megijedett; és hozzája így szö-
lott:

Mi lölt édös *Etelém*! Talán ugyan fenye-
gető szavaimtól tartaszsz? Ne féjj töllok; É-
dösöm. Más fekhetik szívemben, mint-sem
a'-mit nyelvem' harangjára kötöttem. Isten-
bizony! egy szót nem szóllandok soha ezek-
ről. El-is-felejtöttem immár mindeneket. Mem-
meg arra kérlek: légyön jó keaved.

Meg-hajtotta fejét *Etele*; és meg-köszön-
te jó szívét. Az-után arra kérte mind-nyájo-
kat: kis üdöre a' sátorból ki-menni méltóz-
tarnának. Le-kévanna vetközni. Erre *Etelka*:
Most tudhatom: mi bajod. A' hideg nedves-
ség dederget. Ímé két pár fehér ruhát hoz-
tam számodra, melyeket e' kezeimmal var-
tam. Csak addig el-ne-űzz magadtól, még
dikámat föl-nyitom. Ki-nyitotta a' ládát szu-
porán; és (elejébe rakván a' ruhát) maga-is
ki-ment a' többi után, vissza-viszsa-tekint-
vén, ha valamit még nem kívánna-é?

Szorgalmatos Kis-aszszonyának szívessé-
gét, és ebből származott gondosságát elege-
dő-képpen nem csudálhatván *Etele*; végtére
így fohászkodott:

Oh szerencsés *Etele*! kinek itt-is oj gond-
viselője találkozott. Most irtózom leg-élöl a-
ma' szél-vizektől; melyek *Etelkámtól* szinte
meg-fosztottak. Tudgya az Isten: kinek ked-

viért visel reám gondot. *Etelkám'* imádsága tartotta bennem a' lelköt.

H A R M A D I K R É S Z.

A' Fejedelmi dolgok.

E*tele* ugyan minden veszedelemtől szerencsésen meg-szabadult. De pedig (Országunknak akkori el-rémülttére) *Zoltánnak* új nyaválái támadtak; melyek őtet szinte meg-vesztgették.

Mert (attyának holtta után) *Magyar* - országnak igazgatásáról erősen gondolkodván; a' hátra - maradt ellenségnek temérdekségét; szokott irigységét, és tapasztalt erősségét szünetlen elméjében forgatván; ezektől a' terhes gondolatoktól úgy el-nyomattatott: hogy közönségesen attól tartanának a' *Magyarok*; ne-hogy (attyával egygyütt) Fia-is el-takaríttassék. Le-vetette lábáról a' kegyetlen Forróság, és (minden erejétől meg-fosztván) beteg ágyához szögezte.

Így tehát: se *Árpád* el-temettetésének tisztességes rőndgyét, se maga' bé-iktatásának emlékezetre-méltó szer-tartássait magára nem vállalhatván; abba törte (ha lehetett) fejét: mi tévő legyen mind-a'-kettővel. Tudta pedig: hogy (a' Fő-rőndöknek ide-gyűlttök' alkalmatosságával) mind-a'-két dolognak el-igazítására, ez a' mostani üdő leg-jobbnak táltatnék.

Ezen gondolattyai, és szorgalmi után-is, tapasztalván azt; hogy ezeknek végbevitelökre maga mostanában elégtelen lönne; magához hívattatta *Rókat*, és *Kádárt*. Előttök mostani állapottyát ki-nyilatkoztatván; édes Attyának tisztességes el-takaríttatássát a' Fő-papnak tudományára hagyta; maga' bé-iktatásának módgyát a' *Titoknoknak* okosságára bízta.

Mind-a'-ketten a' reájok-szabott hivatalnak eleget akarván tenni; gyakorta özsze-gyűjtötték a' Vezéreket, a' Hadnagyokat, és egy-nehányat az Ezredesekből-is. Ki-főzték a' dolgot, a'-mint csak leg-jobban löhetőtt. Minek-utánna a' testnek el-takaríttatással rőndgyével, és minden hozzá-tartozandó eszközzel készen vóltanak; ennek akkoron azon szer-tartásaival éltenek, melyet az-után-is (sok üdeig) meg-tartottak a' vitéz *Magyarok*. E' pedig így vala:

Gyula-hadnagyot választotta *Kádár*, ki-
nek vezérlessére bízta a' ki-válogatott leg-
szebb katonaságot. Ezek a' *Dunán* által-téte-
tek, és egy gyönyörűségös rőndbe szödet-
tek. Ezeknek az óhajtott vitézeknek látás-
sokra, össze - csődült a' temérdek sokaság.
A' Férj - fiak; a' Meny-aszszonyok; a' Fiú-
magzatok, a' Leán-szülöttek; a' vének, az I-
fiak el-lepték a' Házak' teteit, a' széles úc-
cákat, a' keskeny közöket, és sikátorokat.
Magok a' betegek (abba-hagyván az Orvos-
nak parancsolattyaít) ezeknek látássokra (mint
valami üdvösséget - vissza - téríthető szerre)
vagy ki - mászkáltak, vagy ki - hurcoltattak.
Azt mondták még a' fél-hólttak-is: hogy
már ekkor eleget éltenek; midőn a' Magyar
seregnek ki-válogatott szépét még egyszer meg-
láthatták. Ezek a' Lovagok vóltanak tehát
az első; kik (a'-mint mondám) *Gyulának* ve-
zérlesse, és elől-járása alatt, a' koporsó előtt
mentenek.

Ezeknek rőndgyök után, a' Siralom-Zász-
lónak vitelét *Etelére* bízta a' *Fő-pap*. Ezt (a'
temetésnek alkalmatosságára) nagy szorgalom-
mal, és nagyobb tudománnyal hímzették a'
Magyar Kis-aszszonyoknak gyöngye kezeik.
Fő-képpen *Etelkára* vólt bízva ékességének ki-
gondolássá. Ennek igazgatássá alatt, a' Zász-
lóra varták a' meg-hódolt németeknek címe-
rit,

rit, a' Rab-szíjra fűzött kopasz tótokat; *Atilának* fegyverét. Az el-törött dárdákat. Egy el-ötött tüzet.

A' zászló után oly keserves *Magyar* nő-táját tárogatta *Lehel*, ama' híres sípjával (68).
 hogy,

(68) *Lehelnek* ezen *Tárogató Sípjával* még most is dűcseködnék a' *Jász-berényi Urak*. En ugyan ezeket a' régi hagyományokat meg-cáfolni éppen nem akarom. 1660-dik esztendőnek tájjában (midőn még *Budát* a' *Törökök* bírták) *Budai Török-Bassa* egy követőt küldött *Jász-berénybe*, azt parancsolván a' *Főbbeknek*: hogy azt a' *Sípot Budára* küldenék nem más okra nézve; hanem: hogy láthassa. A' *Jász-berényiek* attól tartváu: ne-hogy (ha annak drágaságát meg-szemléli a' *Bassa*) magánál meg-is-tartóztassa; minek-előtte *Budára* küldötték; le-szedték rólla az arany karikákat, és minden drága követet. Ezeknek még most-is csak hejőket látni a' sípon, és némej gyönyörű vágásokat, melyekről osztán szóllandok. Láttam magam-is ezt a' sípot akkoron, midőn (1789-dik esztendőben, *Augustus-nak* 29 dik napján) *Jász-berényben* voltam *Ádám-édes-Öcsém*mel, és ennek fiával *Antallal*. A' mit láttam tehát, azt fogom mondani: hogy az nem egyéb; hanem egy jól-ki-símított *Elefánt* csont, mellyet oly formára vágtnak; hogy egy kisebb tehén *Szarv-nak* hasonlatosságát mutatná. Ugyan-csak ebből az okból közönségesen mondgyák: hogy most *Lehelnek* azon *fényes szarvát* *Jász-berényben* látiyák,
 me-

hogy, nem csak a' *Magyaroknak* kemény szí-
veik; hanem a' *Budai* leg-magosabb högyek-
nek köszikláik-is meg-hasanni, sőt meg-re-
pedezni láccattatnának. Jól tudta *Lebel* ezt
a' mesterséget. Jó szívvel-is hallgatták ötét,
inkább a' szomorúságra, mint vígasságra ter-
mett *Magyar* emberek. De fő-képpen az gör-
dítötte-ki mind-nyájoknak szemeikből a' köny-
veket: midőn el-gondolták: hogy mostanában
annak a' *Sípnak* halottas nótáját hallanak. mely
Árpád' téteménnyeeinek dücsöséges hírét kel-
lemetesen tárogatta valaha.

Ép,

melyet ez-előtt *Fénszarun* alig láthattak. Ebből a'
Fényes-szarvból az-után ezt fáragták-ki a' *Magyarok* :
Fényes-szarv, végtére *Fén-szarv*, utólszor: *Fén-szaru*,
és (egybe-foglalván) így nevezték: *Fénszaru*. Meg-
vagyon pedig mostanában a' *Jászoknál* az a' hejség,
melyet soha másnak nem; hanem *Fénszarunak* nevez-
nek, még a' *Jövevények*- is. Bizonyos az: hogy
(mindgyárt eleitől-fogva) nem vólt *Jász-berényben*
ez a' *Síp*, mert (*Kámánnak* bizonyítássa szerént,
ki *Mátyás-kiráj'* üdejében élt, *Toldi Miklóssal*) *Bél-
nek* írássai között, az találatik-föl; hogy *Kámán*,
és *Toldi* vitték *Jász-berénybe* a' kürtöt. És így
én mint-egy bizonyos vagyok abban: hogy elsőben
Fénszarun vólt, és erre a' hejségre azért száradt ez
a' név: mert eleinte ott tartatott-föl,

Éppen a' koporsó előtt, huszon-négy Rabok mentenek, le-nyírtt hajakkal, és hátra-kilincseltt kezekkel. Ezek *Árpád'* Vitézségének, és hatalmának ki-nyilatkoztatására, és holtta után-is szolgálattyára röndölttettenek.

A' koporsót hét *Erdélyi* Mag-lovak vitték, melyeket (csak ez-előtt) ajándékba kapott *Tubutumtúl* (*Erdély*-országnak Igazgatójától). Fekete posztóval voltak bé-takarva, egészen a' földig. Ékessebb sójtárokhoz szokván ez-előtt, mostanában (e' szomorú gyásznak hurcolássában) úgy teccett: mint-ha minden kedvöket el-rugdosták volna. Lustábban szödögették lábaikat; le-is-eregették légy-ülte fülöket. De ha néha szemeikkel elő-kerülhettek; kölletinél föjjebb ki-mutathatták honnyi nemességjöket.

Árpádnak koporsóját Dió-fából gyalútták. Rajta a' Fejedelmi kalpág, arany Forgójával egygyütt. Rajta a' rettentő buzogány, a' csá-kánnal egygyütt. Mind innenn, mind amon-nann a' meg-hódúlt tartományoknak abrosz-szaik lógtanak.

Utánna a' koporsónak, igen szomorúan, és vigasztalhatatlanul (mint-ha Urának el-enyészttét érzené) a' Fejedelemnek *Pirók*-nevezetű Paripája mendegelt, igen gazdagon meg-nyergelve. Rajta üle *Árpadnak* leg-kedvesebb szolgálja *Ócsa*, kit-is (temérdek nagy

inaira nézve) *Inasnak* szokott *Árpád* nevezni; soha nem *Ócsának*. Ennek egész testye páncéllal, feje vas Sisakkal vala fődözve. Markába tartotta *Árpádnak* azt a' rettenetes karját, melyet nyakkal nem győztek az ellenköző nemzetek.

Ócsa után, *Kádár* léptetett *Rókával*, avvala' *Titoknokkal*. Csudálatos Társaság! — Isten-felővel az Istentelen. Igaz lélekkel a' gonosz Pára. — A' *Titoknok* egy kettő-törött Lándsát; a' *Rő-pap* egy el-tépett Puzdrát hordozott.

Kádár és *Róka* után, tizen-két válogatott Szüzeket vezérlött a' Tizen-harmadik *Etelka*. Maga egész; a' többi pedig csak fél gyászba valónak. Kinek-kinek kezében nem virág, hanem a' le-tépett virágoknak meztelen, és eltöredözött kóró-szálai. Vállokon a' földig-érő fátyol egészszen a' földig lebegett.

Sereg-hajtó volt *Sepel* (*Árpádnak* leg-kedvesebb *Lovász-mestere*). Ezt a' *Kún*-embert (régí hív szolgálattyaíra tekintvén) már ennek-előtte avval a' szigettel ajándékozta-meg a' nagy-lelkű Fejedelem, mely (*Buda* alatt nem meszsze) a' *Magyaroknak* ekkori üdejökben,

Sepelnek neveztetött; ennek a' Lovásznak nevé-
véről (69).

Avval az említett pompával ki-késérték
Árpádnak testyét annak a' pataknaak eredetéig,
mely kövecsös ágyán le-fojván, éppen *Buda'*
várossánál a' *Dunába* szakad. Itt egy szűk
veremmel meg-elégedett az; kinek (*Diadalmai'*

B b 2

el-

(69). Ennek a' *Buda* alatt-el-terjedett nagy szí-
getnek hossza, mostanában öt-hat mért földnyi;
ahhol leg szélesebb, alig vagyon két-mértnyi. Azt
mondgyák némejek: hogy régenten hossza kilenc;
szélessége három mért-földnyire terjedett. Higgye,
a'-ki akarja. Leg-aálbb: nem láttyuk mostanában
a' *Dunától*-el-hagyattatott árkokat. Talán a' régi
íróknak mért-földgyeik sokkal kurtábbak voltak,
mint a' mostaniaké? vagy a'-mit egy-valaki csak
gondolom szerént firkálgatott; azt más (minden meg-
fontolás nélkül) mohon föl-kapta, és hamarjában
elő-szottyantotta. Mind-az'-által: ha csak úgy van
a' dolog, a'-mint azok az írok emlegetik; nekem
úgy teccik: hogy valamint földgye *Sepelnek* (ennek
a' derék *Kán* embernek) lassan-lassan el-mosódha-
tott, úgy neve is el-törülgettett. Több, mint
nyolc-száz esztendőök után, nem neveztek többé *Sepelnek*
(ki-véven a' jó szívú *Magyarokat*, kik ennek
emlékőzetét máiglan-is fen-tartják) hanem más akár-
minek. Leg-csúfabb neve e' *Magyar* hejnek az, me-
lyel most *Bácz-Kevének* nevezik.

el-intézésére nézve) keskenynek láccatott az egész világ.

Feje' fölébe egy oszlopot emeltenek, örök emléközetére. Ennek nap-keleti lapjára az a' *Remete*, ki a' Szent Góllér högyének barlangjában lakott, ezeket véste-ki könyv-hul-latásai között :

A'-MI
ÁRPÁDBAN
HALANDÓ VOOT
IDE TEMETÖDÖTT.

Ezen a' hejen az-után a' *Magyarok* (minek-utánna a' keresztényi szer-tartásokra reá-állot-tanak) a' *Magyarok* nagy aszszonyának (a' boldogságos Szűznek) tiszteletére egy roppant templomot építettek, melyet akkor *Febér-Máriának-is*, osztán *Só-Máriának-is*, végtére *Febér-egy-báznak-is* neveztének.

Árpádnak ily nevezetes el-temetése után, midőn mind a' *Baj-vívásban* a' *Savót*, mind a' *Torban* a' *bort-is* meg-itták) mindnyájan a' *Rákos'* mezején össze-gyülekeztek : hogy, *Árpádnak* hejébe, *Zoltánt* (aúnak fiát) tegyék fejedelemmé.

Midőn ide-tova nagy szorgalommal tekintenek a' rőnd-szerető *Magyarok*; íme! jelen-lenni nem látták választott Fejedelmjök-et. Egygyik a' másiknak szemeibetekintvén; azt kérdezzgették, mint-egy bámúlva : ha vaj-
jon

jon *Zalárd* (70) úgy érdemlené-e meg a' *Zoltán* nevet: hogy annak csak árnyékjába nyomhas-sák a' Fejedelmi forgós kalpagot? tettetett kezének homájjába a' barázdás-buzogánt?

Ké-

(70). *Árpád* után Uralkodó Magyar Fejedelemnek nevét *Luitprand*, és *Sigebert*, így írják közönségesen; *Zalárd*, El-hiszem, hogy annak igazi neve ez vala. *Luitprand* éppen ezekben az üdőkben élt, és *Berengártól* küldetett *Konstantinápolyba* ahhoz a' Császárhoz (kit *Konstantinus Porfirogennetának* hívtanak) Bölcs *Leónak* fiához. Tudhatta tehát *Luitprand* a' Magyar Fejedelemnek nevét, ki gyakorta *Olasz-országot* meg látogatta (*Luitprandnak* hazáját). De, mivel (*Degvignesnek* tanúsága szerint) szokásba vötték azt a' nap-keleti *Magyarok*: hogy az Uralkodó Fejedelmeknek *Zoltán*, avvagy *Szultán* nevet adgyanak (mely szó akkori *Magyarjainknál* nem egyebet jelentett; hanem *nagy-urat*) *Árpád*-Fejedelem-is (mivel magát a' nap-nyúgoti *Magyaroknak* Fejedelmjökké tőtte) ha nem magára-is, de a' Fejedelemségben következő fiára (*Zalárdra*) adta a' *Zoltán* nevet. Ugy rea-száradott pedig *Zalárdra* az a' *Zoltán*-szó: hogy *Zalárd* neve egészen feledékenségre jöhetne. Soha e' nevét nem emlegették a' *Magyarok*. Ezt a' *Zoltán*-nevet külömb-féle-képpen ejtik-ki a' más nemzeti-írók; főképpen a' *Görögök*. Őtet *Konstantinus Porfirogenneta* így mondgya mindenütt: *Zaltás*. De *Béla* kirájunknak nevetlen írnokja őtet közönségesen így ír-

Kétkedni kezdettek a' Törvén-tudó, és öröknál-tovább-látó éles szemek: ha *Zoltán-nak* ez a' Fejedelemsége (mely minden szer-tartások nélkül meg-esnék) lehetne-e oly fo-ganatos: hogy (minden ellen-vetés, minden ellen-mondás nélkül) mindenkoron, tejjes szí-vökből, engedelmeskedgyenek fejedelmi rön-döléseinek?

Féltek e' mostani hamuban el-takartt szik-rának reméntelen föl-ébredttétől, Tartottanak attól-is: ne-hogy valahára az esküvéssel-le-nem - kötelezett hatalom, csupa kényes ural-kodásra, és uralkodni-óhajtó kényességre ál-tal-változzék. Azomban a' Nép (le-rázván nyakáról az erőszakos félelmet, és terhet) olyan más Fejedelemnek szárnyai alá vágyó-gyék, kit régi törvénnye', é' szabadsága' fen-tartójának, és gyarapítójának lenni gondolhat.

A' Vitézeknek párt-ütéssöktől nem an-nyira féltek ekkor a' *Magyar* vezérek; noha a' Polgárok' eleje azt-is beszéllgette: hogy a' *Magyar* katonaság nem csak a' Fejedelemé, hanem az országe-is (következés-képpen az övék-is) lenne. Közöttök-is találkozhatná-nak

írja: *Zultán*; 's-mivel, *Z*-bötü hejett, sz csúszott-bé, *Szultánnak*-is mondgyuk. De a' *Magyarok* ő-tet közönségesen *Zoltánnak* nevezik.

nak igaz szívű *Magyarok*. Bolondság-is volna az a' Fejedelemtől: hogy az atyákat azokkal a' Fiakkal fenyegetse, kiket az Ország' meg-rontására erőszakkal szedeget, és Testvérei ellen vezérel.

Mind-az'-által ezeket az okoskodásokat el-fülelvén ekkor a' Hadi vezérek, és Tábornokok; csak éppen azonn szorgalmazkodtak: hogy a' katona - élelemnek módgya meg-jobbíttatnék, hogy így inkább a' Fejedelemhez, mint a' Polgárokhoz szítanának a' nemesek.

De a' két-színű gonosz *Róka* (ezekben a' borongós üdőkben) úgy tartott mind a' Fejedelemmel, mind a' Polgársággal: hogy (ebbszakássa szerént) egygyikét a' másika ellen uszítaná. A' Polgárokat alattomban arra ösztönözte: hogy (*Zoltánnak* mostani erősségét látván) a' párt-ütést ugyan abba-hagynák, mivel azzal semmire se mehetnének; de (a' reákövetközendő háborúknak üdején) lustául szolgáltatnák az Egyetmásokat: hogy a' Fejedelemmel-tartó katonák vele-egygyütt el-enyész-szenek; ők pedig más valami Igazgatónak (és talán ennél jobbnak, és sokkal méltóbbnak) hatalma alá jöjjenek.

Ellemben a' *Fejedelmet* arra tanította *Róka*: hogy a' katonaságot szünetlen nagyobb foglalatosságokkal terhellye. A' szokott zsold-

dot-is (a' gazdaságot üzven mindenben) lejjebb-lejjebb szállícsa. Okát cselekedetének ki-ne-nyilatkoztassa: hogy őket annál-inkább nagyobb fenyítékben tarthassa.

Ezekkel, és több hasonló illyekkel, úgy föl-zavarta *Róka* a' le-csendesedett országot: hogy az esze-veszett nép se tudná; mihez kapkodgyék; a' reá-szedett Fejedelem se értené; mit igazítson, mit jobbácscon-meg elsőben. *Zoltánnak* füleibe szünetlen azt az okoskodást súgta osztán-is: hogy a' *Fejedelem* szónak eredete nem a' *Főtül* szarmaznék; hanem a' *Fejéstől* szívárkoznék. Akkor felelhet-ne-meg tehát leg-igazábban hivatalos nevének; ha az Országot mind-úntalan fejné, és a' Jobbágyokat meg-gazdagodni semmi-féle - képpen ne hagyná.

Mind-az-által: hogy *Zoltánnak* akkori béiktatására vissza-léptessünk (noha alattomban a' Polgároknak azt a' félelmüket örömetst hejben hagyta *Róka*, mellyel (*Zoltánnak* jelenem-létte miatt) ostromoltattak): midőn a' hamis lelkűnek nyilván beszéllenie köllött; a' *Magyaroknak* ekkori véleménynyöket haszontalanoknak lenni kiáltotta. Okai erre ezek vóltanak:

ELSŐBEN: mert *Zoltán* (sújjos betegségtől el-nyomattatván) ebben az Ország' gyűléssében nem lehetne: mivel *Rákos'* mezejére

ki-

Ki-nem-jöhetne. MÁSADSZOR: mert *Zoltán*-herceg, még édes attyának virágzó életében (a' régi esküvések szerént) a' *Magyaroktól* következendő Fejedelemnek önként meg-ösmértetett. Éppen nem lenne tehát szükséges: hogy (azon-kivül-is több Testvérei nem lévén) a' Fejedelemségre választassék; hanem: hogy választássa törvényesen ki-hirdettessék.

Vég-képpen: *Zoltánnak* Fejedelmi nevével föl-fogadta *Róka*: hogy maga a' Fejedelem semmi változást nem fogna tenni a' régi *Magyar* szer-tartásokban. Ki-ki előbbeni szabadságában meg-hagyattatnék; és saját birtokában meg-erössítettetnék. Egy-szóval: úgy fogna az országláshoz nyúlni: mint-ha, az esküvéssel egygyütt, a' többi szer-tartások-is meg-tartattak volna.

El-kölletött ezeket mind hinniök, mind nyelniök a' *Rákosiaknak*. Ki-hirdettetett *Zoltánnak* Fejedelemsége, noha se a' Fejedelmi kalpagot fejére, se a' buzogánt kezeibe nem tették, se az esküvésre nem kénszeríthették. Osztan a' *Rákosi* mezőt ott hagyták, és (*Árpád'* halálának szomorú emlékezetével) mindnyájan haza mentenek.

 N E G Y E D I K R É S Z.

Rókának fortéjja.

Mind a' Temetésnek és Tornak, mind a' Fejedelemség' ki-bírléssének, és a' Baj-vívásoknak alkalmatosságával, igen meg-teccett Róka előtt mind szépsége, mind erkölcsce, mind pediglen gyönyörű maga-viselete a' híres és neves Etelka-Kis-aszszonnak. Nem szóllott ugyan (vagy csak egy szót-is) hozzája; de gerjedezett alattomban tisztátalan szíve. Régi kacér szokássának heveivel föl-fülvén; föl-islobbanván; csak éppen abban fárasztotta elméjét: hogy-hogy férközhetne ám- úgy hozzája, hogy észre-se-venné az ártatlan, midőn a' kelepcébe esnék.

Sokáig törte fejét a' meg-hóditásnak (71) föl-találássa' módgyában, melyel ősztán (Vilá-

(71). Ez a' régi Magyar szó meg-hódogolni, vagy (kényesebben) meg-hóldolni (mert az l-bötűt úgy annyira meg-szerették a' Tudóskák: hogy a' hajót-is halyónak írják; gyűjtemény hejett gyűlytemént mon-

*lágos Kis-aszszonnak javallása szerént) föl-in-
dithassa Buddha; Eteleétől el-szakaszthassa; és
maga' szeméjje mellé vonhassa; vagy annak
ékes-*

mondanak) annyit tett Eleinknél : mint magát *meg-
adni*, az-az : magát *másnak birtoka alá vetni*. Ugy
vélem : hogy azért : mert minden Hó-napban meg-
fizették azt az adót, melyei a' meg-győzött nemze-
tek a' Fejedelemnek tartoztak. Innént vette ere-
detét ez-a' szó-is : *Hó-pénz*, mivel minden Hónapban
meg-vővődött a' Jobbágyakon. Most immár nem
egy Hó-napra, hanem egész *esztendő-napra* vetik-ki
az adót. Ugyan azért nem *hó-pénznek*, hanem *esz-
tendő pénznek* mondathatnának, ha a' régi módot meg-
akarnánk tartani ; valamint ebben meg-tartjuk : *el-
adta leányát*, noha most *el-nem-szokás adni*. —
Vannak oly vélekedéssel némejek hogy, a' régi *Tö-
rököknek* (az-az, a' *Magyaroknak*) címerek *Hód* va-
la (már ezt-is *hóldnak* mondgyák a' mostaniak) va-
lamint a' *Persiai Magyaroké* a' nap. Annyit tehe-
tett tehát *meg-hódolni* ; mint magát a' *Magyaroknak*
hódgyok alá adni. Ez a' gondolat úgy meg-teccett
Kalmár Györgynek (ama' leg-híresebb *Magyar Író-
nak*) hogy (mivel a' *Római Birodalomnak* címerében
egy két-fejű *Sasra* találhatott) nagy örömmel, és
sebességgel azt találá mondani : hogy nem volna jó
a' *Római* szent *Birodalomnak* *meg-hódolni*, hanem
meg-sasolni. De evvel a' *meg-sasolással* erősen meg-
ütközött *Rajnis* : azt írván *Kalmár Györgynek* : hogy
mivel *Magyar* országnak címerei között *vizek*-is ta-
lálhatnának, nem volna jó *Magyar* országnak se
meg-

ékességével, *Zoltánnak* és *Hanzárnak* össze-
forrott szívöket egy-mástól el-választhassa.

Szerette ugyan *Róka* (valamint ez-előtt-is
mondám) a' gyönyörű *Hanzárt*; de (ennek kel-
lemetességét *Etelkának* anyagi ékességével egy-
tekintetre vévén) ezt a' Kis-aszszonyt (mind
szabad szeméjére; mind ártatlan maga-vise-
léssére nézve) sokkal alkalmatossabbnak ta-
lálta arra az irtóztató ragadományra.

Jól ki-főzvéen tehát a' dolgot, gonosz for-
téjjainak elő-mozdítottását, és *Etelkának* *Budá-
ra*-való föl-csalássát *Hanzár* előtt kezdette,
ilyetén alkalmatossággal és móddal.

Árpádnak el-takarítottatása után; sokáig
szomorkodott *Hanzár*. Úgy teccett: mint-
ha benne nem csak érdömös *Ipját*; hanem ér-
dömösebb *apját* vesztette-vólna-el. Ura-is *Zol-
tán* (lassan-lassan vissza-térvén előbbeni e-
gészségére) az Ország' dolgaiban foglalatos-
kodván: maga gyakorta *Budán* dolgozott, mi-
dön *Hanzár*-is magánosan maradott *Sepelen*. E-
zeken-fölül: senki se találkozott egész udva-
rában, ki unalmas óráit meg-kurtíthatta volna.

Han-

meg-hódolni, se *meg-sasolni*; hanem *meg-vizelleni*.
Ezt senki meg-nem-köszönné: mert ezzel *Kalmárt*-
is egészen le-fórrázta *Rajnis*.

Hanzárnak ezen szomorú állapotját meg-
 órolván a' *Róka*; hogy *Etelkáról* föl-vött gon-
 dolattyaie jó ki-menetelre hozhatná, bé-méne
 egyszer *Hanzárnak* magános szobájába (szána-
 kodássának sűrű jeleivel), azt rebesgetvén e-
 lőtte: hogy ezt a' magános életet fölöttébb
 csudállaná. Sajnállaná egyszer-is-mind azt-is:
 hogy társaságában mind-eddég semmi olyas-
 szeméjt nem tartana, kinek minden-napi je-
 len-léttével, és nyájas beszélgetéssével meg-
 kurtúlhatnának sok unalmas órái, vagy-is in-
 kább napjai.

Ezen fölül meg-emlékeztette *Hanzárt* ő-
 édes anyjának dicséretes szokássáról, kinek
 szeméjje körül sok úri-nemből-származott Kis-
 aszszonyok forogtak, *Bibar*-várossában. Meg-
 feddésre méltó dolognak - is lenni mondotta
 Annyától el-rajzássát, illetlennek - is mind e'
 Remete életet, mind maga' titkaival nem csak
 jól - lakott, hanem meg-is-zabállott szer - tar-
 tássait.

Vitatta különös okaival azt - is: hogy a'
 magok - magokkal - meg - elégedő szeméjeknek
 természettyök vadaknak tartatnának a' Ter-
 mészetet-visgáló Tudósoktól. A' *Siregének*, a'
Fogtyok, a' *Batlák* sokkal vígabban élnek, mi-
 vel seregesen járnának; mint ama' szegény *Gi-
 licék*, melyek vagy magánosan, vagy pedig
 csak párosan egygyik mezőről a' másikra, tal-

lóról, vagy ágról a' másakra szállnának. Azután a' sereg-nyájtól el-andalodott Juhokat-is sokkal hamarébb föl-kaphatnák a' ragadozó Farkasok; de az egybe-vertt Falka, vagy Ménes után, csak meszsziről vigyorítanak fehér fogokat.

Végtére ezen szavaival fejezte-bé előbbeni okoskodássait: hogy; valamint nem tudók, mellyik lenne a' ragyogó csillagok között a' leg-fényesebb, következő-képpen a' leg-ékesebb; ha körülöttek kis, vagy holtvilágúak nem teremtetek volna: úgy *Hanzárnak* ékessége is nem ütközhetne úgy-annyira *Zoltánnak* (a' szépet-ügyelő, 's-meg-külömböztetni-tudó Fejedelemnek) szemeibe; ha hitessét a' szépek között leg-szebbnek lenni nem tapasztalna.

Mind-ezeket nagy hangosan el-beszélvén a' Titoknak; utóllýara *Gyula'* leányának ékeségéről, erkölcseseiről, és gyönyörűséges maga' viselésséről emlékezett. Ennek szeméjjét a' Fejedelemné' szeméjjehez vagy csak azért-is leg-illendőbbnek lenni állítaná: mivel *Zoltánnak* szakasztott képét *Etelkának* arcúlattyában föl-találhatná. Ugyan-azon-egy fának levelei (egygyik a' másikhöz) nem hasonlítanak oly-képpen, mint azt a' Szűzet *Zoltánhoz* hasonlítani tapasztalta. Egyenlők vólnának benne a' Termetek, egyenlők lönnének üde-
jök-

jök-is, és még a' gyönyörködtető ékességek-is. Ha mind-a'-ketten egyenlő férj-fi-ruhában lennének föl-öltözve; meg-nem-ösmerhetné *Hanzár*, melyik volna *Zoltán*, melyik *Etelka*.

A' *Titoknoknak* eme' színlett, hamis, és tökéletlen beszédgyeit minden álnoksagoktól távul-lévőknek lenni gondolván *Hanzár*: édes-örömet reá-állott *Etelkának* el-hozattatására. De erre *Urának* engedelmet-is szükségesnek lenni álltá. És íme alig végezek-el az előbbeni beszédet; ott toppana *Zoltán* leg-alkalmatosb időben. Nagy örömmel elejébe szaladott *Hanzár*, és, őtet körül-karolván, szíves esedezéssével kérte: hogy *Etelkát* (*Gyula* hadnagy' leányát) *Wilagosról* ide hozattassa *Budára*: hogy annak szeméjében még akkor is szemlélhesse édes *Zoltánnynak* képét, midőn (foglatatosságai miatt) tölle el-rekesztetnék.

Mind-ezeket jól-meg-értvén *Zoltán*, tüstént meg-emlékezött arról: a'-miket *Etelkáról* szóllott *Árpád*, éppen halálának üdején: hogy ajánlotta őtet kegyességébe, és szinte Test-véri szeretetébe-is. Attyának szavait új fontolóra vévén; ki-mondhatatlan-képpen örvendezett azonn: hogy akarattya' bé-töltésének alkalmatossága, magát (ily reméntelen környülményekkel) elő-adhatta.

Maga-is örvendezvén tehát (és kedves *Hanzárjának* mostani kedvét meg-szegni se akarván), csak éppen azt kérdezte mind *Rókától*, mind pediglen *Hanzártól*: mi szín alatt lehetne *Gyulától* el-kérteni a' leánt; mi okkal tarthatni-meg *Budán*? mi Tisztségét tudnák a' Fejedelmi Udvarban? mit bizhatnának reá?

Roka, nem annyira azért: hogy *Gyulanak* használlyon; hanem, hogy ügyekezetének tárgyát annál inkább el-érje: midőn elsőben *Gyula* hadnagynak nem csak vitézségét, hanem emberségét-is az egek tornáccáig föl-magasztalta; arra kérte *Zoltán* Fejedelmet: hogy őtet, egy meg-halandó - Vezérnek hejében, Tábornökká, vagy-is hadi vezérré tegye. Ekkor *Gyula* bizonyosan *Budára* fogva jönni *Etelkával*, a' jó akaratnak meg-köszönésse végett. Ekkor *Etelkát* meg-lehetne tartóztatni *Budán*, mint a' Fejedelelemnének Kedv-nevelő társsát: mivel (*Attya'* tisztségére nézve) a' Fejedelmi Udvarba igen bé-illenék.

A' *Titoknoknak* ezt a' gondolattyát jóvá-hagyta *Zoltán*. Csudálkozott-is azonn: hogy *Árpád* azt az ifiú *Uszubút* a' Vezérségnek méltóságára föl-emelhette; *Gyulát* pedig (kinek mind vitézségét jól tudta, mind emberségét gyakran tapasztalta) ily sokáig a' Hadnagyságban hagyhatta.

El-tökéllette tehát: nem csak Vezérségét annak; hanem: hogy, mind hív szolgálattját meg-hálálhatná, mind *Etelkát* (*Árpádnak* kívánsága szerént) meg-boldogítaná: egy tartománynak néki ajándékozását - is; melynek szélén egy várat építtetett osztán a' mostani hadnagy, és azt maga nevérol *Gyulának* nevezte, nem igen messze a' *Wilágosi* vártól.

Ezen fölül: eszébe jutván az-is: hogy *Árpád* azt a' jövevény *Etelét*-is fejedelmi kegyességébe ajánlotta legyen; *Hanzárnak* esedezéssére (noha szeméjjét soha nem látta, de szép híre'-névérol jól ösmérte) egy úttal ezt a' Jövevént-is a' vezéri tisztségre föl-emelni, és ezzel mint-egy le-kötelezni akarta. Ezek ugyan örvendetes röndölések vóltanak. De, a'-mit *Huba* ellen régtől-fogva forralt a' Fejedelem; evvel az alkalmatossággal ki-is-tálalta.

Meg-neheztelt reája; hogy ő (*Világosnak* édes attya lévén) meg-nem-gátolta *Árpáddal*-való példátlan társaságát. Gyanakodott arról-is: ne-talán-tán a' feslett barátságot azért engedte-meg a' ki-kapó leánnak: hogy ennek édesgető szavaival (a'-mint-is igen jól tudavala hozzá) *Árpádot* orránál fogva vinné mindenüvé, és végtére el-intézett gondolatainak kö-szálába ütné.

Tudván tehát: hogy a' lágy Pásztor előtt gyapjat hüllogatna a' Farkas; Fejedelemségé-

nek elején, igen keményen bána *Hubával*. Ötet előbbeni vezérségétől meg-fosztotta. Azt a' Katonaságot (mely vezérlésse alatt találta-tott) *Gyula* alá vetötte. *Etelét* (*Tósó* mellett) Tábornokká röndölte. Hogy pedig ezek a' röndölésök annál-hamarébb végre hajtassanak; meg-parancsolta *Rókának*: hogy mennél-előbb maga kocsizzon-le *Wilágosra*, és (rönd-szerént bé-tejjesítvén ezeket) *Budára* hozza *Etelkát*.

Semmi se lehetett az egész világon, a' mi *Rókának* szívét úgy meg-vidíthatta volna; mint eme' követségnek szeméjjére-bízta. Reménlette a' *Gonosz*: hogy (el-intézete szerént) könnyen végbe-mehetnének mindenek. Fő-képpen az-ért örvendezett: hogy *Etelka* úgy el-fogna válni a' jövevény *Etelétől*: hogy még a' vele beszélésnek reménnyéből-is kihülne. Mert: ha egyszer a' leánt *Buddra* föl-csalhatná; annak szíve' meg-rontássáról, és maga' kezére szoktatássáról nem kételkedik vala.

Föl-fülvén tehát (ez a' Hohér' kürtője) gonosz gondolatainak forró ugyan, de egyszer's-mind irtózásra-termett tüzével; ekkor-bele-szállott ördögeit szívének közepében hordozta; vélek-is hált ezen éjtszakán. Más napra kelvén az üdö; ocsmán-fekete Denevér-szárnyakon *Wilágos* vár felé (az Ördögök' fejé-

jének rút hírével) le-indúlt, *Körösnek*, és *Ördögösnek* vévén gaz úttját.

Most kerekednek immár menny-dörgő fekete föllegök *Etelkának* ártatlansága ellen. Szánhattya az igaz *Magyar* szív ennek a' drága Kis-aszszonnak irtóztató veszedelmeit. Boszszonkodhatik-is egy olyas késértőnek emberségtelensége ellen, ki másnak meg-rontassával egészszen a' potrohosságig hízhatik. De az ijetén giz-gaz emberek (világ' kezdetétől-fogva, mind-eddég), valamint a' hitván lógombák, szünetlen termettenek a' világ' ganéjában; ez-után-is fognak termeni, ha csak őket az Isten gyökerestől ki-nem-veszeszti.

Mind-az-által: Kapun szemed, résen füled nagy erkölcsű *Etelka*. Még álmaidat-is kinyitott szemmel aluggyad. Meg-jön *Róka Budáról*; de zöld ágat nem hoz. Vigyázz magadra, és ártatlanságodra. Mutasd-meg: hogy *Magyar* atyától fajzottál, attól-is vitéz katonától. Szemed előtt forogjon a' Tisztesség, az erkölcs, az angyali szemérem. Ösmerd-meg szőréről a' *Rókát*, kongássáról a' repedt fazekat. Üngödnék se higgy. Ökröt szarván, Harist szaván. Kész légy pedig mindenkor.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Róka Világoson.

Le-ment akkor a' nap egészszen; midőn *Róka Világos'* várára érkezött. *Huba'* sátorához hajtott; ott-is maradott. A' reméhtelen idejövetelt nem tudván mire vélni *Világos*; minnek-utánna a' vacsorát elég szomorúan megették; és mind-nyájan különös osztájjokba takarodtanak; bé-lopódzott *Rókához*.

Bízott ennek régi ígérettyeiben; és régibb barátságában. Ugyan-azért: hízelkedő szavaival élven; meg-kérdezte a' *Kép-mutatót*: mi jót hozna hozzájuk? mi lönne *Etelkáról* a' röndülés? Bizhatna-é abban: hogy *Budára* följöjjon? Hány zsákkal telnék *Zoltánnál* a' jó akarat? minő vélekedésben lönne mind *Hubáról*; mind *Világosról*?

Ezekre a' *Titoknok* különösen semmit, öszszeséggel leg-kevesebbet felelt; és (mint kitől a bor árát kérik) mindenkoron mást beszélt. Végtére: azzal kötött csomót a' kérdező' nyelvén: hogy az holnapi nap ki-fogná-
nyi-

nyilatkoztatni mind - azokat , melyeknek elvégezésök' okáért *Wilágos'* várára küldetett.

Ezen homájos szavaival , nagy szöget vere *Róka* a' Kis-aszszony' fejébe. Fölötte csudállotta : hogy annyira el-idegenülhetett egy jó barát : hogy több lehessen epéje , mint vére. Arany högyöket ígér vala magának , midőn Társaságába ereszködött ; most azoknak vékony árnyékát se tapasztalna. Későre vötte észre : hogy az , a' mi leg-böcsületesebb , leg-tovább-is tartana : ugyan-azért : a' böcsstelenséggel kezdett szövetség , a' tavaszi hó-nál hamarébb el-olvadna.

Hogy osztán az üdö röggellött ; *Hubát* , *Gyulát* , és *Etelét* magához hivatta *Róka*. Ott termettek ezek ; de (igazi magyar vélekedéssel lévén felölle) ha jót hozott-is hozzájok , annak leg-alább szerencsétlen ki-menttétől tartottak. Nem híhettek annyit az ebnek , a' mennyit farkával hízelkedett.

Szerencsés össze-gyűlttök után , leg-is leg-elsőben *Gyulának* azzal az örvendetes hírral kedvesködött *Róka* : hogy őtet a' Fejedelem a' Vezéri méltóságra föl-emelni méltóztatott légyön , annak a' leg-gyönyörűebb Térnek ajándékjával , melly a' kézbe-adott irásban foglaltatott. Fejét meg-hajtotta *Gyula* ; elvette a' levelet ; meg-köszönte a' jó-akaratot.

Óh be örvendezett *Huba* ezenn a' dicsőséges elő-menetelenn! Mert (a'-mit régen megérdemlett a' *Hadnagy*) annak a' Tisztségnek meg-nyeréssével, magához hasonlóvá tettetett. Mint-ha önnön-magát emelte-vólna a' Fejedelem nagyobbra; szinte úgy örvendezett jó barátjának elő-menetelén.

Etelének örömét le-nem-rajzolhatni. Nem bírván özönével; alig várhatta: hogy a' gyűlésnek vége szakadgyon. Maga óhajtott *Etelká*hoz futni; és (evvel a' jó hírrel) vagy a' leg-első, vagy a' leg-elsők között nékie kedveskedni, az-után azt a' tettetett félelmet-is meg-jelenteni, ne-talán-tán a' *Szüxtül* (úgy-mint egy Vezérnek *Kis-aszszonyától*) ő (mint csekéj *Hadnagyka*) meg-vetessék, és végtére elis-hagyattassék.

Ezeket a' gondolatokat forralván; ki-kara a' sátorból szaladni; de *Róka* őtet megtartóztatta. Ez (szeme' perémjét, föjjebb, meg-meg-főjjebb meresztvén) nagy tettetett méltósággal meg-jelentötte: hogy lönne még egy-valami titok, melynek egygyikét mindnyájoknak tudniok kellene; a' másika csupán csak *Etelének* szeméjjét illetné. Ezek-után: ki-nyilatkoztatta *Zoltánnak* kegyességét, és *Etele'* Vezérségét egyszerre.

Úr-Isten! be sajnállotta *Etele*; hogy *Etelkával*-indítandó tréfái meg-akasztattak. Nem

bán-

bánta volna: ha Vezerségének örvendetes kihirlelése (leg-alább egy nappal) későbbre érkezhett volna. Mind az itt' maradást bajosnak, mind az el-menetelt hejtelennek lenni állítván; nem annyira magának, mint *Gyulának* elő-menetelén örvendett.

De e' két új Vezéreknek örömeik nagyon meg-fordultak: midőn (nem sokára) *Rókától* azt is meg-értették: hogy az a' Katonaság, mely ennek-előtte *Hubának* vezérletére bízattatott; most immár *Gyulának* gond-viselése alá rőndöltött; *Huba* pedig előbbeni Vezerségétől éppenséggel meg-fosztatott legyen.

Ezeknek hallattokra úgy el-állott mind-a-kettőnek szava: hogy egygyik a' másiknak csak szemébe nézne, inkább-is hallani akarna mástól valamit, sem-mint hogy maga másnak valamit beszéllene.

Gyulának szemeiből ki-gördültek a' könyvek. Ez a' *Nyitrai* csatában, az *Oroszokkal* való ütközetben, a' *Bolgároknak* (három-íz-beli) meg-veréssökben, és más e'-féle több hadakozásokban *Hubával* katonáskodván; Vezérének ritka vitézségét két szemeivel látta. Atkozta magán *Zoltánnak* hál'-adatlan szívét: mivel azt a' jó Katonát (ki *Almosnak*, *Árpád-nak*, és az *Országnak* védelmezésséjért annyi veszedelmekben forgott; annyi nyert, és soha semmit se vesztett) végtére e' példátlan

böcs-

böcstelenséggel illeti : hogy életében (a' mi soha a' *Magyaroknál* nem történt) Tisztségétől meg-fosztya.

El-se titkolhatta *Gyula* maga' gyanúit. Már is nem csak alattomban mérgelődött; hanem mind-nyájok' hallattára panaszkodott : hogy *Zoltán*, valami Gaz-embernek oláhkodó szávaival meg-csalattatott, és ez a' változás egy hejje-hujja *Szele-verdinek*, és hebe-hurgyának szelességétől származhatott legyen. Remél-lené pedig ennek a' röndülésnek meg-másolás-sát : ha *Zoltán* (az igaz útra vezetettvén) esze atán indulna. Önnön-maga fogna föl-rándulni *Budára*, és nyakát szegni annak a' marakodó kutya-fajtának, ki az Országnak ezt a' fenék-követ feszegetni merte.

Gyulának heveességét észre-vévén *Huba*; így szóllamlott-meg :

Hagygyán, édes *Gyulám* ! Ezért egy ősz hajaddal többet ne nőtess őszbe - csavarodott fejedön. Jó töttömért soha jót nem reméll-hettem a' hál'-adatlan velágtól. Illyen ám a' szegény *Katonának* dolga. Fárad-öli magát a' reménségerért. Hideget - meleget, havat - esőt egy-aránt szenved a' böcsületért. Íme ! midőn a' vérös és kegyetlen *Marsnak* piros mezején föl-áldozza fiatal életét; vénségére nem csak hogy nem kölletik; hanem ki-is-nevettetik. Akkor itattyák-meg vele a' Co-ki-pobarat : mi-

dön

dön későre veszi magát észre: hogy mindig halni fáradott; mint-ha (faron-ülve) meg-nem-gebedhetett volna. Szeleket-előző sebes nyar-galással fut-fárad a' ló-is. Mind cafrangos szer-számjának ékességében, mind Urának rajta-ülttében gyönyörködik. Szakad rólla a' taj-ték. Nagy ügygyel-bajjal sokszor ki-hozza Urát a' veszedelmekből. Le-rogyik osztán; avvagy ina szakad; csak a' meg-fűtt izéken, ott-is a' szemét-dombon rágódik — Urának kedviért ama' vidám Agár, hol halmokat ugrik, hol lesre nyulat vár. Lába törik osztán, av-vagy meg-vénhedik; a' fél-dög' tartására saj-nállyák a' Korpa-kenyeret. A' kérges Tákonn nem annyira rágódik; mint a' Bocskor-bőrönn kénlódik tompa fogaival. — Nézd a' Jarom-szöget ki-feszítő szőke ökröt-is: hogy von-nya szántó-vassát, és körmös boronáját. Ro-pog a' Járom (még Tulokkórán) nyakában. Ne-ki-térdel a' földnek. Nem magának szánt a' zab alá. Más hízik vér-ejtékje után. Végte-re a' búza-szalmába se haraphat jót. Főbe-ütik a' vágón. — Addég éltem velágomat én-is, még faromat bírhattam. Midőn a' sok bú-gond, a' fölös csata, a' villámló ütközet min-den erőmet, minden tehetségömet el-nyűtte; se Fejedelmömnek, se Honnyomnak nem köl-lök. Ijjen a' velág! Sokat ígér; keveset ad. Ez ám ő végső zsoldgya a' szegény katoná-nak.

nak. — De minn búsúlok vajjon, midőn sőm-mim sincs? El-élők talán így-is, ha nem tovább, leg-alább hótomig. Jó az Isten, jót ad. Adott Gyulát, adott *Etelét*. Elő-möntetőkön örvendők. Ha ti el-nem-hagytok; én el-hagyattatott nem leszek.

Hubának előbbeni beszédgye köröszüljárta a' hallgató vezéreknek szívöket. Nem tudtak kihez fordulni. Minden reményöket, minden bizodalmokat *Rókának* emberségére bízták. Tőlle (szinte meg-alázódva) kérdezték: mi módgyát tudná *Zoltán'* rőndölésse' meg-másolássának? Ő ösmerné leg-inkább indulattyait. Ő járna körülötte leg-többet. Ő tudná: mind okát e' gyalázatos le-hengerítésnek; mind úttyát a' dücsőségös vissza-iktatásnak. Lőnne o'j kegyességgel hármokhoz: mutatna valami módot, melyel bóldogúlhatnának.

Rókának mindenkor eszébe kódorogván *Etelkának* *Budára*-való föl-csalattarása; úgy intézte-el a' feleletet: hogy arra szép menedékesen le-ereszkedhetett. Vele született a' ravaszság; vele nőtt az ember-csalás; vele vénhedett-meg a' más-karával-hizó ördögös fortéj. Így ravaszkodott tehát előttök:

Ha igazat akarok szollani; én *Hubának* vét két se Fejedelmimtől: se más valakitől nem vöttem. E' titok nagy-alattomságban vagyon mostanában-is. De (ha *Zoltánnak* erkölcsseit

visgáлом) *Huba*-vezérnek le-tételéről csak éppen gyanakodhatom (de köztünk maradgyon ama' szó). Én igaz okának csak egy dolgot vélhetek. Meg-bocsássatok penig ha ennek nagy feneket kerítetek. Akarom: hogy (le-csillapítván a' tüzet) annak el-oltására bővebb vizet hordgyatok. E' tehát az én gyanúmnak fő-oka.

Zoltán (el-vévén hitestársúl *Hanzárt*) midőn (*Árpádnak* röndölésséből) mind-a'-kettőnek el-köllene-takarodnia *Budáról*, és *Sepelben* magánosan laknia; nem sok-üdő-múlva, el-is-veszet a' zeg-menynek minden öröme (72). Én
en-

(72) Ez a' szó: *Zeg* (vagy, a' mostani írásnak módja szerint, *szeg*, vagy *szek*) annyit tett régi *Magyarjainknál*; mint mi nálunk a' *barna*. És (ha e' szót valami színnek eleibe tötték; például: *szeg piros*) annyit tett, mint *barna piros*, *Dunkelroth*. Innét jön *szegfű*, az-az *barna fű*; mivel valóban *barnás-is*. Csudálatosabbak ebben a' németek. Azt gondolják: hogy (ebben a' mi *szeg-fűnkben*) a' *szeg* annyit tesz mind *szög*; mohon föl-kapták a' mi *szeg-fűnket*, és németül így ejtették a' *szeg*-et: *Nagel*; *szeg-fűnket* pedig *Gevirtznagel*. Vitathatták ugyan ők: hogy a' *Nagel*-szót nem a' *Magyarból* vették (tudni-illik a' *szegből*) hanem mivel annak *szög* formája vagyon. De mi azt magunkról nem mondhatjuk; mert: hogy nálunk a' *szeg* azt teszi, hogy *barna*; ennek bizonyossága *Kéza-Simon* (ama' régi *Ma-*
gyar

nek szelét vévén; hozzája le-menni bátorkodtam: hogy (ha leherne) szomorúságának okát ki-tanúlhatnám: meg-is-orvasolhatnám. Ő elmúltt kedvének nem más okát adta; hanem a' magános életet. Panaszolkodott arról: hogy senki se lenne társaságában, kinek nyájasságával föl-ébredhetne. Neki szokott legyen (aunya' házánál) a' társalkodásnak. Ugyan-azért: *Sepeli* lakússát ojbá tartaná, mint (a' repedezett kő-sziklában) a' magános vad galamboknak szomorú élettyöket; mint (a' kietlen barlangokban) az otthonos Zár-Remetének gondos tengődéssét (73).

Ked-

gyar író) ki (*Kún-László*-kirájnknak üdejében) a' *Magyarok* történetekről *deákúl*-írtt könyvét (így írtak ennek-előtte mind-nyájan, úgy-mint *Thuroci*, *Béla* kirájnknak nevetlen Írnokja 's-a't.) 1283-dikban *Kún-Lászlónak* ajánlotta. *Zrínyinek Ádriai Sírénája*-is gyakran emlékezik a' *szeg-lóról*, az-az: *barna-lóról*. A' mit pedig ennek előtte *Zeg-menynek* mondtak; azt most *Barna-menyecskének* nevezzük; a' minő volt *Hanzár*. KEZA. ZRINYI.

(73). Ez a' regi szó zár (avvagy a' mostani írásnak módgya szerint: *szár*) annyit tett a' Régi *Magyaroknál*, mint a' *kopasz*-szó a' mostaniaknál. Van Erdéjben egy högy, melyet még most-is *szár-högynek* mondanak a'honnatt írja magát *Gróf Lazárok*-nak egy ágazattya. Hogy pedig *Zár*-szó annyit tégyen,

mint

Kedvetlenségének ezt a' könnyen-meg-orvosolni-lehető okát nagy örömmel hallván ; csak éppen arra kértem *Hanzar-fejedelemt* :
 hogy

mint a' *kopasz*-szó ; bizonyította *Zár-lászlónak* nevezete ; melyet régi *deák* íróink így szoktak nevezni : *Ladislaus Calvus*, az-az : *kopasz-lászló*. Ennek fiára (első *Béla*-kirájunkra) szállott a' *Zár* nevezetis : mert *elsőben* attyát-is annak neveztek ; *másadszor* (*Kéza Simonnak* bizonság-tétele szerént) maga-is *kopasz* vala. — Mind ezeken kívül : mivel (ugyan annak az említett *Kéza-Simonnak* bizonyítása szerént) első *Béla* kirájunk (*kopaszsága* mellett) *barna*-is vala ; ötet közönségesen *Zeg-Zárnak*, az-az : *Barna-kopasznak* neveztek , pedig igen közönségesen az akkori *Magyarok*. Ez az első *Béla*-kiráj egy híres *Apát-uraságot* építtetett *Üdvözlőnk tiszteletere*, ahova osztán el-is-temettetett. Ennek az *Apát-uraságnak* hejségét-is *Zeg-Zárnak* mondták az a' kori *Magyarok*. Osztán , addég-addég könnyebbítették ama' szónak darabosságát ; még *elsőben* *szezsárnak*, osztán *szek-szárnak*, végtére *Szezszárdnak* neveztek. Itten tehát a' *Zár Remete* annyit tészén : mint *kopasz Remete*. — Inkább ezekből a' két szavakból *Zeg-és Zár* akartam ki-hozni első *Béla* kirájunknak ama' toldalék-nevét *Zegzár*, mint-hogy *Lisztinek* (egy *Veszprémi Püspöknek*) gondolatját kövessém. Ez (*Bonfiniusnak* Könyveit olvasván) is mide-amoda tölt jegyzések között, azt-is oda írja : hogy azért neveztek *Béla*t *Zegzárnak* : mert *szegett-szárú* : az-az : *bénna* vala. Igen nagy erőltetés.

hogy jó reménységgel lönne. A' dolgot reám bízna. Nem sok üdö múlva bizonyosan kedvét tölteném. Tanakodni kezdöttem az-után leg-hívebb ösmerösseimmel: a' *Magyar* kis-aszszonyoknak számok közül, kiket gondolhatnának leg-alkalmasabbnak lönni *Hanzárnak* mind Udvarába, mind Társalkodássára? Mint-ha özsze-beszéllöttek vóna; mind-nyájan *Világost*, és *Etelkát* emlegették. E' kettőnek meg-lönne mind esze, mind ékessége. Ezen kívül (mind eredettyökre, mind Attyoknak Tiszt-ségjökre nézve) igen bé-illenének abba az úri Udvarba.

Ezeknek a' két Szeméjjeknek arra-valóságokat meg-értvén; egyenesen *Zoltán*hoz mentem, és (mint-ha *Hitessével* semmit se szóllottam vóna ezekről) meg-jelentöttem *Hanzár'* szomorúságának okát; és (e' két kis-aszszonyok' idehozattatással) bizonyos Orvosságát. Más nap a' *Szurkos-sári* (74) pusztán vadászván,
és

(74). Ezt a' *Szurkos-sári* pusztát (*Béla*-kirá-junknak Nevetlen *Irnökja*) *Surkus-sárnak* nevezi; minden bizonnyal azért: hogy az a' homok, mely ezt a' tájjekot meg-lepte, oly kegyetlen légyen. Mintha a' kocsik valami *Szurkos Sárban* járnának. E' pusztára *Grof Grassalkovics Antal* egy falut építettett, melyet most a' *Magyarok Soroksárnak*; a' *Németek Sorisárnak* mondanak.

és töllem ismét ezeket hallván a' Fejedelem (gondolom *Hitesse*-is dolgozott benne valamit) ellene-nem-állott javallásomnak. Nem sokára le-küldötte *Rákos* Ezredessét *Wilágosra*: hogy a' föl-jövetelre reá-beszéllye mind-a'-két *Kis-aszszonyokat*.

De pedig (hogy bátran ki-mondgyam az igazat) valamint örömünkre vólt *Rákosnak* lemenetele; úgy annak vissza-jötte nagyon meg-szomorította szívünket. *Sepelre* csak magával *Világossal* érkezött a' szerencsétlen vitéz.

Alig mertem meg-jelenteni *Zoltánnak*: hogy *Etelka* otthon maradt. Meg-jelentöttem még-is. Magához híván *Rákost* a' Fejedelem, meg-kérdözte tölle a' Követségnek röndgyet. *Rákos* el-beszéllötte: hogy ez a' követség éppen nem teccött légyön *Hubának*. Leányát az ifú Fejedelemnek heves indulatyaítól igen féltené. *Hanzár*-is meg-szokta légyön szemtelen attyának kacér Bordéjjában a' félre-rugásokat; el-sem-is-löhetne e' szokástól hirteleniben állania szemérmes országunkban. Úgy teccének: mint-ha *Hanzár* (hogy annál inkább szemtelenkedhetnék) maga' Urának meg-vesztegetésséhez fogni akarna. Tudni-illik: hogy, ennek pajkosságával, maga' el-intézött bujaságára okot találhatna.

Rákosnak erre a' beszédgyére, úgy föl-indult *Zoltán*: hogy a' boszszú-állásra szünetlen

len alkalmatosságot keresne. *Világost* pedig se látni, se magánál meg-tartani éppen nem akarná. Tüstént el-is-csápta vóna *Sepelről*, ha (tisztá erkölcsöse miatt) *Árpádnak* (ki éppen ekkor *Sepel'* szigettyébe érkezött) meg-nem-teccött vóna. Ez ötet tüstént *Budára* vitte; és egy darabig magánál-is tartotta.

Rókának előbbeni szavait hallván *Huba*; most tudom (úgy-mond) mi vöhetette reá *Zoltánt*: hogy az-óta soha jó szömöt nem vethe-tött reám. Valahánszor hozzájamöntem; soha oj szerencsésnek nem mondhattam magamat: hogy vele csak egy szót-is beszélhettem vóna. Vagy el-röjtötte magát; vagy dolgainak nagy sújját emlegeti vala. El-találád *Gyula*: hogy egy kutya-fajtának vicсорitással meg-csalódott *Zoltán*. Látd: a' gonosz nyelvek még a' bika alá-is borjat tehettek. Isten bizony? mind ezökben oj ártatlan vagyok: mint a' mái-napon-születtetött gyerök. Hazudott a' Beste-kara *Rákossa*; és talán azért is törte-kī nyakát a' hál-adatlan *Exredes*. Soha életemben egy szót, vagy *Hanzár*, vagy *Zoltán* ellen. Sött: nagy szerencsémnek tartottam: hogy leányom udvarjokba szakadtt. Ime a' mely kutyát el-akarának veszteni; veszett nevét költötték. Embertelen *Rákos*! Így fizettél-é azokért a' jó téteményekért, melyekkel a' porból föl-emeltelek, és az *Exredesség*-

re vittelek? Látd: noha magva nem vetődött-is; meg-termette a' rossz gyom kártékony virágjait. Istenem-Teremtőm! a' jó, és hál'-adatos embör oj szokatlan, mint Kakuk a' mezőn; oj ritka, mint a' szunyog-hálló, oj csuda, mint lúd az eszterhéjon.

Hogy ezt így hallotta *Róka* (nagy örömeinek jeleit álnokúl mutogatván) így felelt: Nagy vitézségű *Huba*! Te bizonyára nagy követ vetöttél-le-vállamról, midőn magadat ártatlannak lőnni vallottad. Ne tarcs immár *Zoltántól*, és! annak haragjától. Meg-viszemnéki *Rákosnak* högyös nyelvességét; *Hubának* pedig egyenes gondolatait. Már akkor bizonyosan magadhoz lágyíthatod *Zoltánnak* vas-szívét. E' leszön hozzád-való igaz barátságomnak jele: midőn *Tégöd'* nem csak előbbeni Tisztségödbe vissza-lépni, hanem nagyobb méltóságokra emeltetni látlak. Ezt pedig hogy vihetöm végbe, hajjátok.

Rákosnak akkori vissza-jövetele után; (minek-utánna *Hubának* ama' véltt-gorombaságát meg-értötte *Zoltán*), azt kérdözte: mi lehetne annak oka: hogy leg-alább *Etelkát* el-nem-hozta magával? pedig azért-is, nem kü-lőmben, mint *Világosért*, küldetött. Talán ugyan *Gyula*-is oj gaz vélekedéssel lőnne Fejedelemsége felől? valamint ez-előtt *Hubáról* mondotta. Erre azt felelte *Rákos*: hogy *Gyula*

lának régön meg-nőtt légyen bajúszsza, és talpig embör lönne. Sőt: a'-mint annak kész-akarattyát, és igaz szívét ösmérné; édös-örömet el-küldötte volna leányát: ha azt néki akkor meg-jelenthette volna. Ezt penig ő akkor nem cselekedhette, *Hubának* gorombasága által egészszen ki-vettetvén a' nyeregből. Ezen fölött el-végzette légyen akkor magában: hogy (magával *Világos* Kis-aszszonnyal vissza-szekerezvén *Budára*) az itt-történt dolgokat egészszen ki-nyilatkoztatná; és (*Etelka* felől minő új röndölésöket hallhatna) türedelmessen el-várná.

Hogy az-után *Wilágos'* várától meg-indulának, tüstént ki-tudódott: hogy szerencsétlen csillagzatban járnának. Egy pusztára érközven, föl-fordúla a' kocsi, és *Világost* őj veszedelmessen találhatta-ki: hogy bokájában a' lába nagyon meg-rántódnék, és csak alig vót: hogy ki-nem-ficamodott. Meg-átkozta *Világos* ezt a' kegyetlen darabos pusztát, és azt *Ördögösnek* nevezte (máig-is annak nevezik).

Budára érvén *Rákos*; el-beszéllötte az egész történetet. Meg-dicsérte a' Fejedelem *Etelka*-felől-tött röndölésseit. De *Rákos* úgy bele-szerettette *Hanzárt Etelkába* (annak ékességét elő-beszéllvén, és fő-képpen ábrázattyának *Zoltánéval* - való hasonlatosságát):
 hogy

hogy érötte tüstént vissza-nyargaltatná *Rákost*, az államány által: hogy *Etelka* nélkül szeme' eleibe ne-jöjjön. De *Rákos* (által-ug-ratván *Pest* mellett egy patakot) nyakát szegte. A' patak mellett el-is temettetött (75).

D d 2

Rá-

(75). Ennek a' *Rákos*-nevezetének történetét ebből akartam inkább, mint más valamiből ki-hozni. Soha nem tescett az a' vélekedés: hogy a' *Rákok* sokaságától vette légyen ezt a' nevezetet, melyek abban a' Patakban (avvagy inkább az emberek' elméjökben) úszkálnak. Mert most úgy ki-máskáltnak belőlle; hogy egygyet alig tudhatnának ki olvasni *Garaboncsás Deákjaink*. — Egy *Olasz* Író (*Askanius Centurio*) azt mondgya: hogy a' *Mohácsi* ütközet után, a' *föl-fegyverközött* *Sokaságnak* *Gyűlése* röndöltetött, melyet közönségesen a' *Magyarok* **RAKASNAK** neveznek. Ennek hatalma és okos *Tanácsosa* szerént, kirájt hölletött volna válasz-tani. Ez az *Olasz* Író hallott valamit *Rákosról*, és azt a' *Rakással* össze habarta; föl is-eresztötte. De a' született *Magyaroknál* más a' *Rakás*, más a' *Rákos*. Mivel pedig ennek az *Olasz* Írónak könyve nem igen foroghat a' *Magyaroknak* kezökben; szerzelet gyanánt ide írom belőlle azokat, melyek a' *Mohácsi* veszedelemnek alkalmatosságával történtek, és melyek a' *Magyar* Írókban nem igen talál-tatnak. Ezek pedig azavai. — „Minek utánna a' *Magyarok* (nagyon meg-verettetvén *Mohácsnál*) sok fő-nemes emberekkel (közel harminc-ezeren) el vesztek volna; és azoknak utolsó kirájjok-is *Lajos* ott hagy-

Rákosnak ily véletlen halálán meg-indulván *Zoltán*; azt gondolá: hogy az egek-is ellenzenék *Etelkának* javát: mivel annak *Budára* föl-

hagyván a' *Csatát*) a' mocsárokba bele-süllyedt volna: *Soliman* (*Török Császár*) minden ellenközést meg-győzvén; nyertes Hadgyát *Buda*- alá hozta; és (minden erő-szak nélkül), *Várossával* egygyütt, a' várat is meg vette. Ezt minek utánna meg-nézegette a' *Császár*, az *Otomanni Fejedelmeknek* szokások szerint (kik *Féleiknek* erejökben, és védelmezéssökben inkább bíznak, mint a' bástyákban) az éjtszakát abban a' táborban akarta tölteni, melyet a' mezőnek térjére le-telepített. Tüstént eleibe hozták két *Püspököknek* és más *Fő-nemeseknek* fejöket, kik *Mohácsnál* el-vesztek. Midőn *Zalkány Lászlónak* (*Esztergomi Érseknek*) fejét meglátta; annak telhetetlen fősvénységét, kincscseinek (melyekkel a' kirájt segíthette volna) szorgalmatos el-rejtését tüzesen meg-átkozta. Ilyeket mondott *Szepesi Györgynek* fejére-is, ki *Jánosnak* (ama' *Vajdának*) Test-vére vala. Midőn *Tomori Pálra* (*Kalocsai Érsekre*) akadott, ennek a' hadakozásban nagy vakmerészségét, és azt a' bolond tanácscsát hevesen meg feddette: melyel *Lajos-kirájt* reá bírhatta, hogy vele (kinek nyolcszor több serege vala) meg-ütközni merjen. Ellemben meg-dícsérte *Perényi Pétert* (*Nagy-Váradi Püspököt*), ki *Tomorinak* Tanácscsára állani nem akart. Ugy kellett volna (úgymond) cselekedniök a' *Magyaroknak*, mint *Prényi* javallotta. Velem tudni-illik meg-ütközniök nem kellett volna;

föl-hozattatássát ennyiszer meg-gátolhatták. Ugyan-azért: mind-e'-koráig abba-hagyattatott a' dolog. A' *Kis-aszszont* el-is-felejtötte vóna a' Fejedelőm, ha csak a' minapában (midőn
Tík-

hanem halasztani az ellenkezést; a' várakat meg-e-rősíteni; magokat biztos hejekre venni; *Buda*-várát katonákkal meg-rakni. Így az ellenségnek erejét sokáig meg-hátrálhatták vólna. Azokat az elő hozott fejeket rőndre és egygyenként meg-nézegetvén, végtére katonáknak kényességjökre hagyta, kik-is (egygyenként) csúfot üztek belőlök. Nem sokára az-után elő-hozattatván *Lajos* kirájnak, és *Mária* kirájnénak képeik-is (midőn azokat közelről meg-szem-lélte) szinte sírt benne a' lélek, midőn Ifúságjoknak virágját ily hamar le-húllani, és a' szerencsének kegyetlenségét oly erőssen reájók omlani látta. Újra föl-háborodott a' rossz-tanács-adók ellen, kik ezeket a' szép isteni Teremtményekeket ily szerencsétlenségbe ejtették. Mindenek előtt azt mondá: nem azért jött légyen: hogy ezektől az Országot el-vegye; hanem, hogy boszszút-állyon azokért az igazságtalanságokért, melyeket Jobbágygyaival tettek a' *Magyarok*. Igen sajnállaná pedig: hogy most életében nem láthatná *Lajos* kirájt: hogy ezt a' szavát cselekedettel-is meg-bizonyíthatná, és (vele egy tisztesseges frigyet kötvén) ötlet a' *Magyar-orzági* kirájságba vissza-tehetné. COMMENTARI della Guerra di Transilvania. Del Signor ASCANIO Centorio de gli Hortensi.

Tükteket a' Vezérségre föl-akara-vala emelni) eszébe nem jutott vóna: hogy *Etelka* oda tartozik. Meg-parancsolta tehát a' Fejedelmű; *Hanzár* pedig nagy szívességgel kért, és osztán erősen meg-hagyta: hogy (vezérségteknek ki-hirdetése után) *Etelkát Wilágoson* ne hagygyam; hanem mennél-előbb *Budára* a' Fejedelmi udvarba hozzam.

Mivel tehát ezt a' drága *Kis-aszszont* oj szívésen várják *Budára*; igaz atyafi szeretettemmel javasolom *Gyula*: hogy (*Zoltánnak* kegyességét látván) leányodat *Budára* bocsássad. Magamra vállalom az úton: hogy mind azokra meg-fogom őtet tanítani, melyek a' Ti' böl-dogságtoknak elő-mozdítására szükségösök: mi móddal, mi alkalmatossággal löhessön azokra a' beszédekre okosan ereszködni, melyekből *Huba*-vezérnek ártatlansága, *Rákos-Ezredesnek* bögyös nyelvessége ki-tessék. Már ekkor, mint-ha markunkba szorítottuk vóna *Huba'* vezérnek szerencsáját. Ennél alkalmatosb módra nem találhatok. Hozzátok-is nagyobb barátságomat nyilvánosabban ki-nem-mutathatom.

Íme! minő ál-úton léptetett, minő össze-tüzött-füzött ravasz szavakkal, és beszédekkel élt az istentelen *Réka*; méglen mind-a'-hárommal el-hitette: *Etelkának* el-kerülhetetlen föl-meneteletét. Úgy el-hitték szavait: hogy

Etel-

Etelkához ki-mutatott mostani barátsága, megelőzné a' valóságos atyai szeretet.

Rókának előbbeni beszédgye után elsőben nyakába kötélödztek az egyenes szívű Vezérek; és (a' nagy-örömtől-ki-facsartt könnyv-hűl-látások között) össze, meg-meg-össze-csó-kolták. Végtere: igen nagyon kérték: hogy *Etelkához* menni maga méltóztatnék, és a' *Budára*-való föl-menetelre (az előbb- említett okoknak menedékes rőndgyökkel) reá-beszélné. Ők ugyan semmit se kételkednének az útra-való hamar el-tökéllésről; mind-az'-által: igen nagyon szeretnék: ha a' kis-aszszony (szántt akarattyából) minden erőltetés nélkül, a' *Budai* utazásra reá-állana. Ezt a' kérést édes-örömet el-fogadta *Róka*, meg-is-ígérte: hogy, ebéd után, tüstént hozzája menendene.

De minek-előtte ez meg-történnyék, csak éppen arra kérte *Róka* mind-a'-hármokat: hogy (*Gyulának* és *Etelének* vezérségjükről ugyan) szállhatnának akár-ki-fiával; de *Hubának* letételét semmi-féle állatnak meg-ne-jelentenék. *Gyula* ne venné-el addég *Hubától* a' katonaságot, még *Etelka* vissza-nem-térne *Budától*, és meg-hozná az új rőndöléseket.

Rókának ezt a' tanácsát-is (valamint igaz barátságának, és ritka okosságának jelét) mind meg-ösmerték, mind meg-köszönték a' hál-adatos *Wildgos-váriak*. Magyar szivesség-
jök-

jöknek több jeleit-is mutatták az ebéd fölött, melyet *Hub'nak* Sátorában ettek. Itt a' törött-levet jó ízűen hörpölgette *Róka*. Nem utálta a' *Kaszás-levet*-is. Jól lakott szármánnyal, a' nem-meszsze-termett *Ménesi* borral-is.

Azomban az új Vezéreknek hírek egész *Wilágoson* el-terjedett. Által-ugrott *Aradra*-is, a' *Temesi* megyre-is. Mindenütt, a'-hol ezt az újságot hallották; szer-fölött örvendettek. Tele-torokkal emlegették *Zoltánnak* mind kegyességét, mind fő-képpen angyali eszességét, a'-ki (jól ösmervén vitézzeit, és azokat megböcsülni-is akarván) csak azokat választotta Fejeknek, kik-mind arra-valók vólnának, mind (ki-mutatott vitézségjök miatt) meg-is-érdemlenék.

Szerette a' Katonaság mind *Gyulát*, mind *Etelét*. Nem-is várt egyebet a' háborúnál, melynek alkalmatosságával (eme' két hadi Vezéreknek igazgatások alatt) neki-mernének-menni az eleven ördögöknek-is.

Etelka (ennek az örvendetes hírnek nagy hirtelenségével) egészen magán-kivül lévén; szinte ki-ugrott bőréből. Mind attyának, mind *Etelének* egyszeri föl-magasztaltatássa, kétszeri vigasztalást adott ugrándozó szívének. De fő-képpen azokban az édes gondolatokban foglalatoskodott: hogy (*Etelével* egygyütt) ő-is a' dűcsőségnek tetejére hághatna. Örült azonn-

is ;

is: hogy kiket az édesgető Természet arany lánczaira vehetett; azokat a' párasító szerencse egy ösvényen futtatná.

Csak alig-is várhatta azt a' szem-pillantást: melyben a' *Titoknok*nak ezt a' Követségét meg-köszönhetné; és továbbra-is (mind magát, mind *Etelejét*) kegyességébe ajálhatná. Maga akart hozzája szaladni *Huba'* sátorába. De mivel meg-értette: hogy maga a' *Titoknok* akarná magát meg-alázni, és még -ma hozzája el-jönni; annak ezt a' ki-mondhatatlan udvariságát nagyra-böcsüllötte. Oda haza maradt tehát, és várva-várta méltóságos szeméjét,

HATODIK RÉSZ.

Róka Etelkánál.

Róka tehát (már régtől-fogva jó téj-fölös tejen tartván gonosz álnokságait) dél-után *Etelkának* sátora felé ballagott. Már-előre föl-tötte vala magában: hogy az ártatlannak szívét
meg-

meg-veszi; tiszta erkölcsceit meg-rontya; és Zoltánnak szerelmére gerjeszti.

Mert: jól tudta azt az istentelen: hogy, ha szemérmetességében, és előbbeni ártatlanságában állhatatosan meg-maradna; el-nem-érhetné azt a' tárgyat, melyre arányoz vala. Tehát midőn ahhoz a' világ-csudálta Szűzhez bé-eresztetett (más lévén léte, mint képe), így kezdette elsőben hízelkedő szavait.

Örvendök, gyönyörűségös Kis-aszszony! nem annyira ugyan magam' részszeről: hogy ékes szeméjjednek látásával szömömet, és szívemet gyönyörködtethetem (noha ez-is oj öröömnek oka: melynél nagyobbat soha nem remélhettem); hanem inkább a' te részedről: mivel szépségödnök ezen sugárjai (meg-nem-állapodhatván *Wilágos'*-várának kesken körében) innent egész *Buddig* föl-lövellődtek. Ezt a' nagy világosságot (mint valami új fényes csillagot) meg-szemlélvén ügyelő Zoltánunk; annak szorgalmatos föl-kereséssére én szeméjem' küldötte. Ki-is (ragyogásid után, éjtszakákön-is, nagy világosságban járván) ide vezettettem hozzád. Örvedetös követségöm penig abból áll: hogy (ékes szeméjjödhöz érvén) szeretetre-méltó Fejedelmünknek szándékát meg-jelencsem, és tégöd' hozzája édessesselek; nem ugyan úgy, mint alá-való szolgálót, avvagy szoba-leánt; hanem: mint fényes

nyes udvarának még fényesebb csillagát, és
 oj ragyogványát, melyet le rajzolni nem lő-
 het. Nem-is hátrálhattya-meg e' dolgot más
 ögyéb; hanem éppen az: ha nem-akarasodnak
 nyögés lönne a' vége. Nem gondolom penig:
 hogy (mind magadról, mind következő sze-
 rencséről) úgy-annyira meg-felelkezhetnél:
 hogy szép Urunkhoz-való el-jövetelödnök
 meg-ígérését abba-hagyhatnád; és (magad'
 nagy kárával) jót-javasló szavaimat el-fülelhet-
 néd.

Ezekről a' hízelkedő szavaktól tüstén el-
 ijedett *Etelka*. Félte a' lépes-mézzel-födött mé-
 regnek szorgossan el-titkolt hatatóságától.
 Szinte el-is-hitette magával: hogy (ezek az
 ág-bogzott édes szavak alatt) fullánkös kígyó
 csavarog, mely az ártatlanságot csalogatni
 szokta, végtére osztán meg-is-emíszteni. Íme
 meg-érzette szagát, ha nem látta-is magát.
 Mind-az'-által (hogy inkább ki-vehesse álnok-
 istentelen gondolattyait): így felele vissza:

Hozzánk ki-mutatott jó szívedet (érdü-
 mös *Titoknok*) ki-magyarázhatatlan köszömet-
 tel vészem; és nagyobbban örvendözök azon:
 hogy ez a' köllemetös követség (melyben édes
 atyámnak Vezérsége foglaltatott) nem másra;
 hanem ij érdömös embörré bízattatott. Érzöm-
 is magamban: hogy oj kötelességgel kölletik
 viseltetnöm mindenkor szép hírű szeméjjöd-
 höz:

höz : hogy ne gondolhassam hatalmomban lőnni szavaid' meg-vetéssét, melyekkel okos, és Fejedelmünknek szeméjjéhez-illő szolgálatra kérettetem. Én ugyan *Zoltánnak* hozzám-való kegyességét (ámbar szeméjjét soha életőmben nem láttam) nagyobbra böcsülhetőm : sem-hogy szándéka ellen töreködni merjek. Mind-az'-által (hogy bátran ki-mondgyam az igazat): igen csudálkozom azonn : hogy oj hatalmas Fejedelem előtt (a'-minőnek *Zoltánt* ösmerjük), ij szegény leánzó (a'-micsodásnak magamat lenni tapasztalom), oj nagy kegyelembe (melynél nagyobbról talán nem-is-álmodozhatom), ij hirtelen, juthattam.

Örvendett a' gonosz *Róka* malmának jó forgássán. El-hitette immár magával: hogy a' meg-hajlott *Szűzet* (valamint a' gyűrűt) újján forgathattya. Inkább, meg-meg-inkább csipte belől a' gonosz, és lelkének gyök-ereit rágta. Még nagyobb álnoksággal fodrította nyelvét, köszörülte eszét. Ezt az ártatlant fölfalta immár gondolataival; és egészszen meg-is-emíszttette. Így felele tehát előbbeni szavaira :

De mi okra nézve csudálkozol annyit (é-des *Etelka*) Fejedelmünknek (annak a' gyönyörű szép *Urunknak*) heves indulataim? Ha ögyébb se találkoznék benzed angyali ékes-ségödnél; nem-de ölegendő ok löhetne ez-is:

hogy

hogy tégöd' ne csak nagyon szeressön; hanem méltó szeméjzedért akár-ki-fiával kardrais kejjön? Szép Fejedelmünk felől így gondolkozzál (kedves *Etelka*) hogy annak minden gyönyörűsége csak a' te jelen-léttüdben, és vele-nyájaskodó ékes társaságodban telhetik. Éjjel-nappal rólad gondolkozik — — tégöd' vár. Nélküled nem élhet. Oh drága-látos *Etelka*! Ha tunnád; mennyi titkos sohajtásokat indít, ha eszébe fordúlsz! penig nem csak imígy-amúgy ám; hanem minden szerelmét gerjeszthető Heves Indulataiddal.

Midőn ezeket emlegette a' *Titoknok*; íme! *Etelkának* lelke föl-háborodott. És: midőn hirtelen suklássait (keserves gyötrelmeivel egyetemben) nagy bajai között szüntelen nyelegetné; így fojtatta az istentelen rosz lélek, reméntelen ugyan, de egy-szer-'s-mind régen-készen-tartott szemtelen késérteteit:

És ugyan, drága-látos *kis-aszszony*! eme' suklássaid-is nem ögyébbnek jeleik, hanem: hogy most-is rólad gondolkozik egy ijjen-szerelemmel-tejjes szép Fejedelem. Ha mennyiször eszébe forogsz, csak egygyetskét-is suklanál mind-annyiszor; már eddég régön ki-suklottad vóna el-fáradott lelködet.

Ezeket hallván *Etelka*; meg-keserődött. El-hagyta előbbeni vidámsága, és színe. Meg-is-halaványodott. Féltette szemérmét, nemes

tulajdonát. Soha nem hallott ilyeket. Színetlen orcáját mind-egyre takargatta; meg-se-szokhatta e' félre-integető hitván szavakat. Bővebb beszédbe nem akarván le-ereszkedni véle; rövideden tölle csak e' kurtát kérdezte: nem volnának - é még más valami okai, melyekkel a' *Budai* útnak darabosságát ki-simítaná inkább; sem - mint meg-göröndgyösítené? Azokat emlegetné inkább, és vele-nőtt szemérméről ne kívánná le-vonni a' Szem-fődeles fátyolt.

Erre a' *Titoknak*: No vannak (úgy-mond) több okaim-is, gyönyörű-szép Virág-szál. Ezek tégöd' a' *Budai* útra bizonyosan reá bírhatnak. Gondold-el azt a' szerencsédet: midőn (ékes Fejedelmünknek ölében ülve) nyájaskodó beszédgyeivel vígan el-tölthetöd üres óráidat. Midőn orcájára egy-két futó csókot ragasztaszsz. Midőn vele a' *Duna'* partján sétálgacc. Midőn *Zoltán* mátkájának (egygyetlen egygyének) a' *Pestiek*, a' *Budaiak* (sőt mind-nyájan a' *Magyarok*) térdet fejet hajtanak. Midőn (*Zoltánnak* szívét markodban tartván) ezer embörökkel jót töhecc. Bezzeg! ez ám, a'-mi, édes *Etelkám*!

Már ezekkel *Etelkának* szíve nagyon megsértődött. Titkolni akarta még-is keserveit. Abban a' reményben vólt: hogy ki-fogy egyszer ezekből a' kisztető beszédekből; és,

a'-mit tüzesen kezdött; talán hidegen végezheti. El-nem-hitethette magával; hogy úgy ki-szikkadt volna belőle minden Jó; hogy csupán a' gonosz fenéklett-meg volna szívében. Nem akarta tehát előre mindgyárt fölzavarni az ülepet. Inkább engedett valamit a' kis-aszszonyoknak tulajdonokból: hogy könnyebben hejre-hozhatná amannak veszni-induló emberiségét, és böcsületét. Így felelt tehát *Rókának* hamis szavaira,

Te bizonyyára, *Titoknak*, igen meg-csalatkoztál: midőn szeméjőmben mást képzettél, talán mást-is kerestél; és íme (nem tudom: minő nagy tévejödésöddel) belém botlottál. Nézz jól mind-a'-két szemembe. Engőm *Etelkának* hínnak. *Gyula* hadnagynak (de már mostan vezérnek) magzattya vagyok. Más neve löhet annak: kit e' szavaiddal *Budára* csalni akartál; ki-is már regtől fogva keresi a' szerencse-füvet. Menny hamarjában hozzája: és nálam az üdőt ne vesztegeds. Akarod-e: hogy meg-mutassam annak sátorát? íme anott fehérlik.

Ezeket emlegetvén *Etelka*; *Világosról* gondolkodott; de oly mély gyök-eret verhetett benne a' válogatott jó erkölcs: hogy (ne-talán-tán híriben-neviben esorba essék) se nevét ki-nem mondotta, se világosan nem emlegette.

Arra a' *Titoknok* hirteleniben: éppen nem tévejödtem-el ösmeretes, és egyszer-'s-mind ékes *Kis-aszszony*! Nem-is máshoz; hanem éppen hozzád küldöttettem, *Gyulának* leányához, ahhoz-is *Etelkához*: hogy *Zoltánnak* hozzávaló szerelmét meg-jelencsem; és (a' többi magyar kis-aszszonyoknak irigységjökre) csupán csak tégiüdet *bóldoggá* töhessselek.

Felele *Etelka*: *bóldoggá* töhessselek, így monád. Oh egek! mentsetek-meg minden teremtest az ijjen *bóldogságtól*. Testömnnek ígérk a' mulandó gyönyörűségöt, és érötte a' lelkömet kérik. Hallod-é *Róka*! Mü egyenes-szívü igaz *Magyarok* azt a'-kótya-vetyét nem *bóldogságnak*? hanem *bolondságnak* nevezük. Tehát: csak nem löhet annyi erőd: hogy *Budára*-mentemet-siettető oj okokra (csak *gondolttad* szerént-is) találhass: melyekkel önként-engedelmes lágy szívemet reá-bírhathád? Löhecc-é, kérék, oj kegyetlen hozzám: hogy oj moslékba keverj, melyet a' *Duna*' vize se moshatna-le róllam? Ugyan mit vétöttem én néked, jó barát, hogy tölled erre a' sík jégre csalattassam? Hogy-hogy szabhatad-így-le magadat: hogy azt tarcsd leg-jobbnak, a'-mi leg-jobban apasztya a' *Magyar* erkölcsöt? Ugyan: hogy tarthatod ily ócsón lelködet ezökben a' szük üdökben? Én ugyan tisztölöm, és igen nagyra böcsüllöm *Titokno-*

ki hivatalodat. Kérlek-is, Te Róka: térj-oda-
viszsza mostani gyalázatos szeméjüdtől.
Hagygy leg-alább egy pénz (76) ára böcsüle-
tet

(76). Szóllhavott immáron itt *Etelka a' Pénz*-
ról-is: mert azt (az egész *Nagyarsággal* egygyütt)
igen jól ösmerte. Mivel leg-is-leg-elsők voltak
a' *Scithák*, kik a' *Pénzt* magok között jártatták.
Az avval-való élést ezektől tanútták a' többi nem-
zetek. De a' *Scitháknál* is: mint egy lépcsőkön
ment a' *Pénznek*, mind ki-gondolássá, mind vele
alkalmatossább élésse. — A' *Scithák* tehát eleintén
a' nagy-divatú *Pénznek* ki szolgáltatására, oly kö-
veket szedtenek, melyekről (a' régi vélekedés sze-
rént) azzal a' gondolattal voltak: hogy (a' villám-
lás és csattanás után) az égből-is le hullanak, a' föld-
be hét-nyólc-kilenc singnyire-is le-mennek. Ugyan-
azért: ezekből a' kövekből egyengetett *Pénzt*, el-
sőben *égi-kőnek*, osztán *mennyei kőnek*, végtére *menny-
kőnek* mondták. — De: mivel mindenben hamar
meg-eshetik a' csalás; szaporán találkoztak oly em-
berek-is; kik (a' közönséges követ, annak a' *men-
nyei kőnek* hasonlatosságára faragván) ezt amannak
hejében adogatták, és így a' közönséget rútúl meg-
is-csálták. Ezt a' csaláságot észre-vévén a' *Sci-
thák*; hogy azokat a' *mennyei kőveket* a' közönsé-
ges kövektől meg-külömböztessék; a' *mennyeiekre*
(ki-mondhatatlan nagy szorgalommal) egy *Scithiai*
nyilat véstének; és így osztán; ezeket nem már
Menny - kőeknek; hanem *nyilas kőeknek* mondot-
ták. És: mivel ezeket különös Isten adományának

tet rajtam. Mert nincs ögyébb kincsöm ezenn
a' gazdag velágon; mint: jó hírem-nevem, és
mind-eddég böcsületös életöm. E' penig nem
bi-

lenni állították, azokat *Isten' nyilának* nevezték. Mind ezeket föl-vették a' majmozó *Görögök*-is (a' *Scitháknak* szó-tárjaik után) a' *menny-követ* mondot-
ták *Keraunitesnek*; a' *nyilas követ* pedig *Belemnitesnek*
nevezték, mely szavak meg-egygyeznek a' magyar
értelemmel. — Későbbre jöttek osztán a' *Scithák*
arra a' mesterségre, melyel a' *Rozet* mind fojóvá,
mind meg-állottá tették. Meg-van-írva: hogy ezt
a' mesterséget *Kadmus* előtt tudták a' *Scithák*. Í-
rásban vagyon az-is: hogy az ezüst pénznek verés-
sét is leg elől a' *Scithák* kezdették: — Mind-az'-ál-
tal: az arany pénznek veréssét nékik nem tulajdo-
níthatom, mert nem olvastam. De még se tudnám
okát; mért köllenék ezt a' dücsöséget-is el-tagadni
töllök, ha csak az akkori aranyak héánosságát va-
laki meg-nem-vítattya. — A' Pénzzel való élésnek
hasznát észre-vévén a' többi nemzetek; a' *Scithák*-
nak gondolattyokra örömost reá-állottak. Ez a' mód
el-terjedett osztán elsőben egész *Ásiában*. Osztán ezzel
éltek a' *Síniaiak*, *Szerecsenek*, *Japponok*. Ezt a' szo-
kást *Asidból Európába* (itt-is *Görög* országba) hoz-
ta *Eriktonius*, és ugyan egyenesen *Athéna'* város-
sába. *Ithónusról* pedig azt írják: hogy pénzt a-
ranyból-is veretett. Ez-után vólt *Jánus*, ki az en-
nek-elötte-kező sima pénzekre *Allatok'* képét (*pecu-
dum imaginēs*) veretett; ezért nevezték a' pénzt *pe-
cunia*. — Ime! a' *Scitháktól* (édes Eleinktől) hogy

bitang, se *ura-hagyott jószág*. Ne foszsz-meg sajátomtól. Lágyúlljon-meg *kő-szíved*; és könnyörülly erkölcescseimön. Ne kívánd: hogy annak a' szeretetnek arany láncza, melyel Fejedelmeink özsze-kapcsoltatnak, én általam (oh Egek) széjiel-szaggattassék.

Ezeket hallván a' lélek-vesztő Cinkos; és eszébe - juttatván: hogy a' fát se vágnák - le egyszerre; belédes-bele hágott a' tilalmasba, és a' tiszta *Szűz* mellett így locskált:

Oh be együgyü, és nem a' nagy velágra illő *ílgondolataid* vannak kedves *Etelka*! Vé-löd-é: hogy (a' Feleség mellett) másnak szeretetére szabadságot nem adhat az emberi szer-tartás? *Kákom-bákom vélemény*! Így gondolkodgy inkább: hogy: midőn *Zoltán-Fejedel-*

E e 2

münk

származott-el a' *Pénz-verés* az egész velágra. — A *Pénznek* ki-gondolássával minő jót szerzetek pedig a' *Scithák*; kiki könnyen által-láthattya. Ennek-előtte csupa csere-berélből állottak az el-adások, a' vevések. Ha búzát akartál venni; szilvát vagy almát vittél megszire. pedig sok ügyek bajok között. Most akkora csomó aranyon, mint az öklöm, talán mind meg-lehetne-venned egy kis vár-megyének búzáját. Ezt a' könnyebbítést *Magyar-eleinknek* köszönnyük, kiket akkor *Scitháknak* neveztenek. CHE-VALLIER a' HANCARVILLE. Anzeigen der gelehrten Sachen.

münk *Hanzárt* el-vőtte ; akkor ő , nem szíve' indulattyát , hanem a' Hazának hasznát ügyelte. A' Hazának tehát , nem magának vőtte-el azon Feleségét. E' dolog nem újság a' Fejedelmi Házaknál. Ugyan-azért : magokat , mindhótig , nőtelenöknek tartják. A' nőtelenek között tenyésző szerelmeskődés penig (mind Istenek , mind emberek előtt) nem csak hejben-hagyatik ; hanem néha szükségösnek-is , dicséretösnek-is mondatik. De , ha Te egyszer karjai közé kerülhecc ; már akkor szerető szívében köllemetös tűzre találhacc. Vödd eszödre azt-is (okos Kis-aszszony) : hogy hozzája-való szeretetöddel nagy hasznára vállhacc Honnyodnak. Oh ! ha tennád : egy szép , és annak üdejében hízelkődni-tudó szerelmes mennyi dologban hátrálhattya - meg a' Fejedelemnek azon gondolattya ; melyekkel az országnak meg-rontássára dühösködik. Oj Fejedelem , ki elsőben ifiú , osztán nem szerelmes , hamar arra fordíthattya lángjait : hogy a' Jobbágyaknak nyakokban el-vállalhatatlan igát kericscsön. Hamar el-ronthattya a' régi szabadságokat , az újságon kapván. Te mind ezöknek ellenök állhatnál , ha elsőben szívének erős várát meg-vönnéd ; az-után magadat annak közepébe ör-állónak tönnerd. Szánd-rá magadat , édös *Etelkám* ! ha nem más okra nézve-is ; leg-alább Hazádnak szeretetéből. Üsd-

ki azt az *Orosz aszszont Magyar Fejedelmünk'* öléből. Ha (meg-vetvén tanácsom) ezt cselekedni nem akarod; tudd meg: hogy nem sokára az ország egészszen el-oroszosodik. Még ugyan oj szerencsés üdöket élünk: melyekben a' **MAGYAR** név becsületökre válik azoknak, kik országunkban lakoznak. De ez tartós nem löhet, ha Honnyunkban más idegen nyelveket uralkodni hagyunk. Már-is locsogattyák a' *Magyar* nyelvet *Zoltánnak* uő-varában. Penig a' *Magyar* nyelvnek meg-vesztegetéssével, meg-vesztegetődik a' *Magyar* erkölcs-is. Nem sokára lámpással fogod *Magyar* országban a' *Magyarokat* keresni, és föl-nem-találhatod. Én ugyan (csak igazán meg-val-lom, de minek-is tagadnám?) magam-is *Tót ember* vagyok; avvagy-is (hogy a' régi köz-mondásnak eleget tögyek, mely azt állittya: hogy a' *tót* nem *ember*), magam-is *tót* vagyok; de halálba szeretöm a' *Magyarokat*. Tégőd se ösztönöznék e' jóra; ha (hazáddal egy-gyütt) nem szeretnélek. Szánd-rá magad', é-dös-kedves *Etelkám!* Szeresd édes Honnyodat. Röpüjj! Röpüjj óhajtó *Zoltánodnak* lángoló ke-belébe; szívének kellő közepébe.

Ezekre a' szemérmetlenül-nyerítő szavakra szer-fölött föl-háborodott *Etelka*. Abba-hagyta a' gyenge szavat, mivel hasznát nem látta. Neki tüzesedvén, éllel-állott ellene;

mert ama' Nincsen-vött, és Semmin-árultt hitván partékait más böcsre alkalmatosoknak nem állíthatta. Méjjebben öltötte a' tüt. Így kezdette tehát meg-változtatott keményebb szavait:

Óh színlés! óh átkozott ál-orca! A' Magyarok' Istenére kérek: ne kívánd azt töllem; hogy magam' szeméjjétől meg-vájjak. Ne-is háncsd (ha nem hámlik) a' Hársat. Oj *Patvar Amazonnak* (77) lönni vélöd-é Gyula Vezérnek mag-

(77) Kiráji-vérből-eredett két *Scithiai* ifiak: *Il-lin* és *Kolop* (a' Főbb rőndnek párt-ütésse által) *Scithiából* szám-ki-vettettek. Ezeknek méltatlan sorsokat sok ifjú *Scithák* meg-szánván; velek egygyütt *Kappadóciába*, (*Termodon*'vize mellé) a' *Temisélrai* mezőkön le telepedtek. Itt sok esztendeig a' határos népeket háborgatván, azokat magokra ingerlették; kiktől végre el-is-ölettettek. Látván a' meghóltt *Scitháknak* Feleségeik: hogy (szám-ki-vetésök fölött) árvaságra-is juttottak; kardot rántottak, és határjaikat (elsőben ugyan védelmezvén, de azután belölle-is ki-ütvén) jó-tova ki-vitték. A' határos férj-fiaktól únszolt házasságot meg-vetvén (és azt nem házasságnak, hanem szolgálatnak és rabságnak nevezvén), ezek fölött még azokat a' férj-fiakat-is, kik a' hadban meg-maradtanak (hogy egygyik aszszony a' másiknál-szerencsétlenebb ne láccattassék) mind-egygyik le-öldösték, és (az egész Világnak csudálttára) férj-fiak nélkül, Köz-országjokat meg-ör-zöt.

magzattyát? Ne gondold: hogy a' *Magyar* Kis-
aszszonyokban az a' tökéletlenség mög-fogau-
nyon, ki-is-csirázzék, melyel a' sátorosság-
ban

zötték, meg-is-gyarapították. Ezeket az *Urok-ölő*
Scitha aszszonyokat igen gyűlölték a' böcsüle-
tesbb *Scithák*; Ha felállók beszéltek; őket (mint-
egy meg-vetve) nem máskép nevezték; hanem: *A-*
zok, vagy *Amazok*, vagy *Amazon* rossz aszszonyok.
E' neveket gyakorta hallván a' *Görögök* őket *Am-*
*azon*eknek nevezték. Azt mondgya *Herodotus*: hogy
ezeket a' gyilkos aszszonyokat *Eor-patáknak* neve-
zték a' *Scithák*, az-az: *Urok-ölőknek*: mivel *Eor* a'
Scitháknál *Urat* térsen, *Pata* pedig ölt. Hogy *Eor*
annyit tégyen: mint *Eur*, vagy *Ur*, könnyen ki-tec-
cik; hogy pedig *pata* ölt tégyen, el-lehet hinni:
mert a' *Magyaroknál* máig-is fön-forog a' *pata* szó:
midőn azt mondgyuk *pata-var*, vagy kurtábban:
pat'-var, az-az *ölő-var*. Mondgyuk azt-is: *Pör-pat'-*
var, heves zenebona: *Csata-pata*, veszekedés-ölés.
Azt a' hejet is (*Budától* nem messze) melyen *Ar-*
pádnak üdejében) nagy vér-ontások és ölésök estek:
Patáknak nevezték a' régi *Magyarok*: noha osztán
a' *Deák* írók *Patanciáknak*, *Potenciának* mondották,
—Hogy pedig azok az *Amazon* rossz aszszonyok va-
lóságos *Scithák* voltanak, leg-bizonyosabb: mivel
meg-lehet vittatni: hogy magok között *Scithiai* nyel-
ven szóllottak. *Apolloniusnál* a' *Magyarázó* ily tör-
ténetet emleget: egy fő *Amazon* (meg-borosodván)
fattyat vetett. Ennek nevét *Sírusnak* akará az an-
nya mondani, de a' *Scithák* (kihnel a' szana szó

ban össze-lelközött, 's egygyet-értő Párat egymástól el-szaggathassák, vagy pedig Férjeiket meg-ölhessék. Ki szemetén nevel-
köd-

annyit tézen: mint nálunk görögöknél a' boros) mely Scithai nyelvel az Amazonok-is élnek) mind a' gyermeket, mind a' nevére építettett új várost Sanapének mondták. Mi pediglen azt e' mostani görög üdöknben Szinopének nevezzük. És valóságosan szólván, ez a' Szana szó máig is fön-maradott nem csak a' tudós, hanem a' tudatlan Magyaroknál-is. Mert még mostanában is a' boros-embert, fő-képpen pedig a' boros aszszont (midőn nem beszélhet fojvást, hanem mindent össze-habar) szana-szét beszélleni mondgyuk. Urától félvén, annak koborló járását-is szana-szét járásnak mondgyuk. — Régi Magyar aszszonyaink igen gyönyörködtek az Amazon ruhában. Ez a' szokás-is bizonyítja az Amazonoknak eredetiöket, hogy az valóságos magyar eredet vala. Tőlünk vöttek az Amazon ruhát a' velünk határos aszszonságok-is. Sőt: ha a' Magyar természetet jobban meg vizsgállyuk, és a' most élő Magyar menyecs-kéknek szokássokat szegessebben föl-veszszük; azok (ha csak fél-válra-is) föl-vöhetik Uroknak mentéjök, avvagy (ha mentéjök nincsen) ködmennyöket avvagy kankójokat, és azzal a' templomba mehetnek) mindgyárt könnyebben esik Magyar szívöknek. Ezt más nemzetben nem igen tapasztalni. Ezek tehát az Amazonoktól maradtak Fehér-népeinkre; és bennök nem mást; hanem katonás szívet jelentenek, melyet más féle nemzetben nem kereshetni. JUS-
TINUS. HERODOTUS. APOLLONIUS.

ködtél Kódús: hogy mást-is rühesnek gondolj. Barátom! Azt az okoskodásodat, mellyel meg-akarád-vittatni: hogy *Zoltán* nem magának, hanem a' Hazának vötte-légyen-el Feleségét; tót nemzetséged' Kura-fiainak meg-csálássokra tarcsad. Ezen pók-hállóddal csak sandra lependéket foghacç; de héjjába csapod a' lever: mert ezzel az igaz *Magyar Szüzeket* kelepcedbe nem ejtöd. Nem fog tiszta aranyunkon förtelmes rozsdád. Ha fülem nem vóna, nem-is hallanám botránkozottató föcsö-gesseidet. Testöm-lélköm meg-únta. Még egyszer a' *Magyarok'* szent Istenére kérlek: hagy-fül egyszer e' lustos szavakkal: ne-talán-tán szívemben el-el-fojtogatott mérgem ki-üssön, és gyalázatos kopasz fejedre köböl-számra mérjem tüzes *Magyar szitkaimat*. Tanúld-meg eleve: hogy egy *Magyar Szüz*, noha ugyan gyöngé, de még se szalma-szál, av-vagy könnyü Pöhöj. Tudd-meg azt-is vénsé-gödre: nem vagyok o'j apró pozdorja-madár: hogy kerepőidtől, avvagy lázzaidtól féjlek.

Csudálkozott az Istentelen *Titoknak*: hogy a' *Magyar* országi Szüzek között ily állhata-tos erkölcsökre talált, melyeket tót hazájának szemét-dombjain (tejjes élete' napjaiban) héj-jába keresgetett. Mind-az'-által: holtta után-is szégyenlette vólna; ha oly szorgalommal össze-sodortatott csalfaságjai, magoktól-is

viszsza-tekerődtek volna. Tehát: lassan - lassan az utolsó módokra ereszkedett. Leg-ileg-elsőben fenyegetésekkel akarta meg-támadni a' félénket; az-után gorombább-vele-bánással egészszen el-ijeszteni. Már-is (mint a' menny-kövezésre össze-kereködött terhes föllegek) borúlttában lévén dagadt homlokának sötéttye; ezeket fújta-sívította ama' gyenge nád-szál felé:

Ha ez úgy van; lögyön úgy. De megérhetöm én még azt a' reméntelen üdöt, midőn Zóltán (eme' szeretetét boszszú-állásra fordítván) bizonyosan meg-szántya kevéj lelködet. Ki-is-nevetlek: ha (kapuja előtt) sírva-menni szemléllek. De késő lösz akkor megbánni parasztos engedetlenségödet. Addég tarts a' mennytől; még köve össze-nem-zúzza fejedet.

De *Etelka* (magát meg-bátorítván) annak ökrödésseire így felelt: menny-dörögj! menny-dörögj! Te! pokol-gőzből ereszködött Fölleg. Fend-reám tompa fogadat, te kutya-martalék! Pattogj előttem, mint a' száraz fenyő; de tudd-mög: hogy egy mák-szemnyit le-nem-sütöl Magyar erkölcsseimből. Él még a' Magyarok' Istene! Ugyan-azért (Te vak *Sibilla*) vigyázz magadra: ne-hogy éppen abba a' verembe hűj, melyet szemérmem' el-temetéssére ürittél. Ne gondold oj hatalmasnak magadat:

dat: hogy ellenköző társad ne találkozzék. A' kard (hallod-e') önnön mesterét-is le-vágja. Hallhadsza bár: mit tartok, minő vélekedéssel vagyok felölled. Le-foglak - festeni a' következő örök üdökre. Az egész Magyar Velág előtt Tükör-példává tészlek. Hallya a' Menny-ég igaz szavaimat! — Nem foj egy igaz csöp-vér porhanyós veszödtt ereidben. Szömöd se áll jóra. Kajla füled csalókára horgasult. Rókabb vagy a' Rókánál; ártalmasabb a' kurta kígyónál. Sömmi orcád, mint a' kutyanak. Még a' lehelletöd-is dögleletös. Még a' vér-ejtéköd-is mérges. Kivülből acélos lelköd' ösmérete; ugyan-azért: minden legkissebb érzékenség nélkül, telelaktál minden-undokkal. — Hallottad dicséreteidet. A' kép-író jobban le-nem-festene az unoka-üdökre. Láb alól, még szépen szölok. Kotródgy, Lódülly, Vakarodgy. Tüstént tolvajt kiáltok.

Etelkának ezen bátor szavaira ki-mondhatatlan-képpen meg-mérgelődött a' *Titoknak*. Ugyan-azért; annál keményebben öntötte-kibéle' poklosságát. Gerenda-nagyra emelvén högyke szívének disznó kevéjségét; el-hitette magával; hogy (mivel a' kés nem foghatná a' leánt) szükség-képpen a' fejszéhez nyúlnia köllene. Szégyen elő-adni: minő ebül ugat-ta-meg a' Hóldat. De elő-adom még-is.

Még

Még fenyegetődzöl (úgy - mond) te *ter-
bes* Fülhő? Nekem estél: mint *tót* gyerök a'
túrós szaggatottnak? Nem gondolok véle, ha,
valamint a' püihös béka, föl-fuvod-is magadat.
Szórd nyakamba (mint-ha csatornákon öntenéd)
tajtékzó szitkaidat; annál több lösz a' rová-
son; annál könnyebben meg-buktathatlak.
Tudd-meg pedig *Ringyó*; hogy meg-ördög-tör-
dellek. Meg-mutatom a' *Szajhát* maga maga-
nak. Vélöd-é: hogy hatalmamban nincsen
Sandra életöd? Tudod-é: kivel beszélleszs?

Ezekre a' förtelmes, *Szajha-ringyó-sandra*
szavakra ki mondhatatlan-képpen föl-háboro-
dott *Etelka*. Eszébe jutott: hogy ezeket egy
alá-való *Titoknok* (egy vezér' szülöttének) me-
ri méltatlanul mondani. Szeme eleibe tévén
tehát maga' méltóságát és érdemét; ama' gya-
lázatosnak előbbeni szavaira így felelt:

Jól tudom (igen-is jól tudom) kivel lé-
gyön dolgom. Bizonyára nem *Zoltánnak* ér-
dömös *Titoknokjával*; hanem egy országos gaz-
embörrel, egy agyaras vad-kaunál, egy ör-
dög-hadnagygyával. Itt van a' mejjem (férre ve-
tette ekkor fehér patyolat kendőjét, és *Róká-
nak* elejébe állott). Itt előtted állok istentelen
Gyilkos. Márcsd tiszta vérömbe hóhér-pal-
losodat. Eb utóbb ki e' velágból. Öncsd ki

inkább azt, és idd-meg az áldomást (78); sem-
mint meg-fertőztess. De végső lehemmel-is azt
rágom füleidbe: hogy nem egyéb vagy egy
cu-

(78). Midőn a' *Scithák* valami nemzetséggel
frigyot kötöttek; testyökből (noha néha nem igen
nagy mértékkel) ki-eresztették a' vért, és azt (valami
italba vegyítvén) az Isteneknek föl-áldották, az-után
pedig meg-itták. Ettől a' föl-áldástól érkezett sza-
vunk közé az áldomás szó, és ennek az áldomásnak
meg ivássa-is (midőn vagy vettek vagy el-adtak valá-
mit). Ekkor isteneiket áldván, meg-itták a' kupát, noha
vérrel nem vegyítették borokat, fő-képpen az alá-
való csere-berékben. Honnatt, és minő-képpen e-
resztették-ki pedig testyökből a' vért, a' régi ső-
téttségben ki-nem-láthatni. *Herodotusnál* találtam va-
lami csekéj világra, mely ezt a' homájt valami kép-
pen körösztül-verheti. Az egész dolog így történt:
Ciaksaressel (*Médusoknak* harmadik kirájjokkal) a'
Scithák mind-addég barátságossan éltek, még töl-
le a' *Scitháknak* nagyjai meg nem-ölettettek; és pe-
dig (a'-mit az élők el-nem-tűrhettek) órozva. Ek-
kór el-állottak *Ciaksarestől* a' *Scithák*, és *Lidiába*
mentek *Haliétes* kirájhoz, *Cirusnak* attyához. Itt
(magokat a' kirájnak barátságába ajánlván) ötet ar-
ra kérték: hogy párttyokat fogja; *Ciaksares* ellen ha-
dat indicscon; és így a' boszszúságért boszszút-is
állyon. A' *Scithák* sorssokat vévén *Haliétes*, velek
össze-barátkozott. Az-után oly félelmesen föl-fegy-
verközött *Ciaksares* ellen: hogy, ha köztük (úgy
mint közben-járó) békességet nem szörzött volna az
a' híres *Nabukhodonozor* (*Babilonnak* akkori kirá-
ja)

cudar kerítőnél. Főzd bár a' kapcát, moslékos dézsa; de ki-teccik még-is belőlled: hogy se hitőd, se Poklod, se menny-országod. E-redgy, vádolly - bé *Zoltán* előtt; de tudd-meg: hogy ojjan országban; és őj *Magyar Szülők*-től vöttem eredetömet, holott, és kik (ha az *Igazat*, még a' Fejedelmnek-is, meg-mond-gyák) azt halálos vétőknek nem tartják. Tudd-meg Te-is, hogy evvel a' vádolásoddal úgy kapaszkodol a' magos hágóra, hogy egy-szer's-mind nagyobb lejtőre-is találsz. Tanúld-meg töllem se-mire-köllő szó-csaplár; hogyan köl-lessék a' *Magyar Szüzeknek* tisztességjökkel bánni. Adgya a' *Magyarok'* Istene: hogy! hi-bás Jövendőlkö legyenek! de el-nem-kerülöd a' nyársat: mivel egy érdömös *Magyar* vezér' leányának szívét így föl-nyársoltad.

Ezeket hallván a' kegyetlennél-kegyetlenebb *Róka* (mivel immár pörrel kezdette undokságait) ily pat-varral végzette förtelmes szavait: Még ártatlanságodat fitogtatod, Te

Ete-

ja) *Haliates* (a' *Scithákkal* egygyütt) egész *Médiát* el-törlötte-vólna. Ime a' *Magyarokkal* tartott *Nabukhodonozor*, ki osztán *Jeruzalemet* a' *Zsidóktól* el-vötte. Ekkor vért eresztöttek karjokból a' *Magyarok*; és azt egyike a' másikának bőréről le-nyal-ván, áldomást töttek az Isteneknek.

Etele' pöndölösse! Tudom szövetségödet, szemtelen kanca, avval a' *karjeli* nyerítővel, avval a' lustos bitanggal. Ne búsújj: ki-töszöm a' *karó'* högyére cégérös életödet. Dobra-veretöm párt-ütésödet avval a' bujdosó csillaggal, avval a' veréb-természetű fajzattal. Ő szögezte-le szivedet *Wilágoson*. Nagyobbra-is böcsüllöd annak a' *karjeli* tekergőnek, annak az akasztó-fa virágjának annak a' Pokol' tőtelékjének kacér indulattyait, mint *Zoltán*-Fejedelmünknek igaz, és tiszta hajlandóságjait. Meg-vetöm (ne búsújjatok) mennyegzőságyatokat *Sepelen*. Mög-vöszöm *Budán* a' vásár'-fiát-is.

Ezeket az ökrödéseket ki-eröltetvén az ördöggel-határos csömör-ember, ki-törte magát abból az el-okádtá sátorból, és (kietlen nagy csattanásokkal) maga után csapta az ajtót. Minden leg-kissebb élet-erei tele telvén halálos méreggel; csak alig várhatta: hogy azt ki-fújja; és *Etelkát* oly vészedelembe kerics-cse, melynél nagyobbat ki-se-gondolhatna maga a' gonoszságnak utálatos szerzője.

Csak maga maradván a' Sátorban *Etelka*; az egekre vetette esőző szemeit, és ezeket jajgatta: Oh ragyogó fények! ha valaha; most vagyon reátok szüksége artatlanságomnak. Most hullottam oj vészedelömbe: melyből ha ti ki-nem-segítőtök, csontostól-velőstől oda le-
endek. — Istenem! a'-ki teremttétél, visejj

gondot reám! Oh én szerencsétlen alkotmány! hogy érdemölhettem-mög a' *Ringó és Szajba* neveket? Ez-é bére jámborságomnak? Így fizet-é a' velág érötte? Istenem! be igazán mondgyák: hogy még a' fehér liliumnak-is fekete az árnyéka! 's-hogy a' rózsának-is mindenkor tö-szomszédgya a' tövis. Be jól mondgyák azt-is: hogy, hol a' méz leg-édösebb, ott a' fullánk leg-hügyössebb. Be édösen kezdötte beszédgyét: íme mely hántatósan végzötte. De én ugyan noha tölle eleget szenvedtem; nem annyira fájlalom magam' sérvét, mint a' te szerencsétlen sorsodon siránkozom, kedves *Etelém!*

Meg-eresztette ekkor ártatlan könyveinek leg-sűrűbb özőnét, pedig oly irtóztató Záporral: hogy szinte-egész testyét el-mosnák a' sebesen hengörgő, és egy-mást erő nagy csöppök. Közben-közben ezeket jajgathatta:

Édös *Etelém!* Te vagy tehát a' *Pokol* tö-telékje? Te ama' karjeli nyerítettő? Te egy veréb-természetű? — Istenem-Teremtőm! — Te hát hozzám-való színezetlen szívességöd evvel jutalmaztatik-é-meg a' gondatlan velágtól? Édös *Etelém!* én vagyok mind-ezöknek oka. Ha én nem löttem vóna; mind-ezöket nem mondhatta vóna aza' gonosz lélok. Mért nem vesstem-el; minek-elötte ezeket hallottam! Minő orcával beszélhetöm-el előtted ezen címeidet?

det? Penig: ha nem másnak; leg-alább neköd kölletik meg-jelentenöm e' szerencsétlen esetöt: hogy Te (azon okosságod szerént, melyel az Isten elég bőven meg-áldott) talpra-szállíthassad hanyatló szemérmemet, 's-le-tapodott hírem'-nevemet. Most segícsés, kegyelmes Istenöm! El-ne-hadd árva leányodat.

Midőn sátorában így jajgatta ezeket a' bú-lepte *kis-aszszony*; azomban a' véres-szájú *Róka Gyulának* osztájába erközött; hogy követségének ki-menetelet mennél-hamarébb előbeszélhesse. Ott vala a' vezérnél *Etele*, és már regtől-fogva várta a' *Titoknoknak* visszajövetelét.

Hogy az-után *Róka* bé-lépett; *Etele* nagy örömmel elejébe szaladott, és (kegyes megölelésse, és sűrű csókjai után) ezeket mondotta:

Meg-van (úgy-é?) édös *Titoknokom*, a'-mit reméllöttünk. Nem mondám (úgy-é?) hogy hatóságos kérésseidet hamar meg-fogná-igenleni az engedelmes-szívű *Etelka*. Éppen nem kétlöm: hogy szerencsésen végezhetted-el nagy emlékre-méltó követségödet. De egyre kérek, kedves *Titoknokom*, adgy két-három napot barátságunknak bővebb ki-nyilatkoztatására. Hónap-után föl-rándúlhacc a' *kis-aszszonnyal*. Maradgy nálunk e' kis üdeig. Ezt (ha akarod) meg-is-töhetöd.

Erre a' *Titoknak*: sajnálom, úgy-mond, azokat a' kárba-veszett szép szavakat, melyeket *Lotyótokkal* szóllottam. Falra hántam a' borsót. Rostával meregettem a' vizet. Nyers annak minden felelete. Meg-átalkodott kő-szive. Nyakas a' Leán, és türhetetlen előttem. Ezökön föjül gyanakodó-is. Nem tudom: mit érthetött rajta: midőn Fejedelmünknek hozzá-hajló tiszta indulatairól szóllottam. Tüzes nyárrsal állott szöm-közömbbe. Ki-se-gondolhattok oj mócskot, melyet szeméjömre nem tapasztott vóna. Penig: én-se-vagyok talán vagy kájha-fűtő, vagy tál-mosogató *Zoltánnak* udvarában. Szeméjömben a' Fejedelmet szidta. *Kerítőnek*, országos *Gaz-embernek*, és (Isten tunná ki-mondani) mi más e'-féle undok szavakból-összse-töldott-földott *Semmire-köllőnek* mondott. El-mehecc vele *Róka Budára*. Tudgya penig az Isten: minő barátságos szívvel viseltettem mind-nyájakokhoz; 's-ezért-is meg-nem-érdömlöttem azokat az undok neveket. Csupán nagy lelkömnek köszönhetitök: hogy vassal nem állottam bosszút hallatlan nyelvessége miatt. Tarcsd magadnak *Gyula* goromba fajzatodat. Nincs e' szemétre szükségök a' Tisztaságot-szerető Fejedelmeknek. Eppen nem kárallom azt a' szerencsét: hogy (minek-előtte *Budára* föl-vittem) gyalúlatlan erkölcseseit ki-tapogattam. Ha a' Fejedelem' ud-

varára találta vóna hanui foga' fehérének ki-
vigyoríttassát; nagyobb bücstelenségömre e-
sött volna meg-érdömlött ki-csapattatássa, mint
bé-nem-hozattathatássa. Egy szó, mint száz:
ő nem egy fényes-udvarba-illő *kis-aszszony*; ha-
nem egy zsíros istállóba való *bitván leányzó*.

Ezeket így el-szórván *Róka*, el-se-búcsú-
zott. Titkos lévén, és Magános; meg-nem-
hajtotta magát eme' két vezérek előtt. Tén-
ta-nyaló, Farán-ülő, *Tót-fajta*, föllyebb-való-
nak gondolta magát lönni ama' Fegyver-fogó,
Talpon-álló, és országokat hódító Magyar vi-
tézeknél. Nagy méreggel, és még nagyobb
durcasággal ki-veté magát az ajtón. Még az
nap kocsijára föl-ült, és *Buda* felé meg-in-
dult.

Eredgy-tsak-eredgy gyalázatos *Róka*. De
tudd-meg azt-is: hogy magad után viszed e-
gész *Wilágos*-várának gyölölségét, és átkát.
Ugy vezérellyen az Isten, a'-mint meg-érdem-
lették szarvas vétkeid. Íme-magam se kíván-
hatok jót ennek a' gyalázatos (csávába-való)
Rókának.

H E T E D I K R É S Z.

A Wilágosi bajak.

Ama' veszedtt *Rókának* beszédgye, és tarajossabb ki-menetele után (magok maradván *Gyula*, és *Etele*) össze-csapták kezöket; szemikkel az egekre néztek; végtére el-halaványodtak. Az-után egyik a' másiknak szemeközé nézett; de egygyik a' másiknak semmit se szólhatott; semmit se javallhatott.

Annak a' gonosz *Rókának* képzelte emberiségét, *Titoknoki* hivatallyának ki-teccő fényességét, és a' *Wilágosiaknak*-javokra-ügyeköző szép indulattyait, *Etelkának* szelidségével, okosságával, és fő-képpen ritka szemérmetességével egybe-vetvén, nem láthatták-köröszkül; melyik legyen a' vétkes.

Ki-ki-törte magát mind *Gyulának*, mind *Etelének* borongós ábrázatiokon a' kétseges gyanú. A' *Titoknok'* hivatallyára tekintvén, tartottak a' sarkokban-inaló veszedelemnek bizonyosságátúl. Tudták mennyire mehetne a'

tüzes, és már-is ki-lobbant harag, és ezer e-féle rakoncátlan gaz indulatok.

Csóváltatta osztán, rázogatta-is Gyula a' bú-nak-örvényébe-le-süllyedett Fejét. Neki-neki-ment *Etelének*; vissza-lépett ismét. Gondolóra vévén a' dolgot, ismét meg-akarta őtet támadni: mint valóságos okát a' leány' engedetlenségének. Soha ennek-előtte ilyetén nyakasságát nem tapasztalta. Ismét a' falnak támaszkodott, és mély gondolataiban el-merült. A' kegyetlen irtózás el-lankasztotta minden érzékenségeit. Föl-háborodott az-után, valamint a' bús tengör. Végtére el-hagyta nagy hirtelenséggel *Etelét*. Más osztájába menvén le-vetötte testyét egy székre. Feje le-csüggött, el-terültek lábai, kezei le-fityegtenek. Nem mondhatott ögyebet a' *Fajnál*. Szüntelen fohászkodott.

De *Etelét*-is el-hagyta minden bátorsága, minden elevenisége. Rendbe-nem-szödhette el-szórtt gondolattyait. Nem tudta: mit igazicscon-el leg-elől. Tartott *Gyulának* el-idegenödött szívetől, és keményebb tékinteteitől. Viszsa-viszsa-térögetött *Róának* ama' rettentő szavaira. Azoknak éktelenségök (még-is kétséges vételök); *Etelkának* meg-böcstele-níttesse (még-is bizonyos ártatlansága) szinte meg-fojtotta szívét. Nem türhetvén tovább a' faggatásokat, ez-is el-lankadott tagjait egy székre

re le-telepítette. Egy kezét a' másikra tette az asztalon. Sok viaskodó gondolatokkal el-erőtlenödött Feje, nem annyira a' kezekre le-eresztetött; mint (tulajdon terhhe miatt) le-hűllött.

Mind *Gyula'*, mind *Etele'* szomorúságának híre csak hamar el-futotta a' Sátort. Meghallotta *Etelka*. El-hült rajta, el-is-iszonyodott. Szinte el-felejtötte magát-is. Szívének minden bátorságát (szokássához-nem-illő nagy félelmével) egészszen meg-vesztegette. Emé' kettőnek szomorúsága inkább meg-zavarta szívét, mint *Rókának* szemtelen beszédgyei föl-indíthatták. Tüstént eszébe tünt: hogy ezeknek a' nagy keserveknek oka-is nem egyéb legyen ama' gyalázatos *Rókánál*; ki őtet (gaz szokássa szerént) undok festékekkel mázolta-le az el-ijedtek előtt. Már is írtózni kezdött mind *Attyától*, mind *Etelétől*. El-se-tökéllhette mindgyárt magában: ki-vallya-é előttök *Rókának* patvarságait? avvagy más üdöre hagygya? De (ha ki-találná-is vallani) által-nem-láthatta: adnának-é hitelt hitelre-nem-méltó szavainak? Kihez folyamodgyék tehát leg-elől? Röszkettenek minden tagjai. Az egész Sátor (e' háromnak szomorú állapottyát hallván) el-rémülve tántorgott.

Ezen fürgetegek között (ezen le-le-csilapodó, meg-meg-újra föl-dagadó habok' ostrom-

tromjai között) csupán maga találkozott *Etelka*, ki (a' firfiaknak szégyenletökre) kétségbe-nem-esett. Föl-föl-ébresztgette magát bizonyos ártatlanságának eleven emléközetével. Ennél erősebb oszlopra nem-is támaszkodhatott. És (minek-utánna előbbeni bé-borulttából valamennyire ki-tisztult) kötelességének lenni állította azt: hogy mind édes *attyát* megvigasztallja; mind (*Eteléje* előtt) magát ismét helyre-állítsa. Ki-rohana osztájjából nagy szívvel; és elsőben leg-kedvesebb *attyához* vötte bizodalmas *útytát*.

Oh Egeknek irgalmatlan röndöléssei! Midőn *attyá'* osztájjának ajtaját hirtelen megnyitotta; midőn osztájjába bé-lépett; nem annyira *attyát*, mint annak sötét árnyékát látta a' széken el-enyíszve fekünni. Oda lött minden reménsége. Alig tarthatták el-lankadott inai. Most tapasztalta immár: hogy súlyosabbak légyenek a' házi keservek, sem-mint hogy azokat maga el-vállalhassa. Körül-nézte *Etelét*. Azt gondolá: hogy *attyánál* találja. — Nem találhatta. — Immár ekkor a' kétségben-esésnek határainál kódorgott. Kevésbe múlt-el: hogy beléje nem botlott.

Az ajtónak küszöbénél meg-döbbenve állván, látta: hogy szüksége lenne az állhatatos szívre. Elő-vette végső erejét, és (fő-képpen ártatlanságának eleven emlékezetével meg-

bátorítván minden érzékenségeit) eleibe-került el-fonnyadott attyának. Gyengédeden megfogta jobb kezét, föl-emelte lassan, és (reá-rakván sűrű csókjait); (mint-ha ezekkel akart volna vele először beszélleni) félelmesen, rőt-tögve; és (szavával egygyütt) szinte lelkét-is ki-adva, hozzája e' szavait nyöghette:

Édös atyám! — — halladsza édös Szülém! — Irtóztató látomány! — Kérlek, ne iszonyítsd lelkömet e' szokatlan képeddel. — Tekíncs vígabb orcával kedves magzatod-ra. Ime előtted áll *Etelkád*, ha ögyébbel nem-is; de előtted vagyon bizonyos ártatlanságával. Tudgya a' *Magyarok'* Istene: hogy méltatlanul szenvedünk. Bízunk benne. El-nem-hágy, ha sanyargat-is. Ébredgy-föl édös atyám! Előtted áll néha kedves Leányod. — Istenem hová lögyek! Adgy erőt erőtlenségömmnek. — Édös atyám *Gyula!* vesd leg-alább egy szemedet kedves magzatodra. Íme! nem türhetöm tovább szívem' sanyargattatásait. Meg-fog szívem hasanni, ha édös atyai szavadat - - - Istenem! Teremtöm! vajjon mit tögyek? Szorongatódik lelköm-is. Kerülget immár a' halálnak sötét árnyéka! Atyám *Gyula!* édes szerelmes atyám! ime meg-hal - -

Ezeket mondvan, úgy teccett: mint-ha nem csak meg-hajlott; hanem el-is-törött volna alatta az utolsó nád-szál; melyre reménysé-

sége támaszkodott. Meg-is-szokott esni: hogy ha ki magát nagyon meg-erőlteti (a' feszességet nem győzven érzékenségei), magok-magoktól el-szakadozzanak, el-is-lankadgyanak. Éppen ez a' dolog történt *Etelkával*-is. Kedves édes attyának leg-szomorúabb állapottyát látván, meg-feletközött leányi göngeségéről. *Amazoni* erőltetésekkel kezdette vigasztaló szavait; de cérnával nem győzte. El-is-szakadt a' jég alatta. Mert: elsőben, beszédgyének vége felé (nem fojtathatván szívének erőltetéseit) egyszeriben le-roskadtt; és egész testyének terhével, a' sáturnak padlattyára le rohant.

Föl-ébredett *Gyula* a' nagy zuhanásra; de el-hült (és újra meg-állott benne a' vér), midőn édes magzattyát lábai előtt fetrengeni látta; de (erőtlensége miatt) nem segíthette. Lehajóla még-is hozzája, és (végső tehetsége szerént) föl-akarta-segíteni. De semmi erő nem lévén röszkető inaiban, székével egygyütt föl-fordult, és leányának hideg tetemei mellé le-húllott.

Szerencsájökre-é ezeknek? (avvagy magának nagyobb szerencsétlenségére?) éppen akkor jöve hozzájok *Etele*. Semmihez se lehet, hanem csupádon-csupa magához hasonlítani azt az irtózást, mely egész testyét fölborzasztotta, midőn ezeknek fetrengéssöket

ott látta. Kapdosott még a' pók-hállókhoz-is. Jó rüндgyökből ki-vévén a' székeket; rüндetlenül el-rakosgatta a' padlat' közepén. Csak alig vólt annyira-való ereje, hogy segítségért kiáltana. Nem győzhette tovább mellyének feszegetéseit. Rőszkettenek itt-is az inak. A' feje szédőlgött. Végtére: éppen a' segítségnek bé-jöttekor, maga-is melléjük le-ro-gyott.

Nincs a' véres Tábornak más láttattya, midőn a' le-nyakaltt, a' le-tagoltt testek egymás mellett fekszenek. Tele-lett jaj szóval, tele sírással-rivással az egész Sátor. Haját szaggatván a' bé-érközött, és erre a' látománnyra el-iszonyodott Dajka; e' szavakra fakadott:

Oh veszött vóna annyában a' kutya - parancsolta *Rókája*: mert ennek az eb-adottnak még szőmébül-is ki-teccött az átkozott lélok. Oh verné-mög az Isten az eb-ágyából esött gonosz fajzattyát! mert ő az oka e' háromáldozatnak. Istenem! mért hagytam magát (ezt az ártatlan Bárányt) avval a' ragadozó Farkassal.

El-jajgatván ezeket; midőn észére vette: hogy, az illetén állapotban, nem a' könyvnek ki-hintéssére; hanem inkább az okos tanácsra lenne szüksége: hirtelen *Eteléhez* le-gu-nyorodott; és nyakába borúlván (s-mind-únta-

lan

lan nevén nevezvén), hozzája ezeket mon-
dotta:

Hajjad *Etele!* Csak most ne hagygy - el
bennünket, édős *Etelém!* Oj szükségünk re-
ád, mint a' minden - napi kenyérre. *Etelének*
nagy lelkétől fűghet, ezeknek a' fetrengők-
nek mind élettyök, mind szerencsétlenségjök.
Etele (a' *Magyarok' Istenére* kérlek) győzd-meg
magadat! Adgy tanácsot: mi tévők lögyünk.
Oh *Etele! Etele!* szánd-meg, kérlek, kedves
Etelkádat-is.

A' Dajkának e' rimánkodássaira, ki-nyit-
hatta immár szemeit a' szerencsétlen *Etele*. Ma-
gához térvén egy kevesé; körül-nézte a' segí-
tségeket. Hogy osztán a' padlatról föl-emel-
tetett (és el-lankadtt tagjai kar-székbe rakat-
tanak), leg-is-leg-elől *Etelkájáról* szorgalmatos-
kodott. Igen gyenge szavakkal meg-paran-
csolta a' körül-állóknak: szedgyék-föl a' *Kis-
asszonynak* ide-tova el-húllott tagjait, és osz-
tájába vigyék, ki-is-nyugtassák.

Irtóztató képzeménnek láccattatott az:
midőn (ki-hurcoltatássának szomorú alkalmat-
osságával) mind feje le-esüggött, mind keze
le-lóggott, mind pediglen karcsú dereka meg-
borgasodott. Ennél szomorúabb állapotot, so-
ha élete' napjaiban nem látott, látni se ké-
vánt, de magának nem-is képzelhetett szegény
Etele. Bé-illett az akkori csudák közé: hogy
el-

el-győzhette azokat a' gyötrelmeket, melyeknél nagyobbakat nem látott ez a' vén világ; de (ha fejét reá-tette volna) ennél kegyetlenebbet ki se gondolhatott volna.

Etelkának ki-hurcoltatássa után, észre-vén *Etele*; hogy az ő bátorságától, és szívé' erősségétől fűgne *Gyulának*-is talpra-állíttássa; erőt vött maga magán. És valósággal a' vitézi szívnek remekjét mutatta-ki ekkor. Mint-ha semmi baját nem érezné immár; le-hajtotta fejét *Gyulához*: és őtet ezekkel kezdette föl-ébreszteni:

Hol a' szíved *Gyula*? Nagy lelkűnek látalak! Most se hadd-el magadat. Isten úgy tarcson: magam-is szégyöllöm, *Baj-társ!* hogy ki a' *Bolgárokat* (79), ennek-előtte háromszor
meg-

(79) *A' mit itt a' Bolgárokról* mondott *Etele*; bizonyította azt *LEO* (amár *Bölcs*) így szólván az akkori Magyarokról: „Mivel pedig a' Magyarok emlékezetére jöttem, nem lesz föl-tételemen kívül, ha elő-adandom: miként igazították el Hadi-rendgyöket, és miként köllessék nekünk ellenök el-igazítani. E' tudománt velök-élésömből, és tapasztalásomból vöttem, midőn a' *Bolgárok* ellen (kik, a' békességet föl-bontván, *Tráciát* pusztították) segítségkökkel éltem. A' *Bolgárokat* pedig, kik (*Kristus* előtt) mindnyájan hit-szegők voltak, az Isteni bosszú állás tüstént meg-büntette. Mert: midőn serege-

meg-törhetted; most egy élhetetlen *Tóttúl* úgy meg-ijedtél. Hol hagyta d katoná szívedet? Jusson eszödbe *Gyula*: hogy *Vitéz* vagy; az is penig *Magyar*. Juttasd eszödbe azt is: hogy ennek-elötte az ellenségnek egész seregétől meg-nem-ijedtél; most, (egy hitván *Ró kának* a' bokorból föl-ugrottával) úgy mög-röten-

geink a' *Saracénomi* hadban foglalatoskodnak, a' *Római* seregek hejett, a' *Magyarokat* állította az Isteni gond-viselés a' *Bolgárok* ellen. Ezek a' *Magyarok* (meg-rakván Császári Gájaimat) a' *Dunán* által-tétetvén; a' *Körösztényök* ellen föl-fegyverkö-zött *Bolgárokat*, és azoknak seregjüket három-íz-ben kegyetlenül meg-verték. Mint-ha cégéres vélke-iknek közönséges boszszú-állóivá tétettek volna az Istentől: ne-hogy a' *Körösztény Bolgároknak* vérekel meg-fertőztessük kezünket.“ — Látod: hogy az akkori *Ottománokat* nem nevezi (*Leó*) *Törököknek*; hanem *Szaracénoknak*. Innént őket mi-is néha *Szerecseneknek* mondgyuk, az-az *Araboknak*, mivel *Arábiában* vöttek eredettyöket. Azokat a' *Fü-szer-számokat* is, mellyek hozzánk *Arábiából* hozattatnak (úgy-mint: például; a' *Diót*), soha se nevezték a' *Magyarok*: *Török-diónak*; hanem *Szerecsen-diónak*. Deákúl: *Nux Arabica*. Ellemben *Arpád-dal* ki jött *Magyarjainkat* mindenütt *Törököknek* nevezi *Leó*. De én mindenütt (hogy Honnyaim könnyebben meg-éricsenek) el-változtattam a' *Török* nevet, és *Magyarok* névével éltem,

tenni; csak a' *Tótokbox* illik. Jól tudom a' *Titoknok'* gonoszságát. Ártatlan pedig *Etelkád*. Sörkeny-föl Vitéz.

Oh be erőltette magát *Etele*; midőn *Gyulát* e' szavaival kisztette. Hangos ugyan katonás beszédgyének külső fojamattya; de (ha szívének ablakán egészszen a' lelkéig bé-lát-hattál-volna) ottan nem csak irtóztató képét a' nagy gyötrellemnek; hanem önnön - magát a' gyötrelmet (édes anyyostúl) föl-vontt fekete sátorában (ülve) szemlélhetted volna. Föl-éb-resztötte, az-után föl-is-verte őtet nagy nehezen. Minek-utánna a' padlatról föl-emeltetett, és a' kar-székre tétetett; körül-nézte az osztájt, az-után el-lankadott hanggal e' gyöngye szava-it mondotta:

Istenem! hol valék! Mi szomorú ködös vögyekbe jártam képzeményeimmal? ott *Etelkám*at meg-sajdítottam; de osztán el-enyiszni láttam. Meg-emléközöm utolsó szavairól: Atyám! (ugy - mond) édös Atyám meg-halok. Oh be édös névⁿ előtte az atyai név. Hová löttél, édös Magzatom!

A' Vezérnek e' szavaiból észre-véven *Etele*: hogy *Gyula* nem messze lenne az el-tébo-jodástól; nagy vígan azt emlegette: hogy *Etelkónak* semmi baja immár. Ott' az osztájban lönne; és *Rimával* vígadna. Magához várná pedig szerelmes attyát. Sőt: erőszakosan-

is ide akart legyen (csak az-előtt) szaladni; és attyának vigasztalást hozni. Maga javallotta legyen nékie: hogy magát ki-nyugodgya. Nem sok üdő múlva, maga-is oda-menne Attyostúl.

Mind ezek csupa tettetések, nem pedig valóságok voltak. De más-külömben vissza-nem-téríthette el-rugaszkodott eszét. Mind azáltal: (a' jó hírnek hallattára) föl-épülhetett Gyula nagyjából. Járkálni-is kezdött a' sátor-nak padlattyán. Az-után azt-jelentette: hogy *Etelkájához* menni akarna. Meg-kévánná látni: mint vólna.

A' Vezérnek ezt az ügyeközetét hallván *Etele*; nem gondolta tanácsosnak lenni az oda menetelt: ne-hogy (leányának leg-szomorúbb állapottyát látván) újra meg-keseredgyék, és még az előbbeninél-is nagyobb veszedelembé essék. Csak azt javallotta tehát *Gyulának*: fe-künne-le ágyába, és (kevés üdőre) nyugodnáki magát. Maga *Etelkéval* (ha ki-nyúgttát ész-re-vehetné) bizonyosan nála termene.

Reá-állott Gyula *Etelének* ezen javallássára. Mert (erőtlen tagjaival nem igen győzvén a' terhes sétálgatást) le-vetette lankadt testét egy ágyra, arra kérvén *Etelét*: menne *Etelkéhoz*, és annak el-keserődött szivét vigasztalóba vönné. Ne lönne penig maga-is szomorú. Ha
föl-

föl-lábballana; tüstént be-fogna hozzájuk tekinteni.

Ha valaha; most vala bizonnyára Gyula' sátorának ki-mondhatatlan szüksége *Etele*nek erős, és bátorságos szívére. Úgy föl-zavarodtak mindenek: hogy ennek a' moslékos csá-vának le-ülepödésére, sok napokat löhetett szükségösöknek gondolni.

Mert (fő-képpen *Etelka*) úgy el-romladozott, úgy el-halaványodott; mint a' fehér lilomok szoktak, midőn (élelmöket-nyújtó gyökereikről le-törettetvén) a' halavány sárgaságra jutnak.

Maga a' szorgalmatos *Dajka* (a' kis-aszszony föl-lábbalássának reményét a' pad alá temetvén) *Gyulának* osztájja felé (esze-nélkül) szaladott: hogy *Etele*t a' kis-aszszonyhoz hívja. Hogy őtet az úton találta; kéri vala nagyjával: térne *Etelkához*: látná-meg szerencsétlenségét; és (leg-alább) utolsó gyöngye lehhét fogná-föl.

Etele (éppenakkor jöven-ki a' le-heveredett Vezértől) csak fogai között szűrte e' szavakat, és meg-intötte *Rímát* (neve és szokás szerént) ne *rimá*nkodgyék; a' *Vezér*nek vissza-térni-kezdő egészségét új nyughatatlanságokkal ne háborgatná; a' többi leányokat-is (hogy csak egygyet se moccannyanak) csendességben tartaná.

Eze-

Ezeket így el-végezven; Öröket állított Gyula' osztájának elébe. Meg-is-parancsolta a' virrasztó vitézeknek: hogy hozzája egy-leket se ereszszenek. Magok-is ide-tova ne-sokat járjanak; hanem (egy álló hejőkben) virraszszanak. Ezt pedig katona-parancsolat gyanánt vönnék. El-is-fogadták.

Osztán: *Etelkának* szomorú osztájába bélépett. Mídon a' körül-álló Leánzóknak képtelen szeméjűkre nézegélt; úgy teccett: mint-ha nem az Élőknek öröm-hazájokba; hanem (ahhol az el-enyíszótt árnyékok ködös-fölhő-módra lebegnek) a' Hólttaknak tartományokba szélengzettek volna. Egygyiknek se láthatta-eleven ábrázattyát.

Ekkor volt *Etelének* leg-nagyobb szüksége a' kö-szikla-szívre. Erőltette érzékénségeit. Viaskodott a' halál-vér-ejtéket-ki-facsarható nagy indulatokkal. Végtére csak-ugyan meggyőzhette iszszonyú gyötrelmeit. Le-ült tehát kedves *Etelkája* mellé (ő ágyának szélére) és (igen édesdeden-fojó szavaival) így kérdezősködött tőlle: Hát mi ketten (édes *Etelkám*) hanyadán vagyunk? Talán fáj valamid? El hiszöm, édös *Mindönöm*.

Föl-emelte erre szeme' hejját a' *Beteg*. Minden pillantás nélkül, sokáig nézett *Etelének* szemébe. Föl-kéváncozott az-után. Hóna' allyán fogva; föl-emelte őtet *Etele*, föl-s-ült-

tette. Hogy *Etelének* jó kedvét látta; vigasztalást venni láccatott, és ezeket mondotta:

Itt vagy tehát mellettem? Köszönöm szíveségödet. De én vajjon (mind-e'-koráig) hol vótam? Minő sötét hejeket jártam képzem-ménnyeimmel? Magad vagy-é itten édös *Etelém*? Nagyra böcsüllöm gondoskodásodat; hogy (utolsó szükségeimben-is) javamra iparkodtal. Most tapasztallak ojjannak; a'-minőnek lömi mindenkor gondoltalak. — De, oh jaj! oda löttünk édes *Etelém*. Méjebb a' verem (az a' *Róka-kaparás*), sem-mint-hogy belölle ki-kapaszkodhassunk. Magammal nem annyira gondolok. Csak tégödet szánlak (édös *Etelém*) kit az a' szemtelen sok káromlással — és — —

Szavainak e' végére érvén *Etelka*, minek-utánna *Rókanak* böcstelen szavait (ama' gyalázatos, *Ringyó*, *szajba* szavakat (eszébe juttatta; új erőt vöttek rajta az előbbeni erőltetések. Nem csak újra meg-gyöngültek esze' kerekei; hanem valóban meg-is-bomlottak. Nagy merevedten le-függesztötte szemeit a' háznak padlattyára. Mosojgott néha; de nagyon ízetlenül. Mutogatott valamire; de senki se tudhatta: mire. Minden jelekből ki-teccött a' futkosó bolondság. Még jobban el-rémültek mind-nyájan; midőn e' szavakkal jelentötte hagymászsát:

Istenem! mit csinálok én itt (magam) e' kietlen sötétben? Möremennyek édös atyámhoz? Imitt egy Uracsot (80) látok (a' csör-

G g 2

gő

(80) Ez a' szó-toldalékok (*acs*, *ecs*, *ics*, *ocs*, *ucs*, *öcs*, *ücs*) meg-szekták kissebbíteni az előtélvő szavakat. Például: *Kő*; *kővecs*, az-az: kis *kő*. *Kapó*; *Kapocs*, az-az: kis-*kapó*. *Dugó*; *Dugats*, az-az: kis-*dugó*. *Kulló*; *Kulacs*, kis-*kullogó*. *Mak*; *Makacs*, az-az: kis-*mak*. Az-után *Kacs*nak, avvagy *Kacsónak* nevezték ama' kis fattyú - növényeket, mellyek (fő-képpen a' Dohány-kóróban) ki sarjadzanak. És: midőn eme' *Kacsokat* le-törlik; a' munkát *Kacsolásnak* mondgyák. Végte're *Bogács*nak, avvagy *Bogács-kórónak* nevezik azokat a' kis-bogokból álló kórokat; *Forgácsnak* ama' le-forgó kis-húlladékokat. — Minek-utánna a' *Magyarokkal* össze-vegyűltenek a' *Tótok*; a' meg-külsőbbült *Magyar* szavakhoz még ama' magok'-nyelvökhöz illő *ka*-toldalékokat is ragaszták. És így e' hejett: *Kővecs*; ezt mondgyák: *kővecske*; e' hejett *Kapocs*, ezt teszik *kápocska*. *Kulcs* hejett *kulcsocska*; *Kacsó* hejett *kacsócska*. Szüzen maradott töllök a' *Makacs*-szó *Erdély*-országban: mert nem férhettek hozzája a' *Tótok*. Másként ezt is meg-*macskázták* volna. Itt mindenütt csak abból-is hamar meg-ösmérik *Tótocska*-Uraimékat, ha sokat *szívecskéznek*, *lelkecskéznek*, *galambocskáznak* avvagy *uracskáznak*. — *Atilának* *Csaba* nevezetű fiát (közönségesen) *Uracs*nak (az-az *Kis-úr*nak, avvagy-is a' mostani mód szerént, *Ur-finak*) mondották régi Eleink: mivel (an-

nak

gő kútnak zuhogássá mellett). A'mott egy *Ró-
kának* nyifogássát sajdítom. Íme! Íme! — Ott'
vadász édös atyám. Őld-meg az ocsmán fér-
get. Jöjj-ki te-is *Etele*. Itt ne hagygy e'
sötétségben. Vigyáz! Vigyáz! El-kapja ke-
zed'

nak három fiai között) ez a' *Csaba* vólt a' leg kis-
sebbik. Ugy reá-száradt pedig (*Csabára*) ez az *U-
racs*, vagy-is *Úrfi*-név: hogy *Csaba*-neve szinte el-
felejtetett, el-törültetött. Ezt az *Uracs*-nevet sok-
féle-képpen mondották osztán, a' nyelvünket nem-
értő Írók: *Urnacs*nak, *Irnacs*nak, *Irnach*nak-is írják.
Sőt mivel e' szó *Úr* (a' *Gotthusoknál*, és más e'-
féle nemzetségeknél) annyit tött, mint a' mostani
németeknél ez a' szó: *Herr*; *Csaba*-úr-finak *Irnacs*-
nevét *Herrnach*-ra változtatták. Így írja őtet *Degvi-
gnes*, a' *Német* Írók után. Így tehát *Atilának* eb-
ből a' leg-kissebbik fiából (*Csaba-uracs*ból) kettőt
költöttek; egygyikét *Csabának*, a' másikat *Uracs*-
nak, *Irnacs*nak gondolták. Mind-az'-által: ha osz-
tán a' *Magyarokat* ama' *ka* toldalékra erővel-is reá-
szoktatták a' *tótok* (midőn az előtte-való szót meg-
akarták kissebbíteni), soha azt az *acs*, *ecs*, *ics* u-
tán nem ragasztották; hanem ezeket akkor éppen
el-hagyták. Így ha az *asztalt* meg-akarták kisseb-
bíteni, nem mondották *asztalocska*; hanem *asztál-
ka*. Nem *levelecske*, hanem *levélke*. Nem *bárányocs-
ka*, hanem *báránka*. Nem *kinyerecske*, hanem *ki-
nyérke*. Külömben-is a' *Magyar* soha nem beszéll
meg-kissebbítve. *Asztalocska*, *szívecske*, *lelkecske*,
uracska, *tótosan*, vagy *cigányosan* esik.

zed' a' *Róka*. Szaporán Atyám! Atyám! Atyám!

Oly fen-szóval kiáltotta e' beszédgyének végét: hogy *Gyulának* osztájába bele-hathattott. Kedves leányának szavát (még meszszi-ről-is) meg-ösmérvén a' szorgalmatos aty; tartván-is a' nagyobb szerencsétlenségtől (valamint a' szárnya-pörzsölődött lependék), édes leányához tántorgott.

Ki nem-tisztult még ekkor szegény *Etelka* eszelősségéből; hanem újra ki-ficamodott eszé-vel e'-képpen csámpáskodott: Itt-itt, édes atyám a' *Róka*! Nem mondám: hogy el-nem-hagy ő engömet? ki-jött immár abból a' sü-rübül. — Meg-van immár a' *Róka*. Csurog-is már vére. — Íme! Íme! Farán körösz túl, nyak-csigáján jött-ki a' lándzsa! — Meg-találhattad a' csunyát *Etele*? vigyázz-vigyázz. Meg-ösz a' *Róka*. Nyársold-föl jobban a' gonosz párát. Véres-is már nyilad. Verd-ki a' fogát. Üsd főbe.

Édes Magzattyának eszén-túl-esését (irtóztató nagy zokogássai között) hallván az igaz szívű aty; mit cselekedett; mit gondolt; minő Pokol-kénok gyötörhették szívét; le-nem-írhatni. Nem-is érezheti ezeket más-valaki; hanem éppen az, ki az *atyai* nevet méltán viseli, pedig olyan magzattyához, kit (erkölcs-cseire nézve) igazában szeret; és leg-kisbebb veszedelmétől-is (ki-váltt-képpen) irtózik.

Lát-

Látván tehát azt az iszonyú történetet Gyula; meg-rázódott lelkének háza, el-is-izonyodott. Érzékeny szívét az hasogatta főképpen: hogy ez a' kedves magzattya (meg-tébojodtta-kor-is) az *édes atyai nevet* annyiszor említötte. Nyilvánosan ki-is-teccett ekkor: hogy a' Magzatoknak szájokban akkor szokott a' *szülöi-név* leg-édesdedebben hangzani; midőn vagy töllök leg-elöl el-szakadnak; vagy valami reméntelen veszedelemben esnek.

Látván pedig Gyula azt-is: hogy (ha valaha) mostanában lenne leg-nagyobb szüksége az erős, és állhatatos szívre; újra meg-győzte magát (*Etelével* egygyütt). És (él-andalodott leánya mellé le-ülvén) ezeket mondotta gyöngédeden.

Itt van édös atyád, szerelmes magzatom! Nincs-is immár sömmi erdő előttünk. Te se vagy immár sömmi sötétségben. Itt van *Etele*-is melletted. Mű-ketten soha tégöd el-nem hagyhatunk. Erre az útra téruly (meg-ragadta ekkor jobb kezét, *Etele* annak ballyát, és vele az osztájnak padlatján jártak). Íme kihoztunk immár a' világosra. Látod-é az ablakot? Látod-é a' körösz-túl-fémlő napnak egyenes hajszálaít bé-súgárlani? Imhol édös atyádnak keze; inhol *Eteléjé*-is. Lácc-é immár engömet? Látod-é *Etelét*, édös Magzatom?

Ezek-

Ezekre a' kérdésekre nem tött a' kis-asz-szony ögyebet: hanem (lelke házának éppen bellyéből) egygyet sohajtott. Az-után most *attyára*, most *Etelére* nézett. Azért tapogattam meg osztán kezöket: hogy meg-tudhatná: nem enyiszó árnyékok-é ezek? kik magokat oly ösmerősöknek mutattyák. A' Testeknek valóságokról semmit se kételkedvén immár; mosojogni láccatott; de igen homájosan. Lelke' ereje (valahol a' háta' lapockája között) meg-szorúlván; csak vonyogatta elsőben lecsüggő vállait; az-után még-is (de igen lás-sú lépcsőkön) magához térni láccatott. Eről-tette nagy örömet, nagy vígasságát *Gyula*. Eről-tette magát a' jó szívü *Etele*-is. Ezeknek jó kedvöket látván a' *Dajka*, örült maga-is. Örvendöttek a' Szoba-leánzok-is. *Gyulának* egész satora új erőre, új életre jönni láccatott.

Mind-ezeknek oly jó kedvöket vévén *Etelka*; nagy örömmel meg-fogta maga-is édes attyának jobb kezét, és (arra sűrű esókjaic ragasztván) csak e' kurtát szólhatta: Itt vagy tehát szerelmes édös atyám? — Fejét osztán föl-vetvén, és *Etelére* fordítván: itt vagy (úgy mond) Te-is *Etele*? No már ez neköm igen nagyon teccik. Áldottak a' Menny-égiek! hogy bennetöket (ha mindgyárt el-vesztöttelek-is) mem-meg-újra vissza-vöhettlek. Nincsen immár egy szikra bajom neköm-is. Ha

ti velem meg-elégődhattök; én magammal é-dös-örömet meg-elégődhetöm. Lögyön mindenkor jó kedvötök.

Mind-ezeknek valamint reméntelen, úgy szerencsés végét látván *Gyula*, és *Etele*; mindnyájokkal a' kertbe ki-mentenek. A' virágok között víg beszélgetésekkel vissza-állítgaták, vissza-is-hejhezgették mind *Etelkát*, mind pediglen magokat. *Rokának* nevét a' *Balatonyi* tóba temették. Felőlle (mostanában) csak egy szót-is szólni; nem-bocsánandó bűnnek tartották. Lásd még mire vetemedtek: Bujkálózsdit jádzott még az öreg *Vezér*-is. Keresgette a' le-bukott *Etelét*: hogy édes leányának jó kedvére talállyon. Íme mire vitte *Gyulát* a' valóságos atyai szeretet. Mind-ezeket jól által-értvén *Etelka*; édes attyának elejébe állott. Ki-csordúltak könnyvei. Ezer, meg-meg-ezer szótalau fohászkodásokkal köszönte-meg néki atyai szívességét.

 NYOLCADIK RÉSZ.

Róka Budán.

Látni, és tapasztalni-való dolog: minő nagy veszedelembe ejtette a' *Wilágos-váriakat* ama' (másnak veszttere, magának nem hasznára teremtetett) vad *Róka*. Csak alig vólt: hogy mind-a'hármat föl-nem-áldozta pogány bálványának, pogány kegyetlenségének. De mind-ezek csak eleik vóltak azoknak az ördögös-ségeknek, melyekkel *Budán* (a' Fejedelmek előtt) dolgozott. Ott' mutatta-ki magát ez az Ördög-fi.

Mert: ereibe szegődvén egyszer a' dü-hösség; több Istentelenségei mellett - is bá-báskodott. Egész úttyában nem tött egyebet (a' Fátul-szakadt); hanem; azokat a' menny-köveket faragta, melyekkel vagy mák-szem-nyira zúzza, vagy darára törje a' *Wilágos-váriakat*.

Mind-azon-által: hogy újra ki-koholtt ra-vasz mesterségei talpon-állhassanak; újjabb eigánságokra támasztotta azokat. És: ha mind

azo-

azokat végre-hajthatta volna ez az Isten' ostora; melyeket egy-más - után el-igazít vala: gyökerestől ki-vesztette volna nem csak a' szegény *Wilágos-váriakat*; hanem (talán) az egész Országot-is.

Nagy nyargalással hajtott *Buda* felé. *Etelkának* tromfós feleleteiről gondolkodván; bánta béka a' deret. Fájt-is szíve egész úttyában, valamint a' szíve-vette el-vertt *Bikának*; avagy az el-rugdosott *Mén-lónak*. Szégyenlette-is (e' világ' latra): hogy, (ennek - előtte mindenkor, 's-minden fortéjjaiban szerencse' fia lévén) egy leánnak meg-kerítéssében, és meg-kapkodássában *tót-bicskája* bele-törhetett. Igen bánta végtére: hogy a' kardot (ki-meztelenítött mejjébe) bele-nem-verte. Mert; *Etelkának* akkori halálával (le-köteleztetvén annak nyelve' szabadgya) könnyebben el-nyomattathatott volna bizonyos ártatlansága; mint (életének meg-hagyássával) csupán-csak kétséges maga-viseletét meg-tudná bizonyítani.

Mert: hogy azokat a' kacér kiszttetéseket ki-ne vallaná *Etelka* (ha másnak nem-is; legalább *Etelének*), *Etele* pedig (vezérségének megköszöntte végett) föl-rándulván *Budára*, azokat a' Fejedelmek előtt ki-nem-fakasztaná; magával (terjedtt-eszü lévén) el-nem-hitethette. Ha ki-sülnének penig szalma-szenei, már akkor hogy lehetne el-palástolni a' mocskot?

Mely

Mely erőt gondolhatna oly hatalmasnak lőnni; mely *tót*-pöre-vesztette szeméjjét a' *Magyar* bírának kezeik közül ki-facsarhatná? avvagy őket valami fontos hazugságokkal körül-vehetné? Tudta az útálatos *Köpedék*: hogy a' *Magyar* Bírák hamar ki-ugrasztanák belőlle mind a' lelket, mind az igazságot; és leg-keményebben tudnák meg-büntetni a' *tót* hazugságokat. Ha ezek így történnének; mar akkor igen észre-vette: hogy soha maga bőrével bé-nem-érhetné.

Illyetén bajos gondolatokkal emísztvén el-kárhozott lelkét; homlokán hordozta az Istennek átkát. Már ekkor el-vala-készítve a' rettentő veszedelemre; de rák-jártával jöddögélt reája az Istennek késő ostora; ne-találn-tán úgy teccenék: mint-ha örömet büntetné-meg az Isten, ha hamar meg-nyakazná őtet.

Be-érven tehát *Budára* (hogy az ellene-omolható szél-vizek felé fordícsa a' köpönyeget; és a' menny-köveknek elejét-is-vehesse), minden üdő-haladást károsnak lenni vélvén; tüstént a' Fejedelmekhez iparkodott. Igen örömet vették vissza-jövetelét (fő-képpen *Hanzár*). Ez *Etelkát* bizonyosan el-hozottnak lenni gondolta. Hogy osztán a' Követségnek mi-vólttáról kérdeztetett; azt előtők így hazudta-el a' *Ló-tetű*:

Ke-

Kegyes Fejedelmeim! el-érven *Wilágos-várára*; egybe-hívattattam *Hubát*, *Gyulát*, és *Etelet*. E' két utólsóknak Vezérségjüket kihirdettetvén; ők ugyan (nagy hál'-adó szívvel) meg-köszönték a' jó-akaratot. Addég-is, még szeméjjökben *Budára* érköznek; kötelességjöknek végben-vitelét szeméjjömbre bízták. A' két Vezérnek ezen föl-magasztaltatássát, nagy örömmel hallotta az egész Katonaság. Égig föl'emelték az okos Fejedelemnek e' cseleküdetét: mivel oly Vitézeknek hatalmok alá röndölte a' *Magyar* sereget, kiknél jobbakat (ha magok' akarattyokra hagyattatott-vóna-is a' kényszerítlen választás) soha nem találhattak vóna.

De (Uram) minek-utánna *Huba*-vezérnek szerencsétlenségét (a' két új Vezérek előtt) ki-nyilatkoztattam; ez a' képzöltt gyalázat nagyon meg-zavarta szívöket. Egyenesen Fejedelemségöd ellen nem pattogott ugyan *Huba*; de ölég nyersen panaszkódott: hogy (nem tudná; minő el-kerülhetetlen nagy okokra nézve) úgy meg-böcstelenítenéd az érdömös Vezért: hogy rajta egy szál böcsületet nem hagynál. Ennek fele se lönne barátság.

Huba' panaszszainak emlegetéssét hallván a' Fejedelem; meg-csóválta fejét, el-is-álmélgodott. Őtet vagy csak azért-is tökéletlennek lenni állította: hogy jól tudván maga'

fo-

fogyatkozásait) ártatlanságát fitogtatná, és Jó, nem lenni, hanem láccattatni akarna. Mind-az'-által: semmit se szólván a' *Titoknoknak* előbbeni szavaira; ennek el-kezdezt beszéd-gyére hallgatott. Ez pedig így folytatta tovább újjából-szopott hazugságait:

Hatalmas Fejedelm! hogy mindeneket (a' mint történtek) úgy tericscsek elődbe; *Hubának* le-tételében egy-valamit töttem, de (az akkori környülményekre nézve) más ögyebet okosan nem-is-töhettem. Előre kérem a' bocsánatot; ha véteni találtam. Mert (hogy ezért Fejedelemségöd reám meg-neheztel) már akkor-is gondoltam. Az egész dolog így esött:

Minek-előtte mind az új Vezéreknek főlmagasztaltatások', mind *Hábának* le-tétele' kihirlelésséhez kezdettem; össze-kerülhettem sok Katona-Tisztekkel, kik akkor *Wildgosvár*ra azért gyűltenek: hogy (*Hubának* vezérlése alatt) magokat a' hadi mesterségekben gyakorolhassák. Ezöknek egyenes szívöket tapasztalván: egy-néhányat közülök elő-szó-lítottam, és töllök meg-kérdöztem: minő véleködéssel lönnének *Gyuláról*, és *Eteléről*? Gondolhatnák-é felöllök: hogy a' *Vezérség* t meg-érdemlenék? Ezek mind-nyájau (ugyan-csak azon-egy szavakkal) az említett Vitézeknek bátor és győzhetetlen szívöket, a' katonai

gya-

gyakorlásokban fáradhatatlan iparkodássokat szinte az Egek' tornáccáig föl-magasztalván; őket minden fő-tisztségekre alkalmasoknak, méltóknak-is lönni mondták. Kértek osztán (nagy buzgósággal) engömet: hogy (ha Fejedelemségöd előtt annyira vihettem magamat: hogy azoknak föl-magasztaltatásokban valamit tőhetnék) azt tönni el-ne-mulasztanám. Ezöknek illy hajlandóságjokat látván (mind-előttök, mind az oda-gyűltt Katonaság előtt); *Gyulának*, és *Etelének* Vezérségjüket ki-hírleltettem, és ezenn a' vigasságos ki-hírlelésön magam - is örvendöttem.

Az-után osztán: midőn *Hubának* maga-viseletéről, érdömeiről, és a' katonaságnak hozzája - hajlandóságáról (ugyan-csak azokkal a' Tisztekkel) érteköztem; ismétt azt mondták mind-nyájau: hogy ők *Huba*-vezérnek maga-viseletét valósággal ösmernék. Vele élni, vagy halni kívánnának. Ha mi veszedelembe hál-lana (vagy leg-kissebb gyalázatban esnék); kardot rántanának mellette.

Én a' vitézeket Fejedelemségöd' ellen föl-lázzítani éppen nem akarván; *Huba*-vezért ugyan (a' parancsolat szerént) Tisztségéből letöttem (de csak *Etelének* és *Gyulának* jelen-lét-rökben). Mondottam-is ezeknek (Ezt-is penig Fejedelemségöd' parancscsának lönni vitattam) hogy annak le-tételez szóba-tartanak, méglen

a' mostani környülményeket Fejedelmeinknek meg-vinném, és töllök új rëndölésekkel is-métt ide térnék. Addég-is *Huba* beteggétöü-né magát: ne-hogy (e' katonai gyakorlásban vezérségét nem üzven) le-tétele ki-nyilatkoz-tassék.

Ezek tehát azok (Hatalmas Fejedelem) melyeket nem csak parancsodon kívül; ha-nem híröd nélkül-is cselekedni mertem. Ha jóvá-hagyod emezen töttömet; különösen fő-gok örvendeni. Ha penig el-tökéllött (de ki-nem-nyilatkoztatott) intézetöd ellen esött a' hirtelen rëndölés, ne-annyira hivtelenségömet, mint bátortalanságomat okozza.

Meg-dicsérte *Zoltán Titoknokjának* gyönyö-rü okosságát, azt mondván: hogy (úgy-mint valóságos *Bíró*, kire a' dolognak el-végezése bízzattatott volna) maga se végezhetne-vólna-el a' dolgot vagy okossabban, vagy penig szerencsésebben. Ő ugyan a' katonákat meg-keseríteni éppen nem akarná (azt vévén-föl csapó-zsinórúl: hogy azok, valamint jó-és víg-kedvökkel sokat használhatának az országnak; szint'-úgy föl-haborított szívökkel, a' köz-jó-nak nagy ártalmára lönnének). Újra meg-erősítette tehát *Huba*-vezérnek kétségbe-vött le-tételét; de le-tettének igazi ki-hírleléssét más alkalmatosságra hagyatta.

Midőn (*Zoltán*, és *Róka*) magok között, a'
kö-

követségnek egygyik részéről e'-képpen beszéllettek ; azon közben *Hanzár* (hallván-is, nem-is a' vizsáltt szavakat) csupán csak *Etelká*-ról gondolkodott, és (annak *Budára*-hozattatása felől) szorgalmatoskodott. Őtet nem látván ; így szóllítá-meg a' gondatlan *Titoknok* :

Az én *Etelkámat* peniglen talán a' Párna-
zsákba kötötted ? avvagy inkább a' zsebedbe dugtad ? Hozd-el onnant, vagy vedd-ki innent mennél-hamarébb ; hadd lássam egyszer a' régen óhajtott Szépet. Avagy talán *Wilágos*-váratt felejtötted őtet ? Meg-esne bele. Ő volt kö-
vetségödnök fő-oka (leg-alább az én részem-ről). Ki vele (ide szömre) ; hadd láthassam a' gyönyörűt.

Felele *Róka* : kegyelmes Fejedelemnő ! *Etelkával*-is őj valamit törttem ; mellyet, se hírre bocsátánom nem löhetött ; se őj hamartanácsoddal élnöm nem engedtetött. Meg-bocsáss : ha magam' eszömet követni kényszerítetttem. Szeretném penig ; ha ebben a' cselekedetömben úgy meg - dicsérhetnéd eszésségömet ; valamiut (*Huba'* vezérünknek dolgában) meg - dicsérte *Zoltán* akkori *Kádárságomat* (81). Az egész dolog e'-képpen esött :

Mi-

(81.) KADAR-név annyit tett a' Régieknél : mint mostaniaknál a' BÍRÓ név. Ennek a' Tisztségnek ere.

Minek-előtte *Budára* hoznám a' leánt (nehogy zsákba vögyem a' malacot); bizonyos kívántam lönni erkölcseseiről, mind másoknak vé-

eredetét a' *Honnusoknak* idejőktől lehet le-hozni. Így ír felölök KEZA Simon. "Magok egy Igazgatót - is röndöltenek (KADAR-név alatt, ki *Turdának* híres nemzetségéből származott): hogy ő a' Sereget ítéllye; a' veteködő embereknek pörjeiket le-csillapítsa; a' gonosz-tévőket meg-fenyícsse; tudni illik: a' Lopókat, és Haramjákat. De úgy ám: hogy (ha az az Igazgató mértékletlen ítéletet teendene) azt a' Közönség el-ronthatná; a' vétkes Vezért, és Igazgatót (a'-mikor akarna) le-is-tehetné. Meg-maradt ez a' törvényes szokás a' *Honnusok*, vagy-is a' *Magyarok* között GEJZA Fejedelemnek üdejéig, a' k' Toksonnak fia (Zoltánnak pedig Unokája) vala. . . . Így tehát egygyik *Magyart* a' másiktól az erkölcs-telenség, és a' gonoszság választotta-el. Masként (mivel a' *Magyarok* egy Atyától, és egy Anyától származtanak mind-nyájan): hogy lehetne egygyet *Nemesnek*, mást *Nemtelennek* mondani? ha es k' (a' Törvények által meg-győztetvén valaki) *Nemtelennek* nem tövödött volna ama' *Kádároktól*. — Hogy a' *Kádár-szó*, valóságos *Magyar*, és *Török* szó; abból-is tudom: hogy most-is a' *Törökök* azokat az embereket, kik ítéletet tesznek, *Kádárnak*, *Kádának*, *Kadiának* nevezik. Így értettem ezt a' szavát *Ibrahimtól* (egy *Török Kadiától*), a' ki 1788 diki esztendőben (*Szabács-várának* meg-vétele után) a' többi *Törökökkel* *Szegedre* hozattatott Rabságba.

vélekedésseiből; mind magamnak tapasztalásából. Ezt hogy annak röndgye szerént elvégezhessem: leg-is-leg-elsőben *Világos*hoz mentem, avval a' gondolattal lévén: hogy, mivel ő (*Árpádunk'* üdejében) jártas-költés vala a Fejedelmi udvarban; ('s-leg-inkább-is tudná: minő tulajdonságának kölletik lönni annak a szeméjnek, ki oda hivattatnék) *Etelkának* minden indulattyait (leg-inkább ő-tölle) igazán ki tanulhatuám.

Fejedelemségtöknek szándékjokat jól megértvén töllem *Világos* kis-aszszony; nagyon csudálkozott; az-után fejét csóválta; végtére boszorkodni-is kezdött. Ezeken kívül (mivel mind-egyre csak vállát vonyogatná, és szollái semmit sem akarna) sok fartatásaim után, végtére csak ugyan ki-vallotta: hogy *Gyulának* leánya éppen nem vólna alkalmas a' Fejedelmi udvarba. Ennek (az uratlan *Menyecsnek*) oj módgyai lönnének: melyekkel *Hanzárt* hamar ki-ugrasztaná *Zoltánnak* kebeléből, és magát hejheztené beléje. Tele-lönné (ez a' *Bal-körmü-kis-aszszony*) képrül-képre nyargaló kaján indulatokkal. Ahhol meg-sült; örömet el-meccené mindenkor.

Etel-

Ez engem' (a' többi *Törökökkel*) igen jó szívvel láttott. De én-is őket gyakorta meg-vendéglöttem (*Adánnak*, édös *Ocsémnek* házánál).

Etelkának e' gyalázatos hírét hallván *Hanzár*; *Világos* ellen (szörnyű-képpen) föl-háborodott; azt pattogván ellene: hogy ennek (a' ritka-fogú *Eb bigygyének*) válogatva se vólnának egyenesek görbe szavai. Hazudna mindétig; valamint a' kalmár. Soha semmi szerencséje az igaz mondáshoz. Ezökön fölül; tele-lönne irigységgel-is. Ugyan-azért: leány-társsa ellen fonákul vönné az üngöt; hidegön-is verné a' vasat. Nem hitte légyön egy *Titoknok* felől: hogy ezta' Fa-böcsőbe-ringettetett *Eb-bendit* (ki egy-átalljában ezret-is tunna hazunni) úgy úton-nem-érhette, mint a' sánta kutyát. Mert az a' lepödös cigány, csak tő-szomszéd-ságba se mehetne egy parányi igazzal. Maga néki akkor se hihetne, mikor alunna: mert álmába-is el-hagyítaná a' nyárfa-sújkokat. Akkor-is hazudhatna, ha némán születtetött volna.

Hanzárnak iszonyú föl-háborodássát, és (*Világos*-kis-aszszony ellen) kegyetlen meg-neheztelessét (annak forró gondolattyaiból) észre-vévén a' Farka-csavargató *Róka*; ismét előbb-állott vastagabb hazugságaival. Szavainak előbbenivékonyát így temérdekítette-meg a' hideg-lakatos:

Ne légyön Fejedelemségöd oj gondolattal felöllem; hogy sokat, adgyak hitelbe; és minden sima nyelvektől eresztetött hírrel össze-

házasodgyam. Én bizonyára *Világos*-kis-aszszonnak locsogássaira igen keveset hajtottam, Sőt: azzal a' gondolattal-is vótam: hogy (*Etelka* ellen) irigykodik; 's-nem-is lönne méltó: hogy hitelt adgyak maga-se-hitte fillentésseinek.

Oda-hagyván tehát *Világost*; több leányokkal akartam szömbe-kerülni, kikről jól tudtam: hogy se nem béres hazugok; se *Etelkának* nem esküdtt ellenségei. De ezek-is csak-ugyan azon egy bakot nyúztanak. Csudállották egyszer-'s-mind: hogy *Hanzár* ki-akarná *Etelének* gallérjából a' hitván tetűt venni; és maga ráncsaiba rejteni. Bár a' kígyót kebelébe ne nevelné a' Fejedelőmnő; Bár szállást se adna a' kölközendő kutyának. Bár *Zoltán*-is Rabja ne lönne (ha ura löhet) szolgállójának. Bár a' disznó' orrára se kötögetné az arany perrecet. *Etelkának* csak pusztá nézésse-is ártalmára löhetne az ártatlanságnak. Ő (valamint a' szelíd tyúk) hamar meg-lapúlna. Őrizkőd-nék *Buda* e' farkatlan kígyótól. Csak korpa légyön; másutt-is kaphatni ily ebet.

Már ezekre meg-boszszonkodott *Zoltán*-is. Soha *Etelka* felől nem hallott ilyeket. Gondolta-is magában: hogy valamennyi szavat ejtettek azok a' cigán-sátorban-áruló hamis cimborák; mind-annyi hazugságot mondtak. Főszós szájokra nézve, bé-is-illenének város' ha-

zug-

zugjainak, vagy hólttak' dicsérőinek (82). Ezek után: alig várhatta immár *Zoltán*: hogy maga' tapasztalássára ereszködgyék a' *Titoknok*.

A'

(82) Midőn régi *Magyarjaink* nem a' mostani közönség szerént; hanem Példa-beszédekkel éltek a' köz-szóllásban; ezzel nem mást; hanem Nap-keleti eredettyöket jelentötték-ki. Meg-maradott nálunk-is ennek a' beszéllésnek módgya. Tele vannak köz-embereink-is illyetén Példa-beszédekkel, melyekkel beszédgyeiket (néha tömöttebben-is) föl-ékesítik. Régi Eleink nem csak a' köz-beszédben éltek illyetén Példa-beszédekkel; hanem a' cselekedetben-is. Már ennek-előtte említettem *Arpád*-Fejedelmet (lásd a' 67-dik Jegyzetet) ki *Zalántól* két csobány vizet, és egy kötés-füvet kért, melyeket meg-nyervén, magát egész Országának Urává tette. Ennek-előtte-is éppen így cselekedtek a' fura-eszű *Scithák*, *Dárius*-kirájjal-is. Az egész történetet ily ékesen írja-le egy leg-régibb *Görög*-író, kinek neve *Herodotus*: „Eszre-véven a' *Scithák*: hogy *Dárius*-kiráj igen nagy szükségben lenne; Követeiket küldöttek hozzája, ezekkel az ajándékokkal: tudni-illik: *Egérrel*, osztán *madárral*, végtére *békával*, utóllýára megént öt *nyilakkal*. A' *Persák* meg-kérdezték azt, ki magát az ajándékkal bé-jelentette: mit akarnának azokkal? Ez azt felelte: hogy más parancsolattya nem volna; hanem: hogy (azoknak bé-mutatattatások után) tüstént vissza-térne. Ha a' *Persák* oly kíváncsiak volnának; tolmácsoltatnák-meg magoknak Bölcsseik által: mit akarnának a' *Scithák*. Tana-

kod.

A' Fejedelmeknek ezen kívánságjokat jól észre-véven *Róka*; előbbeni éktelen hazugságaihoz, még ezeket tóldotta:

Kegyelmes Fejedelmek! meg-vallom az igazat. Igen meg-indúltam azoknak a' nyálás szájú Lotyóknak mint-egy össze-esküdött írigységös Tanú-bizonyságjokon. Tüzesen lehordottam mind-nyájokat: hogy ily gonosz vélekedéssel lönnének amazon kis-aszszony felől, kinek erkölcsöseit annyira magasztalnák a' szemes *Magyarok*. De ők erre azt javallották: hogy, ha nekik nem hinnék; szerelmes

mes

koztak tehát e' *Persák*. És magának *Dárius*-kirájnak vélekedése ez vala: hogy a' *Scithák* néki ajánlanák magokat *Földgyeikkel*, *vizeikkel*, és *levegőikkel* együtt. *Egér* a' földet, *Béka* a' vizet, *Madar* a' levegőt jelentené (mivel benne laknának). A' *nyilak* pedig hatalmoknak jeleik, melyekkel magokat is meg-adni láccattatnának. Így tette ki *Dárius* az ajándékokat. De *Gobries* (egygyik azok közül, kik *Persiából* ki-írtották a' *Mágusokat*) az ajándékok felől így szóllott: Oh *Persák*! ha csak (*Madarak* lévén) az egekbe nem szállotok; vagy (mint az *Egerek*) a' földbe nem bújtok; vagy (mint a' *Békák*) a' tóba nem ugrotok; nem mőhettök-oda-vissza, a'-konnét jöttetök, ezekkel a' nyilakkal meg-ölettetvén." Valóban reájok tölt ez a' jövőndölés: mert a' *Scithák* el-foglalták *Persiát*. Sok e' féle Példa-történeteket lehetne elő-hoznom.

mes beszédgyeimmel magam mennék hozzája, és bizonyosan büzin fognám föl-találni a' gánét. El-fogadtam tehát javallássokat, noha a' szerelmes beszédekhez nem tudtam. Megkölletött még-is győznöm magamat; és az igazra (tulajdon tapasztalásomból) elég veszedelmesen jönnöm. Magam mentem tehát hozzája; és (hogy nyelvére csalhassam gerjedelmét) így viseltem szerepemet:

Midőn kies osztájába bé-mentem (gyönge illetesekkel rebesgetvén Hárs-fájának húrja-it) oj szerelmes énekeket dalolt: hogy ocsmányabbakat soha nem hallottak tiszta füleim. Tüstént észre-vöttem: hogy a' nyár-fán nem ok nélkül mozgottanak a' levelek; és, ahhol füsttye vóna; ott köllene lönnie a' tűznek-is.

Hogy osztán szívének ajtajához még közelebb juthassak; el-kezdöttem előtte beszélteni Fejedelemségödnök akarattyát, a' Fejedelelemnőnek kívánságát; azt-is: minő szerencsére kaphatna; ha *Budára* föl-jönne. De ő e' szavaimra semmit se felelt: még egészszen el-nem-végezte azt a' lustos éneket, melyet (bé-léptemnek alkalmatosságával) félbe-harapott.

Ki-vehettem (nagy álmélkodással) az énekből: minő gerjedelmekkel égne, midőn E-

telének nevét dallotta. Ki-szikráztak szeméből a' szerelmes tüzek. Észre-vöttem szeles tekinteteit; és hiúságosb indulatait. Ezökön főjul: Feje' búgjainak rőngedözéssökből, Páva-hosszszan-eresztött Föl-ruhájának Farkából, ki-löhetött hallani halottas nótáját azon erkölcsének, mely immár meg-aszszonyosodott.

Úgy véleködtem tehát felölle: hogy bizonyosan jegybe-ment a' Tisztátalan étellel és már régen ölelközik vele. De osztán mindene-
ket valóssággal el-hittem: minek-utánna (félre tévén a' Hárs-fát, és felém-is fordulván) így kezdötte kérdésseit: szép-é *Zoltán*? a' mellett szerelmes-é? Rút-é *Hanzár*? a'-mellett hideg-é? Miként elégödnék-meg egy-mással? biz-
hatok-é *Zoltánban*?

E' kurta, és szeles kérdésseit hallván (hogya belölle többet ki-fatsarhassak, és a' szérdékenn próbálnám-meg a' macska-fiat) *Zoltánnak* szépségét és szerelmetességét szer-fő-
lött nagyon fitogtattam; tudni-illik: mely sürü fohászkodásokkal várná drága-látos szeméj-jét; a' szüznek gyakor suklássai a' Fejedelem' emlegetéssének nagy jelei lönnének.

Más e'-féle szerelmes ki-fejezésökre-is vetemedtem (Uram); jól tudván: hogy a' For-gács (vágás nélkül) le-nem-húllana. Mind e-
zök-

zökre (bizonyomra mondom) igen erőltettem magamat; de csak azért: hogy jobban ki-vö-hessem lángjait. Ő mind-ezökre úgy-annyira tüzellött; hogy *Budára* nem jönni; hanem rö-pülni kévankoznék. Orcája (valamint a' ke-gyelet) minden színbe öltözött.

Talpig ki-ösmérvén a' Lotyót, elő-fogtam az-után, és kegyetlenül le-hordttam. Ötet *Szemtelennek*: *Etele' pöndölessének*, *Ringyónak*, és *szajbának* neveztem. Nem bírhattam mérgem-mel. Fenyegettem-is a' tökéletlent: hogy meg-vetem ágygyát a' Fejedelelemnél; föl-is-várnám *Budára*. Ő az-után (ezekre a' feddé-sekre nagyon föl-haborodván, és magát, előb-beni töttetött beszédemmel, reá-szöddöttnek lönni állítván) el-nem-hagyta magát. Mivel lator paripán ült; zabolástúl itatott. Ellenem tehát kígyót-békát okádott: valamint a' Gója. Szömöm közé lángolt. Tűz vala bokájában-is. Tipogott a' sátorban, és tapogott. Engöm' osztán *szemtelennek*, *kerítőnek*, *ördög' badnagyá-nak*, *Zoltán' Cinkossának*, és ki tudná mind e-szében tartani? minek nem nevezött. A' *Tó-tok* le-nem-cséplik úgy a' búzát; mint ő le-búggázott engömet.

De ez még mind semmi. Hogy eszébe jutottak fenyegetésseim; ime ő-is a' fenyege-té-

tésekbe kapott (a' fehér-szeméjeknek tulajdon fegyvereikbe). Azt mondá: hogy, vagy maga föl-fog-jönni *Budára*; vagy a' dolgot *Etelére* bizza. Meg-lakolnám akkor kerítő mesterségömet. számot-is adnék kisztető beszédgyeimért.

Szinte el-ijesztött ezökkel a' fenyegetésekkel. Uram (hirtelen meg-fordulása miatt)! haragudgyam-é? avvagy fura-fortéjokra-szoktatott eszén csudálkozzam; most se tudhatom El-únván az előbbeni mozsdatlanságokat (és következő láb-szenyektől-is tartván), ott hagytam ötöt a' Fa-képnél. E' gonosz, és össze-esküdött Társaságtól úgy távoztam-el: hogy búcsút a' kapu-fától se vöttem. Soha ennél gyalázatosabb követségöm nem volt, nem-is lehetött.

El-hültenek! el-iszonyodtanak ezekre mind *Zoltán*, mind-fő-képpen *Hanzár*. Ki-teccett a' Fejedelemnek színéből a' Boszszú-álásnak eleven kívánsága; a' Fejedelelemnének orcájából pedig a' reméntelen félelem. Mert *Zoltán* úgy föl-háborodott *Etelka* ellen: hogy annak veszttében örvendeni láccatnék. Erősen föl-fogadta magában: hogy Országának e' csúfját benne gyarapodni nem hagygya: ne hogy (egy rühes Juhnak társaságában) a' többiek-is meg-rühesödnének.

Nagyon sajnálotta a' Fejedelem (*Gyulának* leányára-nézve) attyának föl-magasztaltatássát. Sajnálotta *Etelének*-is (a' bokorból ugrott új emberkének, egy éjtszaka nevededett hitván gombának) hirtelen Vezérségét.

De a' Ravasz *Róka* (*Gyulának* nagy érdekeit ismét elő-rántván) le-csillapította (e' részre-nézve) a' Fejedelemnek haragos indulattya-it; de más felől: *Etelének*-itt-lakásából-követközhető veszedelmeknek hangos emlegetés-sökkel, úgy föl-lobbantotta *Zoltánt*: hogy annak-is vagy alattomos el-vesztéssét, vagy Országának határin túl-üzéssét éppen el-tökélné. Csupán csak az alkalmatosságra várakozott, melyben leg-kisobb fogyatkozassát észre-vegye, és boszszújának mérget egyszeriben ki-öntse. Ugyan csak ezen okból (nagy felelet alatt) meg-parancsolta *Róka-komának*: hogy mindenütt *Etelének* inába legyen, és nyomába hágjon. Ki-tanúllya penig (ha észre veheti) gonosz koholássa' műv-hejét. Végte-re azt a' *Sehonnait*-is (valamint annak *Pöndülössét*) rinc'-ráncha szedgye.

Igen alkalmas víz vala ez a' *Titoknoknak* malmára. Ennek forgássával *Etelét*-is a kaptára vonni, és (ha lehetne) el-repeszteni akarta. Fő-képen azért örvendőzött a' *Gonosz*: hogy mind *Etelének*, mind *Etelkának* hírében úgy gázolhatott: hogy azoknak vádoló

hi-

szavaikat (a'-mitől leg-inkább fél vala) ha nem hitetlenekké is, leg - alább igen kétségösökké tőhette:

Lám minő nagy követ vethetett *Róka* a' *Wilágosi* kútba, melyet, nem tudom: hogy lehessen ki-vonni a' *Wilágos* - váriaknak. De nagy ereje van az ártatlanságnak; valamint nem kisebb veszedelme az Istentelenségnek.

Vége az első Könyvnek.

AZ ELSŐ KÖNYVBEN
FÖL-TALÁLANDO
J E G Y Z E T E K N E K
MI-VOLTOK, ÉS RÖNDGYÖK.

1. A' MAGYAROKNAK HARMADIK KI-JÖTTÖK-
RÖL.
2. A' *Vár-megyéknek* eredettyökről.
3. MORVA-névnek eredetéről.
4. A' NEMETEKNEK nevökről.
5. A' PANONOK' nemzetéről.
6. A' BOLGAR-nemzetségről.
7. Az OROSZOK' hol-laktokról.
8. NÖ-szónak eredetéről.
9. A' KÜNOK' nemzetéről.
10. LEVENTA-szónak eredetéről.

11. SATOROSSAG-szónak eredetéről.
12. GÖMB-szónak eredetéről.
13. ÜNNEP-szónak eredetéről.
14. A' Magyar-Seregnek Tiszttyeiről.
15. Az álomnak hathatóságáról.
16. SIRIA-hejségnek eredetéről.
17. A' LOVANCOKRÓL, és LABANCOKRÓL.
18. Árpádnak Maradéki a' Franciáknál.
19. SCITHA-szónak eredetéről.
20. Magyar Hadi-Mesterség Leöböl.
21. A' JÁSZOKNAK ki-vólttokról.
22. KADAR-Papnak atyafiságáról.
23. Magyar Hadi-Mesterség Leöböl.
24. A' MAGYAROK' ELSŐ KI-JÖTTÖKRŐL.
25. A' Scithák' tudományok a' nyilazásban.
26. OROSZLAN-szónak eredetéről.
27. CSÖRSZ'-árkáról hagyomány.
28. BUDA'-várossának eredetéről.
29. VENECIA'-várossának eredetéről.
30. AKVILEJA'-várossának meg-vételéről.
31. A' Nyergeknek meg-égettetéssökről.
32. DIGNA-nevű aszszonnak Erkölcscséről.
33. Atilának Romához közelitesséről.
34. HONORIAROL (Császári Kis aszszonyról).
35. Mársnak kardgyáról.
36. Atilának haláláról.
37. VITÉZ-KÖTÉS-szónak eredetéről.
38. Atilának-Palotájáról Szegeden.
39. SZEGED-várossának régiségéről.
40. HAL-szónak értelméről.
41. POLGAR-szónak eredetéről.
42. A' ZEERI-Pusztáról.
43. Árpádnak Fejedelmi ajándékjairól.
44. GRAD-szónak értelméről.

45. KIS-TELEKRÖL, és KUTYA KAPARASROL.
46. PARTOS szónak eredetéről.
47. A' *Magyaroknak*, és *Törököknek* vérségökről.
48. KOCSI-szónak eredetéről.
49. CSARDA-GEJZA-CSAKANY szavakról.
50. Az *Olaszok'* félelmökről.
51. *Magyar Hadi Mesterség Leóbból.*
52. SZAMAR-szónak eredetéről.
53. *Magyar Hadi-Mesterség Leóbból.*
54. ZVATOPLUGNAK utóllya.
55. KARJELNEK hol-léttéről.
56. A' NYULAK' SZIGETTYERÖL.
57. TÖRÖK-szónak eredetéről.
58. KÓTY-szónak eredetéről.
59. *Magyar Hadi-Mesterség Leóbból.*
60. TOT-szónak eredetéről.
61. *Magyar Hadi-Mesterség Leóbból.*
62. MENU-MERÖTROL (*Bihari Vezérről*).
63. MEZ-szónak értelméről.
64. ATILA-névnek eredetéről.
65. A' *Magyarok'* három-iz-beli ki-jöttöknek oka,
66. A' ki-jött *Magyarságnak* száma.
67. A' *Tótoknak* FEHER-LOVOKROL.
68. *Lehelnek* Jász-berényi KÜRTTYERÖL.
69. SEPEL-szigetről.
70. ZOLTAN-névnek mi-vólttáról.
71. HODOLAS-szónak eredetéről.
72. ZEG-szónak eredetéről.
73. ZAR-szónak eredetéről.
74. SOROKSAR-szónak eredetéről.
75. RÁKOS'-mezejéről.
76. PÉNZNEK eredetéről a' *Scitháknál.*
77. AMAZON-szónak eredetéről.
78. ALDOMAS-szónak eredetéről.

79. *Magyar Hadi-Mesterség Leőből.*

80. A' szavak' toldalékjaikról.

81. KADAR-szónak eredetéről.

82. A' *Magyar Köz-mondások*ről, és Példa-beszé-
dekről.

4370-1922/23

